

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА
В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ У 2012 РОЦІ**

м. МИКОЛАЇВ
2013

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Загальні відомості	6
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості регіону	
1.2. Соціальний та економічний розвиток регіону	
2. Атмосферне повітря	9
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами	10
2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря по області та в розрізі населених пунктів	12
2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)	15
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря	18
2.3. Якість атмосферного повітря в м. Миколаєві	19
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	20
2.5. Використання озоноруйнівних речовин	22
2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	
2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	23
3. Зміна клімату	24
3.1. Тенденції зміни клімату	
3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	
3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів адаптації до зміни клімату	26
4. Водні ресурси	33
4.1. Водні ресурси та їх використання	
4.1.1. Загальна характеристика	
4.1.2. Водозабезпеченість територій	34
4.1.3. Водокористування та водовідведення	36
4.2. Забруднення поверхневих вод	42
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)	
4.3. Якість поверхневих вод	48
4.3.1. Оцінка якості вод за гіdroхімічними показниками	
4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів	49
4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	56
4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод	57
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	58
4.5. Екологічний стан морських вод	67
4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	68
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі	70
5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі	
5.1.1. Загальна характеристика	
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	71
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	72
5.1.4. Формування національної екомережі	73
5.2. Природоохоронні території та об'єкти	74
5.2.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	
5.2.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення	76
5.2.3. Формування української частини Смарагдової мережі Європи	77
5.3. Охорона, використання та відтворення рослинного світу	78

5.3.1. Загальна характеристика рослинного світу	78
5.3.2. Лісові ресурси	79
5.3.3. Стан використання природних недревних рослинних ресурсів	81
5.3.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	82
5.3.5. Адвентивні види рослин	83
5.3.6. Стан зелених насаджень	
5.3.7. Заходи щодо збереження рослинного світу	84
5.4. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	84
5.4.1. Загальна характеристика тваринного світу	
5.4.2. Стан та ведення мисливського та рибного господарств	86
5.4.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	88
5.4.4. Інвазивні види тварин	89
5.4.5. Заходи щодо збереження тваринного світу	
5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	90
5.6. Туризм	92
6. Земельні ресурси і ґрунти	95
6.1. Структура та використання земельних ресурсів	
6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду	
6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь	96
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси	97
6.3. Стан і якість ґрунтів	98
6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення	
6.3.2. Забруднення ґрунтів	99
6.3.3. Деградація земель	
6.4. Оптимізація використання та охорона земель	100
7. Надра	101
7.1. Мінерально-сировинна база	
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази	102
7.2. Система моніторингу геологічного середовища	104
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість	
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси	113
7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	122
7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр	
8. Відходи	123
8.1. Структура утворення та накопичення відходів	
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	125
8.3. Використання відходів як вторинної сировини	129
8.4. Транскордонні перевезення небезпечних відходів	
8.5. Державне регулювання в сфері поведінки з відходами	130
9. Екологічна безпека	132
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки	
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	139
9.3. Радіаційна безпека	
9.3.1. Радіоактивне забруднення територій	143
9.3.2. Радіоактивні відходи	
10. Промисловість та її вплив на довкілля	143
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва	
10.2. Вплив на довкілля	146
10.2.1. Гірничодобувна промисловість	
10.2.2. Металургійна промисловість	147

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість	148
10.2.4. Харчова промисловість	
10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва	150
11. Сільське господарство та його вплив на довкілля	151
11.1. Соціально-економічні тенденції в сільському господарстві	
11.2. Вплив на довкілля	152
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі і під багаторічні насадження	
11.2.2. Використання пестицидів	154
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	
11.2.4. Тенденції в тваринництві	157
11.3. Органічне сільське господарство	160
12. Енергетика та її вплив на довкілля	162
12.1. Структура виробництва та використання енергії	
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	164
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля	165
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	168
13. Транспорт та його вплив на довкілля	169
13.1. Транспортна мережа області	
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень	
13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів	171
13.2. Вплив транспорту на довкілля	172
13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	173
14. Збалансоване виробництво та споживання	174
14.1. Структурна перебудова та екологізація економіки	
14.2. Впровадження елементів «більш чистого виробництва»	
14.3. Ефективність використання природних ресурсів	175
14.4. Оцінка «життєвого циклу виробництва»	176
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	177
15.1. Національна та регіональна екологічна політика	
15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	178
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	179
15.4. Моніторинг навколишнього природного середовища	183
15.5. Державна екологічна експертиза	
15.6. Економічні засади природокористування	186
15.6.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності	
15.6.2. Стан фінансування природоохоронної галузі	
15.7. Технічне регулювання сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	188
15.8. Дозвільна діяльність у сфері природокористування	189
15.9. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	190
15.10. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	191
15.10.1. Діяльність громадських екологічних організацій	192
15.10.2. Діяльність громадських рад	194
15.11. Екологічна освіта та інформування	195
15.12. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	197
15.12.1. Європейська та євроатлантична інтеграція	
15.12.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм / проектів зовнішньої допомоги	198
15.12.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво	
Висновки	200

ВСТУП

«Регіональну доповідь про стан навколишнього природно середовища в Миколаївській області у 2012 році» підготовлено управлінням екології та природних ресурсів Миколаївської обласної державної адміністрації на виконання вимог ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Доповідь містить узагальнені та аналітичні матеріали про використання, охорону і відтворення природних ресурсів регіону, державний екологічний моніторинг довкілля, державну політику та контроль у галузі охорони природи та природокористування, впровадження еколого-економічних реформ, здійснення регіональних та національних екологічних програм, результати державної екологічної експертизи, поводження з відходами виробництва, радіаційну безпеку, вплив якості довкілля на стан здоров'я населення, екологічне інформування населення, освіти, громадські екологічні рухи, стан і перспективи наукових досліджень в галузі екології та раціонального природокористування, міжнародне співробітництво з питань охорони довкілля.

Підведено підсумки та визначено основні пріоритети екологічної політики в області на 2013 рік.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості регіону.

Миколаївська область розташована між 46°30' і 48°15' північної широти та між 30°15' і 33°05' східної довготи. За розмірами території вона знаходиться на 15 місці серед політико-адміністративних формувань України. Площа – 24,6 тис. км².

Кількість населення – 1171,5 тис. осіб (на 1 травня 2013 року).

Центр області – місто Миколаїв.

За особливістю природних умов Миколаївська область розташована на півдні країни в межах двох фізико-географічних зон – лісостепової (Кривоозерський і західна половина Первомайського району) і степової (решта території) в басейні нижньої течії ріки Південний Буг.

На заході межує з Одеською, на півночі з Кіровоградською, на сході та північному сході з Дніпропетровською та на південному сході з Херсонською областями. Південна частина Миколаївщини омивається водами Чорного моря.

Клімат у Миколаївській області помірно-континентальний з м'якою малосніжною зимою та жарким посушливим літом. Середньорічні температури: літня – плюс 21,1°C, зимова – мінус 2°C. Річна кількість опадів коливається від 400 мм на півдні області до 550 мм – на півночі.

Середня кількість днів з опадами становить 5-9 на місяць. Максимум випадає влітку, переважно у вигляді злив. З несприятливих кліматичних явищ на території області спостерігаються суховії (у теплий період року – 15-20 днів), пилові бурі (від 5 на заході до 9 днів на сході), посухи (вересень-жовтень), град (4 дні). Північна частина Миколаївської області належить до посушливої, дуже теплої, південна – до дуже посушливої, помірно жаркої з м'якою зимою.

1.2. Соціальний та економічний розвиток регіону.

Сприятливі умови розташування Миколаївської області обумовили формування на її території потужної багатогалузевої промисловості, розвиненого агропромислового комплексу, розгалуженої транспортної мережі, портового господарства й створення значної виробничої, наукової й соціальної інфраструктури.

Економічний потенціал регіону становлять більше 200 промислових і понад 2,3 тис. малих підприємств всіх форм власності, понад 600 сільськогосподарських підприємств та 4,3 тис. фермерських господарств.

У 2012 році обсяг промислового виробництва області залишився на рівні 2011 року.

Розвиток промислового комплексу області. Нарощення обсягу продукції відмічено у виробництві та розподіленні електроенергії – на 0,2%, у виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції (будівельних матеріалів)

– на 5,8%, хімічній та нафтохімічній промисловості – на 16,8%, целюлозно-паперовому виробництві і видавничій діяльності – у 2,2 рази.

Також, зріс обсяг виробництва харчових продуктів і напоїв – на 8,3%. Приріст відмічено у виробництві молочних продуктів і морозива – на 18,3%, у виробництві мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв – на 20,5%, у виробництві олії та тваринних жирів – на 55,7%.

У машинобудуванні обсяг продукції зменшився на 3,5%, зокрема, у виробництві транспортних засобів та устаткування – на 5,4% та виробництві машин та устаткування – на 3,7%. Водночас, у виробництві електричного, електронного та оптичного устаткування одержано приросту на 12,1%.

У легкій промисловості випущено продукції на 31,1% менше, у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – на 10,6%, у добувній промисловості – на 4,6%.

Сільське господарство. За попередніми розрахунками, в 2012 році індекс обсягу сільськогосподарського виробництва порівняно з 2011 р. становив 82,4%, у т.ч. в аграрних підприємствах – 77,4%, у господарствах населення – 88,4%.

Темп зростання виробництва продукції рослинництва складав 78,1%, у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах – 75,6%, у господарствах населення – 82,4%.

Під урожай 2012р. сільськогосподарські культури, за попередніми даними, було посіяно на площі 1484,1 тис. га, що на 55,6 тис. га (на 3,6%) менше ніж під урожай 2011 р.

В минулому році загальне виробництво зерна у вазі після доробки (12781,7 тис. ц) порівняно з 2011 р. зменшилось на 51,4%, що зумовлено як скороченням площ збирання (на 140,5 тис. га, або на 15,2%), так і зниженням урожайності зернових культур (на 12,1 ц з 1 га, або на 42,6%).

Валовий збір соняшнику на зерно у вазі після доробки складав 6912,6 тис. ц і збільшився на 9,3%, що зумовлено розширенням зібраних площ на 85,2 тис. га або на 22,3%.

Виробництво цукрових буряків (фабричних) збільшилося в 2,6 рази (склало 589,7 тис. ц), що досягнуто за рахунок розширення зібраної площі на 0,8 тис. га або в 2,8 рази. Водночас середня урожайність цукрової сировини знизилася на 39 ц з 1 га та становила 477 ц.

Унаслідок скорочення площ збирання (на 51,6 тис. га, або на 81,4%) та зниження урожайності (на 1,4 ц з 1 га, або на 10,1%) виробництво ріпаку в усіх категоріях господарств зменшилося на 83,2% і становило 148,2 тис. ц.

У господарствах усіх категорій, внаслідок зниження середньої урожайності на 22 ц з 1 га, валовий збір картоплі зменшився проти 2011 р. на 18,9% і становив 1739,0 тис. ц. Розширення зібраних площ (на 4,3%) та підвищення урожайності овочів (на 10 ц з 1 га) сприяли збільшенню (на 8,4%) їх валового збору, який складав 5213,0 тис. ц. Обсяги виробництва плодоягідної продукції зменшилися на 19,7%, винограду – на 10,8% і становили відповідно 355,4 тис. ц та 523,4 тис. ц.

Під урожай 2013 р. озимі на зерно та зелений корм (включаючи ріпак) у господарствах усіх категорій посіяно на площі 704,8 тис. га (на 4,3% більше, ніж було посіяно під урожай 2012 р.), у т.ч. зернові культури на зерно – на 649,8 тис. га (на 8,6% більше), ріпак на зерно – на 53,7 тис. га (на 28,6% менше).

Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва, за попередніми даними, у 2012 р. порівняно з 2011 р. складав 96,9%, у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах – 94,5%, у господарствах населення – 97,6%.

Усіма категоріями господарств реалізовано на забій 49,5 тис. т худоби та птиці (у живій вазі), що на 0,2% більше порівняно з 2011р., вироблено

367,3 тис. т молока (на 0,4% більше), одержано 553,8 млн. шт. яєць (на 10,2% менше) та 95 т вовни (на рівні попереднього року). У загальному виробництві м'яса частка господарств населення становила 83,6%, молока – 90,2%, яєць – 24,5%, вовни – 77,9%.

За попередніми розрахунками, у господарствах усіх категорій на 1 січня 2013р. у порівнянні з початком 2012 рік поголів'я великої рогатої худоби зросло на 1,3% (становило 143,8 тис. голів), овець та кіз – на 4,8% (50,3 тис. голів). Разом з тим, на 3,3% скоротилося поголів'я корів (складало 88,8 тис. голів), на 11,4% – свиней (138,2 тис. голів), на 8,4% – птиці (3723,9 тис. голів).

Будівельна діяльність. За 2012 рік підприємствами області виконано будівельних робіт на суму 1309 млн. грн., що у порівнянних цінах становить 78,1% до обсягів будівництва у 2011 рік.

Зниження обсягу будівництва в області зумовлено його зменшенням на підприємствах з будівництва будівель та споруд (на 20,4%), якими виконано 87,1% загальнообласного обсягу будівельних робіт. Серед них скорочення обсягів робіт допущено підприємствами з будівництва магістральних трубопроводів, ліній зв'язку та енергопостачання – на 60,9%, мостів, шляхових естакад, тунелів – на 32,6%, доріг, аеродромів та улаштування поверхні спортивних споруд – на 23,9%. В той же час, на 2,1% збільшили обсяги виконаних робіт підприємства, що здійснюють будівництво підприємств енергетики, добувної та обробної промисловості.

У 2012 р. порівняно з 2011р. також скоротились обсяги будівельних робіт, виконані підприємствами з установлення інженерного устаткування будівель та споруд – на 31,3%, їх питома вага у загальнообласному обсязі робіт становила 12,1%.

Нове будівництво, реконструкція та технічне переозброєння об'єктів склали 73,7% від загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний та поточний ремонт – 14,8% та 11,5% відповідно.

Зовнішньоекономічна діяльність. Економічний розвиток в сфері зовнішньоекономічної діяльності оцінюється за показниками темпів зростання (зменшення) обсягу експорту товарів та коефіцієнту покриття експортом імпорту.

За січень-листопад 2012 року обсяг експорту товарів становив 2138,5 млн. дол. США і зріс порівняно з відповідним періодом 2011року на 41%, імпорту – 716 млн. дол. США і скоротився на 19,8%. Позитивне сальдо

зовнішньої торгівлі товарами склало 1422,5 млн. дол., а коефіцієнт покриття експортом імпорту – 3.

Підприємства області співпрацювали з партнерами із 125 країн світу. На торгівлю з країнами СНД припало 34% експорту та 32,9% імпорту області, з країнами ЄС – відповідно 8,9% та 24,4%. Основними країнами-партнерами з експорту товарів були Російська Федерація, Єгипет, Ісламська Республіка Іран, Сирійська Арабська Республіка та Йорданія, в імпорті – Російська Федерація, Гвінея, Білорусь, Гайана та Китай.

Основу експорту визначили продукти рослинного походження; продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості; механічне та електротехнічне обладнання. В обласному імпорті переважали мінеральні продукти; недорогocінні метали та вироби з них; механічне та електротехнічне обладнання; засоби наземного транспорту, літальні апарати та плавучі засоби.

Стан розвитку споживчого ринку області. Розвиток внутрішньої торгівлі та сфери послуг відображає позитивні процеси розвитку економіки області.

Оборот роздрібної торгівлі (включає роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі, обсяги продажу товарів на ринках та фізичними особами-підприємцями) за 2012 р. становив 20025,1 млн. грн. та у порівнянних цінах збільшився на 17,7% проти торішнього показника.

Оборот ресторанного господарства (з урахуванням обороту фізичних осіб-підприємців) зріс на 7% і становив 483 млн. грн.

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, що здійснюють діяльність з роздрібної торгівлі та ресторанного господарства, за 2012 р. становив 8372,8 млн. грн. і збільшився на 13,4%.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Внаслідок діяльності людини в атмосферу потрапляє значна кількість забруднюючих речовин, зокрема при спалюванні різних видів палива (для опалення, виробництва електроенергії, під час експлуатації транспортних засобів) та при роботі промислових підприємств.

Особливо актуальною ця проблема є для індустріальних областей, в тому числі і для Миколаївської, хоча область і не увійшла в перелік регіонів з високим забрудненням атмосфери, що зумовлено відсутністю підприємств хімічної та вугільної промисловості. Слід відмітити, що рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище Миколаївської області нижчий, ніж в середньому по Україні. Так, у 2012 році у розрахунку на 1 км² території регіону припадало 3,5 т викинутих в атмосферу забруднюючих речовин. В середньому по країні зазначені показники становили 11,3 т.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами.

У 2012 році в атмосферне повітря області надійшло 87,11 тис. т забруднюючих речовин, що на 2,75 тис. т (3,1%) менше, ніж 2011 року (табл. 2.1.1.1. та 2.1.1.2.), в тому числі:

зі стаціонарних джерел забруднення до атмосфери надійшло 25,14 тис. т забруднюючих речовин, що на 0,55 тис. т, або на 2,2% менше, ніж 2011 року;

від пересувних джерел 61,97 тис. т, що на 2,19 тис. т, або 3,4 % менше, ніж минулого року.

Крім того, в атмосферу викинуто 3,0 млн. т діоксиду вуглецю (парникового газу), який впливає на зміну клімату. У порівнянні з 2011 роком викиди діоксиду вуглецю збільшилися на 0,09 млн. т, що на 2,9 % більше, ніж 2011 року.

Таблиця 2.1.1.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , т	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП, т/млн.грн
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
1	2	3	4	5	6	7
2008	89,61*	25,78	63,83	3,64	74,69	4,67
2009	85,82*	24,43	61,39	3,49	72,0	4,22
2010	83,10*	21,45	61,65	3,38	70,0	3,45
2011	89,86*	25,69	64,17	3,65	76,1	3,25
2012	87,11*	25,14	61,97	3,54	74,1	_***

* Запроваджено новий метод розрахунку викидів від транспортних засобів.

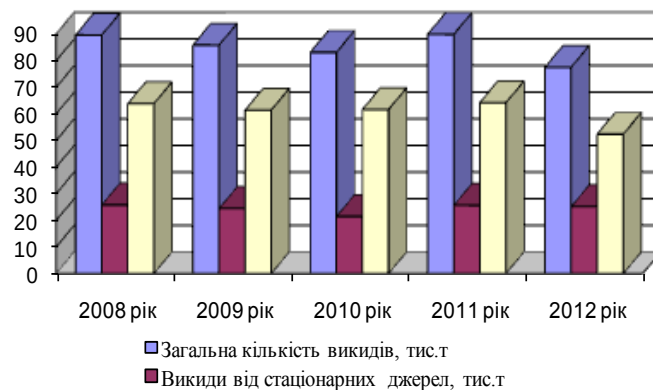
** Дані про ВРП за 2012 рік Держкомстатом буде представлено у 2014 році.

Таблиця 2.1.1.2. Динаміка викидів в атмосферне повітря (стаціонарні джерела та автотранспорт)

Викиди по області	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Загальна кількість викидів в атмосферне повітря по області, тис. т. у тому числі:	89,61*	85,82*	83,10*	89,86*	87,11*
від стаціонарних джерел забруднення, тис. т.	25,78	24,43	21,45	25,69	25,14
від автотранспорту, тис. т.	54,60	52,57	51,1	53,29	52,37

* Новий метод розрахунку викидів від транспортних засобів.

Динаміка викидів в атмосферне повітря протягом 2008-2012 рр в розрізі джерел надходження (стаціонарні джерела та автотранспорт) представлено на мал. 2.1.1.1.

Мал. 2.1.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т

Основними забруднюючими речовинами, що потрапляють в повітряний басейн при експлуатації транспортних засобів та виробничої техніки є оксид вуглецю (70,9%, або 43,9 тис. т), діоксид азоту (14,7%, або 9,1 тис. т), неметанові леткі органічні сполуки (10,9%, або 6,7 тис. т). У значно менших кількостях в атмосферу викидалися специфічні речовини: діоксид сірки (899,8 т), метан (192,9 т), оксид азоту (78,7 т), бенз(а)пірен (5,5 т), аміак (0,6 т). Крім того, від роботи двигунів пересувних джерел забруднення викинуто 903,2 тис. т діоксиду вуглецю.

Щодо викидів від стаціонарних джерел, то їх частка становить 28,9% від загального обсягу забруднюючих речовин, що надійшли в атмосферу області.

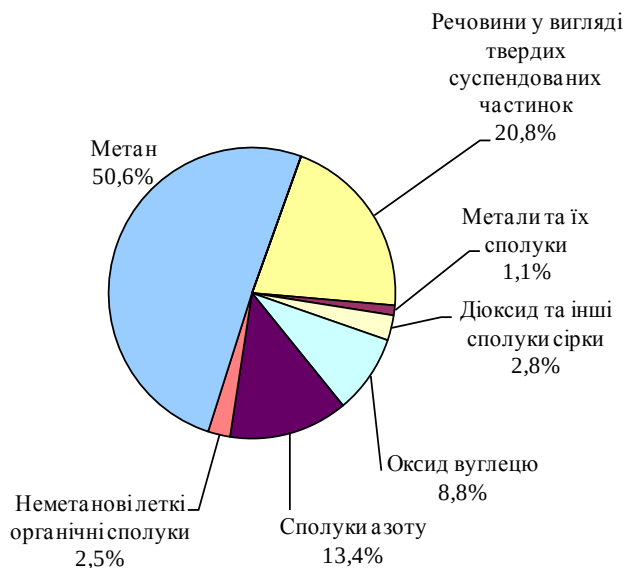
Протягом 2012 року 280 підприємств та організацій області звітували про викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами (табл. 2.1.1.3.), що на 4,4% менше, ніж минулого року.

Таблиця 2.1.1.3. Основні показники охорони атмосферного повітря

	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Кількість підприємств, які мали викиди та звітували за формою 2-ТП повітря, одиниць	335	319	292	293	280
Обсяги викидів, тис. т	25,78	24,43	21,45	25,69	25,14
Викинуто шкідливих речовин у розрахунку на душу населення, кг	21,5	20,5	18,0	22	21,3
Викинуто шкідливих речовин у розрахунку на 1 км ² території, кг	1048	994	872	1045	1022
Викинуто в середньому одним підприємством, т	77	76,5	73,5	87,7	89,8

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря по області та в розрізі населених пунктів.

За даними головного управління статистики в Миколаївській області у загальній кількості забруднюючих речовин стаціонарних джерел переважали викиди метану 50,6% (12,8 тис. т), тверді речовини 20,8% (5,2 тис. т) та сполуки азоту 13,4% (3,0 тис. т).

Мал. 2.1.2.1. Хімічний склад викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел, 2012 рік

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на 1 км² території області становила 1023 кг, а на душу населення – 21 кг шкідливих речовин. Проте, в окремих районах та містах ці показники значно перевищили середній рівень по області. Підприємствами обласного центру у розрахунку на 1 км² викинуто 29,2 т забруднювальних речовин, що перевищило середній показник по області у 28 разів. Зокрема, у м. Вознесенську обсяги викидів у розрахунку на 1 км² були більшими майже у 25 разів, у м. Первомайську – в 23 рази, у Миколаївському районі – у 3 рази.

Що стосується викидів в атмосферу в розрахунку на душу населення, то найсуттєвішого антропогенного навантаження (0,150 т шкідливих речовин) зазнала атмосфера Миколаївського району, де цей показник перевищив середній рівень по області майже в 7 разів.

Таблиця 2.1.2.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у регіоні по окремим населеним пунктам тис. т

	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Всього по області	25,78	24,434	21,452	25,69	25,14
Всього по населеним пунктам	7,807	9,764	6,468	9,761	9,290
у тому числі:					
м. Миколаїв	7,048	9,132	5,916	8,181	7,592
м. Вознесенськ	0,244	0,229	0,212	0,537	0,599
м. Очаків	0,103	0,093	0,109	0,515	0,487
м. Первомайськ	0,289	0,224	0,175	0,509	0,593
м. Южноукраїнськ	0,123	0,086	0,056	0,019	0,019

Динаміку викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел в цілому по області та в розрізі населених пунктів, в тому числі по найпоширенішим забруднюючим речовинам (пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю), представлено в табл. 2.1.2.1. та табл. 2.1.2.2.

За даними головного управління статистики у Миколаївській області протягом 2012 року від стаціонарних джерел в порівнянні з 2011 роком зменшилися викиди пилу на 20%, діоксиду сірки на 24% та діоксиду азоту на 98%, викиди оксидів вуглецю збільшилися на 13% .

Таблиця 2.1.2.2. Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пил, діоксид азоту, діоксид сірки, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т

Населені пункти	2008 рік					2009 рік					2010 рік					2011 рік					2012 рік				
	Разом	у тому числі				Разом	у тому числі				Разом	у тому числі				Разом	у тому числі				Разом	у тому числі			
		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю		Пил	Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю
Разом по області, у тому числі:	18,203	12,742	2,921	0,867	1,673	17,761	10,423	3,112	2,670	1,556	21,25	10,48	2,228	1,182	1,575	25,694	6,529	2,975	0,818	1,930	25,140	5,207	2,855	0,615	2,223
м. Миколаїв	4,209	1,699	1,504	0,084	0,922	6,601	1,888	1,881	1,946	0,886	5,916	1,83	1,688	0,114	0,936	8,181	1,621	1,558	0,078	0,935	7,592	1,601	1,261	0,058	0,845
м. Вознесенськ	0,109	0,027	0,034	0,023	0,025	0,106	0,027	0,034	0,026	0,019	0,212	0,023	0,032	0,031	0,017	0,537	0,019	0,025	0,022	0,021	0,599	0,026	0,028	0,023	0,030
м. Очаків	0,014	0,003	0,003	0,001	0,007	0,009	0,003	0,003	0,001	0,002	0,109	0,001	0,005	0,001	0,003	0,515	0,001	0,006	-	0,004	0,487	0,002	0,006	0	0,002
м. Первомайськ	0,232	0,143	0,031	0,032	0,026	0,194	0,095	0,037	0,039	0,023	0,175	0,05	0,031	0,038	0,021	0,509	0,045	0,029	0,040	0,018	0,593	0,042	0,031	0,016	0,017
м. Южноукраїнськ	0,111	0,083	0,002	0,024	0,002	0,076	0,069	0,003	0,002	0,002	0,056	0,042	0,002	0,001	0,002	0,019	0,004	0,001	0,001	0,002	0,019	0,004	0,001	0,001	0,002

В таблиці 2.1.2.3. наведено інформацію про обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в розрізі районів та міст області. Аналіз даних свідчить, що зменшення обсягів викидів в повітря від стаціонарних джерел порівняно з 2011 роком було характерним для 9 районів області (на 8%–50%). Найзначніше збільшилися обсяги викидів небезпечних речовин на підприємствах Новобузького (на 47,5%), Доманівського (на 33%) та Березнегуватського (на 30,8%) районів.

Таблиця 2.1.2.3. Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містам області

Міста та райони області	Обсяги викидів, тис. т		Збільшення/зменшення викидів 2012 року проти 2011 року, тис. т	Обсяги викидів 2012 року до 2011 року, %	Викинуто в середньому 1 підприємством, т
	2011 рік	2012 рік			
м. Миколаїв	8,181	7,592	-588,335	92,8	82
м. Вознесенськ	0,537	0,599	63,009	111,7	27
м. Очаків	0,515	0,487	-28,066	94,6	97
м. Первомайськ	0,509	0,593	83,977	116,5	29
м. Южноукраїнськ	0,019	0,019	0,265	101,4	6
Арбузинський	1,058	0,899	-157,911	85,1	56
Баштанський	1,739	2,121	382,706	122,0	132
Березанський	0,775	0,390	-384,167	50,4	55
Березнегуватський	0,590	0,772	181,748	130,8	128
Братський	0,286	0,327	41,947	114,7	54
Веселинівський	1,020	0,945	-75,079	92,6	78
Вознесенський	1,350	1,102	-247,881	81,6	157
Врадіївський	0,134	0,121	-12,050	91,0	30
Доманівський	0,226	0,299	74,368	133,0	42
Єланецький	0,071	0,088	17,569	124,6	44
Жовтневий	0,925	0,881	-43,725	95,3	73
Казанківський	0,395	0,333	-61,224	84,5	66
Кривоозерський	0,052	0,059	7,600	114,7	11
Миколаївський	4,583	4,681	98,272	102,1	390
Новобузький	0,221	0,325	104,835	147,5	36
Новоодеський	1,303	1,388	85,284	106,5	99
Очаківський	0,089	0,089	0,761	100,9	11
Первомайський	0,603	0,564	-38,345	93,6	29
Снігурівський	0,513	0,454	-58,880	88,5	37
Разом по області	25,694	25,140	-553,322	97,8	89

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки).

В 2012 році до переліку основних забруднювачів області відносяться одинадцять підприємств (біля 4% від загальної кількості підприємств, якими надано звіт по формі 2-ТП (повітря)), разом з тим обсяги викидів цих

підприємств складають 81,3% від обсягів викидів всіх підприємств області та дорівнюють 20,45 тис. т. (табл.2.1.3.1.)

Таблиця 2.1.3.1. Основні забруднювачі атмосферного повітря

Підприємство – забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення /- Збільшення я/+	Причина зменшення/ збільшення
		2011 р.	2012 р.		
1	2	3	4	5	6
ПАТ «Югцемент»	Приватна власність	4196,306	3859,513	-336,793	Впровадження природоохоронних заходів
ТОВ «Миколаївський глиноземний завод»	Приватна власність	2434,984	2097,783	-337,201	Впровадження програми енергозбереження
Миколаївське ЛВУМГ ДК «Укртрансгаз»	НАК «Нафтогаз України»	4198,509	4588,624	+390,115	Збільшення пусконаладжувальних та ремонтних робіт
ДП НВКГ «Зоря» –«Машпроект»	Державний концерн «Укроборонпром»	367,696	389,975	+22,279	Незначне зменшення обсягів виробництва
ОКП «Миколаїв-облтеплоенерго»	Міністерство комунального господарства	323,595	321,894	-1,701	На тому самому рівні
ТОВ СП «Нібулон»	Підприємства України, засновані фізичними особами	567,259	497,681	-69,578	Впровадження природоохоронних заходів
ПАТ «Миколаївгаз»	НАК «Нафтогаз України»	6917,678	7355,128	+437,45	Проведення ремонтних робіт
Пасажирське вагонне депо Миколаїв	Міністерство транспорту та зв'язку України	149,432	136,105	-13,327	Зменшення використання твердого палива
ПАТ «Миколаївська ТЕЦ»	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	150,644	136,058	-14,586	Зменшення обсягів виробництва тепла
Філія УМГ "Черкаситрансгаз» дочірньої компанії «Укртрансгаз» НАК «Нафтогаз України» Південнобузька компресорна станція Олександрівського ЛВУМГ	НАК «Нафтогаз України»	1032,59	810,321	-222,269	Зменшення обсягів виробництва

1	2	3	4	5	6
ТОВ «Бандурський олійноекстрацій- ний завод»	Приватна власність	217,94	257,064	+39,124	Збільшення обсягів виробництва

Відповідно до даних, представлених в таблиці 2.1.3.1., можна зробити висновки:

до найбільших забруднювачів відносяться такі підприємства: ПАТ «Миколаївгаз», ПАТ «ЮГцемент», Миколаївське ЛВУМГ, ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», сумарні викиди яких склали 17,9 тис. т, або 71,2%, від викидів усіх стаціонарних джерел та 87,5% від викидів основних забруднювачів.

Збільшення викидів від деяких стаціонарних джерел пояснюється збільшенням кількості ремонтних, пусконаладжувальних робіт та продувок трубопроводів на Миколаївському ЛВУМГ та додатковим обліком викидів при транспортуванні природного газу до споживачів.

Із промислових підприємств основними забруднювачами повітря районів та міст області 2012 року були підприємства виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, якими викинуто 31,9% забруднюючих речовин від загального обсягу викидів від стаціонарних джерел. Викиди забруднюючих речовин в атмосферу за видами економічної діяльності представлено в таблиці 2.1.3.2.

Таблиця 2.1.3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т
		тонн	у % до підсумку	
1	2	3	4	5
Всі види економічної діяльності, у тому числі	280	25140,563	100	89,788
Добувна промисловість	8	191,424	0,8	23,9
Переробна промисловість:	70	7471,260	29,7	106,732
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	6	2129,072	8,5	354,8
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	21	8042,973	32,0	382,9
Діяльність транспорту та зв'язку	47	6312,798	25,1	134,31

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря.

Проблема транскордонного забруднення повітря має ряд особливостей, які ускладнюють правове регулювання в даній сфері та боротьбу з ним. До таких особливостей відносяться: множинність і розпиленість джерел забруднення, значна віддаленість джерел від місця нанесення шкоди, непостійність напрямку та відстані перенесення забруднюючих речовин, значне їх розсіювання в повітряних масах.

Все це призвело до того, що довгий час не вдавалось з достатньою точністю визначати конкретні джерела в кожному випадку транскордонного забруднення через атмосферу, а також обсяги завданої шкоди. Деякі науковці вважали забруднення повітря виключно національною проблемою, оскільки максимальна шкода від забруднення повітря в багатьох випадках проявляється безпосередньо біля джерела викидів. Крім того, здатність природного середовища поглинати і «переробляти» забруднення повинна була, на думку цих науковців, істотно знижувати міжнародний (тобто транскордонний) ефект забруднення атмосфери.

Тривалий час питання про правове регулювання транскордонного забруднення через атмосферу не виходило за межі стадії досліджень. Відповідні міжнародні угоди, які уклались в цій сфері, носили переважно технічний характер і робили акцент на організації програм спільного вивчення впливу забруднення атмосфери на природу та на здоров'я людей.

В Європі моніторинг викидів забруднювачів атмосферного повітря розпочався наприкінці 70-х років і, починаючи з 80-х, Європа встановлювала бюджети викидів двооксиду сірки та двоокису азоту в більшості країн. Бюджети викидів забруднюючих речовин характеризують наскільки країна є імпортером чи експортером забруднення.

З появою об'єктивної необхідності захисту атмосфери, створення технічних засобів такого захисту та контролю за забрудненням, в міжнародному праві стали формуватися норми заборони транскордонного забруднення повітря. В листопаді 1979 р. була укладена багатостороння Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані, яка стала значним досягненням в сфері міжнародно-правового регулювання транскордонного забруднення, яка вступила в силу в 16 березня 1983 року. Сторонами угоди є більшість Європейських країн, включаючи Україну.

Конвенція забезпечує основу для співробітництва в сфері боротьби з транскордонним забрудненням повітря. В цьому документі сформульовані основні принципи співпраці з метою поступового скорочення забруднення повітря і розроблена загальна схема проведення наукових досліджень, оцінок та моніторингу, а також обміну інформацією.

Для підготовки щорічного звіту України про виконання Конвенції на підставі статистичних даних за 2010 рік підготовлено та направлено до Мінприроди звіт по Миколаївській області про викиди сполук сірки, оксидів азоту, аміаку, летких органічних сполук, вуглеводнів і важких металів в цілому

по області. Кожні чотири роки «Звіт про викиди» формується з деталізацією по квадратах сітки ЕМЕП і оцінкою переносу забруднювачів повітря на великі відстані.

2.3. Якість атмосферного повітря в м. Миколаєві.

Протягом 2012 року перевищення максимально разових граничнодопустимих концентрацій (ГДК) спостерігались в атмосферному повітрі м. Миколаєва по пилу, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, фтористому водню, формальдегіду.

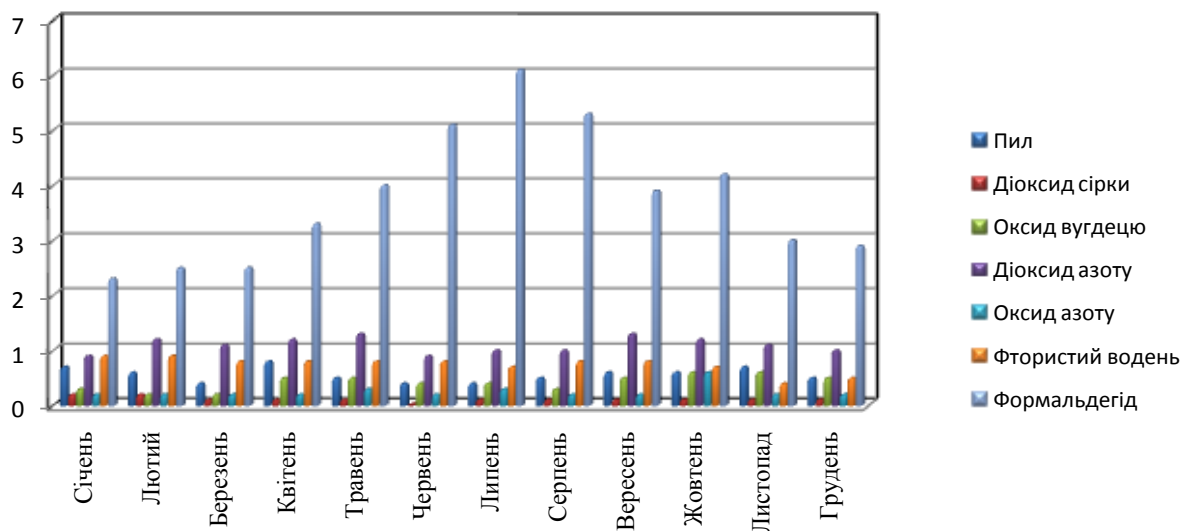
Максимальні середньомісячні перевищення ГДК середньодобової:

Діоксид азоту $q_{\text{ср}} = 0,05 \text{ мг/м}^3$ (1,2 ГДК ср. доб.)

Формальдегід $q_{\text{ср}} = 0,016 \text{ мг/м}^3$ (5,3 ГДК ср. доб.)

Фтористий водень $q_{\text{ср}} = 0,005 \text{ мг/м}^3$ (1,0 ГДК ср. доб.)

Вміст важких металів (кадмій, залізо, марганець, нікель, свинець, хром та цинк) у атмосфері міста залишився незначним (мал. 2.3.1 Середньомісячні концентрації по місту, у кратності ГДК, 2012 рік).

Мал. 2.3.1. Середньомісячні концентрації по місту, у кратності ГДК, 2012 рік

Річний хід середньомісячних концентрацій пилу, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, оксиду азоту, фтористого водню був достатньо рівномірний по всім пунктам спостережень.

Середньомісячні концентрації формальдегіду підвищувались у теплий період (мал. 2.3.1.).

Таблиця 2.3.1. Концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Миколаєва

Домішки	Характеристики	Р о к и		
		2010	2011	2012
1	2	3	4	5
Пил	q ср	0,1	0,1	0,1
	q m	0,5	0,6	0,6
Діоксид сірки	q ср	0,003	0,004	0,005
	q m	0,035	0,025	0,040
Оксид вуглецю	q ср	1	1	1
	q m	19	13	7
Діоксид азоту	q ср	0,04	0,04	0,04
	q m	0,18	0,18	0,25
Оксид азоту	q ср	0,01	0,01	0,01
	q m	0,10	0,05	0,04
Фтористий водень	q ср	0,005	0,005	0,004
	q m	0,024	0,021	0,025
Формальдегід	q ср	0,013	0,012	0,011
	q m	0,074	0,077	0,076
Бенз/а/пірен	q ср	0,6	0,7	0,5
	q m	3,6	3,0	1,5
Важкі метали, мкг/м ³				
Залізо	q ср	0,57	0,73	0,69
	q m	1,42	1,24	1,17
Марганець	q ср	0,020	0,024	0,020
	q m	0,04	0,05	0,06
Мідь	q ср	0,080	0,065	0,032
	q m	0,21	0,15	0,15
Нікель	q ср	0,010	0,022	0,011
	q m	0,02	0,03	0,02
Свинець	q ср	0,030	0,018	0,020
	q m	0,05	0,04	0,06
Хром	q ср	0,015	0,025	0,010
	q m	0,03	0,04	0,02
Цинк	q ср	0,033	0,075	0,055
	q m	0,07	0,56	0,17
Кадмій	q ср	0,000	0,001	0,001
	q m	0,0	0,004	0,01

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.

Спостереження за радіаційним фоном в Миколаївській області проводились обласним центром з гідрометеорології в 5 пунктах спостереження: АМСЦ Миколаїв, Г Первомайськ, М Вознесенськ, М Баштанка та МГ Очаків.

Радіаційний фон протягом 2012 року не перевищував природного рівня (рівень природного фону < 0,025 мР/год)

Таблиця 2.4.1. Радіаційний фон в 2012 році, мР/год

Місяць	Пункт спостереження				
	Миколаїв	Первомайськ	Вознесенськ	Баштанка	Очаків
1	2	3	4	5	6
Січень (середньомісячне значення)	0,012	0,013	0,012	0,012	0,011
Максимально разовий рівень	0,016	0,015	0,014	0,015	0,013
Лютий (середньомісячне значення)	0,012	0,013	0,011	0,012	0,011
Максимально разовий рівень	0,016	0,015	0,013	0,015	0,013
Березень (середньомісячне значення)	0,012	0,013	0,012	0,012	0,011
Максимально разовий рівень	0,016	0,015	0,014	0,015	0,013
Квітень (середньомісячне значення)	0,014	0,014	0,011	0,013	0,011
Максимально разовий рівень	0,014	0,016	0,013	0,015	0,012
Травень (середньомісячне значення)	0,012	0,014	0,011	0,013	0,011
Максимально разовий рівень	0,014	0,016	0,013	0,015	0,012
Червень (середньомісячне значення)	0,012	0,014	0,012	0,013	0,011
Максимально разовий рівень	0,015	0,017	0,013	0,015	0,013
Липень (середньомісячне значення)	0,012	0,012	0,012	0,013	0,011
Максимально разовий рівень	0,015	0,015	0,015	0,015	0,012
Серпень (середньомісячне значення)	0,012	0,013	0,013	0,012	0,011
Максимально разовий рівень	0,016	0,016	0,017	0,017	0,014
Вересень (середньомісячне значення)	0,012	0,013	0,012	0,012	0,011
Максимально разовий рівень	0,016	0,017	0,014	0,016	0,013
Жовтень (середньомісячне значення)	0,012	0,014	0,012	0,013	0,011
Максимально разовий рівень	0,015	0,016	0,014	0,019	0,013
Листопад (середньомісячне значення)	0,013	0,014	0,011	0,013	0,011
Максимально разовий рівень	0,014	0,015	0,014	0,018	0,014
Грудень (середньомісячне значення)	0,012	0,014	0,012	0,012	0,011
Максимально разовий рівень	0,014	0,020	0,015	0,016	0,013

2.5. Використання озоноруйнівних речовин.

Збереження озонового шару стратосфери, який захищає усе живе на Землі від згубної дії ультрафіолетового сонячного випромінювання, є однією з пріоритетних глобальних екологічних проблем XXI століття.

Україна приєдналася до Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, (далі - Монреальський протокол) у 1988 році. На сьогодні сторонами Монреальського протоколу є 184 держави, які тим самим підтвердили свої наміри вжити необхідних заходів до збереження озонового шару шляхом припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин.

Незважаючи на відсутність вітчизняного виробництва, озоноруйнівні речовини використовуються майже в усіх секторах економіки. Рядом вітчизняних підприємств вже істотно обмежено або повністю припинено використання озоноруйнівних речовин шляхом перепрофілювання та впровадження альтернативних технічних рішень за рахунок власних ресурсів.

Продукцію, що містить озоноруйнівні речовини, вже нині заборонено експортувати до багатьох країн, а в найближчі роки - і до будь-якої країни світу.

На виконання рішень Монреальського протоколу в Україні здійснюється регулювання експорту та імпорту таких речовин. Розроблено Порядок видачі погодження для отримання ліцензії на експорт та імпорт озоноруйнівних речовин і продукції, що їх містить.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.

За даними наукових досліджень негативні фактори, що мають вплив на здоров'я людини, за значимістю розподіляються так:

- соціальні – 37%;
- забруднення атмосферного повітря – 21%;
- медичні та біологічні – 19%;
- забруднення питної води – 13%;
- інші причини – 10%.

Це зумовлено в першу чергу тим, що людина споживає за добу і в цілому за життя повітря набагато більше в об'ємному відношенні, ніж води та їжі. Водночас істотні захисні бар'єри існують тільки для тих шкідливих речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, легені таким надійним захистом не забезпечені.

В 2012 році закладами охорони здоров'я області (всіх міністерств і відомств) зареєстровано 745,5 тис. випадків захворювань з уперше в житті встановленим діагнозом, що на 22,5 тис. випадків менше, ніж 2011 року. Найчастіше реєструвалися хвороби органів дихання (38,8 % від загальної кількості випадків), системи кровообігу (10,6 %), сечостатевої системи (6,8 %), травми, отруєння та деякі інші наслідки дій зовнішніх причин

(6,2 %), хвороби органів травлення (5,3 %).

Рівень загальної захворюваності у порівнянні з 2011 роком зменшився на 2,5% і склав 63436 випадків з уперше в житті встановленим діагнозом на 100 тис. населення. Зменшилась захворюваність по більшості класів хвороб, зокрема на хвороби органів дихання – на 5,4 %.

Вплив атмосферних забруднень поширюється на рослинний і тваринний світ. Викиди підприємств зумовлюють ураження всіх видів рослинності - декоративні та фруктові дерева, чагарники та ліси, сільськогосподарські культури та навіть трав'яний покрив. Токсичні речовини порушують структуру листя і погіршують обмін речовин.

2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.

За власні кошти підприємств – найбільших забруднювачів атмосферного повітря області виконувались заходи, спрямовані на зменшення викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення.

На ПАТ «ЮГцемент» виконувались заходи:

1. Ремонт електрофільтра ЭГУ2-93-23-10-SWS640-400-4 (джерело №34).
2. Перший етап: проведення своєчасного технічного обслуговування фільтру рукавного ФРКИ-360 (у т.ч. заміна фільтрувальних рукавів). Другий етап: реконструкція (заміна) рукавного ФРКІ на цементному млині №1 (джерела 57, 59).

На ТОВ «Миколаївський глиноземний завод»:

1. Монтаж газоочисної установки Г-1 печі випалу вапняку №1. Випробовування та налагодження.
2. Розробка проекту з експлуатації шламосховища №2 (у тому числі заходів з пилопригнічення).
3. Реконструкція шламосховища №1 з можливістю технічної рекультивації карти «Б».

На ТОВ СП «Нібулон» - захід «Модернізація пилоуловлюючого устаткування (джерело №№ 31,57,58,68,74,77,82)».

Згідно зі статистичною формою 2-ТП (повітря) протягом 2012 року підприємства області відзвітували про здійснення 22 заходів з охорони атмосферного повітря та попередження зміни клімату (24 – у попередньому році). На їх впровадження фактично витрачено 9447,8 тис. грн. (на 26,6% більше рівня 2011 року), що сприяло зменшенню викидів небезпечних речовин в атмосферне повітря на 871,441 т. Найбільше коштів витрачено на удосконалення технологічних процесів (включаючи перехід на інші види палива) та підвищення ефективності існуючих очисних установок – 8206,4 тис. грн. (86,9 % загального обсягу витрат); на будівництво і введення в дію нових газоочисних установок і споруд 86,1 тис. грн. (0,9 %); на інші повітроохоронні заходи – 1098,6 тис. грн. (11,62 %).

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату.

Зміна клімату є, можливо, найбільш важливою та складною проблемою в галузі охорони навколишнього середовища, яка спіткала людство за останнє століття. Збільшення в атмосфері концентрації вуглекислого газу та інших парникових газів (далі – ПГ) впливає на глобальну зміну температурного режиму. Підвищення температури може викликати цілу низку таких явищ, як підвищення рівня моря та зміни в локальних кліматичних умовах, що, в свою чергу, може негативно вплинути на соціально-економічний розвиток країн. Україна підписала Рамкову Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату в червні 1992 року, ратифікувала її в жовтні 1996 року, а в серпні 1997 року стала Стороною Конвенції.

За прогнозом розвитку галузей промисловості в 2001-2015 роках передбачається прискорений розвиток металургійного комплексу, хімічної та нафтохімічної промисловості, а також машинобудування.

Прогнозом передбачено також прискорені темпи розвитку невиробничої сфери, поява нових видів послуг, пов'язаних з поширенням інформаційного обміну.

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

Ключовим елементом в дослідженнях з питань зміни клімату є розробка інвентаризації парникових газів, яка визначає якісно та кількісно головні джерела та поглиначі ПГ. Цей елемент важливий у зв'язку з тим, що він є основою для наступного розвитку та уточнення методики оцінки джерел та поглиначів ПГ, а також забезпечує єдиний та безперервний механізм, який дозволяє всім країнам, що підписали Рамкову Конвенцію про зміну клімату, оцінювати викиди ПГ та їх відносний внесок до глобальної зміни клімату. Більш того, постійно поновлюваний кадастр на національному та міжнародному рівнях є основою для оцінки рентабельності та можливості проведення заходів щодо пом'якшення антропогенного впливу на клімат.

Оцінки викидів з джерел та абсорбції поглиначами ПГ в Україні розраховано з допомогою Методичних вказівок по складанню кадастрів ПГ, розроблених Міжурядовою групою експертів по зміні клімату з тим, щоб результати досліджень були порівнюваними як по секторах, так і по країнах. Україна в цілому дотримувалась цих Методичних вказівок, за виключенням тих секторів, де були необхідні більш детальні дані або методики обчислень для головних джерел викидів.

При розробці національної системи інвентаризації викидів парникових газів розглядались такі п'ять категорій джерел та поглиначів ПГ: енергетичні

системи (включаючи транспорт), промислові процеси, сільське господарство, лісове господарство та землекористування, відходи.

Сумарні прогнозовані обсяги викидів та поглинання ПГ в Україні за розглянутий період часу при базовому сценарії наведено в табл. 3.2.2.

Таблиця 3.2.2. Прогнозовані обсяги викидів/поглинання парникових газів при базовому сценарії розвитку економіки України

Газ	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.
Викиди ПГ прямої дії						
CO ₂ , Гг	711447	425299	530042	569149	598016	634352
CO ₂ , Гг BE	194031	115991	144557	155222	163095	173005
CH ₄ , Гг	10115	7150	8383	7951	7467	6738
N ₂ O, Гг	38,2	15,7	34,7	39,3	40,8	42,3
Разом, Гг BE	255192	158268	195503	204082	209310	215172
Разом, % до 1990	100	62,02	76,61	79,97	82,02	84,32
Поглинання CO ₂ в лісовому господарстві						
Поглинання CO ₂ , Гг	-51976	-64886	-66643	-68548	-70702	-72784
Поглинання CO ₂ , Гг BE	-14175	-17696	-18175	-18695	-19282	-19850
Сумарний викид CO ₂						
CO ₂ , Гг	659471	360413	463399	500601	527314	561568
Разом, Гг BE	241017	140572	177328	185387	190028	195322
CO ₂ , % до 1990	100	58,32	73,57	76,92	78,84	81,04

В Україні в умовах нестабільної економіки та загостреної екологічної ситуації зміна клімату може мати серйозні наслідки. Результати наукових досліджень, проведених в останні роки, свідчать про те, що зміна клімату в Україні помітно впливає на сільське та лісове господарство, водні та прибережні ресурси. Висока вірогідність суттєвої зміни врожайності сільськогосподарських культур. У процесі потепління клімату на території України ймовірно буде проходити трансформація типів лісу, його видового складу, продуктивності та стабільності. Що стосується вразливості прибережної зони, то уже в поточний час підйом рівня Чорного моря є встановленим фактом та складає 1,5 мм/рік.

У зв'язку з викладеним вище в найближчий час необхідно:

прийняти заходи щодо оптимізації існуючої системи управління водними ресурсами;

передбачити альтернативні шляхи покриття пікових навантажень в енергосистемі у зв'язку з можливим зниженням виробництва електроенергії каскадом Дніпровських ГЕС;

розробити Національну програму розвитку сільського господарства України, яка буде включати пакет політичних, економічних та технічних заходів, комплексне здійснення яких дозволить запобігти негативним наслідкам зміни клімату для сільськогосподарського виробництва;

розробити Національну програму берегозахисних заходів, що враховує найбільш несприятливі сценарії підвищення рівня моря;

сприяти впровадженню технологічних, адміністративних, фінансових заходів для підтримки ведення лісового господарства в умовах клімату, що змінюється.

Для вирішення проблем зменшення викидів ПГ та адаптації екосистем до зміни клімату, в першу чергу, необхідно вивчати, контролювати та прогнозувати ці зміни на майбутнє. Необхідно проводити глибокі системні дослідження та поширювати інформацію серед населення з метою ознайомлення з проблемою глобальної зміни клімату.

З метою обліку парникових газів з 2003 року в області 1149 підприємствами проведені та відкориговані інвентаризації викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел з урахуванням викидів парникових газів від паливовикористовуючого обладнання. Динаміку фактичних викидів парникових газів від підприємств, що звітували за формою 2-ТП (повітря), наведено в таблиці 3.2.3.

Таблиця 3.2.3. Фактичні обсяги викидів парникових газів

Парникові гази CO ₂	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Всього, тис. т:	2242,5	3221,63	3384,8	3010,1	2590,1	2916,2	3002,7
У т. ч. від стаціонарних джерел	2242,5	2282,5	2490,9	2139,8	1681,2	1979,9	2099,5

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів.

Під час аналізу заходів щодо пом'якшення впливу на зміну клімату розглянуті дві головні групи заходів: засоби політичного регулювання та технологічні заходи.

Технологічна перебудова економіки та підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів, насамперед палива та енергії, в народному господарстві України передбачається за рахунок:

впровадження прогресивних енерго- та ресурсозберігаючих технологій в усіх сферах діяльності;

зниження матеріалоємності кінцевої продукції та, як наслідок, її енергоємності в результаті впровадження передових технічних рішень та використання високоякісних перспективних матеріалів, питома витрата яких на одиницю готової продукції значно нижче існуючого рівня.

В рамках цього напрямку найбільш значними є такі енергозберігаючі заходи:

заходи енергозбереження: оптимізація структури генеруючих потужностей енергосистеми, впровадження сучасних джерел та систем освітлення, засобів силової електроніки, сучасних технологій спалювання низькосортного палива, вдосконалення систем теплопостачання, збільшення ступеня утилізації вторинних енергетичних ресурсів;

зміна структури паливно-енергетичного балансу: збільшення частки ядерного палива, поновлюваних, вторинних та нетрадиційних енергетичних ресурсів, введення до паливно-енергетичного балансу України вуглеводневих палив, заміщення вугілля та моторних палив природним газом, використання метану вугільних родовищ та біогазу забезпечить зниження викидів ПГ при зберіганні загального рівня енергоспоживання;

зниження втрат на всіх стадіях виробництва, транспортування та розподілу паливоенергетичних ресурсів (ПЕР). Найбільш важливим, з точки зору викидів ПГ, є зниження викидів метану в газовому господарстві України, яке може бути забезпечено за рахунок покращання експлуатації газових мереж;

вдосконалення промислових процесів в різних секторах економіки;

введення нових сміттєпереробних потужностей дозволить скоротити складування твердих побутових відходів на сміттєвих полігонах.

Реалізація комплексу перерахованих вище заходів дозволить забезпечити щороку економію енергоресурсів на рівні 1000-1100 ПДж в 2000 році; до 2005 року - 1950-2100 ПДж; до 2010 року - 3100-3200 ПДж; до 2015 року - 4100-4200 ПДж.

Все ці заходи мають високий ступінь державної підтримки, оскільки входять в прийняті органами управління держави програми розвитку економіки.

В Україні розроблена та прийнята ціла низка програм економічного розвитку, з яких найбільш важливими є:

«Програма структурної перебудови економіки України до 2015 року», 1996;

«Національна енергетична програма України до 2010 року» (НЕП), 1996;

«Комплексна державна програма енергозбереження України до 2010 року» (КДПЕ), 1996;

Національний план заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату;

Національні програми розвитку окремих галузей економіки.

Ці документи прийняті за основу для розробки базового сценарію розвитку економіки країни та її галузей, оцінки можливих рівнів викидів ПГ та заходів щодо їх зменшення.

На виконання Національного плану заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.08.2005 № 346 (у редакції розпорядження КМУ від 05.03.2009 № 272-р), Миколаївською облдержадміністрацією 02.10.2009 затверджено Регіональний план заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату в Миколаївській області.

Основною метою заходів є зниження викидів парникових газів у процесі діяльності підприємствами, організаціями та установами області. Одним з напрямів досягнення цієї мети є впровадження енергоефективних та енергозберігаючих заходів.

Контроль за станом впровадження в області енергозберігаючих заходів здійснюється облдержадміністрацією згідно з Цільовою програмою підвищення енергоефективності Миколаївської області на 2010-2015 роки, затвердженою рішенням обласної ради від 22 жовтня 2010 року № 2, яку розроблено в рамках Державної цільової економічної програми енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки.

Облдержадміністрацією розроблено та затверджено заходи, які потребують першочергової реалізації у 2012 році відповідно до Цільової програми підвищення енергоефективності Миколаївської області на 2010-2015 роки, на загальну суму фінансування 238,8 млн. грн. Впровадження цих заходів дозволить щороку економити 10,9 тис. тонн умовного палива (далі - т.у.п.), або 54.2 млн. грн.

Основні заходи, які впроваджуються у 2012 році, відповідно до Цільової програми підвищення енергоефективності Миколаївської області на 2010-2015 роки:

- заміна освітлювальних приладів на енергозберігаючі;
- впровадження теплової ізоляції в системах опалення;
- заміна вікон та дверей на енергоефективні металопластикові;
- переведення опалювальних систем бюджетних установ на електроопалення;
- впровадження когенераційних технологій;
- організаційно-технічні заходи зі зниження технологічних втрат електроенергії;
- введення в експлуатацію перших черг вітрових електростанцій.

Завдяки вжитим заходам з енергозбереження в Миколаївській області в 2012 році комунальними підприємствами, бюджетними установами та підприємствами області досягнуто економії паливно-енергетичних ресурсів в обсязі 10,8 тис. т.у.п. У бюджетних установах на впровадження енергозберігаючих заходів (заміна освітлювальних приладів, вікон та дверей, переведення опалювальних систем бюджетних установ на електроопалення та інші) з місцевих бюджетів спрямовано 12,7 млн. грн.

Загальна вартість впроваджених енергоефективних та енергозберігаючих заходів становила 793,1 млн. грн. Економічний ефект від впровадження цих заходів - 112,3 млн. грн. на рік. Фінансування впроваджених енергоефективних заходів здійснювалось за рахунок коштів місцевих бюджетів та власних коштів установ та підприємств.

Облдержадміністрацією направлено 42 енергозберігаючі проекти для проходження державної експертизи з енергозбереження в Державному

агентстві з енергоефективності та енергозбереження України на загальну суму фінансування 85,3 млн. грн.

Енергоефективні проекти, по яких отримано висновки експертизи, направлено до Державного агентства екологічних інвестицій України з метою взяття участі в конкурсному відборі енергоефективних проектів для їх фінансування з державного бюджету.

З метою впровадження енергоефективних заходів у Миколаївській області облдержадміністрація вишукує інші джерела фінансування, крім коштів Державної цільової економічної програми енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки.

До Державного агентства екологічних інвестицій України надано для розгляду 76 проектів з термомодернізації будівель бюджетних установ на загальну суму 168.4 млн. грн, реалізація яких планується згідно з цільовими екологічними (зеленими) інвестиціями за рахунок коштів, отриманих в рамках Кіотського протоколу. За результатами проведеного в Державному агентстві екологічних інвестицій України конкурсного відбору енергозберігаючих проектів для фінансування у 2012 році по Миколаївській області відібрано 17 проектів з капітального ремонту по об'єктах соціальної сфери на загальну суму фінансування 50,2 млн. грн. Впровадження зазначених заходів дозволить щороку економити 12.3 млн. грн. бюджетних видатків та 5,9 т.у.п.

Цільовою програмою енергоефективності Миколаївської області на 2010-2015 роки передбачено заходи щодо переведення на електроопалення котелень, які працюють на природному газі, реконструкції електромереж і понижуючих трансформаторних підстанцій в Арбузинському, Доманівському, Кривоозерському, Снігурівському районах.

Майже 90% квартир та приватних житлових будинків у м. Вознесенську переведено на індивідуальне опалення, а 25% бюджетних установ - на комбіноване опалення: електричною енергією в нічний час за пільговим тарифом і твердим паливом - у денний час.

В 2012 році для переведення житлових будинків та об'єктів соціальної сфери на електричне опалення енергокомпанією видано фізичним та юридичним особам технічних умов для влаштування електроопалення в кількості 116 одиниць загальною потужністю 2189 кВт.

Водночас проводиться активне роз'яснення серед юридичних осіб і населення - споживачів теплової та електричної енергії про переваги електроопалення в комплексі з акумулюванням теплоносіїв і багатотарифним обліком. При цьому виграють споживачі завдяки використанню електричної енергії в нічний час за низьким тарифом, енергокомпанія - від збільшення відпуску електроенергії - завдяки збільшенню кількості споживачів. енергосистема - від рівномірного споживання протягом доби і рівномірного навантаження генеруючих потужностей.

В 2012 році в 13 бюджетних установах та підприємствах житлово-комунального господарства проведено енергоаудити.

Облдержадміністрацією в 2012 році погоджено загально-виробничі норми питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів 59 підприємствам та організаціям з річним обсягом споживання паливно-енергетичних ресурсів понад 1 тис. т.у.п.

Розроблено та у вересні 2012 року направлено на погодження до Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України «Регіональну методику нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві Миколаївської області».

З метою налагодження обліку наявного енергоємного обладнання для проведення енергоаудиту, нормування паливно-енергетичних ресурсів та подальшого забезпечення технічного переозброєння енергоємних виробництв в області здійснюється енергопаспортизація підприємств. Енергетичні паспорти отримали 770 підприємств, з них 308 бюджетних установ та підприємств державної форми власності. Економія від впровадження енергетичних паспортів становила 5127,8 т.у.п.

В області здійснюється розвиток вітрової енергетики. На території Очаківського та Березанського районів реалізуються проекти з будівництва вітрових електростанцій:

1. ТОВ «Вітряний парк Очаківський» реалізує будівництво двох черг вітрових електростанцій:

у с Дмитрівка Очаківського району у квітні 2012 року введено в експлуатацію I чергу Очаківської вітрової електростанції загальною потужністю 25 МВт. Це 10 вітрових електростанцій потужністю по 2,5 МВт кожна. Термін окупності - 7 років. З квітня 2012 року вітроустановками I черги Очаківської вітрової електростанції вироблено 32,7 млн. кВт-год електроенергії;

у с. Тузли Березанського району в червні 2012 року введено в експлуатацію II чергу Очаківської вітрової електростанції потужністю 12,5 МВт (5 вітроустановок по 2,5 МВт). З червня 2012 року вітроустановками Очаківської вітрової електростанції вироблено 0,8 млн. кВт-год електроенергії.

Крім цього, ТОВ «Вітряний парк Очаківський» ведуться передпроектні розробки з будівництва трьох вітрових електростанцій (Матіясівської, Зоринської, Тузло-Лиманської) у Березанському районі.

Запланована проектна потужність Очаківської вітрової електростанції складає 300 МВт (120 вітроустановок). Загальна сума інвестицій на будівництво Очаківської вітрової електростанції очікується в розмірі 6 млрд. грн. Введення в експлуатацію Очаківської вітрової електростанції на повну потужність дасть можливість зекономити в еквіваленті 30% потужності 1 ядерного реактора атомної електростанції.

2. ТОВ «Тилігульська ВЕС» активно веде роботу з розвитку проекту будівництва вітрових електростанцій потужністю 500 МВт на території Анатоліївської. Ташинської та Краснопільської сільських рад Березанського району.

Реалізація вищезазначених проектів з будівництва вітряних електростанцій в Миколаївській області дозволить збільшити встановлену потужність вітрових електростанцій України на 1000 МВт при залученні інвестицій в область в розмірі 20 млрд. грн.

За аналізом результатів роботи вітроагрегатів ТОВ «Повітряний парк Очаківський» ефективність зазначених агрегатів більше в 1,36 раза, ніж аналогічних агрегатів на прикладі ТОВ «Повітряний парк Новоазовський».

Основною проблемою розвитку вітрополя Миколаївської області є відсутність електричних мереж для приєднання вітроустановок до об'єднаної енергосистеми України. Вартість будівництва електричних мереж напругою 150 та 35 кВ для приєднання вітроустановок оцінюється в розмірі 600 млн. грн.

Облдержадміністрацією підтримуються інвестиційні проекти з будівництва сонячних електростанцій.

Реалізація проектів з будівництва сонячних електростанцій планується здійснювати за рахунок коштів інвесторів.

1. Реалізація проекту ТОВ «Восход Солар».

Впровадження проекту буде виконуватися за межами населених пунктів в межах території Березанської селищної ради Березанського району Миколаївської області. Встановлена потужність зазначеної електростанції складає 54 МВт.

2. Реалізація проекту ТОВ «Плутон Солар».

Впровадження проекту буде виконуватися в межах Казанківської селищної ради Казанківського району Миколаївської області. Встановлена потужність зазначеної електростанції складає 10 МВт.

3. Реалізація проекту ТОВ «Нептун Солар».

Впровадження проекту буде виконуватися в межах території Таборівської сільської ради Вознесенського району Миколаївської області. Встановлена потужність зазначеної електростанції складає 31 МВт.

4. Реалізація проекту ТОВ «Інгулець енерго-1».

Впровадження проекту буде виконуватися в межах території Афанасіївської сільської ради Снігурівського району Миколаївської області. Очікувана встановлена потужність зазначеної електростанції складає близько 30 МВт.

5. Реалізація проекту ТОВ «Інгулець енерго-2».

Впровадження проекту буде виконуватись в межах території Афанасіївської сільської ради Снігурівського району Миколаївської області. Очікувана встановлена потужність зазначеної електростанції складає близько 25 МВт.

Крім цього, проводяться передпроектні вишукувальні роботи з реалізації проектів будівництва ще трьох сонячних електростанцій:

в Баштанському районі – з очікуваною встановленою потужністю електростанції 7 МВт;

в Очаківському районі – з очікуваною встановленою потужністю електростанції 135 МВт;

в Первомайському районі – з очікуваною встановленою потужністю електростанції 50 МВт.

За аналітичною інформацією встановлена потужність сонячних електростанцій України складає 317,8 МВт.

Реалізація вищезазначених проектів з будівництва сонячних електростанцій в Миколаївській області дозволить збільшити встановлену потужність сонячних електростанцій України на 342 МВт при залученні інвестицій в область в розмірі 889 млн. євро.

В 2012 році за рахунок коштів міського бюджету м. Вознесенська в 3 дитячих дошкільних закладах запроваджено сонячні колектори. Вартість впровадження становить 344,4 тис. грн., що забезпечує вироблення теплової енергії в обсязі 19,7 Гкал на рік для гарячого водопостачання

Теплопостачальні підприємства також приділяють увагу підвищенню енергоефективності виробничої діяльності. Так, ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» розроблено 7 енергоефективних проектів з реконструкції котелень. ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» у 2012 році проведено 98 комплексних екологотеплотехнічних режимно-налагоджувальних випробувань котлів, замінено 24 насоси на високоефективні, впроваджено систему каскадного і погодного керування котельні.

ПАТ «Миколаївська ТЕЦ» розробляє проект та проектно-кошторисну документацію щодо заміни в м. Миколаєві існуючих металевих теплотрас на попередньо ізольовані пластикові. Наразі теплопостачальними підприємствами вишукуються можливості щодо фінансування вищезазначених проектів.

З метою розроблення пропозицій до Національного плану адаптації до зміни клімату з урахуванням регіональних особливостей та напрацювання рекомендацій для місцевих органів влади щодо регіональних планів дій з адаптації до змін клімату Державним агентством екологічних інвестицій України за фінансової та технічної підтримки Фонду ім. Фрідріха Еберта, Німеччина, у жовтні 2012 року в місті Одеса проведено семінари, в яких взяли участь представники Миколаївської облдержадміністрації.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 12.03.2013 № 6738/67/1-13 для підготовки Національного плану адаптації до зміни клімату Миколаївською облдержадміністрацією розроблено та надано до Держекоінвестагентства заходи з адаптації до змін клімату на 2013-2017 роки по Миколаївській області.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання.

4.1.1. Загальна характеристика.

Миколаївська область територіально належить до басейнів р. Південний Буг (59,5%), р. Дніпро (23,5%) і річок Причорномор'я (17%) та обмежена географічними координатами:

46 023' - 48 014' Півн. Ш

30 015' - 33 011' Схід. Д

На території області налічується 121 річка та балки (довжиною більше 10 км) загальною довжиною 3619,84 км, з яких шість середніх річок: Кодима (59,0 км), Синюха (24,0 км), Чорний Ташлик (41,0 км), Чичиклея (86,0 км), Інгул (179,0 км), Інгулець (96,0 км) та одна велика річка Південний Буг.

Басейн р. Південний Буг в межах області нараховує 47 річок довжиною більше 10 км, а довжина самої річки в межах області складає 257 км.

Річки Миколаївщини відносяться до рівнинних зі швидкістю течії 0,1 – 0,3 м/сек. Густота річкової мережі складає у середньому 0,15-0,16 км/км². Живлення переважно атмосферне з помітною участю ґрунтових вод. Основна частина стоку проходить у весняну повінь. Річки використовуються для побутового, промислового, сільськогосподарського водопостачання та транспорту.

Загальна площа зайнята поверхневими водними об'єктами становить 150,5 тис. га, що складає 6,1 % від території області.

До поверхневих водних ресурсів області, окрім річок, належать озера, водосховища, ставки та болота.

Природні озера розподілені нерівномірно. Основна їх кількість зосереджена на Кінбурнському півострові, серед них найбільші озера – оз. Чернине (56,0 га) та Черепашине (186,0 га). Перелік озер області з площею водного дзеркала більш 1 га наведено у таблиці 4.1.1.1.

Взагалі в області обліковано 26 озер загальною площею 13,79 км², тобто 0,1% від території області.

Таблиця 4.1.1.1. Перелік озер Миколаївської області більше 1 га

№ з/п	Найменування озера	Район розташування	Площа водного дзеркала, га	Ступінь мінералізації	Примітка
1	2	3	4	5	6
1	Баластне	Вознесенський	42,90	Прісне	Кар'єр
2	Директорський	Вознесенський	8,50	Прісне	Кар'єр
3	Пісчане	Вознесенський	23,30	Прісне	Кар'єр
4	Кругле	Первомайський	1,36	Прісне	с. Кримка
5	Млак	Первомайський	17,40	Прісне	с. Кримка
6	Шкільне	Первомайський	3,60	Прісне	с. Кримка
7	Штундове	Первомайський	3,20	Прісне	с. Кримка
8	Солонець Тузли	Березанський	800,0	Солоне	
9	Солонець	Очаківський	94,00		

1	2	3	4	5	6
10	Буракове	Очаківський	9,37	Солоне	Кінбурнський півострів
11	Василькове	Очаківський	4,69	Солоне	Кінбурнський півострів
12	Вовче Горло	Очаківський	8,59	Солоне	Кінбурнський півострів
13	Глаголь	Очаківський	14,06	Солоне	Кінбурнський півострів
14	Голе	Очаківський	6,25	Солоне	Кінбурнський півострів
15	Криве	Очаківський	13,28	Солоне	Кінбурнський півострів
16	Кругле	Очаківський	3,12	Солоне	Кінбурнський півострів
17	Куликове	Очаківський	9,37	Солоне	Кінбурнський півострів
18	Куровате	Очаківський	7,81	Солоне	Кінбурнський півострів
19	Лисе	Очаківський	3,12	Солоне	Кінбурнський півострів
20	Мартиняче	Очаківський	23,44	Солоне	Кінбурнський півострів
21	Рассоха	Очаківський	22,66	Солоне	Кінбурнський півострів
22	Татарське	Очаківський	6,25	Солоне	Кінбурнський півострів
23	Черепашине	Очаківський	186,00	Солоне	Кінбурнський півострів
24	Чорна засуха	Очаківський	9,37	Солоне	Кінбурнський півострів
25	Чернине	Очаківський	56,00	Солоне	Кінбурнський півострів
26	Чистішене	Очаківський	1,56	Солоне	Кінбурнський півострів
Всього:			1379,20		

До штучних водойм віднесено водосховища і ставки. За даними Миколаївського обласного управління водних ресурсів за станом на 01.01.2013 в Миколаївській області налічується 45 водосховищ і 1153 ставків з загальною площею водного дзеркала 7585,10 га і 9868,97 га відповідно.

До водосховищ об'ємом більше 10,0 млн. м³ віднесено Ташлицьке водосховище (86,0 млн. м³), Олександрівське (72,13 млн. м³), Софіївське (36,0 млн. м³), Щербанівське (15,7 млн. м³), Степівське (13,88 млн. м³) та Катеринівське (10,8 млн. м³). Жовтнєве водосховище з об'ємом 31,0 млн.м³ у зв'язку з ремонтними роботами, пов'язаними з поліпшенням якості води, пусте.

Використання штучних водних об'єктів в області здійснюється для задоволення потреб енергетики, питного водопостачання, зрошення та побутових потреб населення.

Болота на Миколаївщині займають незначну площу та розміщені здебільшого в заплавах річок. Це плавні гирлової області Південного Бугу і Інгулу площею 31 км². Заболоченість спостерігається у пониззі деяких лиманів (Тилігульського, Тузли, Аджигольського).

4.1.2. Водозабезпеченість територій.

За гідрогеологічними характеристиками область належить до Причорноморського артезіанського басейну і частково в північній частині до Українського кристалічного масиву.

Місцеві водні ресурси області дуже обмежені і залежать, головним чином, від притоку з інших регіонів.

За питомими показниками водних ресурсів (на одного мешканця) область займає одне із останніх місць серед областей України. Середній показник забезпечення річним стоком на 1 мешканця України у маловодний рік дорівнює 0,67 тис. м³/рік.

Таблиця 4.1.2.1. Забезпеченість річним стоком, тис.м³/рік на 1 мешканця

Середньорічний		Маловодний рік	
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний
0,44	3,09	0,26	2,15

Таблиця 4.1.2.2. Обсяги середньорічного стоку та стоку маловодного року в області, км³/рік

Середньорічний		Маловодний рік	
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний
0,57	4,00	0,33	2,78

Територія Миколаївської області характеризується складними гідрогеологічними умовами формування підземних вод, що обумовлено геолого-структурними особливостями, природно-кліматичними та техногенними факторами.

Підземні води залягають у відкладеннях різного віку, генезису і літологічного складу – від тріщинуватої зони кристалічного фундаменту до сучасних (голоценових) та плейстоценових.

Прогнозні ресурси (запаси) підземних вод основних водоносних горизонтів у межах Миколаївської області визначено і апробовано Державною комісією запасів СРСР (протокол від 29.06.1971 № 7869, від 28.07.1978 № 8103), Українською територіальною комісією запасів (протокол від 21.03.1978 № 3886) і уточнені протоколом робочої комісії ВГО «Кримморегеологія» від 02.06.1983 у кількості 441,6 тис.м³/добу, у тому числі:

з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 349,87 тис.м³/добу (79,23%);

з мінералізацією від 1,5 г/дм³ до 3,0 г/дм³ – 91,73 тис.м³/добу (20,77%).

Розподіл прогнозних ресурсів підземних вод по області складає 14,22 м³/добу/км² (з мінералізацією до 1,5 г/дм³) і 17,95 м³/добу/км² (з мінералізацією до 3,0 г/дм³). На одну особу населення області прогнозні ресурси підземних вод розподіляються відповідно 0,28 і 0,36 м³/добу, а по адміністративних районах цей показник змінюється від 0,04 до 1,3 і від 0,06 до 1,5 м³/добу. При цьому тільки в двох районах області – Новоодеському і Миколаївському на одного мешканця доводиться прогнозних ресурсів з мінералізацією до 1,5 г/дм³ більше 1 м³/добу. З часу оцінки прогнозних ресурсів різко змінилося техногенне навантаження на геологічне середовище, що привело до скорочень, а в деяких випадках і повної ліквідації площ з мінералізацією до 1,5 г/дм³.

Пісні підземні води (з мінералізацією до 1,0 г/дм³) поширені:

в північно-західній частині Миколаївської області, а саме у зоні контакту Українського басейну тріщинних вод і Причорноморського артезіанського басейну (Кривоозерський, Врадіївський і Доманівський райони);

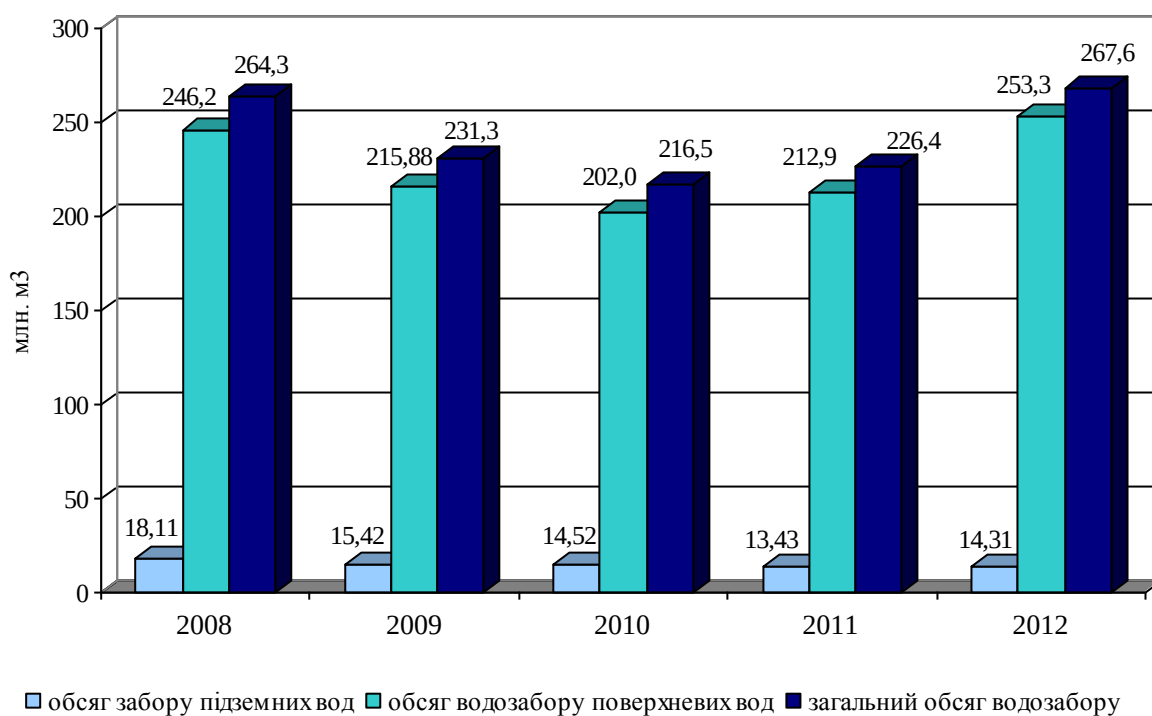
в долині р. Південний Буг у районі міст Вознесенськ і Нова Одеса (Вознесенське і Новоодеське родовища підземних вод).

За обсягами розвіданих запасів підземних вод питної якості Миколаївська область є найменш забезпеченою в Україні. В середньому експлуатаційні запаси підземних вод на одного мешканця становлять 0,09 м³/добу (у порівнянні: Одещина 0,135 м³/добу або в 1,5 рази більше, Херсонщина - 3,1 м³/добу або в 34 рази більше).

4.1.3. Водокористування та водовідведення.

Протягом 2012 року для потреб населення та народного господарства з поверхневих водних об'єктів забрано 253,3 млн.м³ води, що на 40,4 млн. м³ (15,9 %) більше у порівнянні з 2011 роком.

Загалом забір води по області збільшився на 41,2 млн.м³ (15,4 %) і складає 267,6 млн.м³ (мал. 4.1.3.1, табл. 4.1.3.4).

Мал. 4.1.3.1. Динаміка водозабору по Миколаївській області

Із загальної кількості забраної протягом 2012 року води використано 218,0 млн.м³ або 80,1 % від забраної. Решту об'єму складає транзитний скид управління каналів Інгулецької зрошувальної системи.

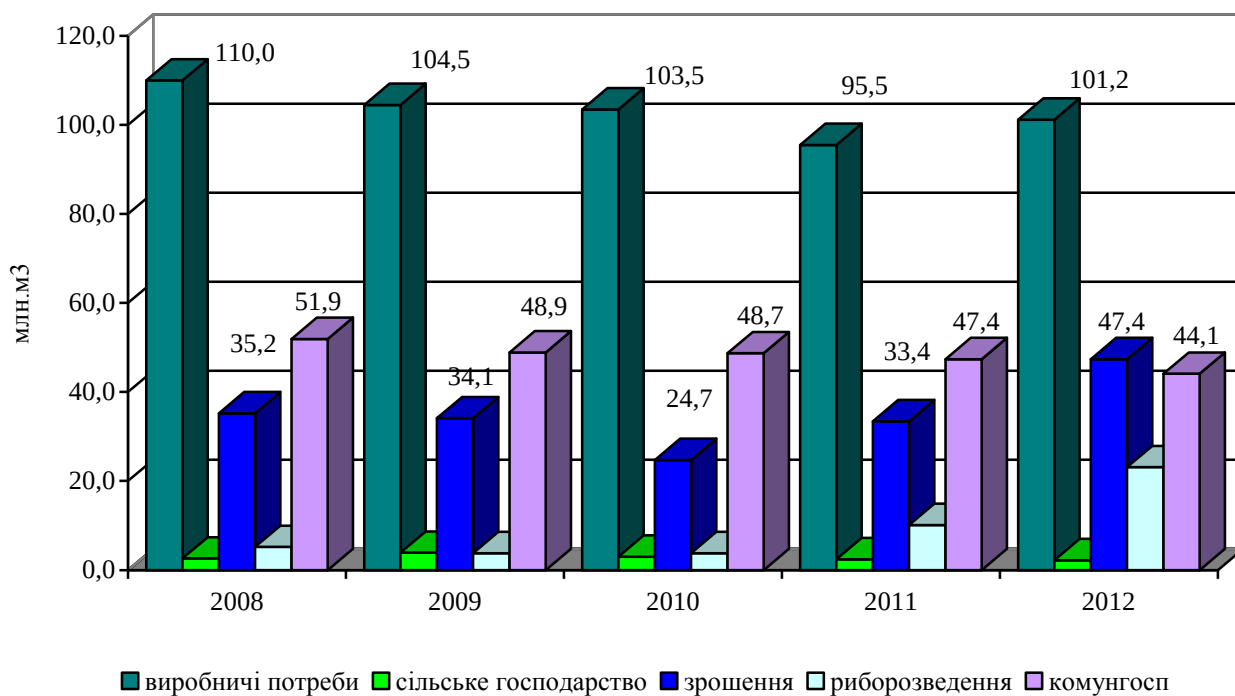
У порівнянні з 2011 роком обсяг використання води у системах зворотного та повторно – послідовного водопостачання 2012 року зменшився на 254,0 млн. м³ (7,3 %) і становить 3228,0 млн. м³.

Водоспоживання для задоволення виробничих потреб 2012 року традиційно є найбільшим. Згаданий обсяг використання вод склав 101,2 млн. м³, що на 5,7 млн. м³ більше, ніж 2011 року (мал. 4.1.3.2., табл. 4.1.3.1, 4.1.3.4).

З 2010 року, через значну посуху у літній період, спостерігається тенденція до збільшення обсягів використання води для зрошення сільгоспугідь. Так, протягом 2012 року на зрошення використано 47,4 млн. м³, що більше, ніж у 2011 року на 14,1 млн. м³ (на 29,7%) та більше, ніж у 2010 року на 22,7 млн. м³ (47,8%) (мал. 4.1.3.2., табл. 4.1.3.1, 4.1.3.4).

Таблиця 4.1.3.1. Використання води на потреби, млн.м³

	2009	2010	2011	2012
виробничі	104,5	103,5	95,5	101,2
зрошення	34,1	24,7	33,3	47,4
господарсько-питні	48,9	48,7	47,4	44,1
сільськогосподарського водопостачання	3,9	3,0	2,4	2,2
риборозведення	3,8	3,8	10,1	23,1

Мал. 4.1.3.2. Динаміка використання води

Найбільш водоспоживаючі галузі економіки в області – це промисловість та енергетика, на їх потреби за звітний період використано 94,5 млн.м³, що складає 43,3 % від загального обсягу використаних вод (табл. 4.1.3.2).

На потреби житлово-комунального господарства використано 47,04 млн.м³ вод, що у порівнянні з 2011 роком менше на 1,52 млн. м³ (на 3,1%) (табл. 4.1.3.2).

Таблиця 4.1.3.2. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2012 року, млн.м³

Галузь економіки	Використано води, всього	У тому числі		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		Господарсько-питні потреби	Виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
1	2	3	4	5	6	7
Електроенергетика	74,82	0,594	74,23	44,54	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість (кольорова)	4,68	0,53	4,15	-	-	-
Хімічна та нафтохімічна промисловість	-	-	-	-	-	-
Машинобудування	10,17	0,717	9,45	7,51	-	-
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	47,04	38,74	8,30	31,81	25,55	-
Сільське господарство (*в тому числі інше: зрошення та риборозведення)	*75,43	2,727	0,001	-	-	-
Харчова промисловість	3,88	0,30	3,58		-	-
Транспорт	0,32	0,20	0,12	0,002	-	-
Промисловість будівельних матеріалів	0,91	0,04	0,87	-	-	-
Інші галузі	0,641	0,206	0,469	0,548	-	-
Всього	218,0	44,09	101,2	105,2	25,55	-

З поверхневих джерел (р. Дніпро, р. П.Буг, р. Синюха, р. Інгул) здійснюється водопостачання п'яти міст області, серед яких обласний центр – м. Миколаїв. Більшість сільських населених пунктів та райцентрів області для питних потреб користуються підземними водами.

На даний час в області існує 112 комунальних, 147 відомчих, 300 сільських та 1 міжрайонний водовод, з яких на 13 водоводів здійснюють водопостачання з поверхневих джерел, інші - з підземних водозаборів.

Підземні води, які добуваються на території Миколаївської області, головним чином йдуть на задоволення господарсько-побутових та питних потреб населення.

За даними Держобліку використання підземних вод за станом на 01.01.2013 в області зареєстровано 2470 експлуатаційних свердловин.

Розподіл водозаборів по площі дуже нерівномірний, в середньому по області на 11,0 км² площі доводиться 1 свердловина з якістю води, яка придатна для господарсько-питного водопостачання.

Найменша кількість підземних водозаборів, які використовуються для водопостачання населення, а відповідно і рівень забезпеченості послугами з централізованого водопостачання, мають місце у Кривоозерському (4 свердловини), Єланецькому (5 свердловин), Арбузинському (5 свердловин), Новоодеському (6 свердловин) районах. Найбільша кількість згаданих підземних водозаборів зосереджена у Жовтневому (119 свердловин), Снігурівському (96 свердловин), Березанському (90 свердловин), Веселинівському (60 свердловин) та Очаківському (60 свердловин) районах області.

Використання підземних вод в Миколаївській області також відзначається значною нерівномірністю в різних її районах (табл. 4.1.3.3., мал.4.1.3.3).

Таблиця 4.1.3.3. Використання прогнозних ресурсів підземних вод (ПРПВ) 2012 року

Назва адміністративного району	ПРПВ, тис.м ³ /добу	Водовідбір, тис.м ³ /добу	Освоєно, %
1	2	3	4
Арбузинський	4,80	3,04	63
Баштанський	16,70	3,99	24
Березанський	6,70	7,11	106
Березнегуватський	10,20	1,42	14
Братський	5,00	0,52	10
Веселинівський	10,60	3,16	30
Вознесенський	53,90	8,65	16
Врадівський	20,20	1,78	9
Доманівський	27,60	3,93	14
Єланецький	20,90	0,16	1
Жовтневий + м. Миколаїв	35,60	14,74	85
Казанківський	19,60	2,85	15
Кривоозерський	11,10	1,24	11
Миколаївський + сел. Варварівка	50,50	15,42	31
Новобузький	13,30	1,85	14
Новоодеський	58,30	5,23	9
Очаківський	12,40	6,58	53
Первомайський	8,00	4,82	60
Снігурівський	56,20	7,51	13
Всього	441,60	94,02	21,0

Загальний водозабір підземних вод, відповідно до даних Держобліку використання підземних вод, протягом 2012 року склав 94,02 тис.м³/добу (21,0% від величини прогнозних ресурсів підземних вод (ПРПВ) по області).

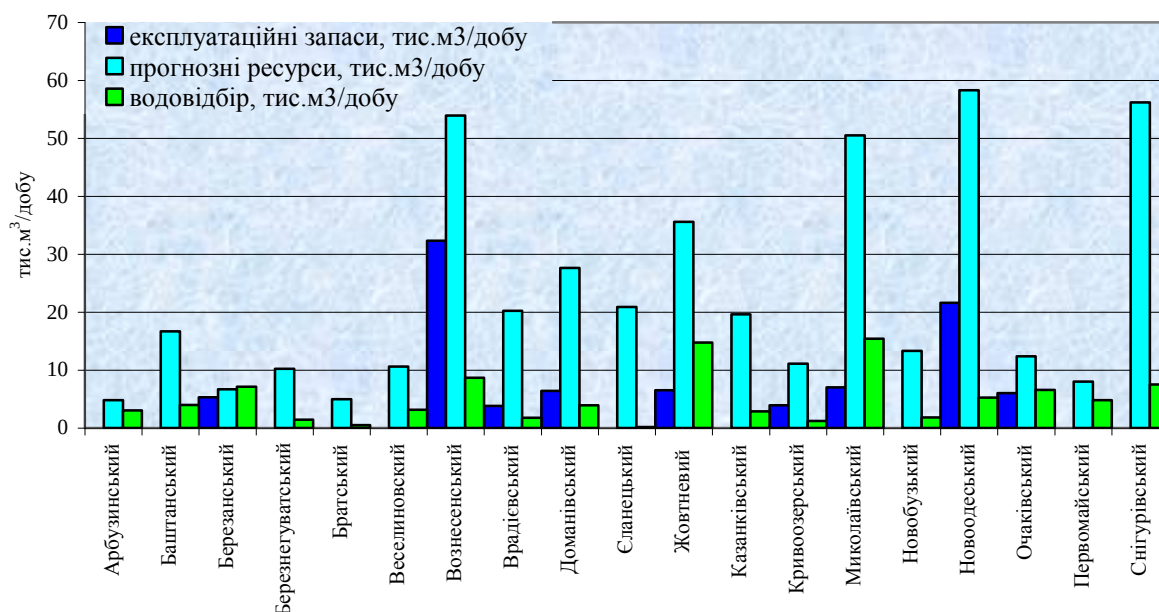
За даними статистичної звітності 2 –ТП (водгосп) протягом 2012 року водозабір із підземних джерел водопостачання склав 14,3 млн.м³, що більше у порівнянні з минулим роком на 0,87 млн.м³ (6,1%).

За станом на 01.01.2013 для централізованого водопостачання населених пунктів та підприємств на території Миколаївської області розвідані та затверджені експлуатаційні запаси по 9 родовищах (13 ділянок) підземних вод.

Загальна кількість експлуатаційних запасів за станом на 01.01.2013 складає 85,81 тис.м³/добу (19 % від величини ПРПВ).

Із зазначених 9 родовищ підземних вод на даний час освоюється 8 (Вознесенське, Очаківське, Новоодеське, Кривоозерське, Врадіївське, Доманівське, Галицинське, Миколаївське). Коблево-Рибаківське родовище (з розвіданими запасами підземних вод в кількості 5,3 тис. м³/добу) і ділянки Бузька та Вознесенська-1 Вознесенського родовища не експлуатуються.

Протягом звітного періоду із розвіданих експлуатаційних запасів підземних вод відбиралась зовсім мала частка - 6,52 тис. м³/добу, що складає 7,6% від загальної кількості експлуатаційних запасів підземних вод по області.

Мал. 4.1.3.3. Прогнозні ресурси, експлуатаційні запаси та їх використання в районах області

Підземні води Миколаївської області крім господарчо-питного призначення мають бальнеологічне використання (радонові, йодо-бромні, сірководневі термальні води та ін.).

В районі м. Очакова затверджено ДКЗ СРСР експлуатаційні запаси мінеральних вод палеогенових відкладів в кількості 0,898 тис.м³/добу (протокол від 10.02.1989 № 9421), родовище не експлуатується.

В районі м. Снігурівка мінеральні води приурочені до верхньосарматських вапняків, мергелів. За хімічним складом води сульфатно-хлоридні натрієво-магнієві, мінералізація 1,8-2,5 г/дм³.

До сарматських відкладів належать і мінеральні води м. Очаків, смт. Березанки, Врадіївки та ін.

В північно-західній частині області (Кривоозерський район) мінеральні природно-столові води належать до кристалічних порід докембрію, води з мінералізацією 0,7-1,2 г/дм³, за хімічним складом гідрокарбонатно-сульфатно-

хлоридні натрієво-магнієві. Тут також затверджені ДКЗ України (протокол від 13.07.2007 № 1306) запаси мінеральних природних столових вод

Крім того, в північній частині області (Арбузинський, Братський райони) виявлені радонові води.

Надра Миколаївської області перспективні для виявлення родовищ підземних вод не тільки у відкладах сарматського водоносного комплексу, але й в палеогенових, крейдових та кристалічних породах докембрію.

Протягом 2012 року загальний обсяг скиду зворотних вод склав – 105,2 млн.м³, з якого 24,3 % (25,55 млн. м³) - забруднені стоки, що на 180 тис. м³ менше порівняно з обсягами скидів забруднених стічних вод до поверхневих водних об'єктів у 2011 році.

Таблиця 4.1.3.4. Основні показники використання і відведення води, млн.м³

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	264,3	231,3	216,5	226,4	267,6
у тому числі для використання	204,9	195,2	183,8	188,6	218,0
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	204,9	195,2	183,8	188,6	218,0
виробничі потреби	110,0	104,5	103,5	95,45	101,20
господарсько-питні потреби	51,92	48,87	48,73	47,41	44,09
зрошення	35,19	34,11	24,72	33,28	47,37
сільськогосподарські потреби	2,578	3,87	2,95	2,42	2,23
ставково-рибне господарство	-	3,81	3,84	10,06	23,13
Втрати води при транспортуванні	80,56	73,81	63,76	76,19	86,67
Загальне водовідведення, з нього:	93,0	92,84	91,74	77,28	108,60*
у поверхневі водні об'єкти	89,21	88,76	88,04	74,01	105,20*
у тому числі:					
забруднених зворотних вод	27,87	27,77	28,63	25,73	25,55
з них без очищення	0,249	0,110	-	-	-
нормативно очищених	2,801	2,322	1,382	1,132	1,14
нормативно чистих без очистки	58,54	58,67	58,03	47,15	78,54*
Обсяг оборотної, повторної та послідовно використаної води	3608,0	3435,0	3557,0	3482,0	3228,0
Потужність очисних споруд	117,7	117,7	117,1	111,3	114,2

* з урахуванням об'ємів води, які використовуються ставковими господарствами у розмірі 21,2 млн. м³ (без скиду) .

4.2. Забруднення поверхневих вод.

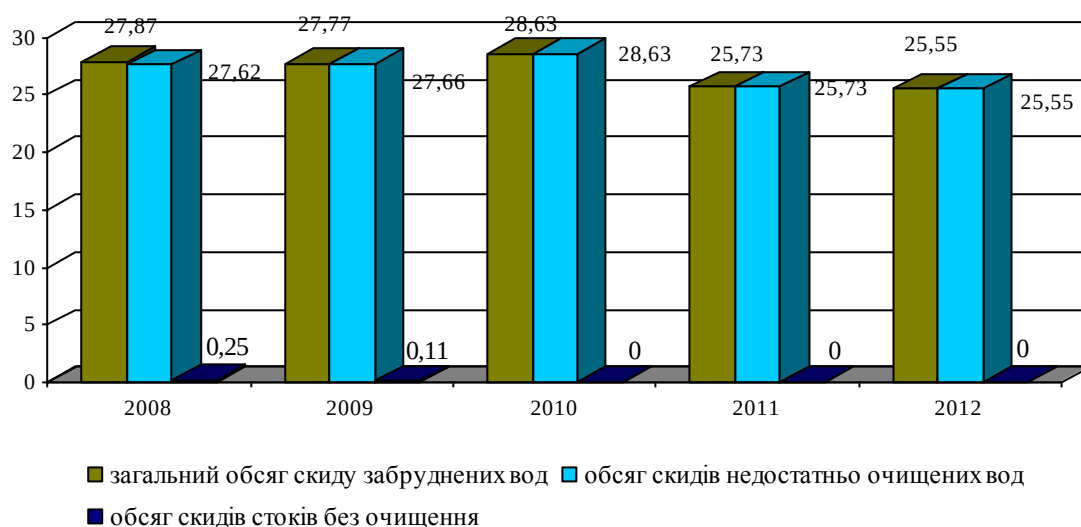
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод.

Для маловодної Миколаївської області є актуальною проблема забруднення водних ресурсів через скид стічних вод, яку значно ускладнює відсутність якісної очистки господарсько-побутових і виробничих стоків.

Держуправлінням зареєстровано 47 водокористувачів, які здійснюють скид зворотних вод у поверхневі водні об'єкти.

Протягом 2012 року до загального об'єму утворення зворотних вод включено об'єм води, що використовується ставковими господарствами без скиду, в розмірі 21,2 млн.м³. Тобто, безпосередньо до поверхневих водних об'єктів області протягом 2012 року скинуто 84,03 млн.м³, що у порівнянні з минулим роком більше на 10,02 млн.м³ або на 11,9%.

Починаючи з 2010 року на території Миколаївської області не зафіксовано скиди зворотних вод без очистки (аварійні скиди стічних вод). Об'єми скидів недостатньо очищених стічних вод щороку зменшуються. Так, протягом 2012 року недостатньо очищених стоків скинуто 25,55 млн.м³, що на 3,08 млн.м³ менше, ніж об'єми скиду згаданих стоків у 2010 році та на 180,0 тис. м³ менше, ніж скинуто недостатньо очищених стічних вод у 2011 році.

Мал. 4.2.1.1. Динаміка скиду забруднених вод до поверхневих водойм області, млн.м³

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів.

Загальний обсяг скидів нормативно чистих без очищення зворотних вод без урахування об'ємів, які використані ставковими господарствами, в 2012 році склав 57,34 млн. м³.

Скид промислових стоків до поверхневих водних об'єктів області здійснюється підприємствами енергетики та машинобудівної галузі. До

зазначених стоків належать теплообмінні та продувочні води, які за якісним складом класифікуються як нормативно чисті без очищення. Обсяг скидів нормативно чистих стоків без очищення від згаданих водокористувачів у 2012 році дорівнював 51,98 млн.м³, що у порівнянні з відповідним об'ємом стоків, які скинуто в 2011 році, більше на 9,02 млн. м³ або на 17,4%.

Найбільший обсяг скиду нормативно чистих без очищення зворотних вод в області здійснюється ВП «Южно-Українська АЕС», до складу якої належать Олександрівська ГЕС та Ташлицька ГАЕС. Обсяг скидів зазначеного підприємства складає 47,4% від загального об'єму скидів зворотних вод по області і дорівнює 39,76 млн.м³.

З перевищенням встановлених нормативів скиди зворотних вод здійснюються підприємствами комунальної сфери.

Очистку господарсько-побутових стоків перед скидом до поверхневих водойм в області здійснюють 8 підприємств: МКП «Миколаївводоканал», КП «Міський водоканал» (м. Баштанка), КП «Первомайський міський водоканал», ТОВ «БОС» (м. Вознесенськ), КП «Очаківводоканал» (отримано майно від БГКП «Сирена»), КП «Ольшанське» (отримано майно від ТОВ «Сталвит»), Южноукраїнське ПВКГ та ТМ, КП «Прибузьке» (м. Нова Одеса). Комунальні очисні споруди каналізації існують переважно в обласному та районних центрах. Амортизація очисних споруд каналізації складає від 42% до 62 %.

Згідно з результатами моніторингових досліджень за станом роботи обласних очисних споруд каналізації, майже всі з вказаних об'єктів здійснюють очистку стоків до категорії – недостатньо очищені.

За даними статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп) у 2012 році, як головні забруднювачі поверхневих вод в області, визначені такі комунальні підприємства: МКП «Миколаївводоканал», КП «Міський водоканал» (м. Баштанка), КП «Первомайський міський водоканал» та КП «Очаківводоканал» (табл. 4.2.2.1).

Таблиця 4.2.2.1. Обсяги скиду забруднених стічних вод, млн.м³

№ з/п	Назва комунальних підприємств-забруднювачів	2011 рік			2012 рік		
		разом	не очищені	Недостатньо очищені	разом	не очищені	Недостатньо очищені
1.	МКП «Миколаївводоканал», м. Миколаїв	24,148	-	24,148	23,829		23,829
2.	КП «Міський водоканал», м. Баштанка	0,364	-	0,364	0,364	-	0,364
3.	КП «Очаківводоканал», м. Очаків	0,221	-	0,221	0,206	-	0,206
4.	КП «Первомайський водоканал», м. Первомайськ	0,965	-	0,965	1,099	-	1,099

Очисні споруди каналізації м. Миколаєва, які введено в експлуатацію 1973 року, знаходяться у незадовільному технічному стані та потребують реконструкції і модернізації. Система каналізації м. Миколаєва не задовольняє потужностям міста, і як наслідок, стоки після очищення на очисних спорудах каналізації скидаються як недостатньо очищені.

Через неефективну очистку каналізаційних стоків м. Миколаєва, протягом останніх восьми років МКП «Миколаївводоканал» є головним забруднювачем водних ресурсів області. Обсяг скиду забруднених стічних вод якого складає більше 90 % від загальної кількості скинутих забруднених стоків по області.

За формою 2-ТП (водгосп) МКП «Миколаївводоканал» в 2012 році до водних об'єктів скинуто 26,23 млн. м³ стічних вод, з яких недостатньо очищених – 23,83 млн. м³. Таким чином, 91% від загальної кількості скиду згаданого комунального підприємства складають забруднені стічні води, що, в свою чергу, негативно впливає на стан водних ресурсів.

До основних причин незадовільної роботи очисних споруд каналізації м. Миколаєва відносяться: аварійний стан глибоководного випуску стоків після очистки та недостатня потужність очисних споруд на стадії вторинного відстоювання.

З метою розв'язання зазначених проблемних питань, заходи «Закінчення будівництва четвертого вторинного відстійника очисних споруд каналізації м. Миколаєва» і «Реконструкція глибоководного випуску в Бузький лиман від очисних споруд каналізації м. Миколаєва» включено до «Програми охорони довкілля та раціонального природокористування Миколаївської області на 2011-2015 роки».

В 2012 році в межах реалізації регіональних природоохоронних програм, фінансування зазначених природоохоронних заходів комунального підприємства не здійснювалось.

Слід зазначити, що переважно за рахунок більш економного використання води абонентами, обсяги скидів до Бузького лиману недостатньо очищених стоків МКП «Миколаївводоканал» щороку зменшуються.

В 2010 році МКП «Миколаївводоканал» скинуто 27 млн. м³ недостатньо очищених стічних вод, у 2011 році цей скид зменшено до 24,2 млн. м³, у 2012 році зазначений обсяг скиду стоків склав 23,8 млн. м³, що у порівнянні з 2010 роком менше на 12% (3,2 млн. м³) та з 2011 роком на 4% (350 тис. м³).

Кардинальним шляхом поліпшення техногенно-екологічної безпеки водопровідно-каналізаційного господарства міста Миколаєва є запровадження інвестиційного проекту «Проект розвитку системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві». Його розроблено у відповідності до завдань, передбачених Планом розвитку МКП «Миколаївводоканал» на 2006-2012 роки, затвердженого рішенням міської ради від 30 червня 2006 року № 2/38.

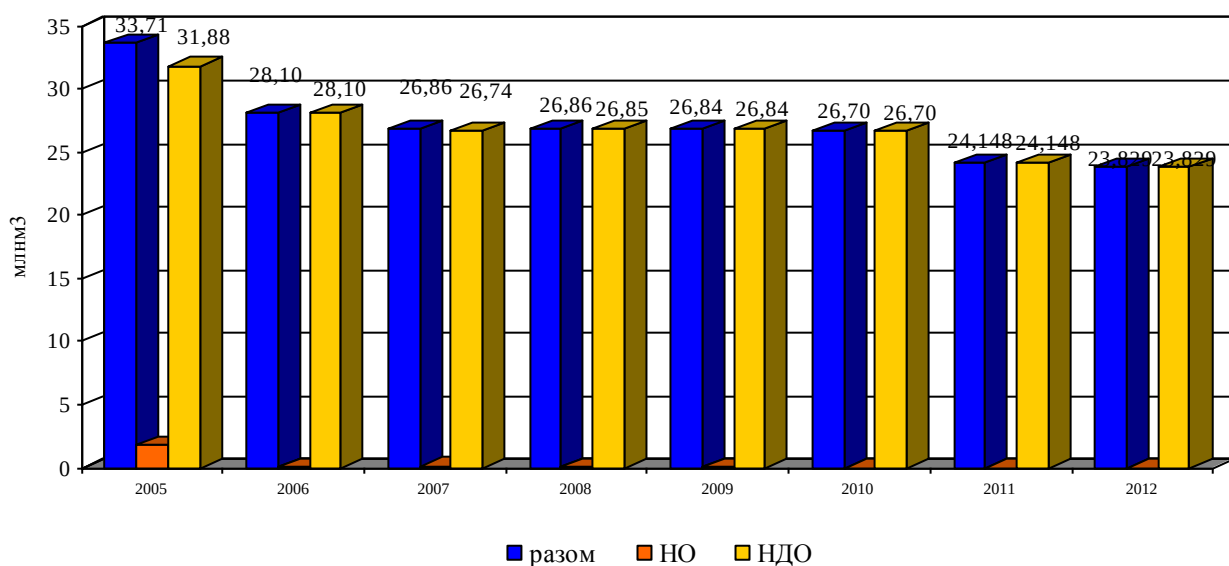
Згідно з розробленим інвестиційним проектом передбачено провести: реконструкцію приймальної камери, грабельної та пісковловлювачів (2013-2014 роки);

реконструкцію двох вторинних відстійників (2014-2015 роки);
 реконструкцію глибоководного випуску (2014 рік);
 закінчення будівництва 4-го вторинного відстійника (2014-2015 роки).

За період реалізації проекту з 12.09.2012 оголошено 2 процедури проведення міжнародних конкурсних торгів по об'єктах:

«Реконструкція будівлі решіток на очисних спорудах каналізації в м. Миколаїв» на суму 20,0 млн.грн., переможцем визначено Науково-виробничу фірму «Екополімер» (м. Харків);

«Технічне переоснащення насосної станції першого підйому цеху водогону «Дніпро-Миколаїв» в с. Микільське Білозерського району Херсонської області» (бюджет торгів орієнтовно становить 15000 тис. грн.).

Мал. 4.2.2.2. Динаміка скиду МКП «Миколаївводоканал» забруднених стоків до вод Бузького лиману

Негайної реконструкції потребують очисні споруди каналізації біологічної очистки, які розташовані у смт. Ольшанське Миколаївського району. В 2011 році через банкрутство ТОВ «Ольшанський водоканал» згадані очисні споруди передано в експлуатацію ТОВ «Сталвіт». Відповідно до проекту, стічні води після очистки на згаданих каналізаційних очисних спорудах повинні скидатись до вод р. Південний Буг. За даними статистичної звітності 2-ТП (водгосп), 2011 року ТОВ «Сталвіт» не здійснювались скиди стічних вод до водних об'єктів, стоки накопичувались в об'ємі 145,0 тис.м³ у відстійниках очисних споруд. В 2012 році згадані очисні споруди передано на баланс КП «Ольшанське», за формою 2-ТП (водгосп) комунальне підприємство не звітувало.

Не зважаючи на те, що каналізаційні очисні споруди м. Баштанка введено в експлуатацію у 2006 року, робота з очистки стоків є неефективною.

За даними лабораторного контролю Держекоінспекції в 2012 році концентрації забруднюючих речовин (усереднені за рік) на скиді в річку Інгул

перевищують ГДС по хлоридам в 2,4 рази, завислим речовинам в 8,1 рази, по сухому залишку в 2,8 рази, залізу загальному в 6,7 рази, азоту амонійному в 13,4 рази, БСК₅ в 8,5 рази, ХСК в 6,4 рази, по фосфатам в 6 разів, сульфатам – в 2,6 рази, нітратам – в 4,8 рази. Загальний обсяг скиду недостатньо очищених стоків складає 364 млн.м³.

З метою покращення роботи очисних споруд каналізації м. Баштанка в 2012 році за власні кошти підприємства, що експлуатує очисні споруди (КП «Міський водоканал»), проведено поточний ремонт біоінженерних споруд та обладнання КНС. На 2014 рік заплановано будівництво II черги очисних споруд.

У зв'язку з невідповідністю проектної потужності та фактичного обсягу надходження стоків на очищення (майже в 10 разів менше) очисні споруди каналізації м. Очакова потребують реконструкції. Щорічний скид недостатньо очищених стоків до вод Чорного моря становить більше 200 тис.м³.

Збудовані 1967 року очисні споруди каналізації м. Первомайська морально та фізично застарілі і вимагають реконструкції. Система водовідведення складається із самотливних каналізаційних мереж, напірних колекторів та каналізаційних насосних станцій. За десятки років експлуатації колекторів та КНС обладнання практично не змінювалось, а споруди капітально не ремонтувались. Каналізаційні насосні станції потребують негайного ремонту з виконанням необхідних заходів для запобігання аварійних та техногенних ситуацій. Зношеність основних фондів очисних споруд каналізації складає 85%.

Основною стадією очистки є відстоювання попередньо очищених механічними засобами стоків у системі біоставків з наступним скидом до р. Південний Буг.

Останні три роки, через незадовільну роботу очисних споруд каналізації, КП «Первомайський міський водоканал» здійснюється скид стоків з перевищенням встановлених нормативів ГДС, як недостатньо очищені.

У 2012 році обсяг скиду недостатньо очищених стоків склав 1,099 млн.м³, що складає 33% від загального скиду зворотних вод по м. Первомайськ.

ТОВ «Скандтехімпорт» (м. Київ) розроблено проект реконструкції очисних споруд каналізації м. Первомайськ. Вартість робіт згідно проекту – 36105 тис. грн. Джерело фінансування – державний бюджет. Реалізація – три роки після початку фінансування.

Роботи з реконструкції очисних споруд в 2012 році не проводились через відсутність фінансування.

До комунальних очисних споруд каналізації, які стабільно працюють в області, віднесені ТОВ «БОС» м. Вознесенськ і «ПВКГ та ТМ» м. Южноукраїнськ.

Стосовно здійснення очистки стічних вод на промислових підприємствах області зазначаємо, що найбільша їх кількість зосереджена у м. Миколаєві, де

скид господарсько-побутових та промислових стоків здійснюється переважно на міські очисні споруди (МКП «Миколаївводоканал»).

Попередню очистку виробничих стоків перед їх передачею до міської каналізаційної мережі здійснюють такі підприємства м. Миколаєва, як ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект», ДП «Миколаївський морський торговельний порт», ТОВ «Морський спеціалізований порт «Ніка-Тера» та ПАТ «Миколаївський суднобудівний завод «Океан».

Одним із проблемних питань є необхідність впровадження на підприємствах молокопереробної галузі власних локальних очисних споруд. З існуючих в області 19 підприємств з переробки молочної сировини лише два підприємства мають власні очисні споруди:

ПАТ «Веселинівський завод СЗМ» - система біоставків.

ПАТ «Баштанський сирзавод» – локальні очисні споруди каналізації біологічного очищення зі скидом стоків до комунальної каналізаційної мережі.

Крім того, в області існує проблема очищення зливових вод перед їх скидом до природних водойм.

За даними Держуправління, у містах області (м. Миколаїв, м. Южноукраїнськ, м. Новий Буг, м. Первомайськ, м. Вознесенськ) мережі зливної каналізації експлуатуються без очисних споруд та оформлення відповідної дозвільної документації на скид стічних (зливових) вод.

Проблема забруднення вод в Миколаївській області ускладнюється через скид високомінералізованих шахтних вод Кривбасу до р. Інгулець.

Аварійний скид високомінералізованих шахтних вод гірничорудних підприємств Кривбасу за 22 роки втілюється у планове забруднення вод р. Інгулець, екологічний стан якої створює загрозу не тільки зрошувальним угіддям, але і значно погіршує якість питної води в регіоні (особливо це стосується Снігурівського району де мешкає 53 тис. населення, які забезпечується водою з підземних джерел).

Кожен рік до р. Інгулець, яка є притокою Дніпра, скидаються біля 12 млн. м³ шахтних вод Кривбасу з мінералізацією до 4000 мг/л.

Позитивним моментом у вирішенні зазначеної екологічної проблеми є затвердження спільним наказом Мінпромполтики, Мінприроди та Держагентства водних ресурсів України від 09.08.2011 №232/279/133 Плану заходів щодо поетапного зменшення обсягу скидання надлишків зворотних вод у р. Інгулець та поліпшення якості води у зазначеній річці, Карачунівському водосховищі, водозаборі Інгулецької зрошувальної системи, в межах якого передбачено фінансування регулярної промивки русла р. Інгулець за рахунок подачі дніпровської води каналом «Дніпро-Інгулець».

Виконання цього заходу дає змогу поступово покращити за рахунок розбавлення прісними водами р. Дніпро стан екосистеми р. Інгулець.

4.3 Якість поверхневих вод.

4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками.

В 2012 році хіміко-аналітичний контроль проводився в наступних водних об'єктах: р. Південний Буг (від межі з Кіровоградською областю - с. Довга Пристань до м. Миколаєва), р. Інгул, р. Інгулець (вище м. Снігурівка та нижче с. Євгенівка), в районі автомобільного мосту), р. Синюха, р. Кодима (в м. Первомайськ), р. Мертвовід (м. Вознесенськ), р. Висунь, р. Вітовка, Бузький, Дніпро-Бузький та Березанський лимани).

р. Південний Буг

По річці Південний Буг, від межі з Кіровоградською областю – с. Довга пристань до міста Миколаєва – б/в «Родники», майже по всіх пунктах спостережень концентрація основних показників, які визначались, незначно змінилась. Зафіксовані максимальні перевищення ГДК по фосфатам (1,9 разів) та залізу загальному (11 разів).

р. Інгул

По річці Інгул від межі з Кіровоградською областю до міста Миколаєва зафіксовані максимальні перевищення ГДК по залізу загальному (3,8 разів) та фосфатам (3,8 разів).

р. Інгулець

Контроль проводився по створу, розташованому вище м. Снігурівка та нижче с. Євгенівка, в районі автомобільного мосту. В період скиду вод з накопичувачів гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу спостерігається значне перевищення концентрації хлоридів, сульфатів, сухого залишку, завислих речовин та заліза загального. Після промивки русла р. Інгулець, концентрація зменшується на деякий період, але перевищує ГДК. Зафіксовані максимальні перевищення ГДК по залізу загальному (8,7 разів), сульфатам (6,3рази), хлоридам (4,1 рази) та сухому залишку (3,4 рази).

р. Синюха, р. Кодима, р. Мертвовід, р. Висунь, р. Вітовка

Зазначені річки відносяться до малих річок.

В 2012 році по річках Синюха та Кодима (створ спостереження в м.Первомайськ) зафіксовані максимальні перевищення ГДК по залізу загальному (2,3 рази).

По р. Мертвовід спостереження відбувались в м. Вознесенськ. Зафіксовані максимальні перевищення ГДК по залізу загальному (2,3 рази) та сульфатам (1,9 рази).

По р. Висунь спостереження відбувалися в створі перед впадінням в р.Інгулець. Зафіксовані максимальні перевищення ГДК по фосфатам (2,2 рази), сульфатам (12,1 рази), хлоридам (4,3 рази).

По р. Вітовка перевищень ГДК не зафіксовано.

Бузький та Дніпро-Бузький, Березанський лимани

В Бузькому, Дніпро-Бузькому та Березанському лиманах перевищень ГДК не зафіксовано (враховано якість водного об'єкту, як «морські води»).

4.3.2 Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів.

Угрупування водних організмів за специфікою середовища існування і структурно-функціональними характеристиками мають ряд суттєвих відмінностей у порівнянні з наземними біоценозами (Мордухай-Болтовской, 1974; Методика изучения., 1975), які загалом є такими:

1. Гідробіонти знаходяться у водному середовищі, витримують значно менші коливання температури, ніж наземні організми, але для них має велике значення концентрація кисню, який часто є у дефіциті;

2. Водні організми знаходяться в умовах більш слабкого освітлення, ніж наземні, тому у системі гідробіонтів існує чітка вертикальна диференціація;

3. Населення гідросфери значно різноманітніше, ніж наземне. Основну масу первинних продуцентів складають зважені у воді мікроскопічні водорості, в той час як на суші – це виключно великі рослини з кореневою системою;

4. Міжрічні (чи багаторічні) зміни у водоймах виражені більш яскраво, ніж у біогеоценозах наземних, і, головним чином, відбуваються в результаті зміни кліматичних умов та антропогенної діяльності людини.

Інститутом рибного господарства (структурний підрозділ Херсонської лабораторії аквакультури) на підставі загальновизнаних у практиці гідробіологічних та іхтіологічних досліджень методик проводяться дослідження стану гідробіоценозів Дніпро-Бузької естуарної екосистеми.

Дніпровсько-Бузька естуарна екосистема складається з гирлових ділянок річок Дніпро, Південний Буг, Дніпровсько-Бузького та Бузького лиманів.

Особливості гідрології та біології Дніпровсько-Бузької водної системи зумовлені специфічністю взаємодії прісноводного стоку Дніпра та Південного Бугу з солоними водами Чорного моря, які потрапляють до естуарії через Кінбурнську протоку біля м. Очакова Миколаївської області.

Гідробіоценоз згаданої естуарії існує в умовах посиленого антропогенного навантаження, основний прояв якого спостерігається у суттєвому зменшенні надходжень прісної води через зарегульованість природного стоку річок Дніпро і Південний Буг.

Як наслідок у річках спостерігається зменшення швидкості течії, а у лиманах підвищення солоності води, що у свою чергу, призводить до специфічної циркуляції води - у поверхневих шарах вода спрямована в бік моря, а придонні прошарки, які насичені солоною морською водою, спрямовуються у зворотному напрямку до лиманів та пригирлових ділянок Дніпра та Південного Бугу.

Все це у комплексі впливає на формування змін у абіотичних умовах існування гідробіонтів, у тому числі й іхтіофауни.

Розвиток фітопланктону протягом останніх років характеризується порівняно високими показниками біомаси та чисельності, а його видовий склад складається з 5-7 систематичних груп водоростей.

Межування Дніпровсько-Бузької гирлової системи з Чорним морем призводить до проникнення планктонних водоростей з північно-західної частини моря (в основному це діатомові водорості) внаслідок згінно-нагінних явищ. В свою чергу евтрофікація Дніпровсько-Бузької гирлової системи, яка спостерігається протягом останніх років, викликає збагачення видового складу за рахунок прісноводних форм синьо-зелених та зелених водоростей.

Проведені дослідження показали, що у формуванні загальної біомаси фітопланктону Бузького лиману домінуюче значення має група синьо-зелених водоростей (їх частка становила в середньому 51,2%).

Питома вага діатомових та зелених (в основному протококових) водоростей становить відповідно 16,4 та 16,8%. Подібна ситуація, але з меншими значеннями, спостерігається і за евгленовими та дінофітовими водоростями - відповідно 6,4 та 5,2%. Частка золотистих та жовто-зелених водоростей незначна (2,6 та 1,4%).

У дельті Південного Бугу якісна структура фітопланктону є подібною до Бузького лиману, але за винятком відсутності дінофітових водоростей і присутності пірофітових. Домінуюче значення мають синьо-зелені водорості - 53,8%. Частка діатомових та зелених водоростей подібна з незначним переважанням групи діатомових водоростей - 18,8 та 17,1% від загальної біомаси. Відмічено переважання пірофітових водоростей над евгленовими. Жовто-зелені водорості практично не реєструвалися.

Домінуючою групою фітопланктону у пониззі Південного Бугу є синьо-зелені водорості. Біомаса цієї групи фітопланктерів змінюється в межах 5,39-8,55 г/м³. В процесі спостережень значних змін видового складу не відбулося. В основному це *Aphanizomenon flos-aquae*, *Microcystis aeruginosa*, *Oscillatoria agardhii*, *Anabaena spiroides*.

Максимальна біомаса діатомових водоростей у пониззі Південного Бугу спостерігалася у 2008 році - 4,11 г/м³. Дещо нижчі показники відмічено у 2010 та 2011 роках - відповідно 3,12 та 3,04 г/м³. Найнижчий показник біомаси діатомових водоростей визначено 2012 року - 1,12 г/м³.

У водоймах області спостерігається достатньо високе видове різноманіття зоопланктону.

За літературними даними у водоймах Дніпровсько-Бузької гирлової системи реєструється біля 270 різноманітних таксонів зоопланктону. Найбільш численним представниками є коловертки - 104 види. Серед цих гідробіонтів найчастіше реєструються *Brachionus calyciflorus* (до 80%), *Filinia longiseta* (до 75%), *Keratella quadrata* (до 68%), *K. cochlearis* (до 65%). *Brachionus urceolaris* (до 50%), *B. angularis* (до 46%).

Гіллястовусі ракоподібні представлені 81 видом. Серед цієї групи зоопланктерів найбільшою частотою зустрічаємості відрізняються *Bosmina longirostris* (до 80%) та *Podonevadne trigona* (до 57%).

Веслоногих ракоподібних у Дніпровсько-Бузькій гирловій системі реєструється 75 видів. Найчастіше зустрічаються *Heterosira caspia*, *Acartia clausi*, *Paracalanus parvus* (до 70%), *Calanipeda aquaedulis* (до 47%), *Eurytemora velox* (до 40%). Представники інших груп безхребетних у складі зоопланктону представлені 10 видами.

Гідрологічний та хімічний режими водойм Дніпровсько-Бузької гирлової системи суттєво впливають на якісний та кількісний склад зоопланктону.

За екологічною характеристикою більшість коловертів та гіллястовусих ракоподібних Дніпровсько-Бузької гирлової системи представлені прісноводними формами. Серед веслоногих переважають прісноводно-солонуватоводні та солонуватоводні форми. Кількість морських та евригалінних форм зоопланктону збільшується по мірі наближення до моря, а прісноводних - навпаки від морської межі до гирлових ділянок. Розподіл солонуватоводних форм є більш рівномірним, але більше їх зустрічається у Бузькому районі гирлової системи.

За видовим різноманіттям та біомасою зоопланктону окремі райони Дніпровсько-Бузької гирлової системи відрізняються.

Чисельність зоопланктону у водоймах Дніпровсько-Бузької гирлової системи формують коловертки. Їх значимість у формуванні загальної чисельності за складовими водоймами гирлової системи в основному вище, ніж 50%.

Фауна донних тварин Дніпровсько-Бузької гирлової системи представлена в основному олігохетами, личинками хірономід, ракоподібними та молюсками.

Серед олігохет найбільшою чисельністю представлені родини *Naididae* та *Tubificidae*, а у хірономід - *Chironominae*. Ракоподібні представлені в основному амфіподами, де домінує положення займають *Gammaridae*. Значимість *Cumacea* та *Corophiidae* є невисокою. Інші групи таксономічно менш різноманітні.

У водоймах Дніпровсько-Бузької гирлової системи фауна безхребетних складається з 3 груп - морських, солонуватоводних та прісноводних. На співвідношення цих груп у складі зообентосу вирішальне значення має солоність води, яка, в свою чергу, зумовлюється взаємодією прісноводного стоку та надходженнями морської води у гирлову систему.

У складі зообентосу Дніпровсько-Бузького лиману реєструються практично всі представники, які взагалі розповсюджені по гирловій системі. В цілому основу фауни донних тварин лиману складають прісноводні та солонуватоводні види. При цьому відмічається переважання кількості солонуватоводних видів у Бузькому лимані (дещо більше 50%) у порівнянні зі східним та центральним районами Дніпровсько-Бузького лиману, де їх кількість не перевищує 40%. Співвідношення екологічних груп зообентосу змінюється за роками і залежить від водності року. При збільшенні стоку Дніпра у лимані спостерігається підвищення частки прісноводних видів, а при його зменшенні більшої значимості набувають морські форми.

У середні за водністю та багатководні роки морські види донної фауни реєструються лише у західному та бузькому районах. У східному районі ці види зазвичай відсутні. Солонуватоводні види розповсюджені практично по всій акваторії Дніпровсько-Бузького лиману, формуючи при цьому основу біомаси донних безхребетних. Домінуюча роль тут належить солонуватоводним видам реліктового походження.

В р. Південний Буг найбільшою різноманітністю відрізняються ділянки, які розташовані вище с. Матвіївка. Тут відмічаються практично всі групи зообентосу, які характерні для всього пониззя Південного Бугу. Основу біомаси складають молюски. При коливаннях загальної біомаси зообентосу за роками досліджень 27,43-60,09 г/м² частка молюсків складала 75,9-91,7%.

За чисельністю домінують *Oligochaeta* та *Chironomidae* - 1168-1634 та 259-818 екз/м² відповідно до вказаних таксономічних груп. При цьому показники загальної чисельності донних тварин знаходяться в межах 1705-3102 екз/м².

Біомаса «м'якого» бентосу в пониззі Південного Бугу змінюється в межах 4,20-7,66 г/м². Середній річний показник складає 5,79 г/м². Провідну роль у формуванні біомаси «м'якого» бентосу відіграють *Chironomidae* та *Oligochaeta*. За роками досліджень їх біомаса становила відповідно 1,56-4,15 та 1,37-2,71 г/м².

За щільністю розповсюдження та біомасою домінуючими видами серед організмів зообентосу у пониззі Південного Бугу є *Dreissena bugensis*, *Dikerogammarus haemobaphes fluviatilis*, *Chaetogammarus ischnus*, *Potamothrix moldaviensis*, *Psamoryctides deserticola*, *Corophium chelicorne*, *C. robustum*.

Аналіз гідробіологічного режиму показав, що відносно високі показники залишкових біомас фітопланктону, зоопланктону та «м'якого» зообентосу вказують на існування у водоймі досить потужного потенціалу кормового ресурсу.

Дослідження за якісним та кількісним складом цьогорітків риби пониззя Південного Бугу вказують на те, що останніми роками спостерігається стала тенденція до зменшення їх загальної кількості. Протягом 2008-2010 років відносна чисельність цьогорітків не перевищувала 245,6 екз./зусилля, але у наступні два роки вона поступово знизилася до показників 165,5-186,9 екз./зусилля. Якісна структура також потерпала відповідних змін, що втілювалося у зниженні питомої ваги цьогорітків частикових видів риби (44,7-34,6%) та збільшенні частки масових малоцінних непромислових видів з 41,8 до 52,8%.

Протягом останнього десятиріччя вилов частикових видів риби досяг такого низького рівня, якого ще не відмічалось за весь період реєстрації промислових уловів. Середньорічний загальний вилов в цей період дорівнював 3042,8 т. Найбільший вилов риби за цей період зареєстровано в 2009 році - 4076,7 т., а найнижчий у 2001 році - 1422,7 т.

Сучасна якісна структура промислових уловів також суттєво змінилася. Знизилася питома вага частикових видів риб, яка складає 16,6%, аборигенних видів становить 7,5%, рослиноїдних - навпаки зросла до 5,2%.

Стосовно біологічного стану основних промислових видів риб слід зазначити:

Лящ. Вікова структура ляща з контрольних уловів 2012 року відмінна від минулорічної. Проаналізована частина популяції складалась з шести вікових груп. Наймолодшою групою були дворічки, найстаршою – семирічки. Промислова частина популяції ляща достатньо малочисельна – лише 36,3% від загальної кількості проаналізованих особин. Домінуючою віковою групою були дворічки (41,9%) та трирічки (21,8%).

Середній виважений показник довжини тіла взагалі по стаду ляща 2012 року дорівнював 23,5 см., маси - 360 г.

Значних відмінностей, які б могли вплинути на загальну характеристику стада, виявлено не було.

Тараня. Проаналізована частина популяції тарані 2012 року складалася з 7 вікових груп, що характерно для останніх років. Віковий ряд розпочинався з особин у віці дворічка-трилітка. Граничною групою були восьмирічки-дев'ятилітки.

Основна частина проаналізованого стада тарані Бузького району Дніпровсько-Бузької гирлової системи представлена особинами у віці від трирічка-чотирилітка до п'ятирічка-шестилітка. Їх питома вага дорівнювала дещо більше 53% загальної чисельності стада. Частка вікових груп від шести років і більше становила 15,3% з повільним її зменшенням зі збільшенням віку. Питома вага найстаршої вікової групи восьмирічок-дев'ятиліток становила 0,1 %.

Середній виважений вік популяції тарані у Бузькому районі склав 3,4 роки при середній виваженій довжині та масі відповідно 18,3 см та 151 г.

Лінійні розміри проаналізованої частини стада тарані змінювалися в межах від 12 до 26 см. При цьому індивідуальна маса за розмірними класами змінювалася від 29 до 339 г. Лінійно-вагові показники за розмірними класами знаходилися у відповідності до біології виду. Яких-небудь значних відмінностей виявлено не було.

Судак. Як і за більшості попередніх років, судак з порядку контрольних знарядь лову у звітному році представлено двома віковими групами - трирічками-чотирилітками та чотирирічками-п'ятилітками. Лінійні розміри проаналізованих особин знаходилися в межах 37-44 см. При цьому маса тіла, по мірі збільшення довжини тіла зростала від 790 до 1250 г.

Плоскирка. Віковий ряд плоскирки в 2012 році складався з особин віком від трирічка-чотирилітка до шестирічка-семилітка. Ядро промислової частини популяції представлено трирічками-чотирилітками та чотирирічками-п'ятилітками. Але домінуючою віковою групою були трирічки-чотирилітки. У загальній кількості проаналізованих особин промислової частини стада плоскирки питома вага цієї вікової групи становила 61,2%. Частка вікової групи

чотирирічок-п'ятиліток дорівнювала 23,8%. Середній виважений вік по стаду плоскирки склав 3,5 роки.

Середній показник довжини проаналізованої частини стада плоскирки при середній виваженій масі тіла 49 г склав 12,8 см.

Маса тіла проаналізованих особин плоскирки, в залежності від лінійних розмірів, змінювалася в межах 21-102 г., що свідчить про задовільний стан її популяції взагалі.

Краснопірка. У порівнянні з попередніми роками якісна структура проаналізованої частини стада краснопірки суттєво не змінилася. Віковий ряд промислової частини популяції складався з чотирьох вікових груп - від дворічок-триліток до п'ятирічок-шестиліток. Домінували дві вікові групи - трирічки-чотирилітки та чотирирічки-п'ятилітки - до 80% від загальної кількості проаналізованих особин.

Лінійні розміри краснопірки з контрольних уловів знаходилися в межах 10-24 см. з піками на розмірних класах довжини 14-16 см. Показники середньої індивідуальної маси змінювалися в межах 27-245 г.

Аналіз лінійно-вагового росту проаналізованої частини промислового стада краснопірки вказав на відсутність будь - яких відхилень від середніх багаторічних показників, що свідчить про стабільний задовільний стан популяції краснопірки у водоймі протягом останніх років.

Сріблястий карась. Серед всіх представників промислової іхтіофауни Бузького району Дніпровсько-Бузької гирлової системи віковий ряд сріблястого карася є самим довгим. Протягом останніх років його вікова структура нараховує біля 10 вікових груп. 2012 року ця кількість збільшилася до 11 груп. Максимальний зареєстрований вік сріблястого карася з порядку контрольних знарядь лову 2012 року становив дванадцять років, хоча питома вага цієї групи є незначною - 0,1%.

Динаміка змін маси тіла у відповідності до розмірного класу проаналізованих особин карася знаходиться у повній відповідності до біології виду взагалі. Суттєвих відмінностей від попередніх років не виявлено.

Пузанок. Промислова популяція пузанка у Бузькому районі протягом тривалого періоду складається з трьох вікових груп. 2012 року домінуючою віковою групою були трирічки. За результатами контрольних ловів середній виважений вік пузанка 2012 року склав 2,9 років проти 3,1 роки у попередньому 2011 році.

Середня довжина пузанка взагалі по стаду склала 16,4 см, а середня виважена маса 79 г. Як і за попередні роки основна маса пузанка з уловів контрольних знарядь лову була представлена особинами з лінійними розмірами 15-17 см. У відповідності до лінійних розмірів особин маса тіла змінювалася в межах 28-123 г. Динаміка зміни маси тіла в залежності від лінійних розмірів пузанка Бузького району Дніпровсько-Бузької гирлової системи свідчить про задовільний стан його популяції з гарними перспективами промислу на наступний рік.

Таким чином, аналіз біологічного стану основних промислових видів риб Бузького району Дніпровсько-Бузької гирлової системи свідчить про задовільний стан їх популяцій. Викликає певну насторогу омолодження промислової частини популяції тарані, що спостерігається протягом останніх років. Це є свідченням відповідного антропогенного тиску на вид, який більшою мірою стосується промислового та аматорського навантаження.

Другою за величиною на території області є р. Інгул (притока р. Південний Буг), протяжність якої на території області складає 179 км.

Басейн річки розташований в двох геоморфологічних регіонах: верхня частина на Придніпровській височині, середня і нижні – в Причорноморській низовині. Північна частина басейну являє собою рівнину, сильно пересічену рівчаково-балочною сіткою; південна частина менш пересічена.

В верхній і середній частині басейн річки складений корінними кристалічними породами, вапняками, мергелями, глиною та піском. Нижня течія річки пролягає в межах Причорноморської низовини, рельєф якої являє собою слабо хвилясту лісову рівнину, мало, розчленовану ярами та вибалками.

Ріка Інгул за характером свого стоку відрізняється від інших подібних річок області (Інгулець, Синюха). Діапазон коливань водності Інгулу є найбільшим. Максимальний стік зафіксовано 1947 року, коли він складав $0,81 \text{ км}^3$, а мінімальний у 1936 р. – $0,031 \text{ км}^3$. Середні багаторічні витрати Інгулу – $8,3 \text{ м}^3/\text{с}$, що відповідає нормі стоку $0,25 \text{ м}^3/\text{с}$. Максимальний стік майже в три рази перебільшує середній багаторічний, а мінімальний складає 11-12 середньобагаторічної норми.

Найменший стік на Інгулі спостерігається в теплі місяці (серпень, вересень, жовтень), коли витрати води не перебільшують $1,13\text{-}1,64 \text{ м}^3/\text{с}$, в маловодні роки витрати зменшуються влітку до $0,03\text{-}0,05 \text{ м}^3/\text{с}$, тобто стік практично припиняється.

В цілому Інгул характеризується високою весняною повінню, низькою літньою та зимовою меженню і відноситься до річок з мішаним типом живлення (весною – снігове, влітку – дощове і взимку – ґрунтове).

Характерними рисами клімату басейну Інгулу є коротка малосніжна зима з частими відлигами; тривале, жарке, сухе літо з посухами, суховіями та пиловими бурями; середня кількість атмосферних опадів з нерівномірним розподілом їх по місяцям та порам року.

Порівнюючи дані багаторічних спостережень за станом р. Інгул (період проведення 1970-1973 роки та 1991-1993 роки), зроблені інститутом зоології ім. І.І.Шмальгаузена, та теперішній стан річки (дані моніторингу 2008-2012 років) можна зазначити, що за останні роки спостерігається зниження вмісту хлоридів і сульфатів, суми іонів та стабілізація перманганатної окислюваності. Це пояснюється головним чином значним зменшенням обсягів зрошення. Для порівняння, у 2012 році з поверхневих вод для потреб зрошення сільсько-господарських угідь забрано $47,37 \text{ млн. м}^3$, що у 8 разів менше ніж у 1993 році.

Але має місце зростання концентрацій фосфатів, нітратів та заліза, що свідчить про наявність значного антропогенного впливу (фільтрація каналізаційних стоків) на екосистему річки та не може не відбитись на видовому складі біоценозів, як наземних, так і водних.

Стосовно стану екосистем малих річок, слід зазначити, що екосистеми їх басейнів повинні мати певну структурно – функціональну стійкість, належний рівень біопродуктивності та узгодженість обміну речовин та енергії між окремими компонентами. Цим забезпечується цілісність екосистеми, її функціональна єдність, яка, внаслідок багаторічного антропогенного навантаження, може бути значно порушена.

На території Миколаївської області налічується 114 малих річок, стан яких під дією господарської діяльності характеризується як нестабільний.

Гідрологічні умови малих річок особливо погіршуються під час літніх злив, коли разом з дощовими водами до річок попадають величезні маси змитого ґрунту і вони перетворюються на будні потоки. Мули пригнічуюче діють на вищу рослинність і на коловодних тварин та рибне населення.

Додатковим негативним фактором, який значно впливає на стан малих та середніх річок Миколаївщини, є значне їх зарегулювання через створення великої кількості ставків. Швидкість течії в цих запрудах часто близька до нулевої, що спричиняє розвиток процесів евтрофування. До того ж, внаслідок величезного випаровування з водного дзеркала ставків, річки стають маловодними, відмічається пересихання та збільшення мінералізації води.

Особливо це стосується таких водних об'єктів як р. Кодима, р. Синюха та р. Висунь, що використовуються для питних та господарсько-побутових потреб населення.

Додатково проблему забруднення малих річок ускладнює проведення розпаювання земель до урізу води та їх сільськогосподарського використання без урахування обмежень діяльності на території водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів.

Все перелічене у комплексі створює умови для розвитку екзогенних процесів (підтоплення та зсувів), які є загрозою безпеки життєдіяльності населення.

На регіональному рівні, в межах «Комплексної програми захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь в Україні на 2006-2010 роки, 2011-2015 та прогноз до 2020 року по Миколаївській області» передбачено проведення робіт з розчистки русел річок Мертвод, Сухий Єланець, Гнилий Єланець, Кодима, Громокля, Чичикля, та Висунь.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.

Санепідеміологічною службою Миколаївської області протягом 2012 року проведено лабораторні дослідження якості води з 560 водопроводів, 1094 криниць, 5 каптажів та 3 артезіанських колодязів.

За результатами аналізів якості вод джерел питного водопостачання за мікробіологічними показниками протягом 2012 року не відповідало гігієнічним вимогам:

- 23,4% досліджених проб комунальних водоводів;
- 2,1 % досліджених проб відомчих водоводів;
- 74,5% досліджених проб сільських водоводів.

З підземних джерел питного водопостачання за мікробіологічними показниками не відповідали гігієнічним вимогам 8,2% від загальної кількості відібраних проб, що на 0,2% менше порівняно з 2011 роком.

З нецентралізованих джерел водопостачання за мікробіологічними показниками не відповідало гігієнічним вимогам 18,2% досліджених проб, що є на рівні з минулим роком.

За звітний період санепідемслужбою відібрано та досліджено на мікробіологічні показники:

- з водойм I категорії - 465 проб, з яких не відповідало нормативам 4,8%;
- з водойм II категорії – 1416 проб, з яких не відповідали нормативам 15,3 %, в тому числі збудники інфекційних захворювань виділені в 3 пробах;
- з моря – 320 проб, з яких не відповідали нормативам 0,6 %.

Протягом останніх років гострих інфекційних захворювань, пов'язаних з вживанням питної води в області, не реєструвалося.

У зв'язку з відсутністю ліцензованої комп'ютерної програми санепідемслужбою не проводяться вивчення впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод.

Відбір проб поверхневих вод для визначення вмісту радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90 виконувався гідрометслужбою України відповідно до «Програми поліпшення якості базових спостережень за забрудненням та моніторингу навколишнього природного середовища», затвердженої наказом Мінекоресурсів від 08.02.2002 № 57.

На території Миколаївської області проби поверхневих вод відбираються: за розділом «Спостереження за радіоактивним забрудненням поверхневих вод і морських вод» у р. Південний Буг (м. Миколаїв) - щомісяця, у Дніпро-Бузькому лимані (м. Очаків) – щокварталу;

за розділом «Спостереження, що виконуються експедиційним шляхом у зонах впливу АЕС» – у р. Південний Буг (три точки відбору) та р. Арбузинка (одна точка відбору) – щокварталу.

Результати аналізів відібраних проб наведено у таблиці 4.3.4.1.

Таблиця 4.3.4.1. Об'ємна активність радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90 у пробах поверхневих вод, відібраних на території Миколаївської області протягом 2012 року.

Дата відбору	Концентрація, Бк/м ³		
	цезій-137 (¹³⁷ Cs)		стронцій-90 (⁹⁰ Sr)
	завись	розчин	розчин
1	2	3	4
р. Південний Буг – м. Миколаїв			
04.01	0,19	0,31	7,2
16.02	0,13	0,31	8,2
13.03	0,13	0,15	8,9
13.04	0,30	0,30	6,6
04.05	0,10	0,30	7,6
08.06	0,40	2,85	7,9
17.07	0,50	2,15	6,8
03.08	0,30	2,57	7,3
05.09	0,30	2,06	7,6
03.10	1,30	3,20	6,8
02.11	0,20	1,40	6,7
05.12	0,20	0,30	5,9
мінімум	0,10	0,15	5,9
максимум	1,30	3,20	8,9
середнє	0,34	1,35	7,2
Дніпровсько-Бузький лиман – м. Очаків			
15.03	4,76	3,30	18,2
15.05	0,40	3,07	17,3
07.08	0,20	0,40	16,6
12.10	0,40	2,80	11,5
мінімум	0,2	0,40	11,5
максимум	4,76	3,30	18,2
середнє	1,44	2,39	15,9

Випадків перевищення допустимих рівнів вмісту радіонуклідів стронцію-90 та цезію-137 у поверхневих водах, відповідно до вимог ДГН ДР-2006 «Допустимі рівні вмісту радіонуклідів ¹³⁷Cs і ⁹⁰Sr у продуктах харчування та питній воді. Державні гігієнічні нормативи», на території Миколаївської області протягом 2012 року не зареєстровано.

4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.

Через обмеженість запасів прісних підземних вод, наявність навантаження на екосистему водних об'єктів в результаті скидів недостатньо очищених зворотних вод підприємств та комунальних господарств, рішення проблеми якісного питного водопостачання населення є пріоритетним для області.

З поверхневих джерел (р. Дніпро, р. П.Буг, р. Синюха, р. Інгул) здійснюється водопостачання п'яти міст області, серед яких обласний центр –

м. Миколаїв. Більшість сільських населених пунктів та райцентрів області для питних потреб користуються підземними водами.

Розподіл прогнозних ресурсів підземних вод, придатних для господарсько-питного водопостачання, по області дуже нерівномірний.

По 9 родовищах затверджені ГКЗ і ТКЗ експлуатаційні запаси прісних і слабосолонуватих вод (з мінералізацією до $1,5 \text{ мг/дм}^3$), які використовуються для господарсько-питного та виробничо-технічного водопостачання, в кількості $85,81 \text{ тис.м}^3/\text{добу}$ (21% від величини прогнозних ресурсів підземних вод).

За даними державного моніторингу за станом підземних вод протягом 2012 року підвищений вміст нітратів зафіксовано по Миколаївському, Первомайському і Арбузинському районах (табл. 4.4.1).

Наявність нітратів у підземних водоносних горизонтах пояснюється відсутністю мереж централізованого водовідведення, що призводить до накопичення стоків у вигрібних ямах населення.

При вживанні вод з підвищеним вмістом нітратів до організму людини потрапляють не тільки нітрати, але і їх метаболіти: нітрити та нітритосполуки (канцерогенні нітрозаміни і нітрозаміди).

Головну небезпеку для здоров'я людини складають метаболіти нітратів - нітрити та їх сполуки. Через взаємодію з гемоглобіном крові нітрити утворюють метгемоглобін, який неспроможний переносити кисень, що призводить до розвитку гіпоксії (кисневого голодування). Крім того, пошкоджується лімфійна система та система травлення, послаблюється імунітет.

Відповідно до природоохоронного законодавства пріоритетними напрямками у сфері захисту водних об'єктів, які є джерелами питного водопостачання є:

- створення водоохоронних зон та прибережних захисних смуг;
- захист підземних водоносних горизонтів від забруднення;
- зменшення навантаження на екосистеми водних об'єктів через ліквідацію аварійних та понаднормативних скидів стічних вод.

Згідно з вимогами природоохоронного законодавства на території Миколаївської області загальна площа прибережних захисних смуг складає $28,091 \text{ тис. га}$.

Протягом 2012 року за кошти водокористувачів розроблено проектну документацію щодо встановлення прибережних захисних смуг в басейні р. Південний Буг, в межах Новоодеського району - $11,7 \text{ га}$ та Кривоозерського району - $1,2 \text{ га}$.

Таким чином, за станом на 01.01.2013, площа прибережних захисних смуг, на яку виготовлено проектну документацію, дорівнює $14,71 \text{ тис. га}$ (52,4% від загальної площі прибережних захисних смуг по області), з яких в натуру винесено $8,23 \text{ тис. га}$, що на $0,013 \text{ тис. га}$ більше у порівнянні з минулим роком.

Узагальнені дані стосовно розробки та виносу в натуру площ водоохоронних зон і прибережних захисних смуг по області наведено у таблиці 4.4.2.

З метою ліквідації безхазяйних та покинутих свердловин, які є потенційними джерелами забруднення підземних водоносних горизонтів, протягом 2003-2009 років за рахунок коштів обласного цільового фонду охорони навколишнього природного середовища (1121,7 тис. грн.) проведено ліквідаційний тампонаж 105 безхазяйних і покинутих свердловин.

У 2010, 2011 та 2012 роках на проведення зазначеного заходу кошти з обласного цільового фонду охорони навколишнього природного середовища не виділялись.

Відповідно до вимог Водного Кодексу України, шляхом видачі дозволів на спецводокористування, Держуправлінням лімітуються обсяги водозабору, скиду стічних вод та встановлюються, на підставі висновку органів гідрогеології, вимоги до експлуатації підземних джерел питного водопостачання. Протягом 2012 року для здійснення водозабору з підземних водоносних горизонтів Держуправлінням видано 194 дозволи на спецводокористування.

Таблиця 4.4.1. Стан основних виявлених осередків і ділянок забруднення підземних вод у 2012 році

№№ з/п	Басейн підземних вод (БПВ-1)	Річковий басейн (РБ)	Адміністративна область, адміністративний район	Ділянка, осередок забруднення і його місце знаходження	Геологічний індекс забрудненого водоносного горизонту	Захищеність водоносного горизонту (відповідно до карти захищеності)	Характеристика ділянок, осередку забруднення			Основні забруднюючі компоненти, їх кількісний склад, мг/дм ³	Джерело забруднення	Наявність режимної мережі (кількість та номери свердловин)
							Площа забруднення, км ²	Глибина залягання забрудненого водоносного горизонту (покрівля-подошва), м ----- Глибина визначення забруднення, м	Тип забруднення			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	II	6	Миколаївська, м.Миколаїв	В.Корениха, СТ «Прогрес» св.№ 032	N ₁ S ₃	захищений	невизначена	<u>18,0 - 30,0</u> -	локальний	NO ₃ -121,0	невизначено	відсутня
2	II	6	Миколаївська, м.Миколаїв	м. Миколаїв, пр.Героїв Сталінграду, св.№362-09	Q	не захищений	невизначена	<u>7,4-10,0</u> -	локальний	NO ₃ -197,0	невизначено	відсутня
3	II	6	Миколаївська, Миколаївський	с.Суха Балка, ФО Кобелев, св.№163	N ₁ S ₃	захищений	невизначена	<u>29,0-32,0</u> -	локальний	NO ₃ – 114,0	невизначено	відсутня
4	V	6	Миколаївська, Арбузинський	с.Семенівка, ПрАТ «Оберіг» шк.№153	AR-PR	умовно захищений	невизначена	<u>8,0-10,0</u> -	локальний	NO ₃ -77,0	невизначено	відсутня
5	V	6	Миколаївська, Арбузинський	с.Семенівка, ПрАТ «Оберіг» шк.№154	AR-PR.	умовно захищений	невизначена	<u>13,0-15,5</u> -	локальний	NO ₃ – 65,5	невизначено	відсутня
6	V	6	Миколаївська, Первомайський	с.Чаусове-1, ФОП Малиновський, св.№2002	AR-PR	не захищений	невизначена	<u>27,2-75,5</u> -	локальний	NO ₃ – 86,0	невизначено	відсутня
7	V	6	Миколаївська, Первомайський	с.Степківка, ПСП «Росія», шк.№2	AR-PR	не захищений	невизначена	<u>5,5-7,0</u> -	локальний	NO ₃ – 415,3	невизначено	відсутня
8	V	6	Миколаївська, Первомайський	с.Романова Балка, ФГ «Основа», шк.№1	Q	не захищений	невизначена	<u>5,5-7,0</u> -	локальний	NO ₃ – 133,0	невизначено	відсутня

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9	V	6	Миколаївська, Первомайський	с.Романова Балка, ФГ «Основа», шк.№352-г	AR-PR	умовно захищений	невизначена	<u>25,4-60,0</u> –	локальний	NO ₃ – 54	невизначено	відсутня
10	V	6	Миколаївська, Первомайський	с. Болеславчик, кар'єр «Граніт», св.№93г-91	AR-PR	захищений	невизначена	<u>41,0-95,0</u> –	локальний	NO ₃ – 60	невизначено	відсутня
Всього по Миколаївській області							10					
Всього по Причорноморському басейну пластових напірних вод (II)							3					
Всього по Українському басейну підземних вод (V)							7					
в т.ч. Басейн р. Південний Буг (6)							10					
Всього по м. Миколаєву							2					
Всього по Миколаївському району							1					
Всього по Первомайському району							5					
Всього по Арбузинському району							2					

Таблиця 4.4.2. Розробка проектів та винос в натуру водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, з початку проведення робіт за станом на 01.01.2013 року

№ з/п	Джерело фінансування	Замовник	Найменування водного об'єкту	Адміністративно територіальна одиниця	Виготовлення проектної документації по встановленню прибережних захисних смуг, га	Винесено в натуру, га	Вартість робіт, тис. грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
Об'єкти Миколаївського обласного управління водних ресурсів							
Басейн р. Південний Буг							
1	Держбюджет	Миколаївське обласне управління водних ресурсів	Катеринівське водосховище	Веселинівський р-н	170,24	170,24	13,69
2			Єланецьке водосховище	Єланецький р-н	55,11	55,11	-
3			Водяно-Лоринське водосховище	Єланецький р-н	83,20	83,20	-
4			Софіївське водосховище	Новобузький р-н	376,0	376,0	9,9
5			Криничанський ставок	Миколаївський р-н	15,76	15,76	5,1
	Всього по басейну				700,31	700,31	28,69
Басейн річок Чорного моря							
1	Держбюджет	Миколаївське обласне управління водних ресурсів	Нечаянське водосховище	Миколаївський р-н	47,5	47,5	58,41
				Березанський р-н	63,58	-	
2			Степовське водосховище	Миколаївський р-н	106,0	106,0	
3			Данилівське водосховище	Березанський р-н	20,0	-	
	Всього по басейну				237,08	153,5	58,41
Басейн річок Нижнього Дніпра							
1	Держбюджет	Миколаївське обласне управління водних ресурсів	Явінське водосховище	Баштанськи р-н	104,5	104,5	12,82
2			Красноставське водосховище	Баштанськи р-н	83,82	83,82	
3			Бармашівський ставок	Жовтневий р-н	33,0	33,0	4,3
4			Березнігуватський ставок	Березнігуватський р-н	4,0	4,0	1,5
5			балка Лепетиха (ставок)	Снігурівський р-н	1,8	1,8	6,3
6			Люблинське водосховище	Снігурівський р-н	42,92	42,92	5,7
7			р. Верьовчина	Снігурівський р-н	426,7	426,7	8,59

1	2	3	4	5	6	7	8
	Всього по басейну				696,74	696,74	39,21
	Всього				1634,13	1634,13	126,31
Об'єкти Управління каналів Інгулецької зрошувальної системи							
Басейн річок Нижнього Дніпра							
1	Держбюджет	Управління каналів інгулецької зрошувальної системи	Інгулецький магістральний канал	Снігурівський р-н, Жовтневий р-н	560,0	560,0	
	Всього за кошти Управління каналів інгулецької зрошувальної системи				560,0	560,0	
Басейн р. Південний Буг							
1	Обласний цільовий фонд ОНПС	Головне управління економіки ОДА	Таборівське водосховище	Вознесенський р-н	353,6	353,6	49,59
2			Щербанівське водосховище	Вознесенський р-н	200,6	200,6	19,0
3			ПЗС р. Мертвовод	Вознесенський р-н	270,63/28,8		80,0
4			р. Інгул (ПЗС)	Жовтневий, Баштанський р-ни	5488,111/161,09	-	590,0
			р. Інгул (ВОЗ)		9135,90259,545	2093,89	
5			ПЗС р. Південний Буг	Вознесенський р-н	151,56/18,69		70,0
	Всього по басейну			ПЗС	6464,501/ 208,58	554,2	808,59
				ВОЗ	9135,90259,545	2093,89	
Басейн річок Чорного моря							
1	Держбюджет	Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області	Дмитріївське водосховище	Миколаївський р-н	67,1/128,65	67,5	9,41
	Всього				6531,601/ 337,23	621,7	818,0
Об'єкти підприємств, організацій							
Басейн р. Південний Буг							
1	Держбюджет	ВП ЮУ АЕС	Ташлицьке водосховище (технологічна водойма ВП ЮУ АЕС)	Арбузинський р-н	215,6/-		215,6
2	Держбюджет	ВП ЮУ АЕС	Олександрівське водосховище (ПЗС)	Арбузинський р-н	723,0/-		723,0
			Олександрівське	Вознесенський р-н			
				Доманівський р-н	13305/-		13305

1	2	3	4	5	6	7	8	
			водосховище (ВОЗ)					
3	Місцевий бюджет		р.Інгул, р.Громокля	Баштанський р-н	1554,36/-		1554,36	-
4	Кошти підприємців	ТОВ «Новотрейд ЛТД»	р. Південний Буг (ПЗС)	Первомайський р-н	9,74/1,064		9,74	2
			р. Південний Буг (ВОЗ)		20,02/0,925		20,02	0
5	Кошти підприємців та місцевий	Новоодеська міська рада та ТОВ СП «Нібулон»	р. Південний Буг (ПЗС)	Новоодеський р-н	21,2964/4,77		21,2964	3
	Всього по басейну			ПЗС	2523,9964/5,834		2523,9964/5,834	6
				ВОЗ	13325,02/0,925		13325,02/0,925	0
Басейн річок Чорного моря								
1	Місцевий бюджет		Жовтневе водосховище	Жовтневий р-н	120,0		120,0	
	Всього за кошти місцевого бюджету				2643,9964/5,834		2643,9964/5,834	5
Прибережні смуги в межах м. Миколаєва								
Басейн р. Південний Буг								
1	Місцевий бюджет	Міська рада	р.П.Буг, р. Інгул,	в межах м. Миколаєва	570,74/130,74	-	170,0	
		м. Миколаєва	Бузький лиман					
	Всього за кошти місцевого бюджету				570,74/130,74 км	-	170,0	
Орендні ставки								
І. Басейн р. Південний Буг								
1	Кошти підприємців	Орендарі	22 – ставків	Арбузинський р-н	171,769	171,769	Вартість не визначена	
2			16 – ставків	Баштанський р-н	415,19	415,19		
3			48 – ставків	Братський р-н	329,36	329,36		
4			13-ставків	Веселинівський р-н	100,08	100,08		
5			11-ставків	Вознесенський р-н	122,17	122,17		
6			13-ставків	Врадіївський р-н	67,466	67,466		
7			17-ставків	Доманівський р-н	67,06	67,06		
8			25-ставків	Єланецький р-н	187,61	187,61		
9			2-ставка	Жовтневий р-н	10,3	10,3		

1	2	3	4	5	6	7	8
10			30-ставків	Кривоозерський р-н	120,073	120,073	
11			9-ставків	Миколаївський р-н	96,099	96,099	
12			10-ставків	Новобузький р-н	146,884	146,884	
13			11-ставків	Новоодеський р-н	108,82	108,82	
14			56-ставків	Первомайський р-н	291,358	291,358	
15			1-ставок	Казанківський р-н	43,47	43,47	
	Всього по басейну 292 ставків				2288,959	2288,959	
П. Басейн річок Чорного моря							
1			7-ставків	Березанський р-н	67,22	67,22	
2			2-ставки	Очаківський р-н	11,6	11,6	
3			1-ставок	Веселинівського р-н	1,26	1,26	
4			2-ставка	Миколаївського р-н	10,08	10,08	
	Всього по басейну 12 ставків				90,16	90,16	
Ш. Басейн річок Нижнього Дніпра							
1			1 - ставок	Березнегуватський р-н	1,0	1,0	
2			9 - ставків	Жовтневий р-н	72,02	72,02	
3			20 - ставків	Казанківський р-н	165,37	165,37	
4			19 - ставків	Снігурівський р-н	153,52	153,52	
	Всього по басейну 49 ставки				391,91	391,91	
	Всього по області 353 орендних ставках				2771,029 га	2771,029 га	
	Всього по області				14711,4964 га/ 473,804 км	8230,8554	
						1170,31	

4.5. Екологічний стан морських вод.

Територіально Миколаївська область належить до басейну Чорного моря.

На півдні області внаслідок затоплення морем гирлових ділянок річок сформувалося вісім лиманів. За мірою сполучення з Чорним морем лимани підрозділяються на декілька типів.

Лимани стандартного типу – Бузький, Дніпровський. Протягом року солоність води у Бузькому лимані коливається у дуже широких межах: від 0,3 до 9,5 ‰. Дніпровський лиман має своєрідний гідрологічний режим, який обумовлюється стоком Південного Бугу і Дніпра (починаючи з 1956 року в зарегульованому режимі). Солоність води в цьому лимані збільшується від дельти Дніпра (0,5 ‰) до гирла (14 – 16 ‰). В пригирловій частині Дніпра така сама солоність, як у річкових водах.

До лиманів лагунового типу відноситься Березансько-Сосикський (в тому числі Бейкуський) лиман. Приходні складові водного балансу цього лиману мають такі значення (млн. м³): надходження морських вод – 3180, поверхневих вод – 10, атмосферні опади – 27. Солоність вод у лимані складає 4-9 ‰, але на півдні збільшується до 15 ‰.

Закриті лимани – Карабуш і Тузли поступово пересихають. Зв'язок Аджигольського лиману з Дніпро-Бузьким підтримується штучним каналом, але і цей лиман поступово усихає. Для всіх трьох закритих лиманів Миколаївщини характерно формування на дні самосадочних солей.

Заболоченість спостерігається в пониззі деяких лиманів (Тилігульського, Аджигольського).

Безпосередньо побережжя Чорного моря належить до територій Очаківського та Березанського районів, і використовується для забезпечення рекреації.

Скид зворотних вод до морських водойм здійснюється 14 водокористувачами, з яких скид здійснюють:

до вод Бузького лиману – 12 водокористувачів;

до Березанського лиману - 1 водокористувач;

до Чорного моря – 1 водокористувач.

За даними статистичної звітності 2-ТП (водгосп) забруднені зворотні води (недостатньо – очищені) протягом 2012 року скидались двома підприємствами, до яких належить найбільший забруднювач водних ресурсів Миколаївської області МКП «Миколаївводоканал», що здійснює водопостачання та очистку каналізаційних стоків м. Миколаєва.

До основних причин незадовільної роботи очисних споруд каналізації м. Миколаєва відноситься: аварійний стан глибоководного випуску стоків після очистки та недостатня потужність очисних споруд на стадії вторинного відстоювання.

Протягом останніх років спостерігається тенденція до зменшення МКП «Миколаївводоканал» загальних обсягів скиду забруднених вод. Так, у

2012 році, у порівнянні з минулим роком згаданим комунальним підприємством зменшено скид недостатньо очищених стоків на 350 тис. м³.

Скид недостатньо очищених стоків до Чорного моря здійснюється від каналізаційних очисних споруд м. Очакова. Згадані очисні споруди розташовані у с. Чорноморка Очаківського району і введені в експлуатацію 1991 року з проектною потужністю 7665,0 тис. м³/рік (робоча потужність 4015,0 тис. м³/рік). З 2004 року каналізаційні очисні споруди м. Очакова експлуатувались БГКП «Сирена».

В 2012 році каналізаційні очисні споруди м. Очакова передано на баланс КП «Очаківводоканал».

У зв'язку з невідповідністю проектною потужності та фактичного обсягу надходження стоків на очищення (майже в 10 раз менше) очисні споруди потребують реконструкції.

На даний час розроблено проектну документацію на реконструкцію згаданих очисних споруд каналізації та на модернізацію каналізаційних насосних станцій (КНС) № 1, № 2, № 5.

Проблема забруднення Чорноморського узбережжя ускладнюється відсутністю у Коблево–Рибаківській зоні системи централізованого водовідведення. Каналізаційні стоки баз відпочинку накопичуються у вигрібних ямах, що безпосередньо впливає на стан підземних вод, які є однією зі складових водного балансу Чорного моря. Частково стоки Коблево–Рибаківської зони відпочинку надходять на очищення до очисних споруд каналізації у с. Лугове, які експлуатуються КП ДОЗ «Причорномор'є».

Біологічні очисні споруди у с. Лугове побудовані у 1984 році у складі двох блоків окислення. Після реконструкції 2001 року обладнання одного блоку окислення демонтовано і потужність очистки зменшилась у 2 рази і склала 2,4 тис. м³/добу. Система очистки стоків не передбачає скид до поверхневих водойм, стоки накопичуються у спеціально створеному ставку-накопичувачу.

За даними комунального підприємства очисні споруди працюють ефективно при навантаженні 2,2 тис. м³/добу. Максимальне навантаження очисних споруд відбувається у курортний сезон (червень – серпень).

Враховуючи інтенсивність розвитку будівництва у Коблево–Рибаківській зоні очисні споруди КП ДОЗ «Причорномор'є» вимагають реконструкції з врахуванням збільшення потужностей.

За таких обставин, для вирішення проблеми забруднення вод Чорного моря через скид недостатньо очищених каналізаційних стоків необхідне виділення фінансування для проведення відповідних робіт з будівництва і реконструкції очисних споруд каналізації та каналізаційних систем.

4.6. Заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів.

З метою реалізації державної стратегії досягнення безпечних для людини стандартів оточуючого середовища та невиснажливого використання природних ресурсів на території області рішенням обласної ради від 24.06.2011

№ 3 затверджена «Програма охорони довкілля та раціонального природокористування Миколаївської області на 2011-2015 роки».

Програмою передбачені заходи, спрямовані на зменшення скиду господарсько-побутових, промислових стоків до поверхневих водойм, забруднення підземних вод, Чорного моря, запобігання деградації річкових екологічних систем та усунення шкідливої дії вод.

Протягом 2011-2012 років виконувалось 16 заходів в районі Південного Бугу та Бузького лиману. Всього освоєно 15,7 млн. грн., у тому числі: 7,5 млн. грн. з обласного цільового фонду охорони навколишнього природного середовища, 3,4 млн. грн. субвенції з Державного бюджету, 4,7 млн. грн. з місцевих бюджетів та 0,072 млн. грн. власних коштів підприємств. 11 заходів повністю виконано.

Виконувались такі заходи:

1. Будівництво каналізації Залізничного селища та Старого інвалідного хутора м. Миколаєва (100% виконання);
2. Реконструкція каналізаційної насосної станції і каналізаційних колекторів у селищі Луч Жовтневого району Миколаївської області (100% виконання);
3. Будівництво комплексу гідротехнічних споруд для захисту територій від ерозії, підтоплення, зсувів у м. Нова Одеса. (100% виконання)
4. Реконструкція каналізаційних мереж у м. Нова Одеса (мікрорайон «Бузький», вул. Маслозаводська) (100% виконання);
5. Захист від підтоплення присадибних ділянок по вул. Зарічна у с. Воронівка Вознесенського району – будівництво, у тому числі виготовлення проектно-кошторисної документації (100% виконання);
6. Ремонт та заміна технологічного обладнання ТОВ «Біологічні очисні споруди» м. Вознесенськ (100% виконання);
7. Ліквідація підтоплення Широкої Балки м. Миколаєва (будівництво дренажного колектора) (в стадії виконання);
8. Реконструкція системи водоочищення каналізаційних стічних вод у м. Новий Буг (100% виконання);
9. Проведення перерахунків кошторисів на будівництво берегоукріплення уздовж р. Пвденний Буг в районі старого кладовища в мкр. Северній в м. Миколаєві та проведення експертизи проектно-кошторисної документації (проведено перерахунки);
10. Проведення в м. Миколаєві інвентаризації систем та споруд інженерного захисту територій, в т.ч. зливових колекторів, та обліку дренажних стоків із створенням відповідної інформаційної бази (ведуться роботи по трьом районам м. Миколаєва);
11. Укріплення берегової частини Намиву шляхом будівництва набережної для запобігання розмиванню (розробка техніко-економічного обґрунтування будівництва берегоукріплювальних споруд в мкр. Намив (І етап) (виконано);

12. Реконструкція глибоководного випуску скидного колектора від Миколаївських міських очисних споруд каналізації до урізу р. Південний Буг (проектні роботи) (розроблено проекту документацію);

13. Реконструкція каналізаційних колекторів мікрорайону по вул. Гуляницького до вул. Пастера у смт Доманівка (в стадії виконання);

14. Реконструкція напірної господарсько-побутової каналізації від стадіону «Олімп» до каналізаційно-насосної станції №3 у смт. Доманівка (0,05% виконання);

15. Будівництво очисних споруд каналізації у смт Арбузинка (76,8 % виконання);

16. Будівництво каналізаційних міських очисних споруд, м. Вознесенськ (в стадії виконання).

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі.

5.1.1. Загальна характеристика.

По території Миколаївської області проходять чотири екологічні коридори загальнодержавного значення: широтні - Приморсько-степовий, степовий та меридіональні - Бузький, Дніпровський коридори. Екологічні коридори місцевого значення проходять по притокам великих річок різних порядків. До природних ядер загальнодержавного значення віднесено національні природні парки «Білобережжя Святослава», «Бузький Гард», регіональні ландшафтні парки «Тилігульський», «Приінгульський», природний заповідник «Сланецький степ», ділянки Чорноморського біосферного заповідника та інші, до природних ядер місцевого значення – інші існуючі об'єкти та перспективні території природно-заповідного фонду (ПЗФ), що можуть відігравати роль ядер екомережі.

Роботи над формуванням екомережі розпочато у 2002 р. з проведення комплексних досліджень території регіону. За результатами досліджень визначено основні структурні елементи екомережі області – ключові території (ядра), буферні зони, сполучні території (коридори), відновлювальні території. Основною метою було визначено збільшення площі земель області з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, формування їх територіально єдиної системи.

У 2010 році завершено інвентаризацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду Миколаївської області, що дало змогу відкоригувати програму розвитку екомережі відповідно до сучасного стану та перспектив розвитку природоохоронних територій області.

Обласну Цільову Програму розвитку екологічної мережі на період до 2015 року затверджено наприкінці першого півріччя 2011 року рішенням Миколаївської обласної ради від 24.06.2011 № 4.

Склад земельних угідь, прогнозних складових екомережі

Площа прогнозних складових екомережі за станом на 01.01.2013 (тис.га/відсоток від загальної площі АТО)	у тому числі, тис.га:					
	Сіножаті та пасовища	Ліси та лісовкриті площі	Відкриті заболочені землі	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються у господарстві	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	Води
578,8/23,3	269,3	124,2	21,1	0	30,8	28,8

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.

Одним із основних антропогенних чинників, що негативно впливає на структурні елементи екомережі та біорізноманіття Миколаївської області є значний ступінь господарського освоєння її території. Сучасна структура земельного фонду Миколаївщини свідчить про надзвичайно високе антропогенне навантаження на природні екосистеми, яке призвело до їх зміни та скорочення площ. Рілля складає понад 69 % території області, пасовища та сіножаті – 11 %, багаторічні насадження – 1,5 % території області, лісові землі – 4,9 %, забудовані землі – 3,9 %. Розораність сільськогосподарських угідь в розрізі районів коливається від 60 до 85 %. Таким чином, частка природних угідь в межах Миколаївської області є мінімальною.

До інших видів антропогенної діяльності, що негативно впливають на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття відносяться:

- випасання худоби на пасовищах долинно-терасових комплексів, на схилових землях і в лісосмугах;

- видобування будівельних матеріалів та інших видів корисних копалин; деградація полезахисних лісосмуг, пов'язана з їх вирубаням;

- надмірне рекреаційне навантаження приморського узбережжя та інших рекреаційних ділянок;

- значне забруднення сільськогосподарських земель хімікатами.

З метою мінімізації негативного впливу зазначеного чиннику проводиться системна робота щодо розвитку екомережі та охорони і відтворення біорізноманіття. До основних заходів, що здійснюються

відноситься формування елементів регіональної екомережі, збільшення площі природно-заповідного фонду області, здійснення державного регулювання використання природних ресурсів та об'єктів тваринного і рослинного світу, проведення еколого-освітньої роботи.

Площа деградованих та забруднених земель, що передбачені для рекультивації

Загальна площа (га) деградованих та забруднених земель, що передбачені для		У 2012 році, га		Загальна площа земель за станом на 01.01.2013 (га)	
консервації	рекультивації	законсервовано, у тому числі шляхом:		рекультивовано	законсервованих
		Залу- ження	Заліс- нення		
246 400*	-	-	-	-	-
					139,8665

* - площа деградованих та малопродуктивних земель в області становить 246,4 тис. га. Площу земель визначено розробленою в 1995 році Миколаївським філіалом Інституту землеустрою Регіональною програмою захисту земель від водної та вітрової ерозії, інших видів деградації земель Миколаївської області.

Визначити фактичну площу малопродуктивних та деградованих земель в розрізі державної та приватної власності, непридатність їх для вирощування сільськогосподарських культур та необхідність її заліснення на даний час можливо тільки при проведенні землепорядних робіт з інвентаризації земель та їх ґрунтового обстеження.

5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Обласною Цільовою Програмою розвитку екологічної мережі на період до 2015 року передбачено низку основних заходів, направлених на збереження біологічного та ландшафтного різноманіття та формування екологічної мережі, в тому числі створення нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення різних категорій – від пам'яток природи до ландшафтних заказників, загальною кількістю 52 об'єкти. Площа цих об'єктів повинна скласти 9720,46 га, що дозволить збільшити відсоток ПЗФ області до 3,3% та матиме позитивний вплив на навколишнє середовище та дозволить зберегти природні екосистеми області.

Також Програмою передбачені заходи щодо збереження та охорони видів, занесених до Червоної книги України, еколого-просвітницька робота із місцевим населенням, встановлення на місцевості меж структурних елементів екомережі, зокрема, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, формування схем екологічної мережі.

З метою недопущення знищення рідкісних та зникаючих видів флори та фауни під час проведення господарської діяльності на землях лісового фонду, до обласної Цільової програми розвитку екологічної мережі до 2015 року включено захід «Визначення та позначення на місцевості рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України та інших охоронних списків, на землях державного лісового фонду» відповідно до якого заплановано проводиться картування місць існування червонокнижних видів рослин та тварин на території земель лісового фонду у 2011-2015 роках.

Спеціалістами державного управління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області з метою збереження біорізноманіття здійснювалися обстеження територій під час розгляду проектів відведення земельних ділянок лісгосподарським підприємствам, фізичним та юридичним особам.

Регіональними ландшафтними парками підготовлено картки кадастру, проведено дослідження популяцій низки видів рослин, занесених до Червоної книги України, складено Літописи природи.

У Миколаївській області 1901 р. створено зоопарк, який на сьогодні є об'єктом природно-заповідного фонду загальнодержавного значення та членом Євро-Азіатської Асоціації Зоопарків і Акваріумів. Він має репутацію одного з найкращих в Україні.

Охорона біорізноманіття в Миколаївському зоопарку

Миколаївський зоопарк	Площа га	Найменування класу/популяцій									Разом
		Брюхоногі	Павукоподібні	Ракоподібні	Комахи	Кісткові риби	Земноводні	Плазуни	Птахи	Ссавці	
Миколаївський зоопарк, пл. Леонтовича, 1, м. Миколаїв, заснований у 1901 році	18,5	1/61	18/152	2/247	30/300	138/3398	13/104	45/203	116/891	94/487	457/5843

5.1.4. Формування національної екомережі.

Рішенням Миколаївської обласної ради від 24.06.2011 № 4 затверджено обласну Цільову програму розвитку екологічної мережі на період до 2015 року (далі - Програма), до якої включено основні заходи щодо розвитку та впорядкування природно-заповідного фонду та екологічної мережі. Забезпечено щорічне фінансування заходів програми за рахунок обласного

фонду охорони навколишнього природного середовища. Громадською радою при державному управлінні охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області безпосередньо взято участь у розробці Програми.

Розроблено схему екологічної мережі Миколаївської області на основі розробок Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України та інших наукових установ. Зазначену схему екологічної мережі прийнято за основу подальшого розвитку та збереження природно-заповідного фонду області.

Створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду проводиться при обов'язковому узгодженні з місцевими громадами, розглядається на сесіях сільських та районних рад. Актуальні питання розвитку природно-заповідного фонду висвітлюються у програмах обласного радіо та телебачення та розглядається на інших публічних заходах.

Протягом 2011-2012 років на території Миколаївської області розроблено 11 проектів створення об'єктів природно-заповідного фонду що погоджуються в установленому законодавством порядку та готуються на розгляд сесії Миколаївської обласної ради:

ландшафтні заказники «Кам'яно-Костуватський» та «Сергіївський» в межах Братського району;

ландшафтний заказник «Лагодівський» в межах Казанківського району;

ландшафтний заказник «Каньйон річки Чичиклія» в межах Веселинівського району;

ландшафтний заказник «Новоодеський» в межах Новоодеського району.

ландшафтний заказник «Воєводський» в межах Арбузинського району;

ландшафтний заказник «Черталківський» в межах Вознесенського району;

ландшафтний заказник «Бакшалинські плавні» в межах Доманівського району;

ландшафтний заказник «Прибузький» в межах Очаківського району;

ландшафтний заказник «Підгірний» в межах Первомайського району;

розширення ландшафтного заказника «Івано-Кепіне» в межах території Снігурівського району.

5.2. Природоохоронні території та об'єкти

5.2.1 Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

За станом на 01.01.2013 р. фактична площа природно-заповідного фонду Миколаївської області становить 74 493,05 га, кількість об'єктів ПЗФ - 135, з них 8 загальнодержавного значення, а відсоток заповідності становить 3 %. До складу територій інших об'єктів ПЗФ без зміни категорії входять 16 об'єктів.

Всі території ПЗФ відповідно до чинного законодавства є загальнонаціональним надбанням і знаходяться під особливою охороною.

Протягом року встановлено межі 8 об'єктів природно-заповідного фонду на загальній площі 885,66 га та завершено перший етап зі встановлення меж

регіонального ландшафтного парку «Висунсько-Інгулецький», створеного в 2011 році, протягом 2013 року заплановано завершити встановлення меж парку.

Дирекціями національних природних парків та регіональних ландшафтних парків ведеться робота щодо забезпечення використання природних ресурсів в оздоровчих та рекреаційних цілях населенням, організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності. Території парків облаштовано рекреаційними ділянками, розроблено екскурсійні маршрути. Використання природних ресурсів здійснюється в межах науково-обґрунтованих лімітів, затверджених Мінприроди, а також на підставі дозволів.

Проведено паспортизацію 29 об'єктів природно-заповідного та державного лісового фондів, таких як національний природний парк (далі – НПП) «Бузький Гард» та «Білобережжя Святослава», регіональні ландшафтні парки «Приінгульський», «Тилігульський», «Кінбурнська коса» та ін. Продовжується робота зі структурування та систематизації кращих туристичних маршрутів, у тому числі й тих, що проходять по територіях та об'єктах природно-заповідного та природоохоронного фонду області, які на правах соціальної реклами розміщуються на веб-сайтах облдержадміністрації та Туристичного інформаційного центру Миколаївської області: «Екологічний Південний Буг», «Зелене розмаїття Гранітно-степового Побужжя», «Екзотика Приінгулля», «Найцікавіші об'єкти регіонального ландшафтного парку «Приінгульський» та інші.

На виконання заходу Обласної Цільової Програми розвитку екологічної мережі на період до 2015 року «Розробка проектів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду» в 2012 розроблено проекти створення 5 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення: ландшафтних заказників «Кам'яно-Костуватський», «Сергіївський», «Лагодівський», «Каньйон річки Чичиклія» та «Новоодеський». Запланована орієнтовна площа об'єктів складала 520 га, але за результатами натурних обстежень проектну документацію розроблено на загальну площу 885,66 га. Таким чином, площу природно-заповідного фонду області буде додатково збільшено на 365,66 га.

На виконання Указу Президента України від 01.12.2008 № 1129/2008 «Про розширення мережі та територій національних природних парків та інших природно-заповідних об'єктів» продовжуються роботи щодо розширення меж природного заповідника «Сланецький степ» на загальну площу 1334,95 га за рахунок земель ландшафтного заказника «Михайлівський степ» в межах Новоодеського району та цінних ділянок в межах Вознесеньського району. Розпорядженням голови Миколаївської облдержадміністрації від 19.07.2012 №229-р погоджено розширення території природного заповідника «Сланецький степ», матеріали розширення території природного заповідника направлено до Міністерства екології та природних ресурсів України для підготовки відповідного Указу Президента України.

Виконання заходів обласної Цільової програми розвитку екологічної мережі на період до 2015 року дасть змогу створити нові об'єкти природно-

заповідного фонду місцевого значення різних категорій, загальною кількістю 52 об'єкти, що дозволить збільшити відсоток ПЗФ області до 3,3%, та додатково встановити на місцевості межі об'єктів природно-заповідного фонду на площі 11987,46 га.

Структура природно-заповідного фонду Миколаївської області.

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	За станом на 01.01.2013 р.	
	Кількість, шт	Площа, га
1	2	3
Природні заповідники	1	1675,7
Біосферні заповідники	1	2741,0
Національні природні парки	2	41361,28
Регіональні ландшафтні парки	5	39345,2
Заказники загальнодержавного значення	1	1782,0
Заказники місцевого значення	48	9700,70
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	11,0
Пам'ятки природи місцевого значення	43	285,96
Заповідні урочища	13	3656,7
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-
Ботанічні сади місцевого значення	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	18,48
Зоологічні парки місцевого значення	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	28,0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	18	186,3
РАЗОМ	135	100792,32
Фактична площа ПЗФ	135	74493,05
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	3,0%	

5.2.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В межах Миколаївської області розташовано два водно-болотних угіддя (ВБУ) міжнародного значення, яким в 1995 р. надано офіційний статус – «Тилігульський лиман» та «Ягорлицька затока».

Водно-болотне угіддя «Тилігульський лиман» розташоване на межі Миколаївської та Одеської областей та займає акваторію Тилігульського

лиману та прибережні схили. Загальна площа угіддя становить 26 тис. га, з них понад 8 тис. га розташовані в межах Миколаївської області. Частина водно-болотного угіддя входить до складу природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Тилігульський».

Акваторія Тилігульського лиману, прибережні коси, солоні озера пересипу є важливою територією для розмноження, годівлі, міграцій багатьох видів птахів. Тут зафіксовано більше 200 видів птахів, в т.ч. ті, які занесені до Червоної книги України: колпиця, чернь білоока, ходуличник, кулик-сорока та ін. У складі флористичних комплексів багато рідкісних і таких, що зникають видів рослин, які занесено до Червоної Книги України: підсніжник Ельвеца, ковили українська, Граффа, шорстка, Лессінга, тюльпани Шренка та бузький.

Водно-болотне угіддя міжнародного значення «Ягорлицька затока» розташоване в Миколаївській та Херсонській областях, загальна площа становить 34,0 тис. га, з них 10,6 тис. га - на Миколаївщині. Угіддя в межах нашої області займає акваторію Ягорлицької затоки, частину Кінбурнського півострову, де зосереджені численні озера, острови Довгий і Круглий, що знаходяться у південно-західній частині Ягорлицької затоки і є ділянками Чорноморського біосферного заповідника.

Тут знаходяться цінні нерестовища багатьох видів риб, це - середовище існування значної кількості птахів. Тут можна побачити пеліканів, чапель, гагу, орлана-білохвоста та інших рідкісних видів.

Частина водно-болотного угіддя входить до складу природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» та національного природного парку «Білобережжя Святослава».

На виконання доручення Мінприроди в 2012 році поновлено паспорта водно-болотних угідь міжнародного значення «Тилігульський лиман» та «Ягорлицька затока». Разом з тим, складено звіти про зміни в екологічному стані водно-болотних угідь та вжиті заход щодо охорони і збереження, стан використання природних ресурсів, проведені дослідження, загрози, що виникли.

5.2.3. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

Смарагдові об'єкти, це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією, та відповідають іншим умовам, щоб територія могла отримати статус Смарагдового об'єкта. Тобто це ті види і оселища, які мають дуже високу міжнародну цінність, підтверджену урядами 49 країн та Європейським Союзом, які підписали конвенцію.

За результатом проведення 32-го засідання Постійного комітету Бернської конвенції 30 жовтня 2012 року до офіційного списку об'єктів Смарагдової мережі включено 5 цінних, у природоохоронному відношенні, територій та об'єктів природно-заповідного фонду області:

природний заповідник «Єланецький степ»;

національний природний парк «Бузький гард»;
 національний природний парк «Білобережжя Святослава»;
 Дніпро-Бузький лиман;
 Тилігульський лиман.

Загальна площа території що запропоновано включити до складу Смарагдової мережі в межах області становить близько 138367 га.

5.3. Охорона, використання та відтворення рослинного світу.

5.3.1. Загальна характеристика рослинного світу

Область розташована в межах двох фізико-географічних зон: лісостепової (Кривоозерський і західна половина Первомайського району) і степової (решта території). Ландшафти представлені заплавами комплексами (заплавні ліси й луки), ділянками піщаного степу, петрофітними (вапняковими) степами, прибережно-водними комплексами, наскельними дібровами, кам'янистими степами тощо.

В межах лісостепу природний рослинний покрив утворює ковилово-лучний степ, по балках - байрачні діброви, по відслоненнях вапняку й граніту - кам'янисті степи.

Загальна лісистість області складає - 4,1 %. По районах вона досить неоднорідна й коливається від 2 % до 9 %. Ліси області відносяться до І групи - захисні. Вони виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та рекреаційні функції. До лісових насаджень відносяться: сосна звичайна, сосна кримська, ялинка європейська, акація біла, софора японська, шовковиця чорна, горіх грецький, берест, ясен, гледичія, тополя, береза, осина, тополя, верба, абрикос та інші. З груп віку переважають молодняки та середньовікові насадження, меншу частку займають пристигаючи, стиглі та перестиглі.

На схилах у верхів'ях річкових долин і балках зростають байрачні ліси, в яких переважають дуб, клени татарський і гостролистий, в'яз, липа, груша, яблуня, в чагарниковому ярусі - бересклет, крушина, терен, глід, шипшина. Трапляються заплавні ліси.

Степова зона в межах Миколаївської області включає різнотравно-кострицево-ковилові угруповання. У складі різнотрав'я переважають лучно-степові види (пирій повзучий, тонконіг вузьколистий, костриця валіська, костриця лучна, покісниця розставлена, ситник Жерара, скорзонера дрібноквіткова та багато інших). Цілинні степи містять варіації підзональних рослинних угруповань - типові степи, петрофільні угруповання на оголеннях скельних породах. Справжні степи представлені різнотравно-типчаково-ковиловими, типчаково-ковиловими та їх кам'янистими різновидами. Тут зустрічаються: типчак, ковила, калофака волзька. Із степового різнотрав'я на цих ділянках звичайними є шавлія поникла, залізняк бульбистий, чебрець двовидний, льон Черняєва, чистець прямий тощо.

Серед видів рослин, що увійшли до Червоної книги України відзначені ковила Лессінга, ковила волосиста, ковила українська, ковила Граффа, ковила шорстка, дрік скіфський, півник понтичний, шоломниця весняна, сон чорніючий, тюльпан південнобузький, брандушка різнокольорова, шафран сітчастий, карагана скіфська, астрагал шерстистоквітковий, зіновать гранітна, гвоздика ланцетна.

Серед видів рослин, що увійшли до Регіонального червоного списку Миколаївської області, відзначені горицвіт весняний, ломиніс цілолистий, лещиця горбкова, белевалія сарматська, півники солелюбні, льон великохвостий, льон лінійнолистий, анемона лісова.

5.3.2. Лісові ресурси.

За інформацією Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства загальна площа земель лісогосподарського призначення на території області складає 124,2 тис. га (табл. 5.3.2.1.).

Таблиця 5.3.2.1. Землі лісогосподарського призначення

	Одини- ця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4
Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	124,2	ліси відповідно до форми 6-зем
у тому числі:			
Площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	84,5	лісові та нелісові землі
Площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	-	
Площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	55,2	ліси відповідно до форми 6-зем
Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	101,1	ліси відповідно до форми 6-зем
Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	4,1	

В 2012 році площа земель державного лісового фонду області збільшилася на 6626 га.

Ліси державного лісового фонду закріплені за 9 державними підприємствами та їх структурними підрозділами - 34 лісництвами.

Державними підприємствами лісового господарства відтворено 2012 га лісових насаджень, що на 111 % є виконанням плану.

Із загального обсягу відтворення створено 1908 га лісових культур (112% виконання плану).

Лісові культури дуба звичайного створено на площі 520 гектарів, що в 4,7 рази перевищує план.

Доповнення лісових культур проведено на площі 1325 га, що становить 108 % від плану.

План проведення доглядів за лісовими культурами перевиконано на 11 % (11396 га).

Переведено у вкриті лісовою рослинністю землі та передано в експлуатацію 791 га.

В лісових розсадниках області вирощено 5,4 мільйона штук стандартного посадкового матеріалу. У шкілках вирощено 92 тисячі штук декоративних та плодово-ягідних саджанців.

З метою поліпшення санітарного стану лісів та для підвищення біологічної стійкості лісових насаджень державними підприємствами проведено рубок формування та оздоровлення лісів на площі 2340 га, що на 251 га більше ніж у 2011 році (табл. 5.3.2.2.).

Таблиця 5.3.2.2. Динаміка проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини

Рік	Загальна площа, га	Фактично зрубано, тис.м ³
1	2	3
Усього рубок пов'язаних з веденням лісового господарства		
2006	2136	51,771
2009	2016	39,6
2010	1951	38,956
2011	2089	39,475
2012	2340	39,849
	у тому числі:	
1. Рубки догляду		
2006	781	11,124
2009	454	4,709
2010	411	4,476
2011	373	5,298
2012	420	4,639
2. Лісовідновні рубки		
2006	100	8,168
2009	33	1,618
2010	15	0,579
2011	-	-
2012	-	-
3. Суцільні санітарні рубки		
2006	129	13,997

1	2	3
2009	132	11,628
2010	130	12,023
2011	137	11, 261
2012	124	13,104

Заготовлено й закуплено більш як 35 тонн лісового насіння 52-ох порід (107 % від плану). Крім лісових розсадників площею майже 20 га, закладено 35 га плантацій новорічних ялинок. У парниках вирощено більш як 23 тисячі штук живців декоративних порід.

У лісових масивах вздовж доріг загального користування та в місцях відпочинку населення виставлено 1177 одиниць аншлагів, білбордів, плакатів на протипожежну тематику. У засобах масової інформації оприлюднено 1200 виступів і звернень до мешканців області, організовано 592 лекцій та бесід про необхідність дотримання вимог пожежної безпеки в лісах. Проведено 412 рейдів щодо дотримання протипожежних вимог у лісовому фонді. Виявлено й притягнуто до адміністративної відповідальності 124 порушника.

З метою запобігання лісовим пожежам влаштовано 82 кілометри протипожежних розривів, 873 кілометри мінералізованих смуг та проведено догляд за ними на 7-ми тисячах 178-и кілометрах.

Проведено винищувальні заходи біопрепаратами в осередках шкідників на площі 1089 га (108 % до плану). Додатково для приваблювання птахів та профілактики поширення листогризух шкідників розвішано штучні гнізда на площі 549 га (2639 штук).

Лісогосподарськими підприємствами ведеться моніторинг санітарного стану лісів. Проведено лісопатологічних обстежень площею 51608 га (107 % до плану). Всі лісогосподарські підприємства виконали заплановані роботи з лісозахисту.

Завдяки проведенню санітарно-оздоровчих заходів площа пошкоджених і висихаючих насаджень по області зменшилась на 1769 га.

5.3.3. Стан використання природних недревних рослинних ресурсів.

З метою охорони, збереження та відтворення дикорослої флори спеціальне використання природних недревних рослинних ресурсів здійснюється відповідно до статті 10 Закону України «Про рослинний світ» на підставі дозволів та у межах встановлених лімітів.

У 2012 році спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань та заготівлі другорядних лісових матеріалів здійснювалося відповідно до лімітів, затверджених рішенням Миколаївської обласної ради від 24.06.2011 року № 24 «Про затвердження лімітів на спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань та заготівлі другорядних лісових матеріалів на території Миколаївської області на 2011-2014 роки».

Фактичні обсяги використання рослинних ресурсів не перевищували затверджених лімітів (таблиця 5.3.3.1.).

Таблиця 5.3.3.1. Спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань та заготівлі другорядних лісових матеріалів у 2012 році

Найменування району	Вид продукції	Од. вим.	Ліміт обсягів щорічної заготівлі	Фактичні обсяги заготівлі	Найменування лісового господарства
1	2	3	4	5	6
Арбузинський	Сінокосіння	га	6,3	6,3	ДП «Вознесенське ЛГ»
Баштанський	Зелень деревна	шт.	200	200	ДП «Баштанське ЛГ»
	Сінокосіння	га	80	72	
	Горіх (плоди)	т	3	1,965	
Березанський	Шипшина (плоди)	т	0,3	0,21	ДП «Очаківське ЛМГ»
	Лікарські рослини	т	0,1	0,1	
Березнегуватський	Сінокосіння	га	4	0,5	ДП «Березнегуватське ЛГ»
	Горіх (плоди)	т	0,3	0,3	
	Зелень деревна	шт.	500	295	
Братський	Сінокосіння	га	3	1	ДП «Сланецьке ЛГ»
Веселинівський	Шипшина (плоди)	т	0,25	0,25	ДП «Веселинівське ЛГ»
	Сінокосіння	га	6	5	
Вознесенський	Горіх (плоди)	т	10	8	ДП «Вознесенське ЛГ»
	Зелень деревна	шт.	6500	1391	
Врадіївський	Зелень деревна	шт.	500	450	ДП «Врадіївське ЛГ»
Доманівський	Шипшина (плоди)	т	0,35	0,35	ДП «Веселинівське ЛГ»
Сланецький	Шипшина (плоди)	т	0,2	0,02	ДП «Сланецьке ЛГ»
	Горіх (плоди)	т	0,3	0,14	
	Сінокосіння	га	1	1	
Жовтневий	Зелень деревна	шт.	500	480	ДП «Миколаївське ЛГ»
	Шипшина (плоди)	т	0,1	0,03	
Казанківський	Шипшина (плоди)	т	0,4	0,173	ДП «Володимирівське ЛГ»
	Горіх (плоди)	т	25	21,9	
	Глід (плоди)	т	0,8	0,051	
	Зелень деревна	шт.	9500	5000	
	Встановлення пасік	вулик	450	400	
	Виноград (плоди)	т	2,5	0,8	
	Сінокосіння	га	4	3,4	
Кривоозерський	Горіх (плоди)	т	2	0,05	ДП «Врадіївське ЛГ»
	Зелень деревна	шт.	300	251	
Миколаївський	Сінокосіння	га	10	10	ДП «Миколаївське ЛГ»
Новоодеський	Зелень деревна	шт.	500	435	ДП «Миколаївське ЛГ»
	Шипшина (плоди)	т	0,3	0,3	
Первомайський	Зелень деревна	шт.	1200	951	ДП «Врадіївське ЛГ»
Снігурівський	Сінокосіння	га	2	2	ДП «Березнегуватське ЛГ»

5.3.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.

Динаміка видів флори Миколаївської області, що знаходяться під охороною, відображає загальні світові та державні тенденції щодо

затвердження списків особливої охорони. Так, у 1981 та 1985 роках під охороною знаходились лише ті види флори, що були включені до Червоної книги України видання 1980 року. У 1991 році цей список був поповнений завдяки укладанню Європейського Червоного списку тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі. В Миколаївській області відзначено 24 таких видів. За результатами наукових досліджень (О.М. Деркач) на території області зростає низка рідкісних і тих, що зникають, видів рослин, які занесені до різних списків спеціальної охорони, зокрема:

до Червоної книги України занесено 54 види рослин (наприклад, волошки короткоголова, перлиста, білоперлинна, первинноперлинна, тюльпани бузький, Шренка, підсніжник Ельвеца, півники понтичні, 11 видів ковил та ін.);

5 видів рослин - до міжнародного списку Бернської конвенції (сальвінія плаваюча, гвоздика бузька, мерингія бузька, осока житня, камка морська);

24 види - до Європейського червоного списку (гвоздика бузька, мерингія бузька, смілка бузька, астрагал шерстистоквітковий, карагана скіфська, зіновать гранітна та ін.);

38 видів - до Регіонального червоного списку Миколаївської області.

Регіональні червоні списки видів рослин, тварин, грибів укладаються в кожній з областей України, до яких заносяться види, які є регіонально рідкісними, але не охороняються відповідно до Червоної книги України.

5.3.5. Адвентивні види рослин.

Адвентивні — це види рослин, що за нормальних умов не характерні певній асоціації і потрапили в угруповання випадково, в результаті заносу людиною, тваринами або іншими чинниками поширення діаспор.

Значну частину адвентивних (заносних) видів рослин складають злісні та карантинні організми (бур'яни).

Відповідно до статті 1 Закону України «Про карантин рослин» карантинний організм - це вид шкідливого організму, який у разі занесення або обмеженого поширення на території України може завдати значної шкоди рослинам і рослинним продуктам.

Державною фітосанітарною інспекцією Миколаївської області у 2012 році виявлені та локалізовані такі види карантинних організмів, як амброзія полинолиста, повитиця польова, ценхрус довгоголовий.

5.3.6. Стан зелених насаджень.

В межах населених пунктів області налічується 209 парків та 416 скверів, які є об'єктами благоустрою зеленого господарства.

З метою збільшення площ зелених насаджень щорічно проводяться заходи зі створення нових зелених насаджень, реконструкція ландшафтів, догляд за зеленими насадженнями.

Площа створених нових зелених насаджень міста Миколаєва у порівнянні з минулими роками збільшилася (табл. 5.3.6.1).

Таблиця 5.3.6.1. Заходи з озеленення м. Миколаєва

Заходи	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Створено нових зелених насаджень, га	2,1	2,2	1,13	0,28	3,3
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	1,0	1,2	0,22	-	1,4
Проведено догляд за насадженнями, га	1281,5	1480,0	1481,13	1481, 41	716,94

5.3.7. Заходи щодо збереження рослинного світу.

Охорона рослинного світу включає систему правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на збереження, відтворення і використання рослинного світу.

Основними заходами щодо збереження рослинного світу є:

встановлення науково обґрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів рослинного світу та вимог щодо засобів їх використання;

створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

організація проведення комплексних обстежень території області з метою виявлення ділянок із значним фіто- та ландшафтним різноманіттям;

розробка планів дій зі збереження рідкісних та зникаючих видів, занесених до Червоної книги України;

картування місць зростання популяцій рідкісних та зникаючих видів флори для забезпечення їх збереження при здійсненні господарської діяльності;

обстеження земельних ділянок при погодженні проектів відведення земельних ділянок з метою забезпечення збереження рослинного світу;

здійснення протипожежних заходів;

пропаганда важливості охорони рослинного світу;

проведення санітарно-оздоровчих заходів;

здійснення державного контролю за охороною, використанням та відтворенням рослинного світу.

5.4. Охорона, використання та відтворення тваринного світу.

5.4.1. Загальна характеристика тваринного світу.

Тваринний світ області нараховує понад 100 тис. видів тварин, серед яких - близько 500 видів складають хребетні, у тому числі ссавців - близько 100, птахів - близько 300, плазунів - близько 10, земноводних - близько 10, риб - близько 100 видів.

У водних об'єктах розташовані нерестовища, місця нагулу та зимівлі таких видів риб, як: лящ, тарань, рибець, пузанок, білизна, осетер, судак, сазан, білуга, севрюга, оселедець, тюлька, шпрот, глоса, чорноморська кефаль, піленгас, карась, бичок, щука, сом, окунь та інші.

В період гніздування на територіях лісових масивів зафіксовано осоїда, орла-карлика, підорлика малого, балобана, канюків степового і звичайного, шуліку чорного, яструба великого.

Характерними видами мисливської фауни є: козуля, дикий кабан, заєць-русак, лисиця, єнотовидний собака, куниця кам'яна, сіра куріпка, фазан, крижень, перепел, баранець звичайний, горлиця звичайна, крижень, лиска.

Найбільше видове різноманіття фауни спостерігається в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Так, на території природного заповідника «Сланецький степ» та його найближчих околиць мешкає приблизно 1500 видів безхребетних тварин, з них 158 видів (більше 10 %) є рідкісними або регіонально рідкісними і потребують охорони. Більше третини їх занесено до Червоної книги України (ктир гігантський, 16 видів перетинчастокрилих, зокрема, сколія степова, джмелі моховий, лезус, вірменський, глинистий і яскравий, 32 види метеликів і ін.), а до Європейського червоного переліку занесено 8 видів безхребетних (зокрема, сатурнія грушева, товстун багатобугорчатий, дибка степова, плавунець широкий, п'явка медична тощо). Близько 40 % безхребетних становлять мешканці степу, а решту - різних деревно-чагарникових угруповань, лук, а також види, що не віддають переваги жодному біотопу. Дуже цінним і різноманітним є комплекс комах - природних запилювачів рослин (дикі бджоли, джмелі тощо). Загальна кількість зареєстрованих у заповіднику видів хребетних тварин становить 181 вид: 13 видів земноводних, 4 - плазунів, 142 - птахів, 22 - ссавців. З них 20 видів включено до «червоних» переліків різного рівня (полози чотирисмугий та жовточеревий, шпак рожевий, канюк степовий, лелека чорний, сорокопуд сірий, борсук тощо).

Серед птахів є мешканці відкритих просторів та деревно-чагарникових заростей, види-синантропи, а також види, що живляться у степу. Домінують жайворонок польовий та щеврик польовий, численними є чекан лучний, славка сіра, вівсянка садова, припутень та інші, трапляються сиворакша, кам'янка-плясунья, шпак рожевий та лежень. У значному поширенні зафіксовано хижих птахів, насамперед дрібних соколів, лунів, сов. З інших рідкісних видів тут зустрічаються зміїд та орел-карлик.

Серед ссавців переважають дрібні гризуни, у тому числі байбаки. З хижих ссавців зустрічаються лисиця, ласка, тхір степовий.

Загалом на території заповідника мешкають 11 видів тварин, занесених до Європейського червоного списку, 71 вид тварин, занесених до Червоної книги України.

5.4.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарств.

Протягом 2012 року згідно з рішеннями обласної ради в регіоні відбувся перерозподіл мисливських угідь за користувачами. На кінець року веденням мисливського господарства в області займаються 40 користувачів, за якими закріплено 1129,0 тис. га мисливських угідь, що складає 55 % всіх мисливських угідь області.

На території мисливських угідь перебуває 3 види копитних тварин, 10 видів хутрових звірів та 11 видів пернатої дичини (таблиця 5.4.2.1).

Таблиця 5.4.2.1. Чисельність мисливських тварин

Види мисливських тварин	Загальна кількість, голів
1	2
Копитні – усього	1182
Олень благородний	50
Козуля	801
Кабан	331
Хутрові звірі – усього	34499
Заєць-русак	31984
Ондатра	930
Лисиця	1017
Вовк	35
Єнотовидний собака	140
Борсук	70
Видра	16
Куниця кам'яна	214
Куниця лісова	15
Тхір чорний	78
Перната дичина – усього	74230
Гуси – всього	101
у т.ч. гуска сіра	101
Кулики – всього	3616
у т.ч. баранець звичайний (бекас)	3616
Голуби – всього	19733
у т.ч. припутень (вахирь)	2117
горлиця звичайна	17616
Фазан	11234
Сіра куріпка	17000
Перепілка	10168
Качки – всього	6330
у т.ч. крижень	5910
широконіска	60
чирянка мала (чирок свистунок)	100
чирянка велика (чирок тріскунок)	260
Лебідь	153
Лиска	5740

1	2
Курочка водяна	130
Норець великий (чомга)	25

З метою збільшення чисельності мисливської фауни в угіддях розселено 1503 фазанів та 70 качок.

Добування таких видів тварин, як олень, козуля, кабан здійснюється відповідно до лімітів (табл. 5.4.2.2).

Таблиця 5.4.2.2. Добування мисливських тварин в межах затверджених лімітів

Користувачі мисливських угідь	Козуля, голів		Кабан, голів		Олень, голів	
	Ліміт	Добуто	Ліміт	Добуто	Ліміт	Добуто
Миколаївське обласне управління лісового та мисливського господарства всього:	7	6	9	4	-	-
у т.ч.: ДП «Баштанське ЛГ»	-	-	2	0	-	-
ДП «Веселинівське ЛГ»	-	-	2	2	-	-
ДП «Володимирівське ЛГ»	-	-	2	0	-	-
ДП "Врадіївське ЛГ"	5	5	-	-	-	-
ДП "Єланецьке ЛГ"	2	1	3	2	-	-
Інші всього:	22	21	68	44	5	5
у т.ч.: ТОВ «Мисливці Арбузинщини»	-	-	3	3	-	-
ТОВ «Мисливці Побужжя»	8	8	6	4	-	-
ТОВ «Мисливців та рибалок Білоусівки»			2	0	-	-
ТОВ "Мисливці Катеринки"	1	1	4	4	-	-
ТОВ «Придністровське 777»	-	-	15	5	-	-
ТОВ «СМГ «Буг»	-	-	8	6	-	-
ТОВ "Мисливців та рибалок Вознесенська»	13	12	30	22	5	5
Усього по області:	29	27	77	48	5	5

Полювання на інших мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду, регулюється нормами відстрілу.

Частка добутих копитних тварин у загальній кількості тих, які мешкають на території мисливських угіддях, складає 7 % (при нормативі добування - до 10 %), хутрових звірів та пернатої дичини - відповідно 15,6 % та 24 % (до 50 %).

З метою поліпшення умов перебування мисливських тварин у природі, охорони та досягнення їх оптимальної чисельності рішенням Миколаївської обласної ради від 21.11.2008 № 7 затверджено «Програму розвитку мисливського господарства Миколаївської області на 2009-2015 роки». Реалізація Програми передбачає збільшення видового різноманіття та

чисельності основних видів мисливських тварин, поліпшення середовищ їх перебування.

Веденням рибного господарства займаються спеціалізовані підприємства рибного господарства, серед яких є фермерські риболовецькі господарства, приватні підприємства.

Веденню рибного господарства сприяє географічне положення регіону: вихід до Чорноморського басейну та знаходження на території області природних внутрішніх водойм, які можна використовувати для вирощування риби.

Природні водоймища області характеризуються різноманітним видовим складом риб і належать до водойм вищої категорії. В їх складі виділяються природні водотоки (річки, струмки); ставки; озера, прибережні замкнуті водойми та лимани; штучні водосховища та штучні водотоки (канали, колектори, канави).

Виллов таких видів риб, як тюлька, карась та шпрот становить близько 85 % усього улову. Крім того, виловлюється біля 0,04 % коропу, атерини 6 %, карася 3,9 %, ляща 1,7 %, тарані 0,9 % та інші.

Однією з важливіших ланок відтворення водних живих ресурсів в Чорноморському басейні є Дніпровсько-Бузька естуарна система (Дніпровсько-Бузький, Бузький лимани та пониззя річок Дніпро і Південний Буг).

Виллов риби у Дніпровсько-Бузькій естуарній системі становить 2549,221 т, що на 204,978 т більше ніж у 2011 році (табл. 5.4.2.3).

Таблиця 5.4.2.3. Динаміка вилову риби (в тоннах)

Назва водного об'єкту	2011 рік	2012 рік
Дніпровсько-Бузька естуарна система (пониззя Дніпра і Південного Бугу, Дніпровсько-Бузький і Бузький лимани)	2344,243	2549,221
Чорне море	789,524	229,8944
Березанський лиман	2,711	1,48
Тилігульський лиман	76,651	-

Контроль за здійсненням вилову водних живих ресурсів, станом їх запасів та дотриманням вимог чинного законодавства під час здійснення господарської діяльності належить до повноважень управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Миколаївській області.

5.4.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.

Кількість видів фауни, які зустрічаються на території області та є вразливими, представлена нижче (табл. 5.4.3.1). Дані приведено на основі Червоної книги України, визначників тощо.

Таблиця 5.4.3.1. Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека
хребетні	понад 500	147
ссавці	близько 100 (з кажанами під час перельотів)	33
птахи	близько 300	73
плазуни	близько 10	10
земноводні	близько 10	6
риби	близько 100	24
круглороті	1	1
безхребетні	понад 100 тис. видів (з найпростішими)	152
разом	понад 100 тис. видів	299

До Регіонального червоного списку Миколаївської області занесено 19 видів птахів, 6 видів земноводних, 4 види плазунів, 19 видів ссавців, з них: 1 вид рукокрилих, 4 види з ряду хижаків, 3 види - з ряду гризунів, 11 видів риб. Наприклад, регіонально рідкісними птахами є такі: сіра чапля, руда чапля, кваква, яструб-перепелятник, яструб-тетерук, пустельга звичайна, пустельга степова, луговий лунь, болотний лунь, кібець, болотна сова, сплюшка, сизоворонка, ремез.

5.4.4 Інвазивні види тварин.

Інвазивними називають види тварин, випадково занесених людиною в нові для них регіони, де вони успішно приживаються, починають розмножуватись і захоплювати нові території. Інвазивні види негативно впливають на місцеву флору і фауну, від чого стають шкідниками і карантинними об'єктами.

Державною фітосанітарною інспекцією Миколаївської області виявлено та локалізовано такий вид карантинного організму, як американський білий метелик.

5.4.5 Заходи щодо збереження тваринного світу.

Основними заходами щодо збереження тваринного світу є:
встановлення науково обґрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів тваринного світу та вимог щодо засобів їх добування;
створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
організація проведення комплексних обстежень території області з метою виявлення ділянок із значним біотичним різноманіттям;

розроблення планів дій зі збереження рідкісних та зникаючих видів, занесених до Червоної книги України;

картування місць мешкання популяцій рідкісних та зникаючих видів фауни для забезпечення їх збереження при здійсненні господарської діяльності;

пропаганда важливості охорони тваринного світу;

здійснення протипожежних заходів;

обстеження земельних ділянок при погодженні проектів відведення земельних ділянок з метою забезпечення збереження біотичного різноманіття;

проведення біотехнічних заходів, спрямованих на охорону та відтворення тварин, збереження і поліпшення середовища їх перебування;

здійснення державного контролю за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу.

З метою охорони та відтворення мисливських тварин користувачі в межах своїх мисливських угідь виділяють не менш як 20 відсотків площі угідь, на яких полювання забороняється. Проводять заготівлю кормів та викладку їх у зимовий період в мисливських угіддях. Встановлюють пропускну спроможність мисливських угідь.

З метою охорони природного відтворення водних біоресурсів управлінням охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Миколаївській області встановлюється весняно-літня нерестова заборона на лов риби та інших водних біоресурсів.

5.5 Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон.

Миколаївська область володіє високим рекреаційно-ресурсним та туристським потенціалом. Область займає вигідне фізико-географічне положення як в межах України, так і в Європі. Сприятливим фактором є виходи до Чорного моря, Ягорлицької затоки та Дніпробузького лиману.

Величезний вплив на клімат справляють Атлантичний океан і Азіатський материк. Влітку сюди проникають повітряні маси з Північної Африки, Малої Азії, Балканського півострова. Взимку заходять маси холодного арктичного повітря. У зв'язку з тим, що Причорномор'я є рівнинною місцевістю, повітряні маси не мають тут серйозних перешкод і не залишають значних атмосферних опадів, особливо в прибережній смузі. Таким чином, зима переважно коротка, часто бувають потепління (50-60 днів), сніговий покрив (3-6 см) нестійкий, загальною тривалістю 1 місяць. Середня температура самого холодного місяця - січня - $-1,9^{\circ}\text{C}$. Клімат області в цілому помірно-континентальний з м'якою малосніжною зимою і жарким літом.

Весна через швидку зміну висоти сонця і тривалості дня і ночі відносно коротка. Характерною особливістю є інтенсивне підвищення температури. Завдяки цьому весна настає швидко і є короткою — 40-45 днів. Травень за температурними умовами вже являється літнім місяцем — середня температура повітря - $+15-16^{\circ}\text{C}$.

Літо тривале (з травня по вересень включно) і досить спекотне. Підвищення температури продовжується до липня включно, а з серпня починається поступовий спад температури. Середньомісячна температура в червні - $+20,1^{\circ}\text{C}$, в липні - $+22,8^{\circ}\text{C}$, в серпні - $+22,0^{\circ}\text{C}$. Максимальні температури повітря сягають в червні - $+38^{\circ}\text{C}$, у липні - $+39^{\circ}\text{C}$, у серпні - $+40^{\circ}\text{C}$. В останні роки позначки термометрів показують рекордні підвищення температури. Відносна вологість повітря влітку найнижча на протязі року. Суховії часто спричиняють посухи. Для прибережних районів характерні бризи - вітри дують вночі з суші на море, а вдень з моря на сушу. Це значно пом'якшує високу температуру повітря.

Осінь значно тепліша весни, коротка, м'яка і часто засушлива. Середньомісячна температура у вересні - $+17,3^{\circ}\text{C}$, в жовтні - $+11,2^{\circ}\text{C}$, в листопаді - $+4,6^{\circ}\text{C}$. Вересень ще є літнім місяцем, стовпчик термометра інколи піднімається до $+36^{\circ}\text{C}$. Восени найбільш виражений тепловий ефект моря. У середині і кінці осені часто відбувається повернення тепла.

Розглянуті особливості говорять про широкі можливості курортного краю для проведення всіх видів кліматолікування.

Важливим доповненням є морелікування. Купальний сезон починається в середині травня і закінчується в середині вересня. Уже в червні вода прогрівається понад 20°C і не охолоджується до другої декади вересня.

Населеними пунктами, віднесеними до курортних є села Василівка, Покровка, Чорноморка Очаківського району, м. Очаків, села Вікторівка, Коблеве, Морське, Лугове, Рибаківка Березанського району. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 № 1499 «Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних» затверджено перелік водних об'єктів, родовищ мінеральних вод, з них на території області розташовані Очаківське, Коблевське, Казанківське, з родовищ лікувальних грязей – Бейкушське, Тилігульське. Об'єктом рекреації є: національний природний парк «Бузький Гард», національний природний парк «Білобережжя Святослава», регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя», регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса», регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», регіональний ландшафтний парк «Приінгульський», лісовий заказник загальнодержавного значення «Рацинська дача».

Основна частина баз відпочинку зосереджена на узбережжі Дніпро-Бузького лиману, в районі с. Коблеве, Рибаківка, Чорноморка та м. Очаків. Справжні морські пляжі охоплюють більше 20 км Кінбурнського півострова. Не меншу цінність являють Ягорлицька затока, мілководні озера, запаси лікувальних грязей. На Кінбурні активно розвивається сільський туризм, за якого місцеві жителі приймають відпочиваючих у своїх садибах.

Величезний рекреаційний потенціал має долина р. Південний Буг на ділянці від м. Первомайськ до с. Олександрівка і нижче за течією. Поєднання надзвичайно гарних краєвидів, пам'яток історії та археології, слаломних трас та

маршрутів для скелелазіння відкриває величезні можливості щодо розвитку тут організованого туризму.

Рибаківка

Зона відпочинку Рибаківка розташована на березі Чорного моря, вздовж берега простягнулась широка смуга соснового лісу. Поряд заходиться лікувальне грязе-сольове озеро Тузли. Проведений Українським НІІ курортології та фізіотерапії аналіз грязей о. Тузли показав, що вони володіють сильними лікувальними властивостями. Грязелікування – це один з перспективних напрямків розвитку зони відпочинку. Море, ліс, степ та близькість сольового озера створюють унікальний мікроклімат, що сприяє оздоровленню дихальної та серцево-судинної систем організму.

В зоні відпочинку Рибаківка свої послуги відпочиваючим пропонують 65 баз відпочинку та пансіонатів. Інфраструктура зони відпочинку добре розвинута. Організуються різноманітні екскурсії. Працюють пошта, відділи зв'язку, ощадний банк, пункти обміну валюти.

Коблево

Зона відпочинку Коблево розташована на Чорноморському узбережжі Миколаївської області, в 4-х км від траси Одеса-Миколаїв (40 км від м. Одеси та 70 км від м. Миколаєва) та являє собою зосередження пансіонатів та баз відпочинку, розтягнутих по прибережній смузі на 6 км.

Морське повітря в прибережній смузі, збагачене киснем, солями йоду, бромом та хлору. На узбережжі корисно як відпочивати, так і лікуватись.

Очаківський район та м. Очаків

Курортна територія Очаківського району має грязьові ресурси, які складаються із родовищ лікувальних грязей Бейкушської затоки Березанського лиману. Тут розвідані родовища сульфідних мулових грязей, балансові запаси яких складають 349 410 м³. Такої кількості достатньо для перспективного використання якісних лікувальних грязей можливим комплексом санаторно-курортних закладів.

На курортах також виявлені підземні мінеральні води: хлоридно натрієві води високо мінералізовані і розсільного типу (32-41 г/л). Ці води мають високу концентрацію йоду - 6-16,9 мг/л та особливо бром — 126-156 мг/л. Такі якості води дозволяють широко використовувати їх в бальнеології, що значно розширює перспективу курортів.

5.6. Туризм.

Миколаївська область володіє високим рекреаційно-туристичним потенціалом, перспективним напрямком його розвитку є екологічний туризм.

Екологічний туризм – це вид туризму, метою якого є пізнання заповідних об'єктів, дикої природи з нанесенням їм мінімальної шкоди, при цьому

подорожі і туризм повинні підтримувати культуру та інтереси місцевих жителів.

Привабливими для екологічного туризму є національні природні парки (НПП) «Білобережжя Святослава», «Бузький гард» та регіональні ландшафтні парки (РЛП) «Тилігульський», «Приінгульський».

Кінбурнський півострів (розташований в Очаківському районі) з 1992 р. входить до складу природно-заповідного фонду України. Півострів, який омивається водами Дніпро-Бузького лиману, Чорного моря, Ягорлицької затоки, приваблює своїми безкрайніми просторами на межі піщаного степу, лісу, моря, безкрайніх синіх озер. Широка пляжна смуга, малозабудоване узбережжя, мозаїка прісних і солоних озер - саме ці риси виділяють Кінбурнська косу з поміж інших об'єктів. Перспективним видом туризму, окрім пляжно-купального відпочинку, є спостереження за птахами (Birds watching). На Кінбурні зустрічається близько 250 видів птахів, серед яких багато рідкісних – чапля жовта, кулик-довгоніг, пухівка, орлан-білохвіст, пелікан-рожевий. Одне із чудес НПП «Білобережжя Святослава» - Покровське орхідне поле - найбільше на Нижньому Дніпрі та, взагалі, в Європі місце зростання орхідей – представників родини Зозулинцевих (Орхідних).

НПП «Бузький Гард» - мальовнича ділянка каньйоноподібної долини р. Південний Буг є сприятливою для розвитку багатьох видів туризму – відпочинку вихідного дня, скелелазіння, водного сплаву, пішохідного туризму та ін. Парк вздовж річки простягається від Первомайського до Вознесенського району, має відокремлені ділянки в Братському та Кривоозерському районах.

Для водного туризму, сплаву цінна вся ділянка русла р. Південний Буг, по якій проходять водні маршрути II-III категорії складності, найбільш привабливими є ділянка біля греблі ГЕС в с. Мигія, урочища Протіч (Інтеграл), Гард. Для пішохідного туризму привабливою є вся територія парку.

РЛП «Тилігульський» створено в 1995 р. на одному з найчистіших лиманів північно-західного Причорномор'я і розташований на межі Миколаївської та Одеської областей. Цю територію віднесено до водно-болотних угідь міжнародного значення, має важливе значення для збереження птахів і цілинних ділянок степу, що збереглися по схилах балок.

Пляжний відпочинок в поєднанні з іншими видами рекреації – рибалкою, прогулянками на човнах, підводним полюванням є найбільш привабливими для відвідувачів парку. Для пляжного відпочинку зручними є піщані коси - Червоноукраїнська, Анатоліївська, Атаманська.

В Новобузькому районі в долині р. Інгул в 2002 р. створено регіональний ландшафтний парк «Приінгульський», який є привабливим для розвитку пляжно-купального відпочинку, пішохідного туризму.

На територіях природно-заповідного фонду перспективними видами рекреаційно-туристичної діяльності є:

- подорожі туристичними маршрутами та екологічними стежками;
- організація пляжно-купального відпочинку;

створення та забезпечення функціонування візит-центрів і музеїв природи;

організація спостережень за птахами;

аматорська та професійна фото-, відео зйомка.

Організація спортивно-туристичних заходів, природоохоронних акцій є перспективними напрямками розвитку туризму. Щорічно, починаючи з 1994 р., в області проводиться Екологічна регата ім. С.В. Шаповалова «Кубок Кінбурнської коси». Перегони проходять за маршрутом: Миколаїв- Очаків- Кінбурнська коса (Ягорлицька затока)-Миколаїв, загальною довжиною 100 морських миль. Це яскрава подія в житті м. Миколаїв, до якої залучаються учасники з інших областей України.

Основними природними рекреаційними ресурсами області є морські піщані пляжі довжиною більш як 70 км, мальовничі ландшафти берегів Південного Бугу та численних водосховищ, джерела мінеральної води із затвердженими запасами до 1 тис. куб. м, запаси лікувальних грязей, особливо Тилігульського та Бейкушського лиманів з геологічними запасами понад 2 млн. куб. м.

Завдяки тільки наявним запасам родовищ мінеральних вод, лікувальної грязі можливо організувати лікування близько 140 тис. чоловік на рік.

Низов'я річок та їх дельти можна використовувати для спортивного полювання і деяких інших видів рекреаційних занять.

Розгалужена система рекреаційних закладів відпочинку дозволяє зацікавити місцевих і вітчизняних відпочиваючих та іноземних туристів відпочити або оздоровитися на території Миколаївщини.

За станом на 01 червня 2012 року в області нараховується 359 санаторно-курортних (оздоровчих) закладів, готелів та інших місць тимчасового перебування:

баз відпочинку – 225 закладів;

пансіонатів та санаторіїв – 30 закладів;

готелів – 68 закладів;

дитячих оздоровчих таборів – 36 закладів.

Найбільш повне й оптимальне задоволення туристських потреб здійснюється через розгалужену систему засобів розміщення, що проходять процедуру підтвердження відповідності міждержавним стандартам, правилам обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг харчування.

Важливою складовою ефективної інформаційної діяльності для розвитку сучасної індустрії туризму є створення туристично-інформаційних центрів. Мета створення мережі спеціалізованих центрів туристичної інформації - допомогти туристам швидко дізнатись про туристичні послуги, що надаються на території області, про туристичні можливості Миколаївської області, екскурсійні маршрути, заклади розміщення, ціни, транспортне забезпечення та ін.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ҐРУНТИ

6.1. Структура та використання земельних ресурсів.

Земельний фонд Миколаївської області характеризується наявністю досить високого біопродуктивного потенціалу, а в його структурі висока питома вага ґрунтів чорноземного типу, що створює сприятливі умови для продуктивного землеробства. Ґрунти Миколаївщини представлені чорноземами звичайними в центральній частині та на північному заході і південними чорноземами та темно-каштановими ґрунтами на півдні області.

За даними Миколаївського обласного управління земельних ресурсів в Миколаївській області розподіл та динаміка основних видів земельних угідь у 2012 році складається таким чином:

- сільськогосподарські землі – 2007,1 тис.га (81,6%);
- ліси та інші лісовкриті площі – 124,2 тис.га (5,0%);
- забудовані землі – 98,6 тис.га (4,0%);
- відкриті заболочені землі – 21,1 тис.га (0,8%);
- відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом - 30,8 тис.га (1,2%);
- території, що покриті поверхневими водами – 128, 8 тис.га (5,2%).

6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду.

Земельний фонд Миколаївської області за станом на 1 січня 2013 року складає 2458,5 тис.га, більшість з яких займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель. До сільськогосподарських належать земельні угіддя, які використовують для одержання сільськогосподарської продукції: рілля, багаторічні насадження, сіножаті та пасовища. Структура угідь залежить як від рельєфу місцевості, так і від якості ґрунтів.

Динаміка змін земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2008 рік		2009 рік		2010 рік		2011 рік		2012 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Загальна територія	2458,5	100	2458,5	100	2458,5	100	2458,5	100	2458,5	100
у тому числі:										
Сільськогосподарські угіддя	2010,0	81,8	2009,3	81,7	2008,8	81,7	2008,5	81,7	2007,1	81,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
з них:										
рілля	1698,1	70,4	1698,2	69,1	1698,2	69,1	1698,1	69,1	1698,9	69,1
перелог	3,4	0,2	3,2	0,1	3,1	0,1	3,1	0,1	3,1	0,1
багаторічні насадження	36,0	1,5	36,2	1,5	36,2	1,5	36,2	1,5	35,8	1,4
сіножаті і пасовища	272,5	11,1	271,7	11,1	271,3	11,0	267,2	10,9	269,3	11,0
Ліси і інші лісовкриті площі, всього	121,3	4,9	121,7	5,0	122,0	5,0	122,8	5,0	124,2	5,0
з них вкриті лісовою рослинністю	98,4	4,0	98,5	4,01	99,4	4,0	99,6	4,1	101,1	4,1
Забудовані землі	97,3	4,0	97,8	4,0	97,9	4,0	98,2	4,0	98,6	4,0
Відкриті заболочені землі	21,1	1,0	21,0	0,9	21,0	0,9	21,2	0,9	21,1	0,8
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	32,1	1,3	32,1	1,3	32,0	1,3	30,9	1,3	30,8	1,2
Інші землі	176,8	7,2	176,6	7,2	176,8	7,2	176,9	7,2	176,7	7,2
Усього земель (суша)	2329,6	94,8	2329,6	94,8	2329,7	94,8	2329,7	94,8	2329,7	94,8
Території, що покриті поверхневими водами	128,7	5,2	128,9	5,2	128,8	5,2	128,8	5,2	128,8	5,2

6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь.

Структура земельного фонду постійно змінюється.

Збільшення антропогенних навантажень на земельні ресурси зумовлене зростанням населення та науково-технологічним прогресом.

Переважаючі родючі землі, висока густота населення та особливості розвитку сільського господарства, що склались історично, обумовили високий рівень освоєності земельного фонду.

Інтенсифікація землеробства, збільшення техногенного навантаження на земельні ресурси, застосування засобів хімізації та інші впливи призводять до погіршення якості ґрунтів, зниження їх родючості.

Найшкідливішими для навколишнього природного середовища є забруднення ґрунтів хімічними та біологічними компонентами, зокрема радіонуклідами, важкими металами, пестицидами, збудниками інфекційних хвороб.

В місцях надходження промислових викидів деградують природні і культурні біоценози, погіршуються фізико-хімічні властивості і біологічна активність ґрунтів, посилюється їх ерозія, виникає підкислення чорноземів, знижується врожайність культур.

Складний характер має забруднення ґрунтів хімічними засобами захисту рослин.

Факторами погіршення якості земель, а отже, і їх деградації є перезволоження, заболочення, засолення, підкислення, дефляція, а також ерозія ґрунтів.

Причиною зниження біопродуктивності ґрунтів є зменшення запасів гумусу.

Ерозія ґрунтів є основним і найнебезпечнішим дестабілізуючим фактором екологічної ситуації в ландшафтах, призводить до забруднення та замулення струмків, річок, ставків, посилення евтрофікації водойм. З продуктами ерозії виноситься значна частина поживних речовин та органіки. Важливу роль у боротьбі з ерозією ґрунтів відіграють ґрунтозахисні сівозміни, агротехнічні та лісомеліоративні заходи, будівництво гідротехнічних споруд.

Державна політика охорони і раціонального використання земель визначається системою правових, організаційних, економічних та інших заходів, що мають природоохоронний, ресурсозберігаючий та відтворювальний характер.

Система раціонального використання земель повинна мати природоохоронний, ресурсозберігаючий характер та передбачати збереження ґрунтів, обмеження впливу на рослинний і тваринний світ та інші компоненти навколишнього середовища. Охорона земель та їх раціональне використання здійснюються на основі комплексного підходу до угідь як до складних природних утворень (екосистем) з урахуванням їх зональних та регіональних особливостей.

Землевласники, землекористувачі та орендарі, незалежно від форм і термінів використання землі, здійснюють роботи щодо захисту та підвищення якості земель, несуть відповідальність за погіршення екологічного стану на своїй земельній ділянці та прилеглих територіях.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси.

Основними чинниками антропогенної трансформації ландшафтів є вплив промислових підприємств.

Значної шкоди земельні ресурси зазнають через забруднення ґрунтів викидами промисловості (важкі метали, кислотні дощі, тощо) та використання засобів хімізації в аграрному секторі.

Родючість ґрунту залишається поза увагою багатьох виробників, враховуючи застосування органічних та мінеральних добрив. Агрохімічне обстеження ґрунтів області показує погіршення якісних показників їх родючості. Використання органічних та мінеральних добрив зменшує вміст

гумусу у ґрунті. Спостерігається порушення структури посівних площ, порушення сівозмін і оптимальних систем полезахисних лісонасаджень. Недотримання технологій і термінів проведення обробітку ґрунту, захисту рослин від бур'янів, шкідників та хвороб, застосування хімічних меліорантів, негативно впливає на відтворення родючості ґрунтів, загострює проблеми гумусового, агрофізичного та меліоративного стану і веде до зниження родючості ґрунтів та ефективності ведення рослинництва.

6.3. Стан і якість ґрунтів.

Сільськогосподарське освоєння території Миколаївської області надзвичайно високе (81,6%). Тому всі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення й погіршення екологічного стану.

Природні та кліматичні умови області сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку сільського господарства. Сільське господарство – одна з найважливіших галузей матеріального виробництва області. Площа сільськогосподарських угідь області перевершує 2 млн. га.

Особливого значення набуває рекультивація земель — повне або часткове відновлення ландшафту та родючості ґрунту, порушених попередньою господарською діяльністю, добуванням корисних копалин, будівництвом і т. ін. Вона передбачає вирівнювання земель, лісопосадок, створення парків і озер на місці гірських розробок та інші заходи.

6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення.

Ґрунтовий покрив у північній частині області представлений переважно чорноземами глибокими, далі на південь – чорноземами звичайними та південними, а в приморській смузі – темно-каштановими ґрунтами на лесових породах.

Серед цих зональних ґрунтів на значно менших площах сформувалися чорноземи на щільних глинах, елювії щільних карбонатних та некарбонатних порід, піски, а також лучно-чорноземні, лучні та інші ґрунти.

Чорноземи глибокі на лесових породах мають поширення у Кривоозерському, Врадіївському та Первомайському районах. Це одні з найбільш родючих ґрунтів області.

Чорноземи звичайні мало- та середньогумусні на лесах найбільш поширені в області і займають майже третину її території. Чорноземи південні бідніші на гумус і поживні речовини, ніж чорноземи звичайні. Вони в більшій мірі піддаються дії вітрової ерозії, ніж чорноземи звичайні.

Темно-каштанові залишково-слабо-солонцюваті ґрунти на лесових породах поширені на крайньому півдні області.

6.3.2. Забруднення ґрунтів.

Антропогенно–техногенний вплив на довкілля постійно збільшується, що позначилось значною мірою на забрудненні ґрунтового покриву.

Погіршуються фізичні і хімічні властивості ґрунтів, зростають площі деградованих земель, забруднених атмосферними викидами і стічними водами, хімічними речовинами і радіонуклідами.

Основними джерелами забруднення ґрунтів внаслідок антропогенного впливу є сільське господарство, промисловість і транспорт. Характерними забруднювачами земельних ресурсів виступають важкі метали та пестициди.

Інтенсивне сільськогосподарське використання земель призводить до зниження родючості ґрунтів через їх переущільнення, втрати грудко-зернистої структури, водопроникності та аераційної здатності.

Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, застосування засобів хімізації, меліорації та механізації призводить до погіршення агрономічних якостей ґрунту через знищення в ньому гумусу.

Істотним фактором техногенного забруднення ґрунтів є, перш за все, транспорт. Викиди вихлопних газів підвищують вміст свинцю у ґрунтах біля автотрас та в ґрунтах придорожньої смуги уздовж доріг з інтенсивним рухом.

6.3.3 Деградація земель.

Деградація ґрунтів - погіршення корисних властивостей та родючості ґрунту внаслідок впливу природних чи антропогенних факторів.

Головною з причин деградації ґрунтів є людська діяльність (антропогенне втручання).

Деградація, ерозія ґрунтів, зменшення гумусного покриву, забруднення хімічними й біологічними сполуками і радіонуклідами - такі очевидні наслідки антропогенного впливу на землю.

На формування та проходження деградаційних процесів у землекористуванні, разом з чинниками природного характеру, значний вплив мають техногенні галузі сільського, лісового та іншого господарства.

У складі деградаційних процесів першість належить процесам водної ерозії ґрунтів. Зростання еродованих земель, насамперед, залежить від того, як використовуються землі. Натурні вивчення розвитку процесів водної ерозії засвідчили, що середньозмиті ґрунти розміщуються, в основному, на покатах прибалкових схилах. Сильнозмиті ґрунти безпосередньо примикають до берегів річок, водойм і балок.

Ерозія ґрунтів є основним і найбільш небезпечним та дестабілізуючим фактором екологічної ситуації на ландшафтах, що призводить до забруднення та замулення (струмків, річок, ставків, тощо).

Недотримання технологій і термінів проведення обробітку ґрунту, захисту рослин від бур'янів, шкідників та хвороб, застосування хімічних меліорантів, негативно впливає на відтворення родючості ґрунтів, загострює проблеми

гумусового, агрофізичного та меліоративного стану і веде до зниження родючості ґрунтів та ефективності ведення рослинництва. Збільшення обсягів виробництва рослинницької продукції за рахунок екстенсивної системи землеробства призвела до залучення у сільськогосподарський обіг малопродуктивних і деградованих угідь, включаючи схилі землі, піщані масиви тощо.

Площа деградованих земель в області становить 246,4 тис. га. Потребують консервації 223,6 тис. га деградованих земель (9,09% від загальної площі території), а також 22,8 тис. га малопродуктивних земель (0,9% від загальної площі території).

Визначити фактичну площу малопродуктивних та деградованих земель в розрізі державної та приватної власності, непридатність їх для вирощування сільськогосподарських культур та необхідність їх заліснення, можливо тільки при проведенні землепорядних робіт з інвентаризації земель та їх ґрунтового обстеження.

За даними Головного управління Держземагенства у Миколаївській області територія порушених земель за 2012 рік області склала 62,5668 га, що складає 0,003 % від загальної площі області.

6.4. Оптимізація використання та охорона земель.

За 2012 рік державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області надано погодження по проектам землеустрою на відведення земельних ділянок за категоріями земель: сільськогосподарського призначення – 27617,8 га; лісового фонду – 4,9 га (землі надавалися спеціалізованим підприємствам (лісгоспам) для ведення лісового господарства); земель водного фонду – 220,6 га; земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення – 6141,8 га для обслуговування об'єктів ПЗФ; земель рекреаційного призначення – 87,4 га; земель житлової та громадської забудови – 563,5 га; земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення – 564,6 га.

Особлива увага при розгляді проектної документації приділяється землям сільськогосподарського призначення, землям лісового фонду, під водними об'єктами та в межах нормативних розмірів їх прибережних захисних смуг, а також землям оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

З метою ефективного вирішення питань, пов'язаних з проблемами ліквідації негативних процесів на еродованих та деградованих землях розроблено обласну Програму охорони та підвищення родючості ґрунтів на 2006-2015 роки» (рішення обласної ради від 17.03.2006 № 6), Програму розвитку земельних відносин у Миколаївській області на 2011-2014 роки (рішення обласної ради від 25.03.2011 № 6). Програмами передбачено виведення з обробітку малопродуктивних та деградованих земель, консервацію зазначених земель і переведення еродованих земель в поліпшені пасовища, що

зменшить розораність ґрунтів області. Крім того, передбачено створення стокорегулюючих та полезахисних смуг.

Одним із першочергових заходів поліпшення засолених, заболочених, підтоплених і перезволожених земель є зниження рівня ґрунтових вод та відвід їх шляхом спорудження дренажної мережі. Дренажні системи споруджуються для відведення як поверхневих вод так і ґрунтових. Також, необхідно здійснювати:

створення контурно-меліоративної системи території, яка передбачає диференційоване використання земель залежно від рельєфу, ґрунтово-екологічних і водоутворювальних умов;

збільшення лісистості до оптимальних розмірів;

здійснення агротехнічних протиерозійних заходів із запобігання замулюванню водних джерел продуктами ерозії;

створення та упорядкування водоохоронних зон і прибережних захисних смуг;

залуження і створення лісових насаджень у прибережних захисних смугах, схилах, балках та ярах;

упорядкування водовідведення на сільськогосподарських угіддях.

Однак цей процес тривалий, довгий та потребує великих фінансових затрат.

Роботи по відновленню земель та їх облік проводиться проектно-технологічним центром охорони родючості ґрунтів та якості продукції «Облдержродючість».

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база.

Більша частина Миколаївської області перебуває на Причорноморській низовині, і тільки на півночі - у межах Придніпровської височини. Північно-західна її частина лежить в області лісостепів, південно-східна – в області степів.

Корисні копалини представлені головним чином нерудним комплексом.

Мінерально-сировинні ресурси на території Миколаївської області представлені значними запасами будівельних матеріалів: каменю будівельного, гранітів із широкою гамою кольорів і високих декоративних якостей, каменю пиляного, цементної сировини, глиняно-черепичної сировини, піску будівельного.

Промислове значення мають також поклади вапняків, каоліну, дорожніх матеріалів і т.п.

Більша частина Миколаївської області перебуває на Причорноморській низовині, і тільки на півночі - у межах Придніпровської височини. Північно-західна її частина лежить в області лісостепів, південно-східна – в області степів.

Миколаївська область має досить потужний мінерально-сировинний потенціал. В її надрах за даними Причорноморського державного регіонального геологічного підприємства на Державному балансі запасів за станом на 01.01.2012 числяться 148 родовищ корисних копалин, у тому числі:

- цементної сировини (суглинки, глини, вапняки) – 2;
- будівельного каміння – 38;
- каменю пиляного – 15;
- вапняків для випалювання на вапно – 6;
- каменю облицювального – 8;
- піску для бетону та будівельних розчинів, для силікатних блоків – 31;
- глини для виробництва керамзиту – 2;
- цегельно-черепичної сировини – 46.

Таблиця 7.1.1. Мінерально-сировинна база *

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ		Родовища, що розробляються		Одиниця виміру	Видобуток сировини в 2011 р.	Балансові запаси за станом на 01.01.2012	
	2010 рік	2011 рік	2010 рік	2011 рік			A+B+C1	C2
Будівельне каміння	38	38	24	19	тис. м3	665,458	484768,012	34471,3
Пісок	30	31	16	16	тис. м3	972,973	121796,508	633
Цементна сировина	2	2	1	1	тис. т	1099,27	110856,929	55769
Пиляний вапняк	15	15	3	3	тис. м3	0,25	51918,16	28509
Керамзитова сировина	2	2	0	0	тис. м3	0	6845	-
Вапняк для випалу вапна	6	6	0	0	тис. м3	0	16421	-
Цегельна сировина	46	46	4	7	тис. м3	45	58022,77	-
Камінь облицювальний	8	8	6	6	тис. м3	8,601	30228	6148
Усього	147	148	54	52				

* - інформацію представлено Причорноморським державним регіональним геологічним підприємством за 2011 рік. Дані за 2012 рік надаються ДНВП «Геоінформ України» у жовтні.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази.

Добувна промисловість Миколаївської області орієнтована на видобування будівельних матеріалів (граніт, пиляний черепашник, вапняк, пісок, каоліни, керамзитова сировина, цегельна сировина).

Згідно з даними державної статистичної звітності на 01.01.2013 в області налічувалось 3038,3445 га під відкритими розробками, кар'єрами та шахтами та

відповідними спорудами, у тому числі 1781,1848 га під відкритими розробками та шахтами, які експлуатуються, а також 1257,1697 га інших (під відпрацьованими розробками та кар'єрами, закритими шахтами, відвалами, териконами, які не експлуатують).

Першочерговими завданнями в сфері забезпечення раціонального використання надр на території області є формування картографічної інформаційної бази родовищ, участь в межах компетенції у розробці та затвердженні обласної Програми розвитку мінерально-сировинної бази як складової соціально-економічного розвитку регіону.

У 2012 році функції держуправління з питання надрокористування визначені чинним природоохоронним законодавством і включали:

розробку та затвердження екологічних карток відповідно до «Регламенту погодження Мінприроди надр у користування», затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 26.07.2011 №262, зареєстрованого в Мін'юсті України 29 липня 2011 року № 932/19670;

здійснення державної екологічної експертизи проектної документації на користування надрами, відповідно до ст. 13 Закону України «Про екологічну експертизу», ст. 22 Гірничого Закону України та п. 8 постанови Кабінету Міністрів України від 27.07.1995р. № 554;

надання висновків про погодження проектів землеустрою щодо надання земельних ділянок відповідно до Земельного кодексу України, кодексу України «Про надра».

Зведені дані по використанню надр у Миколаївській області наведено у таблиці.

Дані по використанню надр у Миколаївській області, 2011 рік.

Загальна кількість кар'єрів, шахт, розрізів та розробок*	Наявність документації*			Загальна площа порушених земель, га	Площа відпрацьованих земель, що підлягають рекультивції, га	Рекультивовано в 2012 році, га
	гірничий відвід	Земельний відвід	Ліцензії**			
148 (твердих корисних копалин)	45	45	54	3038,3445	1257,1697	-

* - інформація за станом на 01.01.2012.

Надмірні техногенні навантаження і довготривалий масштабний видобуток корисних копалин призводять до значних змін геологічного середовища і порушують урівноваженість природних процесів: геохімічних, біогеохімічних, гідрогеологічних, інженерно-геологічних (екзогенних), геофізичних (сейсмогеофізичних).

В останні роки у декілька разів збільшилася (переважно внаслідок техногенезу) кількість небезпечних екзогенних геологічних процесів: зсувів, підтоплень, карсту, просідань, абразії берегових зон. Крім того, високий рівень

техногенних перетворень геохімічних параметрів ландшафтів (внесення міндобри, надходження хімічних речовин з повітряними і водними викидами, накопичення відходів) збільшив загальний екологічний ризик геологічного середовища.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість.

В гідрогеологічному відношенні Миколаївська область знаходиться на площі Причорноморського та Українського басейнів підземних вод. Гідрогеологічні умови формування прогнозних ресурсів області в цілому не дуже сприятливі, тому і кількість їх тут невелика – 441,6 тис. м³/добу.

Територія області характеризується відносно невисокими прогнозними ресурсами підземних вод, які придатні до водопостачання, нерівномірним їх розподілом і забезпеченістю. Недостачу питної води відчуває багато населених пунктів області.

Основними водоносними горизонтами (комплексами), які розповсюджені на території Миколаївської області і придатні для водопостачання населення, є плейстоценовий алювіальний, верхньо-, середньосарматський, палеогеновий, крейдовий та архей-протерозойський.

Прогнозні ресурси підземних вод (далі ПРПВ) з мінералізацією до 1,5 г/дм³ дорівнюють 349,87 тис. м³/добу, що складає 79,23% від загальної кількості ПРПВ.

За водоносними горизонтами (комплексами) ПРПВ з мінералізацією до 1,5 г/дм³ розподіляються таким чином (у дужках загальний обсяг ПРПВ, в т.ч. і з мінералізацією до 3,0 г/дм³):

плейстоценовий – 58,14 (62,2) тис.м³/добу - 16,6 % від величини ПРПВ з мінералізацією до 1,5 г/дм³;

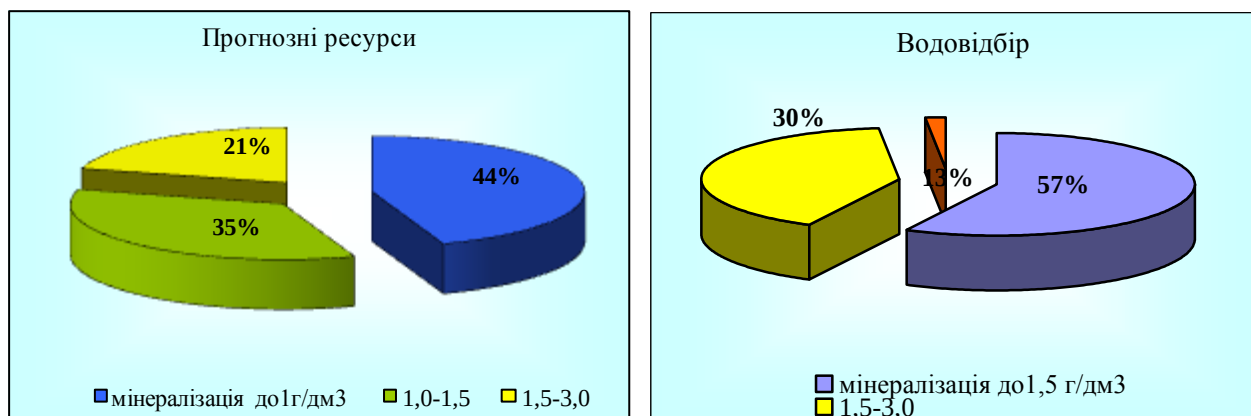
неогеновий – 184,08 (242,8) тис.м³/добу – 52,6 %;

палеогеновий – 49,64 (61,2) тис.м³/добу – 14,2%;

крейдовий - 31,45 (31,8) тис.м³/добу – 8,99%;

архей-протерозойський – 26,56 (43,6) тис.м³/добу – 7,6%.

Загальний водовідбір з експлуатаційних свердловин, відповідно до даних Державного обліку використання підземних вод, у 2012 році склав 94,02 тис.м³/добу (21 % величини ПРПВ), в т.ч. 53,978 (57%) тис.м³/добу з мінералізацією до 1,5 г/дм³ і 40,037 (43%) тис.м³/добу з мінералізацією більше 1,5 г/дм³. Більше половини водовідбору для господарсько - питного використання складають води з мінералізацією до 1,5 г/дм³. У порівнянні з попереднім роком загальний видобуток підземних вод зменшився на 7,032 тис.м³/добу (7%).

Мал. 4.1.3.3. Розподіл прогнозних ресурсів за мінералізацією та їх використання

Розподіл прогнозних ресурсів за водоносними горизонтами та адміністративними районами наведено у таблиці 7.2.1.1.

Таблиця 7.2.1.1. Прогнозні ресурси підземних вод за водоносним горизонтами та адміністративними районами області

№ з/п	Найменування адміністративних районів	Прогнозні ресурси, тис.м ³ /добу					Всього з мінералізацією до 3,0 г/дм ³
		Водоносні горизонти і комплекси					
		алювіальний	неогеновий	палеогеновий	крейдовий	архей-протерозойський	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Арбузинський	-	-	-	-	4,8	4,8
2.	Баштанський	-	11,3	5,4	-	-	16,7
3.	Березанський	-	6,7	-	-	-	6,7
4.	Березнегуватський	1,0	5,8	3,1	-	0,3	10,2
5.	Братський	-	-	-	-	5,0	5,0
6.	Веселинівський	-	10,6	-	-	-	10,6
7.	Врадіївський	-	3,8	8,2	7,2	1,0	20,2
8.	Вознесенський	26,1	1,2	13,2	11,3	2,1	53,9
9.	Доманівський	-	4,6	13,0	9,5	0,5	27,6
10.	Єланецький	3,0	3,4	8,5	-	6,0	20,9
11.	Жовтневий	-	35,8	-	-	-	35,8
12.	Казанковський	3,0	6,4	3,2	-	7,0	19,6
13.	Кривоозерський	3,0	0,4	-	3,8	3,9	11,1
14.	Миколаївський	-	50,5	-	-	-	50,5
15.	Новобузький	-	4,7	3,6	-	5,0	13,3

1	2	3	4	5	6	7	8
16.	Новоодеський	26,1	29,2	3,0	-	-	58,3
17.	Очаківський	-	12,4	-	-	-	12,4
18.	Первомайський	-	-	-	-	8,0	8,0
19.	Снігурівський	-	56,2	-	-	-	56,2
Усього		62,2	242,8	61,2	31,8	43,6	441,6

Водовідбір протягом 2012 року прогнозних ресурсів у розрізі водоносних горизонтів розподілявся таким чином:

плейстоценовий алювіальний водоносний горизонт - прогнозні ресурси підземних вод визначені в кількості 62,2 тис.м³/добу. Загальний водовідбір у 2012 році склав 10,724 тис.м³/добу. Ступінь освоєння прогнозних ресурсів – 17,2 %. Прогнозні ресурси алювіального водоносного горизонту не зазнали значних змін хімічного складу, а сучасний стан рівнів підземних вод дорівнює допустимих значень.

неогеновий водоносний комплекс - є основним, що експлуатується у межах області (водоносний горизонт у середньосарматських відкладах - у північній, північно-західній частинах області, верхньосарматських – в східних, південних, центральних районах). ПРПВ по неогеновому комплексу визначені в кількості 242,8 тис.м³/добу. Загальний водовідбір у 2012 році склав – 67,229 тис.м³/добу. Ступінь освоєння складає 27,6 %. Прогнозні ресурси неогенового водоносного комплексу зазнали незначних змін якісного та кількісного складу.

палеогеновий водоносний комплексу - ПРПВ визначені в сумі 61,2 тис.м³/добу. Загальний водовідбір 2012 року склав – 5,048 тис.м³/добу. Ступінь освоєння складає 8,2 %. Сучасний стан прогнозних ресурсів палеогенового водоносного комплексу не зазнав значних змін.

крейдовий водоносний комплекс - ПРПВ визначені в кількості 31,8 тис.м³/добу. Загальний водовідбір у 2012 році склав – 0,271 тис.м³/добу. Ступінь освоєння складає 0,8 %. Прогнозні ресурси крейдових відкладів не зазнали значних змін хімічного складу, а сучасний стан рівнів підземних вод дорівнює допустимих значень.

архей-протерозойський водоносний комплекс - ПРПВ визначені в сумі 43,6 тис.м³/добу. Загальний водовідбір у 2012 році склав – 10,743 тис.м³/добу. Ступінь освоєння складає 24,6 %. Прогнозні ресурси архей-протерозойського комплексу зазнали змін з часу підрахунку, поширились площі їх використання (за межами ділянок підрахунку).

В цілому по області прогнозні ресурси освоєні на 21 %.

Ступінь розвіданості прогнозних ресурсів підземних вод по області складає 19%, змінюючись за адміністративними районами від 18% (Жовтневий) до 79% (Березанський). На даний період величина ПРПВ з мінералізацією до 1,5 г/дм³ значно скоротилася за рахунок інтенсивного експлуатаційного навантаження, тому ступінь розвіданості підземних вод не відображає їх резерв на даний час. Значні резерви, перспективні для використання, існують в

північно-західній частині області на площі поширення прісних підземних вод, де можливе нагромадження експлуатаційних запасів.

На площі 9-ти адміністративних районів на різні водоносні горизонти та комплекси розвідані і затверджені експлуатаційні запаси за промисловими категоріями в кількості 85,81 тис.м³/добу.

В середньому на 1 мешканця області доводиться 0,067 м³/добу експлуатаційних запасів підземних вод (далі - ЕЗПВ) (прогнозованих ресурсів – 0,360 м³/добу). Розподіл експлуатаційних запасів підземних вод по адміністративним районам нерівномірний. Основна частина ЕЗПВ приурочена до долини р. Південний Буг, де експлуатаційні запаси становлять 60,91 тис. м³/добу – 70 % від ЕЗПВ. Тут знаходиться 3 родовища (6 ділянок) підземних вод, які розташовані в межах Вознесенського, Жовтневого і Новоодеського районів.

Протягом звітної періоду із родовищ експлуатаційних запасів області відбиралась незначна частка підземних вод - 6,52 тис. м³/добу (8 % від загальної кількості ЕЗПВ). Коблево-Рибаківське родовище (розвідані запаси в кількості 5,3 тис.м³/добу) і ділянки Бузька та Вознесенська-1 Вознесенського родовища (2,3 та відповідно 6,3 тис.м³/добу) не експлуатуються. Тобто з тринадцяти розвіданих ділянок родовищ підземних вод станом на 01.01.2013 експлуатуються десять.

Дані щодо розподілу експлуатаційних запасів підземних вод відповідно до родовищ наведено в таблиці 7.2.1.2

Таблиця 7.2.1.2. Експлуатаційні запаси підземних вод Миколаївської області

№	Родовище підземних вод (РПВ)	Ділянка РПВ	Геологічний індекс водоносного горизонту	№ протоколу, інстанція та дата затвердження	ЕЗПВ, тис.м ³ /добу				
					Усього	в т.ч. по категоріях			
						А	В	С ₁	С ₂
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Вознесенське	Вознесенська-1	P ₂₋₃	№3543 УкрТКЗ 08.12.73р.	2,3	-	2,3	-	-
		Бузька	aQ _{III}		6,3	2,8	-	3,5	-
		Одесько-Кишинівська	P ₂₋₃		3,9	-	3,9	-	-
		Натягайлівська	aQ _{III}		19,8	4,3	4,4	11,1	-
2	Врадіївське	Врадіївська	N _{1S2}	№4101 УкрТКЗ 25.04.81р.	3,8	2,7	0,8	0,3	-
3	Кривоозерське	Кривоозерська	AR-PR ₁	№4136 УкрТКЗ 29.10.81р.	3,9	-	2,0	1,9	-
4	Доманівське	Зброшківська	K ₂	№3756 УкрТКЗ 17.02.76р.	6,4	2,0	1,3	3,1	-
5	Новоодеське	Новоодеська-1	aQ _{II-III}	№4199 УкрТКЗ 02.07.82р.	21,6	13,0	8,6	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	Коблеве-Рибаківське	Коблеве-Рибаківська	N _{1S₃}	№4803 УкрТКЗ 18.06.89р.	5,3	1,3	3,4	0,6	-
7	Очаківське	Очаківська-1	N _{1S₃}	№3540 УкрТКЗ 20.01.73р.	3,5	2,3	-	1,2	-
		Очаківська-2			2,5	0,9	0,8	0,8	-
8	Галичинівське	Галичинівська	N _{1S₃}	№ 1829 УкрТКЗ 8.10.09р.	1,92	-	1,6	0,32	0,423
9	Миколаївське	Миколаївське	N _{1S₃}	№ 2360 УкрТКЗ 2011р	0,300	-	0,300	-	-
			N _{1S₂}		3,870	-	2,250	1,620	-
	Разом:				85,81	30	30,95	24,44	0,423

Дані щодо стану підземних вод відповідно до родовищ, за якими затверджені експлуатаційні запаси, із зазначенням водокористувачів, наведено у таблиці 7.2.1.3.

Відомості про прогнозні ресурси (за даними регіональних оцінок) та експлуатаційні запаси підземних вод (згідно з протоколами Державної комісії з затвердження запасів) наведено в таблиці 7.2.1.4.

Таблиця 7.2.1.4 Прогнозні ресурси та експлуатаційні запаси підземних вод Миколаївської області

№ з/п	Назва адміністративного району	Площа, тис.км ²	Прогнозні ресурси підземних вод, тис.м ³ /добу			
			Усього			У тому числі ЕЗПВ
			Мінералізація, г/дм ³			
			до 1,5	1,5-3,0	до 3,0	до 1,5
1	2	3	4	5	6	7
1	Арбузинський	1,0	3,15	1,65	4,80	
2	Баштанський	1,7	7,73	8,97	16,70	
3	Березанський	1,4	5,54	1,16	6,70	5,30
4	Березнегуватський	1,2	2,35	7,85	10,20	
5	Братський	1,3	2,51	2,49	5,00	
6	Веселинівський	1,2	9,68	0,92	10,60	
7	Вознесенський	1,4	52,32	1,58	53,90	32,30
8	Врадівський	0,8	20,20		20,20	3,80
9	Доманівський	1,5	26,75	0,85	27,60	6,40
10	Єланецький	1,0	14,14	6,76	20,90	
11	Жовтневий + м. Миколаїв	1,6	21,95	13,65	35,60	6,51
12	Казанківський	1,4	8,63	10,97	19,60	
13	Кривоозерський	0,8	10,54	0,56	11,10	3,90
14	Миколаївський	1,5	45,90	4,60	50,50	
15	Новобузький	1,5	6,36	6,94	13,30	
16	Новоодеський	1,3	50,92	7,38	58,30	21,60
17	Очаківський	1,4	11,90	0,50	12,40	6,00
18	Первомайський	1,3	8,00		8,00	
19	Снігурівський	1,3	41,30	14,90	56,20	
	УСЬОГО:	24,6	349,87	91,73	441,60	85,81

При проведенні оцінки достовірності визначення гідрогеологічних параметрів водоносного горизонту за досвідом експлуатації водозаборів існують деякі складності. Це пов'язано з тим, що водокористувачі не завжди виконують вимоги щодо умов спеціального водокористування. Облік використаної води ведеться непрямими методами (за терміном роботи насосного обладнання, за витратами електроенергії). Спостереження за рівнем підземних вод в експлуатаційних свердловинах не проводяться. При вибірковому обстеженні водозаборів отримати таку інформацію також не представилося можливим, тому що свердловини не обладнано пристроями для замірів рівнів, відсутні прилади обліку видобутку підземних вод. На більшості родовищах режимні спостереження не проводяться у зв'язку з тим, що режимна мережа відсутня (Вознесенське-1, Доманівське, Кривоозерське).

Аналіз режиму рівня та якості підземних вод в області здійснюється за даними моніторингу, який проводиться Миколаївською гідрологічною партією.

За станом на 01.01.2013 режимна мережа Миколаївської області складається з 55 спостережних свердловин, в т.ч. 29 свердловин державного рівня узагальнення та 26 свердловин регіонального рівня узагальнення.

Природний і слабкопорушений режим підземних вод характеризують 36 свердловин, порушений режим підземних вод на Вознесенському, Очаківському, Матросівському, Новоодеському водозаборах та в Коблево-Рибаківській зоні відпочинку - 19 свердловин.

Режимною мережею охоплені ґрунтові води четвертинних відкладів (19 свердловин) і міжпластові води понтічних (3 свердловини), меотичних (2 свердловини), верхньосарматських (13 свердловин), середньосарматських (4 свердловини), кінських (1 свердловина), палеогенових (6 свердловин), крейдових (1 свердловина), архей-протерозойських відкладів (6 свердловин).

Формування режиму ґрунтових вод відбувається під значним впливом кліматичних і техногенних чинників, що визначає епізодичні сезонні і багаторічні зміни їх запасів і хімічного складу.

В період з 1985 року по 2005 рік, у зв'язку зі збільшенням кількості атмосферних опадів, відмічалось підвищення рівня ґрунтових вод з інтенсивністю 0,03-0,04 м/рік. В останні роки, в зв'язку з зменшенням кількості атмосферних опадів, відмічається незначне зниження рівнів ґрунтових вод в межах 0,13- 0,8 м.

Хімічний склад ґрунтових вод різноманітний і залежить від умов формування, літологічного складу водовміщуючих порід, глибини залягання. Ґрунтові води в заплавах і надзаплавних терасах річок, в умовах активного водообміну з поверхневими водами прісні з мінералізацією до 1 г/дм³. На міжрічних (вододільних) просторах ґрунтові води переважно приурочені до лесовидних суглинків і в умовах важкого водообміну характеризуються підвищеною мінералізацією (3,4-12,8 г/дм³).

Таблиця 7.2.1.3. Дані щодо стану підземних вод у розрізі родовищ по яким затверджені експлуатаційні запаси станом на 01.01.2013

№ з/п	Назва ділянки та її код	Водовідбір загальн. по ділянці, тис.м ³ /рік	Код ВГ	Водокористувач	Код ЄДРПОУ	Водовідбір по водокористувачу, тис.м ³ /рік	Кількість діючих свердловин	Використання, тис.м ³ /рік (по кожному водокористувачу)						Формула іонного складу води на 01.01.2013р	Рівень води на 01.01.2012 р		Мінералізація на 01.01.2013	
								ГПВ	ВТВ	СГВ	ЗРШ	РЗЛ	Скид		від	до	від	до
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	ВРАДІЇВСЬКА 375301	23,5	267	КП «Водогін-Врадіївка»	35500333	23,5	1	23,5	-	-	-	-	-	$\frac{HCO^3_{66} Cl_{18} SO^4_{16} CO^3_1}{Na_{57} Mg_{26} Ca_{18}}$	Самовиливні		1,2	
		23,5				23,5	1	23,5	-	-	-	-	-					
2	ВОЗНЕСЕНСЬКЕ, ВОЗНЕСЕНСЬКА 1 375402	0	364	ТОВ «Вознесенська продовольча компанія»	24781924	0	1	0	-	-	-	-	-	$\frac{HCO^3_{42-54} SO^4_{12-34} Cl_{14-18}}{Ca_{43-64} Na_{20-34} Mg_{9-18}}$	н.в.		0,8	
3	ВОЗНЕСЕНСЬКЕ НАТЯГАЙЛІВСЬК А 375403	40,246	58	КП «Водопостачання м. Вознесенська»	33321803	40,246	1	40,246	-	-	-	-	-	$\frac{HCO^3_{40} SO^4_{28} Cl_{14}}{Ca_{43} Na_{20-34} Mg_{22}}$	3,70	5,62	0,50	0,50
4	ВОЗНЕСЕНСЬКЕ, ОДЕСЬКО-КИШИНІВСЬКА 375404	517,247	364	КП «Водопостачання м. Вознесенська»	33321803	517,247	4	517,247	-	-	-	-	-	$\frac{HCO^3_{40-54} SO^4_{28-38} Cl_{14-22}}{Ca_{43-64} Na_{20-41} Mg_{22}}$	3,23	6,40	0,40	0,60
		557,493				557,493	6	557,493	-	-	-	-	-					
5	ДОМАНІВСЬКЕ ЗБРОШКІВСЬКА 378901	9,6	433	КП «Доманівське»	34128785	9,6	1	9,6						$\frac{HCO^3_{59} Cl_{24} SO^4_{19}}{Na_{78} Mg_{12} Ca_{10}}$	25,00	25,00	0,90	0,90
		9,6				9,6	1	9,6	-	-	-	-	-					
6	КРИВООЗЕРСЬК А 383801	45,8	1250	ККП «Добробут»	32014978	45,8	1	45,8						$\frac{SO^4_{49} HCO^3_{27} Cl_{24}}{Na_{39} Mg_{37} Ca_{23}}$	3,6	3,6	0,8	0,8
		45,8				45,8	1	45,8	-	-	-	-	-					
7	НОВООДЕСЬКА 389401	241,4	80	ЖКГ «Нова Одеса»	32818762	241,4	3	241,4						$\frac{Cl_{51} HCO^3_{39} SO^4_{11}}{Ca_{43} Na_{36} Mg_{20}}$	1,30	7,70	0,80	0,80
		241,4				241,4	3	241,4	-	-	-	-	-					
8	ОЧАКІВСЬКА 1	324,1	265	БГКГ	10004536	324,1	4	324,1						$\frac{Cl_{60-68} HCO^3_{23-28} SO^4_{9-13}}$	35,7	44,8	0,9	1,2

Областю живлення міжпластових підземних вод Причорноморського басейну в межах Миколаївської області є південна частина схилу Українського кристалічного масиву та відроги Подільської височини. Найбільш сприятливі умови для формування підземних вод існують у північних та північно-західних частинах території. Тут порівняно неглибоке залягання порід-колекторів (вапняки, піски, мергелі та ін.), більш висока їх проникність, інтенсивний водообмін, висока зволоженість обумовило формування значних ресурсів прісних підземних вод. Наявність річок (П.Буг, Кодима, Мертвовод, Інгул, Інгулець та ін.), долини яких вироблені в неогенових, палеоген-крейдових і докембрійських породах, являються додатковим джерелом поповнення ресурсів підземних вод.

Додаткове інфільтраційне живлення підземні води неогену одержують у місцях виходів порід на денну поверхню або близького від її залягання (в ерозійних врізах). Це ж відноситься і до живлення підземних вод кристалічних порід докембрію, у меншому ступені палеогену і крейди. У живленні підземних вод неогену бере участь і перетік ґрунтових вод лесових відкладів через водоупір («червоно-бурі» плейстоцен-пліоценові глини та ін.).

Основний напрямок руху підземних вод орієнтовано в цілому з півночі на південь, що обумовлено падінням водомістких порід і водотривких шарів, що їх розділяють. Оскільки області живлення глибоко залягаючих міжпластових підземних вод в межах Причорноморського артезіанського басейну знаходяться далеко від областей утворення надмірного напору, їх природний режим, на відміну від ґрунтових вод, більш стабільний. Тут майже зовсім не проявляються дії поверхневих факторів і процесів, які значною мірою формують режим перших від поверхні водоносних горизонтів. Коливання рівня для міжпластових підземних вод мають згладжений, нерізкий характер, однак вони збігаються з природними багаторічними циклами, які властиві ґрунтовим водам з деяким гальмуванням та зміщенням на кілька років.

Відмічається тенденція до збільшення мінералізації підземних вод основних експлуатаційних водоносних горизонтів верхньо- і середньосарматських відкладів.

В межах Українського басейну (Інгуло-Інгулецький гідрогеологічний підрайон), де розповсюджені підземні води зон тріщинуватості кристалічних порід докембрію, основним фактором формування їх режиму являються атмосферні опади та поверхневі води річок. Підземні води знаходяться переважно в незахищених умовах від поверхневого забруднення та характеризуються підвищеною мінералізацією за рахунок впливу техногенних факторів.

В порушених умовах на великих (групових) водозаборах рівневий режим підземних вод, в основному, визначається величиною водовідбору. На окремих водозаборах, розташованих в прибережних зонах Чорного моря та Бузького лиману (Очаківський водозабір, водозабори Коблево-Рибаківської зони відпочинку, Ольшанський водозабір та ін.), у зв'язку з тривалою та інтенсивною експлуатацією відмічається підвищення мінералізації підземних

вод за рахунок підтягування більш мінералізованих вод із водоносних горизонтів, що залягають вище-і нижче, а також поверхневих вод Чорного моря та Бузького лиману.

При неглибокому заляганні водоносного горизонту в умовах природної його незахищеності підземні води схильні до нітратного забруднення.

В 2012 році виявлено 10 ділянок забруднення нітратами (вміст 54-415,3 мг/дм³), в більшості це Первомайський район, де відображаються наслідки накопичення сполук азотної групи в ґрунтах і ґрунтових водах в зоні надзвичайної ситуації в Первомайському районі (міжріччя П.Буг-Синюха), концентрації яких змінювались в широких межах (від 1,1 до 8,3 раз більш ГДК) (таблиця 7.4.1).

По решті водозаборів динаміка росту погіршення якісного складу не спостерігалася.

У Березанському, Очаківському і Жовтневому районах, де водозабір перевищує прогнозні експлуатаційні запаси основного водоносного горизонту верхньосарматських відкладів, можливе виснаження його і підвищення мінералізації підземних вод.

На водозаборах, розташованих в прибережній смузі Чорного моря і Бузького лиману, можливе подальше погіршення якості підземних вод за рахунок підтягування некондиційних поверхневих вод.

Невпорядковані побутові та промислові сміттєзвалища, склади отрутохімікатів, скидання неочищених стічних вод обумовили погіршення стану підземних вод.

Для зниження ступеня антропогенного впливу на природне середовище необхідно враховувати комплекс процесів і явищ, пов'язаних із природними і техногенними факторами, що негативно впливають на гідрогеологічну обстановку. Техногенне освоєння території повинне здійснюватися шляхом всебічного вивчення природних умов і прогнозування їх змін.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси.

Моніторинг екзогенних геологічних процесів протягом 2012 року в межах території Миколаївської області виконувався в рамках проекту «Моніторинг поширення та розвитку інженерно-геологічних процесів та явищ (ЕГП) в межах території Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, з метою геологічного забезпечення УІАС НС та протизсувних заходів» (на період 2006 – 2013 рр.).

Таблиця 7.2.2.1. Стан та прояви ЕГП, 2012 рік

Площі областей, тис.км ²	Зсуви					Підтоплення		Ерозія	
	Площі розповсюдження, км ²	Ураженість території обл.,%	Кількість зсувів			Площі км ²	Ураженість, %	Площа, км ²	Ураженість, %
			усього	у т.ч. активних (оцінка)	на забудованих територіях				
24,6	8.98	0,037	1150	11	51	17033	69	8200	33,3

Перелік об'єктів, які спостерігалися у 2012 році, під впливом активізації ЕГП в Миколаївській області, наведено у таблиці 7.2.2.2.

Абразійно-зсувні процеси

На території Миколаївської області у 2012 році проведені наступні види інженерно-геологічних робіт: маршрутне обстеження берегової смуги узбережжя Чорного моря, інспекційні виїзди на ділянки проявів надзвичайних ситуацій, викликаних небезпечними інженерно-геологічними процесами.

Ділянка морського узбережжя між Тилігульським і Березанським лиманами (інженерно-геологічний район Б-V-2-55) має протяжність 16 км з них: 10,5 пог. км – абразійно-зсувний схил, середня висота якого складає +35 м над рівнем моря. На ділянці сформувалось 17 структурних деляпсивних зсувів загальною площею 853000 м², з них (за станом на 2012 рік): 2 зсуви цілком сплановані; на 3 зсувах проводяться планувальні роботи; залишилось 12 зсувів у природному стані (11 зсувів проявляли активність). Загальна площа активних зсувів складає 468739,8 м².

Ділянка морського узбережжя між Березанським лиманом та мисом Очаків (інженерно-геологічний район Б-V-2-55) має протяжність 7,3 пог. км, з них: на абразійно-зсувні – 4,5 км та абразійно-обвальні – 2,8 км. Середня висота схилу над рівнем моря складає +35 м.

На абразійно-зсувній ділянці довжиною 4,5 км давно сформувалися 5 структурних деляпсивних зсувів загальною площею 275000 м². За станом на 2012 рік активізації зсувних деформацій на ділянці морського узбережжя між Березанським лиманом та мисом Очаків не спостерігалось.

Абразійно-обвальна ділянка морського узбережжя довжиною 2,8 пог. км від тилової частини Лагерної коси до західної окраїни міста Очаків.

Ерозійно-аккумулятивно-денудаційна вододільна лесова рівнина з півдня обмежена майже вертикальним уступом висотою від 9,0 до 26,0 м. В середньому висота уступу коливається від 20,0 до 22,0 м. Протягом 2010-2012 років на ділянці від тилової частини Лагерної коси на захід до м. Очаків, довжиною 0,6 км, проводилися планувальні інженерні заходи. Таким чином, у 2012 році в природному стані залишилася ділянка довжиною 2,2 км (78,5%).

В процесі проведення планувальних робіт порушується структура ґрунтів та в наслідок цього збільшується абразія.

Встановлено, що у 2012 році середня величина відступання бровки плато в наслідок абразії склала 0,67 м, а загальна площа руйнування плато сягнула 1600 м² (основна площа припадає на ділянки проведення планувальних заходів). На цій ділянці у 2011 році зафіксовано відступання бровки плато у результаті абразії загальною площею 492,0 м², швидкість – 0,20 м/рік.

На абразійно-зсувному схилі, який примикає до гирлової частини Дніпровського лиману, протяжністю 1,5 км, абразійно-зсувні процеси сприяють відступу бровки плато за звітний період в середньому на 0,3 м/рік.

На узбережжі моря у межах Миколаївської області, з 23 зсувів активізація у 2012 році зафіксовано на 11 зсувах (у 2009 році – на 15 зсувах (68%)), з них 3 зсуви сплановані. У 2012 році кількість зсувів у природному стані у порівнянні з 2011 роком зменшилась на 1,10 зсувів (з них проявляє активність 65,0%, а у 2011 році – 11 (71%).

Під час зсувного процесу в 2012 році загалом залучено 1274,0 м² прибровочної частини плато морського узбережжя Миколаївській області (у 2011 році – 402,0 м², 2010 – 476,0 м², 2009 – 1142,0 м²), в абразійний – 1600,0 м² прибровочної частини плато морського узбережжя Миколаївській області. Всього з 17,8 км абразійно-зсувного та абразійно-обвального схилів морського узбережжя Миколаївської області на 2012 рік сплановано та закріплено 5,9 пог. км берега – майже 32,0% довжини абразійно-зсувної частини узбережжя області (у 2010р. – 5,6 пог. км берега, у 2009р. – 4,90 пог. км берега-27,5%).

Стан зсувної активності на абразійно-зсувних та абразійно-обвальних схилах морського узбережжя Чорного моря в межах Миколаївської області за 2003-2012 роки наведено у таблиці 7.2.2.3.

Ерозійні долини

Усі обстежені ділянки ерозійних долин у 2012 році розташовані на території Одеської області, але, умови формування зсувів в ерозійних долинах аналогічні, або схожі з іншими зсувами в окремих інженерно-геологічних районах регіону. Таким чином, за допомогою маршрутних спостережень, визначивши ступень зсувної активності на окремих ділянках ерозійних долин (часові ряди зсувної активності) за допомогою спостережень у 2012 році, можна дати оцінку зсувної активності в ерозійних долинах на всій території досліджень.

Спостереження в межах одного інженерно-геологічного району, з найбільшою кількістю зсувів Одеської області у 2012 році визначило слабку активність зсувів в межах 8% (у попередні роки на ділянках ерозійних долин зсувна активність також перебувала в межах 3-8%). Отже у 2012 році продовжує спостерігатися слабка активність зсувних деформацій. На фоні значного зменшення кількості атмосферних опадів у 2011 та 2012 роках по всій спостережній мережі метеорологічних пунктів Одеської (за виключенням

південно-західних районів області), Миколаївської та Херсонської областей, - в найближчі роки значного різкого зростання зсувної активності в ерозійних долинах не очікується.

Підтоплення

На території Миколаївської області процес підтоплення повільно розвивається. Це пов'язано з розвитком комплексу природних та техногенних чинників. Одним з основних природних чинників розвитку підтоплення на даній території є наявність великих плоских безстічних вододільних просторів, які характеризуються дуже низькою природною дренажістю та ускладнені численними балками і ярами, а в південно-східній і південній частинах – подами і западинами. До основних техногенних чинників розвитку процесу підтоплення відноситься водогосподарська діяльність (в основному, наявність крупних систем зрошування). Причому, більшість зрошувальних систем розташована саме на цих вододільних рівнинах.

В усіх адміністративних районах Миколаївської області відзначене зростання площ підтоплення, порівняно з 1981 роком. Це пов'язано з постійною, на протязі 25-30 років, експлуатацією великих масивів зрошування (Інгулецька, Явкинська та інші меліораційні системи).

В цілому, по області негативний вплив зрошення в 2012 році, як і в 2011 році, на положення рівня ґрунтових вод (РГВ) був незначним, що пов'язано з тим, що площу зрошення скорочено на 88,9 %, а також з посушливими погодними умовами другої половини поливного періоду 2012 року.

Всього на зрошенні та богарних землях Миколаївської області збудовано 117 автономних дренажних ділянок на загальній площі 51654 га, у тому числі: 49424 га – закритий та 2230 га – відкритий горизонтальний. Відвід дренажних вод з 23 дренажних ділянок проводиться примусово за допомогою перекачувальних насосних станцій, а з інших дренажних ділянок скидні води відводяться самопливним способом. Дані обстеження дренажних ділянок показали, що дренаж в своїй більшості знаходиться в незадовільному технічному стані (особливо непокоїть ділянки дренажу з примусовою відкачкою дренажної води).

На кінець поливного періоду 2012 року ґрунтові води на різних інтервалах глибин залягають на такій площі:

менше 2 м – 752 га, в тому числі на зрошенні – 479 га;

від 2 до 5 – 111430,33 га, в тому числі на зрошенні – 80052,33 га;

більше 5 м – 124503,67 га, в тому числі на зрошенні – 99211,57 га.

В порівнянні з аналогічним періодом 2011 року відбулося, в основному, зниження на 0,5 м-0,7 м, що пов'язано з витратами ґрунтових вод на випаровування при посушливих, спекотних погодних умовах другої половини поливного періоду 2012 року. Більша частина площ з близьким заляганням рівня ГВ (менше 2 м) розташована в приканальних зонах каналів з незадовільним технічним станом, подових зниженнях, лощинах збігу,

заплавних землях річок, на ділянках дренажу з примусовою відкачкою дренажних вод, де насосно-силове обладнання демонтовано та розграбовано.

Площі земель з глибиною залягання РГВ менше 1,0 м – відсутні. Земель з РГВ 1,0-1,5 м нараховується 10 га (0,004 % від загальної площі, яка знаходиться під контролем). Зрошуваних земель з РГВ 1,5-2,0 м – 479 га (0,27% від загальної площі зрошуваних земель, які знаходяться під контролем).

Найбільші площі зрошуваних земель з близьким заляганням РГВ мають місце в Снігурівському та Жовтневому районах (Інгулецька ЗС), а також Баштанському районі (Інгульська ЗС) і віднесені вони, в основному, до поливних приканальних ділянок каналів з незадовільним технічним станом, подів, лощин збігу, заплав річок. На прилеглих до зрошуваних землях, які знаходяться в зоні впливу зрошувальних систем, площі з близьким заляганням РГВ (менше 2 м) складають всього 273 га, які зменшились на 102 га в порівнянні з 2011 роком. Розміщуються вони переважно впродовж постійно діючих каналів (Інгулецька ЗС), в подах, лощинах збігу та балочках з постійним живленням ГВ.

На кінець поливного періоду 2012 року на ділянках горизонтального дренажу в області ґрунтові води залягають на глибині від 1,5 до 3-х і більше метрів. В порівнянні з аналогічним періодом 2011 року відбулося зниження рівнів ГВ на 0,3-0,5 м, що пояснюється витратами ґрунтових вод на випаровування при посушливих, спекотних погодних умовах другої половини поливного періоду 2012.

Всього по області площа з рівнем ґрунтових вод менше 2 м на дренажних ділянках становить всього – 391 га, в т.ч. на зрошенні – 303 га, а менше 1,5 м (недопустима глибина) - відсутня. Ці площі розміщені на Інгульській ЗС (заплава р. Інгул), Інгулецькій ЗС та Південнобузькій ЗС (де неефективно працює дренаж).

З пов'язаних зі зрошенням причин (знаходяться в зоні впливу зрошувальних систем) підтоплюється 17 населених пунктів. Основними причинами підтоплення населених пунктів є фільтрація води з каналів, які проходять поблизу житлових та господарчих будівель, вплив полів зрошення з високим положенням РГВ, приріст РГВ за рахунок поливів присадибних ділянок і витік із систем водозабезпечення, відсутність впорядкованого відводу поверхневих вод, незадовільний стан захисних споруд.

Протягом 2012 року підтоплені 1078 садиб на загальній площі 324,6 га. По терміну дії підтоплення в основному і сезонним явищем та по розповсюдженню – локальним, тобто масштаб і характер підтоплення в різні пори року різний. Пік підтоплення, як правило, приходить на лютий-квітень, а в вересні-листопаді підтоплення практично не відмічається, за винятком ділянок з цілорічним живленням ґрунтових вод та їх розвантаження в знижених формах рельєфу, де часто знаходяться житлові споруди.

Гідрогеолого-меліоративний стан зрошуваних земель за останні 10 років стабільний та, в основному, добрий. Землі з незадовільним меліоративним станом протягом останніх 10 років змінювались з 6974 га – в 2007 р. до 77 га в

2012 році. Загальний гідрогеолого-меліоративний стан зрошуваних земель по Миколаївській області на кінець поливного періоду 2012 року сприятливий та задовільний (99,96 %), що дає змогу отримувати заплановані врожаї с/г культур. Незадовільний стан відмічається на зрошуваних землях в Снігурівському районі – 55 га та в Жовтневому районі – 22 га (Інгулецька ЗС).

Землі з РГВ менше критичних значень знаходяться на Інгулецькій зрошувальній системі вздовж постійно працюючих господарських та розподільчих каналів з незадовільним технічним станом. Для покращення ГГМ стану необхідно прискорити комплексну реконструкцію Інгулецької ЗС, яка в останні роки не ведеться. На інших зрошувальних системах області потрібно виконати ремонтні роботи на іригаційній мережі.

Вплив техногенних чинників на розвиток та активізацію ЕГП

Визначення можливого розвитку надзвичайних ситуацій від ЕГП на об'єктах господарчої інфраструктури проводилося шляхом інспекційних виїздів. Обстежено біля 40 небезпечних ділянок з загрозою 18 об'єктам господарювання від ЕГП, серед яких більшість об'єктів регіонального рівня, розташованих в основному на техногенно навантажених ділянках узбережжя Чорного моря (бази відпочинку, санаторії).

Внаслідок техногенного впливу на ділянки розвитку ЕГП (у 2012 році) на території Миколаївської області виявлені такі об'єкти з можливою загрозою виникнення надзвичайних ситуацій (див. таблицю 7.2.2.4.).

Таблиця 7.2.2.2. Перелік об'єктів під впливом активізації ЕГП в Миколаївській області, які спостерігалися у 2012 році

№ з/п	Місто знаходження та від об'єкта	Дата встановлення активізації ЕГП	Характер активізації	Вплив ЕГП на господарські об'єкти та населені пункти	Основні чинники активізації	Техногенні чинники
1	Березанський район в 3.8 км на північний захід від с. Рибаківка, б/в «Урожайний»	06.2012	Сповзання ґрунтів	З захватом будівель легкого типу на ділянці б/в «Урожайний»	Абразія Зсувні деформації	
2	Березанський район в 3.0 км на північний захід від с. Рибаківка, б/в «Колос-2»	06.2012	Сповзання ґрунтів	Руйнування терасованого схилу	Зсувні деформації	Невдала підрізка та у порядне поверхневого дренажу
3	Березанський район в 2.7 км на північний захід від с. Рибаківка, б/в «Колос-1»	06.2012	Сповзання ґрунтів	Загроза руйнування будівель легкого типу на ділянці б/в «Колос-1»	Зсувні деформації	
4	Березанський район в 1.8 км на північний захід від с.Рибаківка, б/в «Княжичанка»	06.2012	Сповзання ґрунтів	Загроза руйнування будівель легкого типу на ділянці б/в «Княжичанка»	Абразія Зсувні деформації	
5	Березанський район на півдні с.Рибаківка, 11 елінгів	06.2012	Відмів та руйнування ґрунтів	Загроза руйнування елінгів та проти абразійних споруджень	Абразія	
6	Очаківський район, м. Очаків, б/в «Ольвія»	06.2012	Яроутворення та сповзання ґрунтів	Загроза руйнування ділянки б/в «Ольвія»	Зсувні деформації	
7	Очаківський район, м. Очаків, СБО «Очаків»	06.2012	Сповзання ґрунтів	Руйнування бетонних блоків спуска, де проходить трубопровід СБО	Зсувні деформації	
8	Очаківський район, м. Очаків, б/в «Акваторія»	06.2012	Яроутворення та сповзання ґрунтів	Загроза руйнування ділянки 3-х поверхового готелю	Абразія Зсувні деформації	

Таблиця 7.2.2.3. Стан зсувної активності на абразійно-зсувних та абразійно-обвальних схилах морського узбережжя Чорного моря в межах Миколаївської області за 2003-2012роки.

Роки	Первинна кількість зсувів	Кількість зсувів, які залишились у природному стані	Кількість активних зсувів у природному стані	Кількість активних зсувів, у природному стані, %	Довжина схилу у природному стані, пог. км	Довжина схилу, у природному стані, %	Довжина закріпленого (ПЗЗ) схилу, пог. км	Довжина закріпленого (ПЗЗ) схилу, %	Активний схил у природному стані, пог. км	Активний схил у природному стані, %
	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область	Миколаївська область
2003	22	22	8	36	14,3	82,6	3,0	17,4	8,8	61,5
2004	22	22	10	46	14,3	82,6	3,0	17,4	9,3	65,0
2005	22	22	14	59	14,3	82,6	3,0	17,4	8,4	58,7
2006	22	22	4	19	14,3	82,6	3,0	17,4	4,4	30,7
2007	22	15	3	20	14,3	82,6	3,0	17,4	3,1	21,6
2008	22	15	3	20	14,3	82,6	3,0	17,4	3,1	21,6
2009	22	16	12	75	12,4	80,3	4,9	19,7	10,7	76,9
2010	22	15	13	59	12,2	68,5	5,6	31,5	10,4	58,6
2011	22	14	11	71	11,9	67	5,86	32,9	4,4	36,8
2012	23	14	9	64	11,8	67,1	5,86	32,9	4,4	36,8

Таблиця 7.2.2.4. Стан техногенного навантаження на абразійно-зсувний та абразійно-обвальний схили узбережжя Чорного моря в межах Одеської та Миколаївської областей у 2012 році.

Абразійно-зсувний та абразійно-обвальний схил в пог. км		Береговий схил				Кількість зсувів	Зсуви										
		Повністю сплановано		У природному стані			Частково та повністю сплановано		У природному стані		Активність						
											пог. км	%	пог. км	%	Шт	%	Шт.
		Шт	* %	Шт..	* %		** %										
Всього: Одеська та Миколаївська області	103,8	74,1	71,4	29,7	28,9	97	63	62,5	34	35	42	43,3	13	29,5	29	65,9	46
Миколаївська область	17,8	5,9	32,9	11,9	67,1	23	9	39,1	14	60,9	11	47,8	2	18,2	9	82	100

* % від кількості активних зсувів;

** % від кількості спланованих зсувів

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.

Державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним використанням надр України здійснюється Державною службою геології та надр України (Держгеонадра України) – Україна, 03680, м. Київ-57, вул. Ежена Потьє, 16, тел. (044)536-13-17.

7.4 Дозвільна діяльність у сфері використання надр.

З метою забезпечення раціонального та комплексного використання родовищ корисних копалин на території Миколаївської області Держуправлінням охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області у 2012 році надавалось попереднє погодження на використання надр (Екологічна картка).

Надання суб'єктам господарювання погоджень на отримання ліцензій на усі види користування надрами (у т.ч. пошук (розвідку), а також спеціальних дозволів на користування надрами визначені вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» та Регламенту погодження Мінприроди надання надр у користування, затвердженого наказом Мінприроди від 26.07.2011 №262 та зареєстрованого в Мін'юсті України від 29 липня 2011 року за № 932/19670.

Держуправлінням у 2012 році розроблено та затверджено 5 Екологічних карток для отримання підтвердження (погодження) Мінприроди можливості надання надр у користування, яке здійснює Державна служба геології та надр України.

Впорядкування надрокористування забезпечувалось при проведенні державної екологічної експертизи матеріалів на розробку родовищ корисних копалин, погодженні проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок під розробку родовищ корисних копалин, а також при розгляді матеріалів для отримання Екологічних карток.

За 2012 рік держуправлінням розглянуто та надано висновків державної екологічної експертизи по 5-ти об'єктам державної екологічної експертизи на розробку родовищ корисних копалин. Основними вимогами при розгляді та погодженні проектних матеріалів є: планування ефективних природоохоронних заходів.

Згідно з компетенцією, держуправління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області бере активну участь у напрямку впорядкування надрокористування на території Миколаївської області. На виконання розпорядження голови Миколаївської облдержадміністрації від 28.05.2008 №251-р «Про упорядкування діяльності у сфері використання природних ресурсів та корисних копалин на території Миколаївської області» щоквартально держуправління звітувало до головного

управління економіки Миколаївської облдержадміністрації з питань надрокористування.

Першочерговими завданнями в сфері забезпечення раціонального використання надр на території області є формування та оновлення картографічної інформаційної бази родовищ, участь в межах компетенції у розробці та затвердженні обласної Програми розвитку мінерально-сировинної бази як складової соціально-економічного розвитку регіону.

Питання щодо розроблення програми розвитку мінерально-сировинної бази, раціонального використання та охорони надр на території Миколаївської області врегульовано розпорядженням голови Миколаївської облдержадміністрації від 27.12.2012 № 451-р «Про забезпечення раціонального використання корисних копалин і охорони надр на території Миколаївської області».

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів.

За статистичними даними в м. Миколаєві та Миколаївській області обсяг утворення відходів за 2012 рік становить 2,22 млн. т., що на 27,6 % менше у порівнянні з 2011 роком, домінуюче положення серед яких займають відходи 4 класу небезпеки - понад 2,03 млн. т.

Протягом 2012 року на підприємствах Миколаївщини фактично утворилося 187,5 тис. тонн небезпечних відходів I-III класів (табл. 8.1.1.), що на 18,3% більше порівняно з 2011 роком (158,5 тис. т).

За класами небезпеки утворені відходи розподілилися таким чином: 34,982 тонн (0,002%) – відходи I класу небезпеки, 763,653 тонн (0,03%) – II класу, 186,7 тис. тонн (8,4%) – III класу небезпеки, IV класу – 203183,576 тис. тонн (91,6 %).

До основних сфер, де фактично утворюються небезпечні відходи належать підприємства металургії, машинобудування, суднобудування, харчової промисловості, обробки шкір, водоканали, сільськогосподарські підприємства.

Безумовна більшість 84,4% або (1873,0 тис. т) загального обсягу утворення відходів утворена підприємствами м. Миколаєва, найбільша частка відходів утворена підприємствами Веселинівського району (62,4 тис. т), Первомайського (59,9 тис. т), Новоодеського (44,2 тис. т) районів.

Серед підприємств регіону найбільшими утворювачами відходів у звітному році були ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (1650,314 тис. т або 75 % від загального обсягу), Миколаївське відділення ПАТ «Сан Інбев Україна» (740,6 тис. т або 33%). Також, необхідно відмітити, ВАТ «Веселинівський завод сухого знежиреного молока» (54,0 тис. т), ТОВ «Бандурський олійно-екстракційний завод» (40,4 тис. т) та ТОВ «Екотранс» (20,8 тис. т).

Із загальної кількості утворених відходів утилізовано та оброблено (перероблено) 116,1 тис. т, що на 17,9 % менші ніж у 2011 році. Частка відходів,

які утилізовано, оброблено (перероблено), у загальному обсязі утворених відходів, склала 5,23%.

На підприємствах області функціонувало 70 спеціально відведених місць та об'єктів видалення відходів, на які протягом року направлено 82,8 % утворених відходів (1837,2 тис. т).

На кінець року в спеціально відведених місцях чи об'єктах на території підприємств зберігалось 44579,3 тис. т відходів, з яких 99,8 % відносяться до мало небезпечних відходів (IV клас безпеки).

Таблиця 8.1.1. Показники утворення відходів у динаміці за 2008 -2012 роки

Показник	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Обсяги утворення:					
Промислові (у т.ч. гірничопромислові) відходи, т	238282,4	210076,2	211388,1	159376,0	187502,9
Відходи за формою 14-МТП (номенклатура з 57 видів), т	1814648,4	982171,0	Форму відмінено		
Небезпечні (токсичні) відходи(за формою звітності № 1 – небезпечні відходи, т (I-III клас)	202964	201048,0	188831,6	158490,0	187502,9
Відходи житлово-комунального господарства, тис. м ³	1917,431	1228,29	1878,8	3568,6	225,52
Загальна кількість відходів, т	2435612,4	2393295,2	3126846,0	3064012,0	2219340,433
Інтенсивність утворення відходів:					
Загальна кількість відходів на одиницю ВРП, кг/ 1 млн. грн	132471	117687,6	129987,4	110882,35	*
Утворення небезпечних (токсичних) відходів I-III класів безпеки на одиницю ВРП, кг/ 1 млн. грн	11039	9886,31	7850,0	5735,53	*
Утворення твердих побутових відходів на особу, м ³ / на 1 чол.	2,87	1,85	2,35	3,02	0,192

Загальний обсяг накопичення відходів в області становить понад 44,5 млн. т.

На кінець 2012 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах на території підприємств зберігалось 44579,3 тис. т відходів усіх класів небезпеки, у тому числі 104,1 тис. тонн відходів I-III класів небезпеки, що на 7,1 % більше ніж у 2011 році (97,189 тис. т).

Майже всі накопичені відходи 44475,23 тис. т або 99,8% від загального обсягу належать до IV класу небезпеки. Відходи I класу склали 14,553 тонни, II класу – 149,261 тонни, III класу – 103896,107 тонни (табл. 8.1.2)

По видам відходів що зберігаються на території підприємств частка відходів I-III класу дуже незначна. Так, відходів, що містять метали - 91,3 тонни (0,0002 %); відпрацьованих олиф – 224,953 тонни (0,0005 %); відходів акумуляторних батарей – 28,851 тонни (0,00006 %).

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).

Як в області так і за її межами діяльність відходопереробних підприємств здійснюється на підставі ліцензій, які видає Мінприроди у відповідності до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», наказів Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва та Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності із збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 06.04.2001 за № 319/5510, та «Про затвердження Ліцензійних умов провадження діяльності із здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 01.03.2001 за № 187/5378.

Потужності з переробки нафтопродуктів існують мають такі підприємства: ДП «Миколаївський морський торговельний порт» (ліцензія серії АВ від 28.10.2008 № 433631), МПП «Зірка» (ліцензія серії АВ № 564586); зі збирання, зберігання відпрацьованих люмінесцентних ламп у МВКП «Вікінг» (ліцензія серії АВ від 25.02.2010 № 487820); зі збирання, зберігання відпрацьованих нафтопродуктів, емульсій ТОВ «Базука» (ліцензія серії АГ від 06.07.2011 № 594652) та ін.

За 2012 рік, ДП «Миколаївський морський торговельний порт» перероблено 2030,04 т лляльних вод, МПП «Зірка» - 135,0 т нафтовідходів і відпрацьованих мастил, ТОВ «Юг-Спецсервис» - спалено 131,8 т судових та подібних їм відходів.

Із загальної кількості утворених відходів 5,23 % (116,1 тис. т) утилізовано, оброблено (перероблено).

Протягом 2012 року, підприємствами регіону утилізовано, оброблено (перероблено) 52,865 тис. т відходів I-III класів небезпеки. Відходи I класу небезпеки не оброблялися, в кількості 73,034 тонн їх передано іншим

підприємствам на утилізацію. Відходів II класу небезпеки утилізовано, оброблено – 683,979 тонни. Значну частку оброблених відходів II класу небезпеки складають відходи кислот, лугів чи солей – 248,7 т, відпрацьовані оливи – 17,7 т. Відходів III класу небезпеки утилізовано, оброблено – 52,6 тис. тонн, із них відходів сільськогосподарського виробництва – 43,2 тис. тонн. Основні показники поводження з відходами наведено в таблиці 8.2.1

Таблиця 8.2.1. Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки (тис. т)

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7
Утворилося	211,466	202,964	201,047	188,8	158,5	187,503
Одержано від інших підприємств	1,00	0,99	0,980	4,655	27,8	1,120
у тому числі з інших країн	0	0	0	0	0	0
Використано	253,9	196,576	241,018	81,237	93,3	52,872
Знешкоджено (знищено)	0,30	0,287	0,288	81,231 (утилізовано, оброблено, перероблено)	93,294	52,865
у тому числі спалено	0,008	0,005	0,006	0,006	0,0059	0,0067
Направлено в сховища організованого складування (поховання)	36,6	34,480	7,463	23,705	16,7	3,243
Передано іншим підприємствам	22,8	26,651	26,957	43,596	50,2	77,502
у тому числі іншим країнам	0	0	0	0,0	0	0
Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	1,78	0,001	0,001	0,381	0,0047	0,0035
Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	0,0210	0,210	0,195	84,0	57,0	54,7
Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	455,8	413,830	325,196	115,893	97,2	104,060

З інформації, отриманої від управління житлово-комунального господарства Миколаївської облдержадміністрації та райдержадміністрацій, всього на території області налічується майже 368 сміттєзвалищ загальною площею 101 гектарів. Інформацію про найбільші сміттєзвалища наведено в таблиці 8.2.2.

На виконання Законів України «Про благоустрій населених пунктів», «Про відходи», «Про охорону навколишнього середовища», «Про житлово-

комунальні послуги», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.2004 № 265 «Про затвердження Програми поводження з твердими побутовими відходами», в Миколаївській області розроблено та затверджено рішенням обласної ради від 21 листопада 2008 року № 6 обласну Програму Поводження з твердими побутовими відходами в Миколаївській області на період до 2020 року.

Програмою передбачено виконання першочергових та перспективних заходів, які планується виконати у два етапи: I етап - 2008-2014 роки, II етап - 2015-2020 роки. Орієнтовні обсяги фінансування заходів Програми становлять 2143,1 млн. грн. Фінансування заходів, передбачених Програмою, планується здійснювати за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, кредитів банків, іноземних інвестицій та за рахунок інших джерел, фінансування, не заборонених чинним законодавством.

Табл.8.2.2. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) за станом на 01.01.2013 року

Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площа звалищ, га
1	2	3
м. Миколаїв	1	37,93
м. Вознесенськ	1	12,75
м. Очаків	1	4,5
м. Первомайськ	2	8,4
м. Южноукраїнськ	1	4,1
Арбузинський р-н	22	24,24
Баштанський р-н	27	72,2
Березанський р-н	20	
у тому числі КП ДОЗ «Причорномор'є»:	1	4,0
Березнегуватський р-н	11	21,7
Братський р-н	16	16,05
Вознесенський р-н	3	2
Веселинівський р-н	2	2
Врадіївський р-н	6	6,9
Доманівський р-н	19	55
Єланецький р-н	20	12
Жовтневий р-н	18	38,64
Казанківський р-н	17	27,1
Кривоозерський р-н	16	21,3
Миколаївський р-н	24	44
Новобузький р-н	13	25,7
Новоодеський р-н	17	20,45
Очаківський р-н	10	2,7
Первомайський р-н	54	83,7
Снігурівський р-н	47	26,45

1	2	3
Всього	369	573,8

Актуальним для Миколаївської області у звітному році було питання утилізації непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР), накопичених за попередні роки (табл.8.2.3.).

За наявною в держуправлінні інформацією за станом на 01.01.2012 року в області накопичено 183,57 т непридатних пестицидів та агрохімікатів. Стан більшості місць зберігання непридатних хімічних засобів захисту рослин (далі – ХЗЗР) – незадовільний.

За станом на 31.12.2012 в рамках виконання заходів із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних ХЗЗР і тари від них за рахунок Державного фонду охорони навколишнього природного середовища на територій Жовтневого, Снігурівського, Березнегуватського, Баштанського та Врадіївського районів Миколаївської області зібрано, перезатарено і вивезено на знешкодження за межі України 183,57 т отрутохімікатів.

Незважаючи на вжиті заходи, станом на 01.01.2013 на території області залишилось ще 185,548 т непридатних пестицидів (табл. 8.2.3).

Заходи зі знешкодження непридатних ХЗЗР передбачено обласною Програмою економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2011-2014 роки «Миколаївщина – 2014», затвердженою у встановленому порядку на сесії обласної ради 25.03.2011 та обласною Програмою охорони довкілля та раціонального природокористування на 2011-2015 роки, затвердженою на сесії облради 24.06.2011.

Таблиця 8.2.3. Поводження з непридатними пестицидами

Район	Кількість на початок року, т	Перезатарено впродовж року, т	Знешкоджено впродовж року, т	Утворено (виявлено) впродовж року, т	Кількість на кінець року, т
1	2	3	4	5	6
Арбузинський	23,85	-	-	16,0	39,85
Баштанський	70,0	87,59	87,59	17,59	0,0
Березанський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Березнегуватський	24,5	49,98	49,98	25,48	0,0
Братський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Веселинівський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Вознесенський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Врадіївський	15,18	15,18	11,010	-	4,17
Доманівський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Єланецький	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Жовтневий	18,3	22,540	22,540	21,7	17,46
Казанківський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кривоозерський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Миколаївський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Новобузький	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Новоодеський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1	2	3	4	5	6
Очаківський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Первомайський	1,7	-	0,0	122,3*	124,0*
Снігурівський	30,0	12,450	12,450	-17,55	0,0
ВСЬОГО	183,53	187,74	183,57	185,52	185,48

* - включено контейнери від непридатних пестицидів на об'єкті № 51 загальною вагою 120,0т.

8.3. Використання відходів як вторинної сировини.

В Миколаївській області основним видом діяльності у сфері використання відходів, як вторинної сировини є збирання заготівля таких відходів: макулатура, склобій, відходи полімерних матеріалів, вторинні текстильні матеріали, використана металева тара (ящики, фляги, каністри, банки, зокрема алюмінієві з-під напоїв, балончики), зношені шини та відходи гумові (табл.8.3.1). Ліцензії на вказаний вид діяльності мають 30 підприємств.

Іншим напрямком у сфері комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів є використання червоного шламу ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», як залізовмісної добавки у виробництві цементу. За 2012 рік підприємством реалізовано споживачам 145,1 тис. т червоного шламу.

Таблиця 8.3.1. Динаміка використання відходів

№ з/п	Показник	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік (I-III класів)	2011 рік (I-III класів)	2012 (I-III класів)
1.	Обсяги утворення відходів, т	1875256,5	1845826	1814648,4	1982171	188831,6	158490,0	187502,857
2.	Обсяги використання відходів, т	377814,7	339597,4	251572,3	219858	*	*	*
3.	Рівень використання, %	20,14	18,4	13,9	11,09	*	*	*

* В зв'язку з відміною статичної звітності за формою №14-МТП у 2010, 2011 роках відсутні дані щодо обсягів використання відходів, як вторинної сировини.

8.4. Транскордонне перевезення відходів

Протягом 2012 року через пости екологічного контролю в Миколаївській області, здійснено контроль суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що займаються транскордонним перевезенням відходів:

на ПЕК «м. Миколаїв» здійснено експорт:

кеку глиноземистого (відходу концентратів руд кольорових металів) – 40117,873 т;

склобою – 325,95 т;

обрізі шкіри – 250 т;

лушпиння соняшникового (у т.ч. у паливних гранулах) - 5934,9 т;

імпорт гуманітарної допомоги (речі б/в) – 13,250 т;

на ПЕК «Вантажно-митний Термінал» здійснено експорт:

текстильних відходів (залишків давальницької сировини) – 7,780 т;

відходів пластикових – 60,188 т;

сухої обрізі шкіри – 400 т;

імпорт речей, бувших у вжитку у вигляді гуманітарної допомоги – 52,642 т.

на п/п «Миколаївський річковий порт» АСК «Укррічфлот» здійснено експорт:

металобрухту – 54267,733 т;

висівок – 6036,880 т;

шроту – 357521,331 т;

макухи – 108215,2225 т.

За звітний період фактів незаконного перевезення вантажів відходів на митній території Миколаївської області не виявлено.

8.5. Державне регулювання в сфері поводження з відходами.

Керуючись основними принципами державної політики у сфері поводження з відходами, загальна стратегія управління у сфері поводження з відходами базується на вирішенні таких основних завдань:

мінімізація кількості утворюваних відходів;

максимально можливе залучення відходів до господарського обігу, їх матеріально - енергетична утилізація як техногенної сировини;

пошук екологічно безпечних методів переробки відходів з найменшими економічними витратами;

організація ведення обліку утворення, обробки, знешкодження, утилізації та видалення відходів, їх паспортизації, створення та ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення відходів, реєстру місць видалення відходів (МВВ).

Одним з напрямків утилізації відходів є впровадження ТОВ «Євролакт» на території ВАТ «Вознесенський сир завод» технології переробки відходів молокозаводів, що забезпечило зменшення обсягів скидів забруднюючих речовин до поверхневих водойм та рельєфу місцевості. За 2012 рік перероблено 22,189 тис. т. кисломолочної сироватки.

Іншим напрямком у сфері комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів є використання червоного шламу ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», як залізовмісної добавки у виробництві цементу. В 2012 році утворено червоного шламу – 1650,314 тис. т, з яких реалізовано – 145,111 тис. т., що становить 8,8 % від утвореного.

Для удосконалення системи управління відходами регіону в управлінні функціонує інформаційно-аналітичний комплекс «ІАС-відходи». Впровадження комплексу дозволило створити базу даних утворення, використання та оброблення відходів на підприємствах Миколаївської області.

Продовжується введення інформації про підприємства, утворювачів відходів до обласної інформаційно-аналітичної системи «Відходи», за 2012 рік внесено інформацію про 1600 підприємств.

Згідно з постановою КМУ «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів» від 03.08.1998 № 1218, протягом 2012 року прийнято до розгляду 2373 заявки на погодження лімітів на утворення та розміщення відходів та отримання дозволів на розміщення відходів, з яких погоджено 1273 ліміти та видано 1273 дозволи на розміщення відходів, що на 22 % більше ніж у 2011 році.

За звітний період затверджено технічні паспорти відходів 102 підприємств, що знаходиться на рівні попереднього року, реєстрові картки 36 підприємств, розглянуті звіти з інвентаризації відходів виробництва 9 підприємств.

Розглянуто та узагальнено зміни до реєстрових карт 130 підприємств - утворювачів відходів. Сформовано, узгоджено та затверджено облдержадміністрацією реєстр об'єктів утворення відходів (107 підприємства ОУВ) та реєстр об'єктів оброблення та утилізації відходів (4 підприємства ООУВ).

В 2012 році розглянуто та внесено зміни до реєстру місць видалення відходів (МВВ) (32 паспорти МВВ), затверджено 3 паспорти МВВ: звалище твердих побутових відходів м. Южноукраїнська (КП «Служба комунального господарства»), полігон твердих побутових відходів (КП «Санітарна очистка міста» м. Вознесенськ) та установка термокаталітичного спалювання відходів УТК-60 ДП «Спеціалізований морський порт «Октябрьск».

Підприємствами області подано 3 заявки та пакети документів для отримання дозволів на зберігання, використання отруйних хімічних речовин. За результатами розгляду матеріалів видано 3 дозволи.

Взаємодія держуправління з іншими державними органами у сфері поводження з відходами здійснюється шляхом надання пропозицій Мінприроди, облдержадміністрації та ін. щодо внесення змін до чинного законодавства про відходи, встановлення нормативів плати за розміщення відходів, розробки загальнодержавних та регіональних програм поводження з відходами, погодження місць розміщення об'єктів поводження з відходами, створення інформаційно-аналітичних систем, банків даних про обсяги утворення, збирання, оброблення, утилізації та видалення відходів, їх паспортизації, створення і ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, місць видалення відходів, обміну інформацією з відповідними органами влади у сфері поводження з відходами та ін.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

У 2012 році на території Миколаївської області зареєстровано 11 надзвичайних ситуацій (2011 р. – 12) (мал. 9.1.1):

6 техногенного характеру (2011 р. – 10),

5 природного характеру (2011 р. – 2).

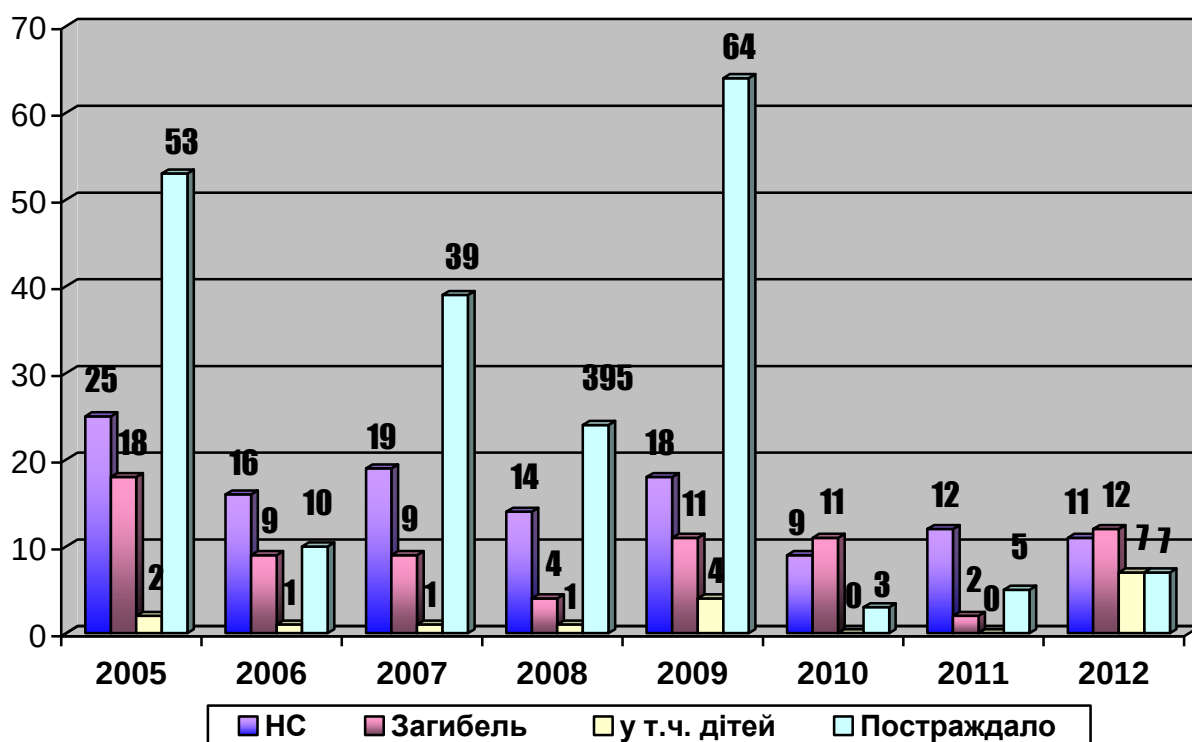
За масштабами надзвичайні ситуації розподілилися на:

державного – 0 (2011 р. – 0);

регіонального - 1 (2011 р. – 0);

місцевого - 4 (2011 р. – 0);

об'єктового - 6 (2011 р. – 12).

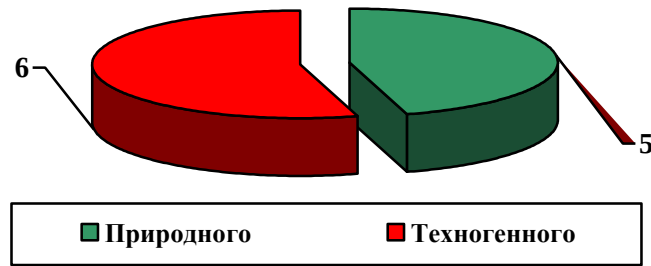

Мал.9.1.1. Розподіл кількості надзвичайних ситуацій у Миколаївській області по роках

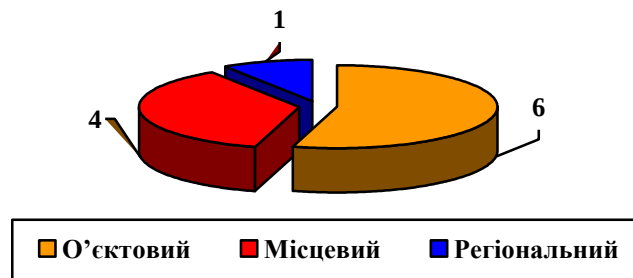
Кількість надзвичайних ситуацій по зрівнянню з 2011 роком знизилась на 8 % (2011р. – 12 НС). Внаслідок надзвичайних ситуацій загинуло 12 осіб, з них 7 дітей, (2011 р. – 2 особи), ще 7 осіб постраждало (2011 р. – 5). Показник загибелі людей збільшився на 500%, а кількість постраждалих - на 40%.

Збитки завдані надзвичайними ситуаціями склали 11 млн. 883 тис. грн., що значно більше ніж у 2011 році (2011 р. – 598 тисяч грн.)

У 2012 році виникло 6 надзвичайних ситуацій техногенного характеру (2011р. – 10 НС) та 5 - природного характеру (2011р. – 2 НС) (мал. 9.1.2.)

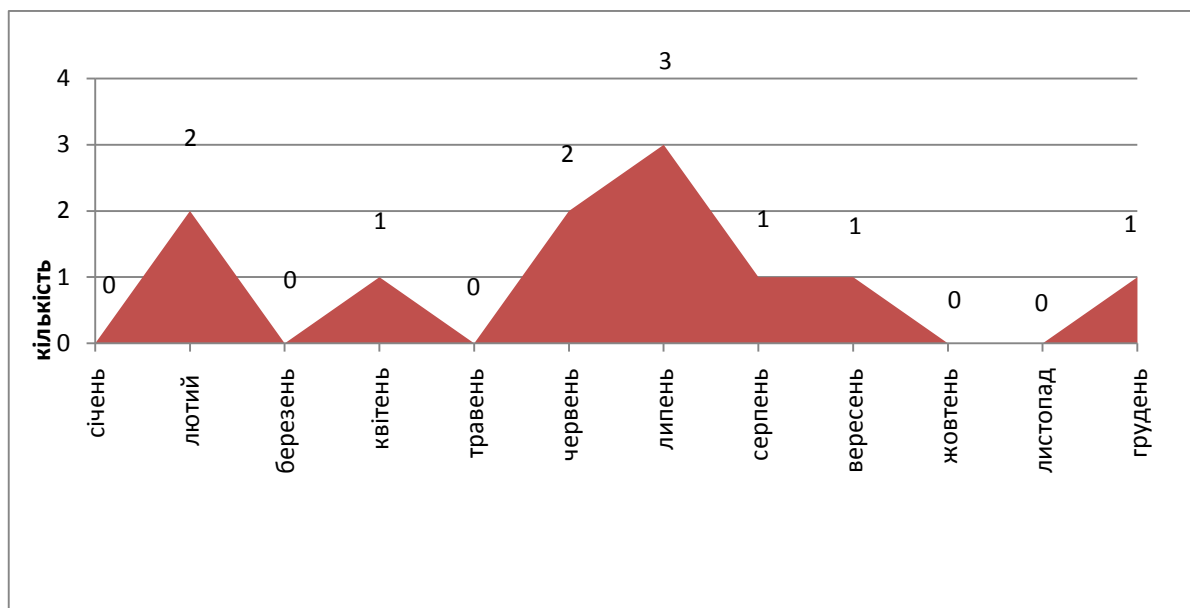

Мал. 9.1.2. Розподіл кількості НС у 2012 році за характером

Мал. 9.1.3. Розподіл кількості НС у 2012 році за рівнем

Кількість надзвичайних ситуацій техногенного характеру у 2012 році зменшилася по зрівнянню з 2011 роком 40%, природного характеру збільшилась на 150%. Внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного характеру загинуло 8 осіб, природного – 4 особи.

Мал. 9.1.4. Розподіл кількості НС по місяцям, 2012 рік.

Кількість надзвичайних подій по зрівнянню з 2011 роком збільшилася на 11 % та склала 416 випадки (2011р. – 374 події). Внаслідок надзвичайних подій загинуло 123 особи, у т.ч. 5 дітей (2011 р. – 97, у т.ч. 9 дітей), ще 207 осіб постраждало (2011 р. – 93). Показник загибелі людей збільшився на 27%, дитячої загибелі зменшився на 44%, кількість постраждалих збільшилась на 123%.

Розподіл кількості подій за деякими видами:

отруєння людей чадним газом - 18 подій, загинуло – 13 осіб, з них 1 дитина, постраждало - 27 осіб, з них 12 дітей (2011 рік – 6 подій, загинуло 3 особи, з них 1 дитина, постраждало 6 осіб, з них 1 дитина);

знайдення хімічно небезпечних речовин – 5 подій, (2011 рік – 6 подій);

події на ВП «Южно-Українська АЕС» - 2 події (2011 рік – 1 подія).

Техногенні та природні чинники виникнення надзвичайних ситуацій і подій у Миколаївській області.

Миколаївська область є регіоном з розвиненими промисловістю і інфраструктурою, із складним та високим рівнем техногенної небезпеки і в силу географічного положення знаходиться під впливом таких сезонних природних явищ (підтоплення, зсуви, метеорологічні НС, пов'язані з атмосферними опадами та діями низьких температур), внаслідок яких реально можливі надзвичайні ситуації, що можуть викликати значну кількість постраждалого населення та великі матеріальні збитки.

На території області розташована Южно-Українська атомна електростанція, запроектована, як складова частина ВП «Южно-Українська АЕС».

На даний час експлуатуються 3 енергоблоки типу ВВЕР-1000, які введено в експлуатацію в 1982, 1984 та 1989 роках. Встановлені потужності енергетичних реакторів 3000 Мвт.

З огляду на відносну зношеність устаткування АЕС, наявність до 10-15 технологічних зупинок реакторів у рік, пов'язаних із ремонтом і заміною окремих вузлів та агрегатів, прогнозує можливість виникнення локальних і місцевих аварій. В 30-км зону навколо ПУ АЕС може потрапити близько 157 тисяч людей, п'яти сільських районів (Арбузинський, Братський, Вознесенський, Доманівський, Первомайський) та міст Южноукраїнськ, Вознесенськ.

В Миколаївській області розташовані та діють 553 потенційно небезпечних об'єкти, з яких 23 є хімічно небезпечними.

Всього в зонах можливого хімічного забруднення можуть опинитися більш 20 населених пунктів та близько 31,3 тис. чоловік, що складає 3% від загальної чисельності населення області. Окремо в зонах зараження при аварії на аміакопроводі відповідно - 221 населений пункт, з кількістю населення близько 189,1 тис. людей, що складає 31% від загальної його чисельності.

По території області проходить 2 магістральних газопроводи високого

тиску (50-70 кг/кв.см): «Черкаситрансгаз» (112 км) і «Харківтрансгаз» (198 км), загальною довжиною 310 км та 2 магістральних нафтопроводи - «Снігурівка-Одеса» (119 км) і «Кременчук-Херсон» (96 км), загальною довжиною 215 км із нафтоперегонною станцією у с. Кобзарці Снігурівського району.

Найбільш характерними аваріями на газовій мережі є протікання газу і пов'язані з цим вибухи в житлових будинках, підвалах та отруєння людей.

На території Миколаївської області знаходиться 23 хімічно-небезпечних об'єкти, які у своїй виробничій діяльності використовують небезпечні хімічні речовини (НХР). На них зберігаються або використовуються у виробничому процесі близько 647,9 тонни НХР.

НХР використовуються на таких територіях:

№ з/п	Найменування міст та районів	Кількість об'єктів НХР	Найменування НХР	Кількість тонн	
				Максимально можливе	Наявність за станом на 01.01.2013
1.	м. Миколаїв	3	Хлор	53,2	4,8
		5	Аміак	55,8	8,7
		2	Кислота	6,0	4,5
2.	м. Вознесенськ	1	Кислота	48,0	20,0
3.	м. Первомайськ	3	Хлор	12,0	3,0
		1	Аміак	14,6	3,5
4.	Сільські райони	3	Хлор	7,5	2,8
		4	Аміак	8,7	5,0
5.	ДП «Укрхімтрансаміак»	1	Аміак	912,0	596,0
	Всього за область на об'єктах народного господарства	10	Хлор	72,7	10,6
		13	Аміак	991,1	612,8
		3	Кислота	54,0	24,5

Вони розподіляються:

по ступеням хімічної небезпечності:

I ступеню - 0;

II ступеню - 2 об'єкти (МУМА УДП «Укрхімтрансаміак» та очисні

споруди водопроводу МКП «Миколаївводоканал»);

III ступеню - 7 об'єктів;

IV ступеню - 14 об'єктів;

Всього: - 23 об'єкти.

по використанню НХР:

хлору - 9 об'єктів;

аміаку - 12 об'єктів;
кислоти - 3 об'єкти.

Разом з аміакопроводом на території області зберігається і використовується НХР, які представлені в таблиці 9.1.4.

Таблиця 9.1.4. небезпечні хімічні речовини

Найменування	Кількість		
	Наявність за станом на 01.01.2013	Максимальна (тонн)	В 1-й ємкості (тонн)
Хлор	10,6	72,7	7,9
Аміак, у тому числі:	612,8	991,1	612,8
аміакопровід	596,0	912,0	500,0
Кислоти	24,5	54,0	13,5

На підприємствах м'ясної, харчової промисловості, об'єктах очистки води можуть виникнути аварійні ситуації з викидом (витоком) НХР у атмосферу. В результаті аварій на вказаних підприємствах можливий вихід НХР до довкілля від 1 до 40 тонн (на аміакопроводі – до 500 тонн).

По території області прокладено 766 км залізничних колій. Щодобово на залізничних станціях та залізничних ділянках області знаходиться велика кількість рухомого складу з небезпечними вантажами, чималу частину яких складають сильнодіючі отруйні речовини.

Всі вказані фактори обумовлюють зростання ризику виникнення надзвичайних ситуацій на транспорті.

Основними причинами НС на об'єктах та на транспорті є:
перевищення нормативних запасів НХР;
порушення правил їх зберігання та транспортування;
недотримання правил безпеки;
вихід зі строю окремих агрегатів, трубопроводів, механізмів.

Сили цивільного захисту Миколаївської області,
що залучаються до виконання аварійно-рятувальних
та інших невідкладних робіт при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій
техногенного або природного характеру

Відомча належність	Найменування формування	Кількість	Склад		Завдання, які виконуються
			особовий	техніки	
1	2	3	4	5	6
ДСНС України	Миколаївський воєнізований гірничорятувальний (аварійно-	1	81	15	Проведення аварійно-рятувальних робіт

1	2	3	4	5	6
	рятувальний) загін				
Головне управління ДСНС України у Миколаївській області	ДПРЧ	28	990	217	Гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних робіт
	Аварійно-рятувальний загін спеціального призначення	1	94	48	
Головне управління ДСНС України у Миколаївській області (формується у разі виникнення великої пожежі, аварії, стихійного лиха)	1-й загін для ліквідації НП, НС техногенного та природного характеру, гасіння значних лісових пожеж	1	132	46	Гасіння великих пожеж, проведення аварійно-рятувальних робіт
	2-й загін для ліквідації НП, НС техногенного та природного характеру, гасіння значних лісових пожеж	1	126	44	
Управління МВС України в Миколаївській області	Оперативна група	30	1627	497	Охорона громадського порядку, регулювання дорожнього руху
Управління охорони здоров'я облдержадміністрації	Бригада швидкої медичної допомоги	22	707	70	Надання медичної допомоги постраждалим
Обласний територіальний центр екстреної медичної допомоги	Бригада швидкої медичної допомоги	5	15	5	Надання екстреної медичної допомоги
Головне управління ветеринарної медицини в Миколаївській області	Виїзна бригада	21	175	42	Реагування на інфекційні захворювання с/г тварин
Головне управління Держсанепідслужби України в Миколаївській області	Виїзна бригада	26	142	15	Індикація та ідентифікація бактеріальних засобів, отруйних та радіоактивних речовин
Обласне управління лісового та мисливського господарства	Відомча пожежна охорона	9	406	114	Ліквідація лісових пожеж
Обласне управління водного господарства	Аварійно-відновлювальна команда	5	188	52	Проведення аварійно-відновлювальних робіт на гідротехнічних

1	2	3	4	5	6
					спорудах
МФ ПАТ «Укртелеком»	Аварійно-відновлю- вальна команда	22	159	70	Відновлення систем зв'язку та телекомунікацій
ПАТ «Миколаївобленерго»	Аварійно-відновлю- вальна команда	84	428	109	Відновлення електропостачання
ПАТ «Миколаївгаз»	Аварійно-відновлю- вальна команда	4	103	10	Відновлення газопостачання
КП «Миколаївтеплоенерго»	Аварійно-відновлю- вальна команда	11	98	19	Відновлення теплопостачання
ДП «Миколаївський облавтодор»	Аварійно- відновлювальна команда	23	951	458	Забезпечення руху на автошляхах
КП «ЕЛУ автодоріг»	Аварійно- відновлювальна команда	3	52	11	Забезпечення руху на автошляхах
МКП «Миколаївводоканал»	Аварійно- відновлювальна команда	6	134	54	Ліквідація аварій на водо- каналізаційних мережах
ВАТ «Миколаївська ТЕЦ»	Аварійно-відновлю- вальна команда	5	73	7	Ліквідація аварій на тепломережах
Залізничний вузол «Миколаїв» Одеської залізниці	Відбудований поїзд	1	26	1	Ліквідація наслідків аварій на залізничному транспорті
	Пожежний поїзд	1	21	1	
Міськвиконком м. Очакова	Комунальна аварійно-рятувальна служба	1	14	2	Проведення аварійно- рятувальних робіт
Миколаївська філія ДП «Адміністрація морських портів України»	Портова аварійно- рятувальна служба	1	70	3	Проведення пошукових та аварійно- рятувальних робіт на воді
Миколаївський річковий порт	Рятувальна команда	1	62	5	Проведення аварійно- рятувальних робіт на воді
Спеціалізований морський порт «Октябрськ»	Аварійно- рятувальна команда (служба)	2	430	5	Проведення аварійно- рятувальних робіт
КП Міжнародний аеропорт «Миколаїв»	Пошуково-рятувальна служба	1	34	1	Проведення пошуково- рятувальних робіт
ДП «Укрхімтрансміак»	Спеціалізована зведена група	1	45	14	Ліквідація аварій на аміакопроводі
Райдержадміністрації	Місцева пожежна команда	16	115	23	Ліквідація пожеж

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну безпеку.

Перелік екологічно небезпечних об'єктів, розташованих в Миколаївській області, які на цей час фактично справляють значний негативний вплив на довкілля наведено в таблиці 9.2.1.

Таблиця 9.2.1. Перелік екологічно небезпечних об'єктів

№ з/п	Назва об'єкту	Вид діяльності
1.	ВП «ЮУ АЕС»	Виробництво електроенергії
2.	МКП «Миколаївводоканал»	Комунальні послуги
3.	КП «Первомайський міський водоканал»	Комунальні послуги
4.	ТОВ «Миколаївський глиноземний завод»	Виробництво глинозему
5.	ПАТ «ЮГцемент»	Виробництво цементу
6.	Снігурівський водоканал	Комунальні послуги
7.	МУМА УДП «Укрхімтрансміак»	Транспортування аміаку
8.	ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект»	Машинобудування
9.	ЗАТ «ВОЗКО»	Легка промисловість
10.	ДП «Миколаївський річковий порт» АСК «Укррічфлот»	Транспортні послуги
11.	ДП «Миколаївський морський торговельний порт»	Транспортні послуги
12.	ТОВ «Юкрейніан Шугар Компані»	Виробництво цукру
13.	БГКП «Сирена»	Комунальні послуги
14.	ВАТ «Миколаївнафтопродукт» (нафтосховище у Баштанському р-ні)	Зберігання нафтопродуктів
15.	ВАТ «Завод Фрегат» (полігон захоронення солей важких металів)	Оцінювання металевих виробів

9.3. Радіаційна безпека.

На території Миколаївської області понад 20 років працює Южно-Українська атомна електростанція.

На Южно-Українській АЕС багато уваги приділяється впровадженню сучасних технологій, що гарантують високий рівень безпеки для персоналу, населення та навколишнього природного середовища.

Атомна станція використовує ядерне паливо, яке є потенційним джерелом забруднення довкілля радіоактивними речовинами: тритій, цезій, стронцій, кобальт, хром, цинк.

Система радіаційного контролю за діяльністю АЕС здійснюється відповідно до «Регламенту радіаційного контролю ВП ЮУ АЕС РГ.0026.0120», затвердженого згідно з вимогами чинного законодавства, і включає два види контролю: відомчий та позавідомчий.

Контроль за радіаційним станом навколишнього природного середовища проводиться як на промайданчику, так і в радіусі 30 км. навколо АЕС (табл.9.3.1).

Таблиця 9.3.1. Рівні гамма-фону в районі розташування ВП «ЮУ АЕС»

Пункт спостереження	Відстань від АЕС, км	Середньорічне значення потужності дози за 2011 рік, мкР/год	Середньорічне значення потужності дози за 2012 рік, мкР/год
1	2	3	4
Пост №1	1,0	12,8	11,3
Пост № 4	0,4	12,8	11,3
Пост №2	0,4	13,2	11,2
Пост № 3	0,2	13,3	11,7
Пост № 5	0,5	13,1	11,8
Гідроділянка	2,0	12,3	10,5
м. Южноукраїнськ	3,0	12,7	10,6
с. Воля	4,5	13,0	10,5
с. Агрономія	5,0	12,6	14,1
База ОРСа	6,0	12,8	10,5
с. Костянтинівка	6,0	13,2	11,1
с. Богданівка	7,0	13,0	10,3
ОСХБК (очисні споруди)	7,0	12,5	13,3
с. Бузьке	7,5	12,5	10,7
с. В. Роздол	9,0	13,0	11,8
с. Мар'янівка	10,0	13,0	12,3
с. Алексеевка	10,5	12,5	10,6
смт Арбузинка (А)	11,0	12,9	11,1
смт Арбузинка (В)	12,5	12,7	10,8
с. Анетовка	13,0	11,6	10,0
с. Олександрівка	14,0	13,0	11,2
с. Коштово	14,4	12,9	10,8
с. Новокрасне	25,0	12,7	10,7
с. Таборівка	25,0	12,3	9,9
с. Рябоконево (контрольний пункт)	33,5	12,6	11,1

За результатами нагляду середні значення гама-фону за 2012 рік склали: на проммайданчику АЕС, у м. Южноукраїнськ (3 км. від АЕС), у смт. Арбузинка, у с. Коштово (15 км від АЕС), у с. Олександрівка (14 км від АЕС), с. Таборівка (25 км від АЕС) та других населених пунктах 30 км зони від 9,9 до 14,1 мкР/год. Всі вони відповідають середнім фоновим значенням, виміряним до пуску ЮУ АЕС.

Середньорічні значення потужності дози по всіх постах на місцевості за 2012 рік складають 11,2 мкР/год. і знаходяться на рівні 2011 року – 11,3 мкР/год.

З червня 1994 року ставок-охолоджувач ЮУ АЕС працює в режимі «продувки», тобто забору свіжої води з р. Південний Буг і викиду в неї

солоної води. Контроль за вмістом радіонуклідів лабораторія зовнішньої дозиметрії здійснює у відповідності до «Регламенту радіаційного контролю «ЮУАЕС», «Регламенту продувки Ташлицького водосховища», затвердженими та узгодженими з органами Держсаннагляду та Мінекоресурсів.

В таблиці 9.3.2. наведено дані радіаційного контролю водного середовища при продувках Ташлицького водосховища за 2012 рік.

Таблиця 9.3.2. Порівняльні дані при продувках, Бк/ м³

Нукліди	Максимальне значення концентрацій в Ташлицькому водосховищі	Максимальне значення концентрацій в контрольному створі р. П.Буг	Допустимі по НРБУ -97
³ H	202000	18300	3E+07
⁹⁰ Sr	51,7	40,5	10000
¹³⁴ Cs	9,5	8,5	70000
¹³⁷ Cs	10,3	11,5	1E+05

Концентрації радіонуклідів у воді Ташлицького водосховища і контрольному створі р. П.Буг знаходяться на рівні попередніх років спостереження, що значно нижче контрольних рівнів.

Позавідомчий радіаційний контроль в 30 км. санітарно-захисній зоні атомної станції здійснює санітарна епідеміологічна служба області .

Таблиця 9 .3.3. Перелік підприємств, установ, організацій Миколаївської області, які користуються або володіють радіоізотопними ДІВ

Назва підприємства, установи, організації 2	Місце знаходження 3	Номер ліцензії, та строк її дії 4	Характер використання ДІВ 5
Приватне підприємство «ДДП»	54018, м. Миколаїв, вул.28 Армії	ОВ № 040080, чинна до 28.05.2015	ДІВ для проведення гамма-дефектоскопії
ДП «Миколаївський регіональний центр стандартизації, метрології та сертифікації»	54018, м. Миколаїв, пр. Леніна,11	ОВ № 040084, чинна до 04.06.2013	ДІВ для перевірки дозиметричних, радіометричних, спектрометричних приладів
ДП «Суднобудівний завод ім. 61 комунара»	54001, м. Миколаїв, вул. Адміральська, 38	ОВ № 040228 чинна до 03.10.2017	ДІВ для проведення гамма-дефектоскопії
ДАХК «Чорноморський суднобудівний завод»	54000, м. Миколаїв, вул. Індустріальна,1	ОВ № 040132 чинна до 30.03.2016	ДІВ для проведення гамма-дефектоскопії
ТОВ «Миколаївський глиноземний завод»	54051, м. Миколаїв, пр. Жовтневий, 471	ОВ № 000152 чинна до 26.06.2016	ДІВ технологічного контролю
ДП «Науково виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря»-«Машпроект»	54018, м. Миколаїв, пр. Жовтневий,42а	ОВ № 040010 чинна до 25.01.2017	ДІВ для проведення гамма-дефектоскопії
ВАТ «Теплоенергомонтаж» філія Костянтинівське монтажне управління	55000, Миколаївська обл., м. Южноукраїнськ, проммайданчик,13-А	ОВ № 040070 чинна до 29.04.2018	ДІВ для проведення гамма-дефектоскопії
Казенне підприємство «Кіровгеологія» структурний підрозділ Пошуково-зйомочна експедиція № 46	01103, м. Київ, вул. Кіквідзе, 8/9, Провадження діяльності: Миколаївська обл., м. Первомайськ , п/с 3	ОВ № 010674 чинна до 01.08.2017	ДІВ для каротажу свердловин
ТОВ «Полімер Пак»	07411, Київська обл., Броварський р-н, с. Літки, вул. Гагаріна,2А, Провадження діяльності: Миколаївська обл., м. Вознесенськ, вул. Жовтневої революції, 287	ОВ № 010042 чинна до 07.12.2016	ДІВ технологічного контролю
КП «Миколаївський онкологічний диспансер»	54018, м. Миколаїв, вул. Миколаївська, 18	ОВ № 040019 чинна до 16.05.2017	медичні ДІВ, терапевтичні
Миколаївська митниця	54017, м. Миколаїв, вул. Московська,57а	ОВ № 040141 чинна до 18.05.2014	ДІВ у складі детекторів контрабанди
ВП «Південноукраїнська АЕС» НАЕК «Енергоатом»	55000, Миколаївська обл., м. Южноукраїнськ	ОВ № 010713 чинна до 19.12.2019	ДІВ технологічного контролю
ПАТ «Юг цемент»	57113, Миколаївська обл., смт Ольшанське, вул. Промислова,9	ОВ № 040073 чинна до 02.04.2013 ліцензія на переоформленні з подовженням терміну дії	ДІВ технологічного контролю
ДП «Дельта Лоцман»	54001, м. Миколаїв, вул. Лягіна,1	ОВ № 040236 чинна до 28.11.2015	ДІВ технологічного контролю

9.3.1 Радіоактивне забруднення територій.

На території Миколаївської області визначено 4 пункти постійного радіаційного контролю (с.с. Колос Добра, Костянтинівка Арбузинського району, с.с. Веселий Роздол, Воронівка Вознесенського району). Лабораторні дослідження в цих пунктах проводяться з метою здійснення радіологічного моніторингу на території області та оцінки доз іонізуючого опромінення населення шляхом вибіркового радіаційного контролю.

За 2012 рік в лабораторіях санепідслужби досліджено проб:
об'єктів довкілля - 92;
води (питна та відкритих водоймищ) - 33;
харчових продуктів - 568;
будівельних матеріалів - 19.

Перевищення вимог ГН 6.6.1.1-130-2006 не реєструвалось.

За результатами проведених досліджень в цілому радіаційний стан в області можна характеризувати як задовільний.

За 2012 рік виміряні дози зовнішнього опромінення у 825 осіб, які проживають в зоні спостереження ВП «ЮУ АЕС».

Дози становлять 0,8-1,0 мЗв на рік, що дорівнює радіаційному фону.

Санепідслужбою області здійснюється державний санітарний нагляд за 280 радіологічними об'єктами, які розташовані на промислових підприємствах і в лікувально-профілактичних закладах.

9.3.2 Радіоактивні відходи.

За даними Південної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки на території Миколаївської області знаходиться 14 суб'єктів, які визнані такими, що надають звітність з утворення радіоактивних відходів (далі –РАВ).

Серед медичних установ радіоізотопні ДІВ у гамма терапевтичних апаратах використовує КП «Миколаївський обласний онкологічний диспансер», який є потенціальним виробником РАВ.

Протягом 2012 року радіоактивні відходи у кількості 7 одиниць утворилися в КП «Миколаївський обласний онкологічний диспансер», які у січні 2013 року передано на захоронення.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва.

Миколаївська область – це високорозвинутий індустріальний регіон держави, який визначається потужною багатогалузевою промисловістю, що має дуже важливе значення в структурі народногосподарського комплексу України.

Промисловий потенціал області сконцентровано, головним чином, у п'яти містах обласного підпорядкування, питома вага яких у загальнообласних обсягах промислової продукції становить майже 95%.

У структурі промисловості провідне місце займає машинобудування та металообробка, серед них виділяються такі галузі, як суднобудування та енергетичне машинобудування. Промислові підприємства області забезпечують до 40% обсягів продукції суднобудування України, понад 90% державного виробництва газових турбін, 80% обсягів глинозему – сировини для виробництва алюмінію.

Суднобудування представлене в обласному центрі трьома великими підприємствами: ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод», ДП «Суднобудівний завод ім. 61 Комунара» та ПАТ Миколаївський суднобудівний завод «Океан», ПрАТ «Лиман». Основною продукцією цих підприємств є танкери, сухогрузи, контейнеровози, рефрижератори, траулери, плаваючі готелі, катери. За останні роки обсяг продукції суднобудування та, взагалі, рівень розвитку цього напрямку промисловості, значно зменшився.

ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект» виготовляє багатопрофільні газотурбінні двигуни, які використовують як для обладнання кораблів та суден, так і для транспортування природного газу та виробництва електроенергії.

ТДВ «Первомайськдизельмаш» - єдине на Україні підприємство, що виробляє дизелі, дизель-генератори та дизельгазогенератори.

Провідне місце в промисловому потенціалі області займає також кольорова металургія, яка представлена одним з найбільших в Європі підприємством алюмінієвої промисловості – ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», потужністю 1 млн. тонн глинозему на рік. Близько 90% своєї продукції завод експортує в інші країни, а натомість підприємство отримує готовий алюміній.

Електроенергетична галузь регіону представлена п'ятьма підприємствами, головним з яких є ВП «Южноукраїнська АЕС».

На базі розробки місцевих покладів будівельної сировини в області досить розвинута промисловість будівельних матеріалів. Вона представлена ПАТ «Югцемент» потужністю понад 1 млн. тонн цементу на рік, цегельними підприємствами загальною потужністю понад 49 млн. штук умовної цегли на рік, підприємствами залізобетонних виробів потужністю 195 тис. кубічних метрів на рік тощо. У північній частині області розміщені підприємства, які випускають щебінь та гранітні вироби.

В Миколаївській області добре розвинута легка промисловість, яка представлена швейними підприємствами, які виробляють чоловічий, жіночий та дитячий одяг (ПрАТ «Санта Україна», «Вікторія»), трикотажні та галантерейні вироби (АТВТ Фірма «Аура», ДП АТ Фірма «Ангела»), шкіряну сировину, шкіргалантерею та різноманітне взуття (ПАТ «Возко», ТОВ Миколаївське ВТП «НІКО-ПЛЮС», ТОВ «Вознесенська взуттєве підприємство» та інші).

Одне з провідних місць в області займає харчова галузь.

Переробка молока здійснюється на ряді підприємств як: ПрАТ «Лакталіс-Україна», ПАТ «Баштанський сирзавод», ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат», ПАТ Веселинівський завод сухого знежиреного молока та інші.

В регіоні є кондитерські, харчосмакові фабрики, пивзавод ПАТ «Сан ІнБев Україна», який випускає широкий асортимент безалкогольних та слабоградусних напоїв.

Провідне підприємство з виробництва вина, слабоалкогольних напоїв, соків, нектарів і напоїв на основі соків в упаковці тетра-пак ТОВ «Сандора» виробляє до 30 млн. пакетів на рік.

Виноробна галузь представлена також такими потужними підприємствами як ПАТ «Коблево», ВАТ «Зелений Гай», ПАТ «Радсад», які виробляють широку номенклатуру вин із виноматеріалів власного виробництва, а також коньяку. ПАТ «Радсад» є постачальником фруктів в широкому асортименті.

В 2012 році вдалося забезпечити виробництво промислової продукції на рівні 2011 року.

Індекс промислової продукції за результатами роботи січня-грудня 2012 року, порівняно з січнем-груднем 2011 року, становив по області 100 %. За цим показником область посіла 11-13 місце серед інших регіонів України (в середньому по державі – 98,2%).

В ключових галузях промислового сектора досягнуто такого приросту виробництва: у харчовій – 8,3%, у виробництві неметалевої мінеральної продукції – 5,8%, в енергетичній – 0,2%.

Також ефективно відпрацювали і галузі промисловості з менш визначальним впливом на загальні показники по області, однак з вагомим приростом: целюлозно-паперова – зростання у 2,2 рази, хімічна та нафтохімічна – зростання на 16,8%.

Значна кількість провідних бюджетоутворюючих промислових підприємства забезпечили приріст виробництва і внесли суттєвий вклад у розвиток окремих видів діяльності промислового сектора економіки області: ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект», ВП «Южно-Українська АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», ТДВ «Первомайськдизельмаш», ТОВ «Сервісний центр «Металург», ПАТ «Завод «Екватор», ПАТ «ЮГцемент», ПАТ «Баштанський сирзавод», ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв», ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат», ТОВ «Бандурський олійноекстракційний завод» та інші.

Водночас, за січень-грудень 2012 року на декількох впливових підприємствах області відстежувалася динаміка до зменшення виробництва: на ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (скорочення виробництва алюмінію в цілому по компанії «Русал» і, як результат - доведено плани зменшення виробництва глинозему) та на ТОВ «Торговий Дім МТЗ-Беларус-Україна» і ТОВ «Техноторг-Дон» (складні умови 2012 року у аграрному секторі відобразилися на роботі підприємств по виробництву сільськогосподарської

техніки), що призвело до скорочення показників в цілому по галузях, до яких за видом діяльності вони відносяться: у металургії – на 10,6%, у машинобудуванні – на 3,5%.

Вироблена підприємствами області промислова продукція користується попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках, зростають обсяги її реалізації.

У вартісному вимірі за січень-грудень 2012 року реалізовано промислової продукції у відпускних цінах підприємств на суму 22,5 млрд.грн., що на 9,2% більше ніж за січень-грудень 2011 року.

10.2. Вплив на довкілля.

10.2.1. Гірничодобувна промисловість.

Добувна промисловість Миколаївської області в загальнообласній структурі виробництва має невеликі показники, але наявність природно-сировинної бази для виробництва будівних матеріалів сприяє інвестиційній привабливості галузі. На території області є можливість ефективної розробки родовищ граніту, будівельного і облицювального каменю, сировини для виготовлення цегли та черепиці, інших будівельних матеріалів.

Розвиток будівництва, будівельної індустрії та загальна позитивна економічна динаміка, що прогнозується на перспективу, зумовлюють стійку тенденцію до зростання видобутку основних видів будівельної мінеральної сировини. Найбільш динамічним очікується зростання видобутку щебеневної продукції, будівельного каменю, сировини для стінової кераміки.

Добувна промисловість Миколаївської області представлена наступними підприємствами: ВАТ «Микитівський гранітний кар'єр», ВАТ «Первомайський кар'єр «Граніт», Первомайський гранітно-щебеневий кар'єр, ТОВ «Прибузький гранітний кар'єр», ТОВ «Софія-Граніт», ДП Арбузинська виправна колонія №83, ДП Казанківська виправна колонія №93.

Гірничодобувна промисловість завдає шкоди рельєфу, земельним ресурсам, ґрунтовим водам. На стан довкілля впливає також пилове забруднення в результаті розробки кар'єрів будівельних матеріалів.

Під час розробки родовищ корисних копалин, особливо відкритим способом, неминуче руйнується поверхня землі. Природний ґрунтовий покрив змінюється або навіть знищується. Знищується природна і культурна рослинність, безплідні пустирі змінюють ліси і поля, знижується дебіт наземних та підземних вод і в цілому погіршується водний режим територій. Незакріплені рослинністю і висушені площі, що складені глибинними розпушеними в процесі розкривних робіт породами, стають вогнищами водної та вітрової ерозії.

10.2.2. Металургійна промисловість.

Металургійна промисловість в Миколаївській області представлена підприємством кольорової металургії - ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» яке відіграє важливу роль в Об'єднаній Компанії РУСАЛ, яка спеціалізується на виробництві алюмінію.

ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» займається випуском металургійного глинозему біля 1,5 млн. тонн на рік та товарного гідрату алюмінію. Сировиною для виробництва глинозему є боксити, переробка яких здійснюється гідрохімічним способом по методу Баєра.

За питомими нормами витрати паливо-енергетичних ресурсів на виробництво глинозему завод займає провідні позиції у світі серед глиноземних підприємств.

В 2010 році на підприємстві поновлено програму реконструкції заводу зі збільшення потужності до 1,7 млн. т, що є значним інвестиційним проектом в регіоні. На цей час на модернізацію підприємства Компанією РУСАЛ інвестовано більше 330 млн. доларів, у тому числі в 2010 році біля 6 млн. доларів.

При збільшенні випуску товарної продукції на підприємстві зменшуються затрати води на виробничі потреби. На господарсько-питні потреби використовується вода з артезіанських свердловин в межах ліміту, згідно з дозволом на спецводокористування. Відповідно до моніторингу ґрунтових вод та вод Дніпро-Бузького лиману наявність забруднюючих речовин відповідає нормативам.

ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» утворює найбільшу кількість відходів IV класу області. В 2012 році підприємством утворено 1650,314 тис. т червоного шламу, з яких реалізовано споживачам 145,111 тис. т. За станом на 01.01.2013 на шламосховищах накопичено 33916372,9 т червоного шламу, або 76% від усіх накопичених відходів IV класу.

ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» є одним із найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області. Протягом 2012 року підприємством викинуто в атмосферу 2097,8 т забруднюючих речовин, що на 337 т менше, ніж у 2011 року.

Підприємством розроблено Програму комплексних заходів по пилопригніченню при експлуатації шламосховища № 1 та № 2 ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», яку погоджено з відповідними контролюючими обласними організаціями. Програмою передбачено ряд заходів загальною вартістю 32,5 млн. гривень, які мінімізують пилоутворення. В 2011 році на виконання цих заходів освоєно 29355,44 тис. грн. власних коштів підприємства.

Для недопущення випадків пиління на шламосховищі №1 забезпечено постійний контроль вологості поверхневого шару шламу та утримання його на достатньому рівні з врахуванням погодних умов.

Постійний моніторинг вологості поверхневого шару шламу ведеться і на шламосховищі №2.

Моніторинг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря здійснюється атестованою лабораторією охорони праці і екології підприємства. Відповідно до моніторингу перевищень ГДК на межі санітарної зони протягом 2012 року не зафіксовано.

Підприємством укладено договір з Інститутом гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзеєва Академії медичних наук України. Спеціалісти інституту проведуть додаткову експертизу впливу шламосховищ на здоров'я людей та середовища їх існування.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість.

В Миколаївській області відсутні підприємства хімічної, нафтохімічної, вугільної промисловості, тому Миколаївщина не увійшла до переліку регіонів з високим забрудненням атмосфери.

Хімічні та нафтохімічні підприємства розміщуються в основному в районах видобутку корисних копалин: кам'яне і буре вугілля, нафта і природний газ, кам'яна і калійна солі, фосфорити, сірка.

Територією області проходить траса аміакопроводу «Тольятті-Одеса» протяжністю 166 км, де одночасно може знаходитися до 9120,0 тонн аміаку.

10.2.4. Харчова промисловість.

Виробники харчової продукції області спроможні забезпечити внутрішні потреби області всією необхідною продовольчою продукцією: м'ясною, овочевою, фруктовою, молочною, борошномельно-круп'яною, хлібобулочною, напоями та багатьма іншими видами товарів. В області функціонують провідні виробники: борошна (ПАТ «Миколаївський КХП», ПрАТ «Засільське ХПП»), круп (ТОВ «Мрія», ПП «Промінь С»), олії (ТОВ «Бандурський олійно-екстракційний завод», ТОВ «Еконтанс»), м'ясної продукції (СТ «Терновський переробний комбінат», Ф/г «Іванов», ПП ПК «Золотий теренок»), молочної продукції (ПАТ «Баштанський сир завод», ПрАТ «Лакталіс Миколаїв», ПАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат»).

За підсумками 2012 року, порівняно з 2011 роком, обсяг промислового виробництва харчових продуктів і напоїв збільшився на 8,3 % (по Україні – на 1,5%).

Серед основних видів харчової продукції більше минулого року вироблено: соняшникової нерафінованої олії – на 59,1% (вироблено 289,1 тис. т), солоних оселедців – на 17 % (62 т), копченої риби - на 24,5 % (61 т).

Зросло також виробництво більшості видів молочної продукції: свіжого неферментованого і кисломолочного сиру – на 7,2% (вироблено 17,6 тис. т), молока - на 36,0% (13,5 тис. т), кисломолочних продуктів – на 11,6% (23,2 тис. т), сирів жирних – на 15,7% (11,9 тис. т), вершкового масла – на

41,6 % (4,4 тис. т), молока і вершків сухих – на 36,8% (1,7 тис. т), згущеного молока і вершків – на 38,5% (13,6 тис. т).

Крім цього підприємствами області збільшено виробництво: безалкогольних напоїв – на 19,8 %, випуск яких склав 15,5 млн. дал, води натуральної мінеральної : негазованої – на 92% (269,5 тис. дал), газованої – на 40,7% (1760,6 тис. дал).

Дані щодо виробництва основних харчових продуктів наведено у таблиці 10.2.4.1

Таблиця 10.2.4.1 Виробництво харчових продуктів

	2012 р.
1	2
Яловичина і телятина, свіжі (парні) чи охолоджені, т	117,0
Свинина свіжа (парна) чи охолоджена, т	382,0
Свинина сушена, солонина чи копчена, т	78,0
Вироби ковбасні, т	905,0
Напівфабрикати м'ясні (включаючи з м'яса птиці) ² , т	300,0
Риба копчена, включаючи філе, т	61,0
Оселедці солоні, т	62,0
Риба приготовлена та консерви з риби в олії, олії, маринаді, томаті, рибні палички, т	1288,0
Соки натуральні, (включаючи апельсиновий), т	125776,0
Соки купажовані натуральні, т	169248,0
Овочі консервовані натуральні, т	34125,0
Олія соняшникова нерафінована, т	289092
Молоко оброблене рідке, т	13549,0
Молоко і вершки сухі, т	1688,0
Масло вершкове, т	4412,0
Середина та суміші жирів, т	3123,0
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний, т	17621,0
Сири жирні, т	11893,0
Молоко і вершки згущені з доданням цукру або без додання цукру чи інших підсоложувальних речовин, т	13555,0
Продукти кисломолочні, т	23215,0
Борошно, т	37683
Крупи, т	486,0
Вироби хлібобулочні, т	31373
Вироби здобні, т	597
Печиво солодке і вафлі, т	516,0
Вироби макаронні без начинки, не піддані тепловому обробленню, т	614,0
Вироби макаронні без начинки, не піддані тепловому обробленню, т	614,0
Вироби макаронні з начинкою, піддані тепловому обробленню або приготовлені іншим способом (сушені, заморожені):пельмені, вареники, тощо, кускус, т	838,0
Кетчупи і соуси томатні інші,т	1080,0
Гірчиця готова, т	253,0
Майонез, соуси емульговані інші, т	334,0
Вино виноградне, тис. дал	1603,4

1	2
Пиво, тис. дал	
Води натуральні мінеральні, тис. дал	
Негазовані	269,5
газовані	1760,6
Напої безалкогольні, тис.дал	15495,6

Переважна більшість відходів, що утворюються на підприємствах харчової промисловості відносяться до IV класу небезпеки. Частина відходів, таких як злаки хлібні некондиційні, дробина пивна, шлам кізельгуру, залишки овочів та фруктів, відходи від переробки молока, м'яса, жом та інші передаються підприємствами різним споживачам на корм тваринам, або розміщуються на полях, як добрива.

Інша частина відходів, таких як відходи промивних вод, відходи молокопереробних заводів накопичуються на полях фільтрації, біоставках, які займають великі площі, або скидаються в каналізаційні мережі.

Проблема утилізації відходів молокопереробних заводів, зокрема молочної сироватки не була вирішена до 2005 року. Щорічно в області, на діючих підприємствах, утворювалося близько 127 тис. т молочної сироватки

З метою створення на місцях потужностей з переробки та утилізації відходів спільним українсько-бельгійським підприємством з іноземними інвестиціями «Євролакт» у 2005 році на території ВАТ «Вознесенський сиркомбінат» (м. Вознесенськ) встановлено установку з переробки підсирної сичужної та кислотної сироватки, потужністю з переробки 500 т/добу. Основні продукти переробки: молочний цукор, білковий концентрат, молочні концентровані кислоти. За 2012 рік перероблено 22,2 тис. т сироватки

Також, на підприємствах харчової промисловості утворюються відходи тари і пакувальних матеріалів, які передаються спеціалізованим підприємствам. Власних потужностей з їх переробки підприємства регіону не мають.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва.

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. В соціально-економічному плані екологізація повинна спиратися на перехід до природозберігаючих методів господарювання, а в технічному – на екологізацію технологій виробництва і природокористування.

Основні напрямки екологізації виробництва:

розробка ефективних засобів очищення промислових, комунальних стічних вод і промислових та транспортних викидів в атмосферу;

зменшення або повна ліквідація шкідливих відходів, що забруднюють довкілля;

утилізація, тобто повторне використання відходів;

збалансування темпів експлуатації екосистеми природокористування з інтенсивністю самовідтворення цих екосистем;
 екологічна стандартизація і сертифікація технологій, техніки і продукції;
 економія енергії, зміна її джерел на екологічно «чисті»,
 ресурсозбереження.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Соціально-економічні тенденції в сільському господарстві.

Миколаївщина має значні можливості для розвитку сільськогосподарської галузі, перетворення її у високоефективний, експортноспроможний сектор економіки. Це і сприятливі природно-кліматичні умови, родючі землі, трудові ресурси та давні хліборобські традиції. Область вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси. Загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2 млн. га (займає близько 5% площ України), з яких 1,7 млн. га становить рілля. Слід зазначити, що останніми роками відбувається скорочення площ сільськогосподарських угідь (2007,1 тис. га у 2012 році проти 2010,8 тис. га у 2005 році). Це свідчення того, що певна частина цих угідь переводиться в несільськогосподарські землі для потреб промислової та соціально-побутової інфраструктури.

Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем освоєння. Сільськогосподарські угіддя займають близько 82% загальної земельної площі. Характерною особливістю структури сільгоспугідь є значна питома вага орних земель (84,6%). Решта площ використовується під пасовища (13,2%), багаторічні насадження (1,8%), сіножаті (0,2%), перелоги (0,2%). Найбільш розорані сільськогосподарські угіддя в Арбузинському районі (91,1%), найменш – у Врадіївському (76%).

У 2012 році в регіоні вирощено 2,8% загальнодержавного обсягу виробництва зернових культур (у 2011р. – 4,6%); 8,3% – насіння соняшнику (7,3%); 1,2% – ріпаку (6,1%), 5,2% – овочів (4,9%); 1,8% – плодів та ягід (2,3%); 1,6% – м'яса у живій вазі (стільки ж); 3,2% – молока (3,3%); 2,9% – яєць (3,3%); 2,6% – вовни (2,5%).

У розрахунку на одну особу населення виробництво зернових культур перевищило відповідний загальнодержавний показник на 7,2%, насіння соняшнику – у 3,2 рази, овочів – удвічі, молока – на 25,2%, яєць – на 12,4%. Натомість нижчим цей показник був по картоплі – на 71%, плодах та ягодах – на 31,8%, м'ясу (у живій вазі) – на 38,2%.

Таблиця 11.1.1. Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції на одну особу населення(кг)

Роки	Зернові культури	Соняшник	Картопля	Овочі	Плоди та ягоди	М'ясо (у забійній вазі)	Молоко	Яйця від птиці всіх видів, штук
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Миколаївська область								
2005	1440	349	174	218	30	23	353	256
2006	1605	411	170	244	17	23	340	269
2007	531	215	87	126	19	27	314	279
2008	1989	431	150	229	31	24	307	322
2009	2067	464	141	280	24	21	308	397
2010	1855	494	144	298	32	24	307	483
2011	2226	535	182	407	37	26	310	523
2012	1087	589	148	443	30	42*	313	471
Довідково: Україна								
2008	1152	141	423	172	33	41	254	323
2009	999	138	427	181	35	42	252	345
2010	856	148	408	177	38	45	245	372
2011	1242	190	531	215	41	47	243	409
2012	1014	184	510	220	44	68*	250	419

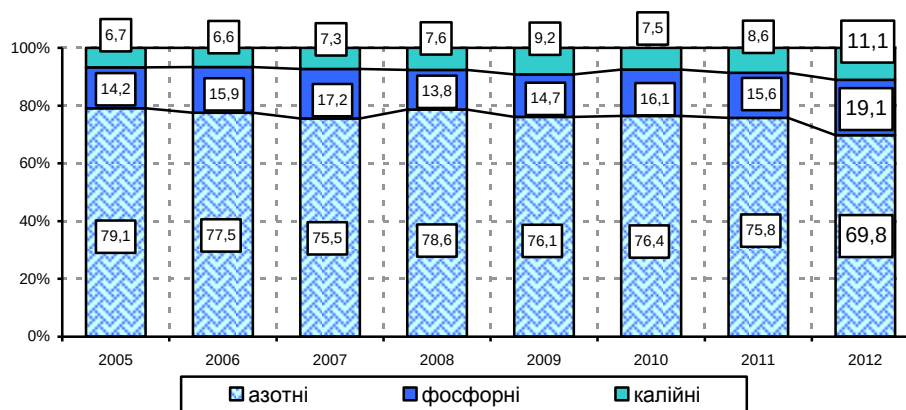
* У живій вазі

11.2. Вплив на довкілля.

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження.

Застосування добрив – один із визначальних елементів у системі заходів по нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності виробництва продукції рослинницької галузі.

Останніми роками в області відслідковується позитивна динаміка збільшення кількості застосованих добрив. Три роки поспіль цей показник перевищує відмітку 400 тис. ц. Під урожай 2012 р. сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) внесено 454,3 тис. ц мінеральних добрив, що в 2,7 рази перевищує рівень 2005 р. У розрахунку на 1 га всієї посівної площі застосовано 50 кг добрив проти 49 кг у 2011 р. та 18 кг – у 2005 р. Кількість внесених мінеральних добрив під посіви сільськогосподарських культур у порівнянні з 2011 р. збільшилася в господарствах 8 районів області. Найпомітніше зростання відмічалось в аграрних підприємствах Веселинівського (на 47%) та Кривоозерського (на 26%) районів. Найзначніша кількість цього виду добрив, застосованих на 1 га посівної площі, характерна для аграрних підприємств Веселинівського (75 кг), Казанківського та Первомайського (66 кг по кожному) районів.

Структура внесення мінеральних добрив за видами, %

Таблиця 11.2.1.1. Динаміка застосування добрив сільськогосподарськими підприємствами (крім малих)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2012 у % до 2011
Мінеральні добрива (у поживних речовинах), тис. ц	264,0	281,8	306,2	401,0	474,4	454,3	95,8
Внесено мінеральних добрив на 1 га посівної площі, кг	29	28	31	41	49	50	102,0
Органічні добрива, тис. т	102,8	92,0	114,8	188,8	102,2	93,4	91,4
Внесено органіки на 1 га посівної площі, т	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	100,0

Під урожай 2012 р. кількість внесених добрив на кожний гектар посівів зернових культур (без кукурудзи) збільшилася порівняно з 2011 р. на 9,1% і становила 60 кг поживних речовин, кукурудзи на зерно – на 17,8% (53 кг), овочів – на 11,9% (179 кг), картоплі – на 10,6% (115 кг), кормових культур – на 87,5% (18 кг). Натомість на 1 га посівної площі технічних та продовольчих баштанних культур міндобрив застосовано відповідно по 41 кг та 3 кг, що на 2,4% та на 57,1% менше ніж у попередньому році.

Необхідною умовою підвищення родючості ґрунту й ефективності сільськогосподарського виробництва є зважена концепція раціонального застосування мінеральних та органічних добрив. Під урожай 2012 р. внесено 93,4 тис. т органічних добрив, на 8,6% менше ніж у попередньому році. Серед районів області найзначніше зниження показника зафіксовано в сільгосппідприємствах Очаківського (на 89,4%), Кривоозерського (на 72%) та Казанківського (на 71,4%) районів; водночас в Жовтневому районі органіки застосовано в 5,9 рази більше ніж у 2011 р.

11.2.2. Використання пестицидів.

Сільгоспвиробниками Миколаївської області у 2012 році використано 1,44 тис. т засобів захисту рослин проти 1,36 тис. т у 2011 році (на 5,5% більше), площі на яких застосовувалися засоби захисту рослин зменшилися на 2,5%.

Таблиця 11.2.2.1 Застосування засобів захисту рослин по роках

	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	0,976	0,894	0,989	1,0	1,35	1,21	1,36	1,44
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис.га	585,0	1246,3	1397,6	1637,5	2184,3	2189,1	2097,0	2044,0
Кількість внесених пестицидів на 1 га, кг	1,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,55	0,65	0,7

11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель.

Степ України — це унікальний регіон, який спроможний вирішувати головну проблему сьогодення — забезпечувати населення високоякісною продукцією, а переробну промисловість — повноцінною сировиною. Проте основною перешкодою для щорічного отримання високих урожаїв є посушливий клімат, який характеризується недостатньою кількістю опадів. Зменшення негативного впливу посухи на продуктивні процеси рослин, оптимізація умов вирощування культур у посушливих регіонах досягається за рахунок зрошення.

В Миколаївській області 190,32 тис. га зрошувальних земель, з них зрошення здійснюється за допомогою:

державних систем – 157,87 тис. га;

мале зрошення – 32,46 тис. га

Державне управління в системі зрошення покладено на Держагентство з водних ресурсів України, на балансі територіальних підрозділів якого знаходяться державні системи зрошення.

Миколаївське обласне управління водних ресурсів за рахунок роботи районних та міжрайонних структурних підрозділів здійснює експлуатацію дев'ятнадцяти зрошувальних систем, що використовують у якості джерел водозабору води з р. Південний Буг, р. Інгул та р. Інгулець.

Найбільш потужна зрошувальна мережа (Інгулецька і Явкінська зрошувальні системи) експлуатується управлінням каналів Інгулецької

зрошувальної системи. Продуктивність водозабірних споруд - 62,4 м³/с. Водозабір здійснюється з р. Інгулець, якість якої через регулярні аварійні скиди високомінералізованих шахтних вод Кривбасу значно погіршується (зростає мінералізація), що, у свою чергу, ускладнює зрошувальні умови.

Згідно з дозволом на спецводокористування від 14.04.2011 № УКР 3297 А/НИК, управління каналів Інгулецької зрошувальної системи здійснює водоподачу для зрошення загальної площі – 54,8 тис. га, при ліміті водозабору 385,2 млн. м³/рік. Із зазначеного ліміту обсяг водопостачання в межах Миколаївської області складає не більше 98,9 млн. м³/рік.

Загальний перелік зрошувальних систем, які експлуатуються на території області, наведено у табл. 11.2.3.1

Таблиця 11.2.3.1 Зведені відомості щодо зрошувальних систем Миколаївської області

№ з/п	Найменування зрошувальних систем	Зрошувальна площа, га	Водозабір у 2012 році, млн. м ³	Джерело водозабору
1	2	3	4	5
1	Інгулецька	42667	97,099	р. Інгулець (басейн р. Дніпро)
2	Явкинська	50294		
3	Спаська	10351		
4	Південно-Бузька	10267	16,581	р. Південний Буг
в т. ч.	Кам'янська	6473	2,117	Кам'янське водосховище
	Петрівська	1674	1,565	Нечаянське водосховище
	Катеринівська	2227	0,161	Катеринівське водосховище
5	Інгульська	4978	0,212	р. Інгул
6	Костичевська	2071	0,638	р. Інгул
7	Білоусівська	7727	1,373	р. Південний Буг
8	Щербанівська	1319	-	Щербанівське водосховище
9	Єланецька	576	-	Єланецьке водосховище
10	Вознесенська	1009	1,063	р. Південний Буг
11	Олександрівська	422	-	р. Південний Буг
12	Водяно-Лоринська	1215	-	Водяно-Лоринське водосховище
13	Ястребинівська	522	-	р. Південний Буг
14	Новоодеська	4421	1,154	р. Південний Буг
15	Новоафронівська	847	законсервована	Щербанівське водосховище
16	Мічуринська	3566	-	р. Інгулець
17	Комінтернівська	2948	-	р. Інгулець
18	Кандибинська	1162	0,823	р. Південний Буг
19	Вольнівська	1129	-	р. Південний Буг
	ВСЬОГО:	157865	118,943	

В 2012 році в області зрошено 21,09 тис. га, що складає 11,1% від загальної площі зрошувальних угідь по області і є на рівні з обсягами зрошення 2011 року.

З политих протягом 2012 року 21,09 тис. га доля крапельного зрошення складає 33,3 % (7,03 тис. га), що у порівнянні з минулим роком більше на 5,7 %.

За даним статистичної звітності за формою 2 – ТП (водгосп) 2012 року, в області для потреб зрошення використано 47,37 млн. м³, що у порівнянні з попереднім роком більше на 14,09 млн. м³ (на 29,7%).

Стосовно якості води, яка використовується для зрошення, зазначаємо, що в 2012 році, за даними лабораторних досліджень Миколаївського регіонального управління водного господарства в Інгулецькому магістральному каналі, згідно з вимогами ДСТУ 2430-94 «Якість поливної води для зрошення. Агрономічні критерії», поливну воду віднесено до II класу і є обмежено-придатною для зрошення.

Мінералізація протягом всього поливного періоду змінювалась у діапазоні від 1,544 г/дм³ до 1,712 г/дм³, хімічний склад зрошувальної води сульфатно-хлоридно-гідрокарбонатний та хлоридно-сульфатно-гідрокарбонатний, натрієво-магнієво-кальцієвий. Величина рН складала від 8,30 до 8,41.

Результати хімічних аналізів, які наведено у таблиці 11.2.3.2, показали таке:

за небезпекою вторинного засолення ґрунтів оцінку якої проведено з урахуванням загальної концентрації токсичних іонів, відображених в еквівалентах хлору, величина концентрації токсичних іонів змінюється від 10,25 мг-екв/дм³ (в травні), до 13,89 мг-екв/дм³ (в серпні) і віднесено до II класу (концентрація токсичних іонів для II класу знаходиться в межах (для важкосуглинкових ґрунтів) від 5 до 25 мг-екв/дм³). Така вода оцінюється як обмежено придатна з ризиком вторинного засолення ґрунтів.

Усе це свідчить про те, що зрошення такою водою буде завжди приводити до вторинного засолення ґрунтів і зниження врожаю сільськогосподарських культур на 10-25%.

за небезпекою підлуження ґрунту оцінка води проведена на основі комплексної оцінки показників рН, токсичної лужності (HCO_3^- - Ca^{2+}) і лужності від нормальних карбонатів CO_3^{2-} .

Воду джерела зрошення віднесено до II класу і оцінено як обмежено придатну по величині рН, яка в усіх відібраних пробах становить більше 8 одиниць. Величина рН для I класу води для нейтральних ґрунтів не повинна перевищувати показник – 8.

за небезпекою опіків листя і коренів рослин якість води оцінюється за вмістом загальної лужності, токсичної лужності, лужності від нормальних карбонатів і по вмісту хлору.

Воду віднесено до II класу і оцінено як обмежено придатну як за вмістом хлору $\text{Cl}^- > 3$ мг-екв/дм³, так і по вмісту HCO_3^- – більше 3,5 мг-екв/дм³. Показник вмісту хлору змінюється від 8,11 до 10,18 мг-екв/дм³, а вміст іонів HCO_3^- становить від 3,50 до 7,48 мг-екв/дм³. Застосування такої води небезпечне, особливо при поливі дощуванням у спекотний денний час.

Потрібно забезпечити зменшення концентрації хлору шляхом розведення води до безпечних меж, а також хімічна меліорація.

за небезпекою осолонцювання ґрунтів якість води оцінювалася на підставі співвідношення суми лужних катіонів натрію і калію до суми усіх катіонів з урахуванням буферності і гранулометричного складу ґрунтів та з урахуванням співвідношення в зрошувальній воді катіонів магнію до катіонів кальцію. При цьому враховується клас води за небезпекою засолення і підлучення ґрунтів. Фактичне співвідношення складає від 53,26% до 63,37 %, а допустиме для I класу – менше 40%. Така вода відноситься до II класу і оцінюється як обмежено придатна.

Таким чином, слід зазначити, що при використанні для зрошення води II класу існує небезпека:

- підлучення ґрунтів за рахунок величини рН (більше 8);
- опіку листя та коренів рослин через високий вміст хлору;
- осолонцювання ґрунтів і погіршення їх властивостей внаслідок високого вмісту $\text{Na}^+ + \text{K}^+$ (більше 40 % від суми катіонів).

Усе вищезазначене вимагає більш уважного ставлення до використання цієї води для поливу сільськогосподарських культур, організації виконання заходів з поліпшення якості поливної води і проведення комплексу робіт із запобігання погіршення родючості ґрунтів.

11.2.4. Тенденції в тваринництві.

Тваринництво - невід'ємна споріднена з рослинництвом галузь. Воно покликане задовольнити потреби населення у м'ясомолочних продуктах, а також потреби легкої та інших галузей промисловості в багатьох видах сільськогосподарської сировини.

Тваринництво області представлене такими основними галузями як скотарство, свинарство і птахівництво. Певною мірою розвинутими є бджільництво, вівчарство й кролівництво

У 2012 р. за попередніми даними, виробництво тваринницької продукції забезпечило 27,1 % всієї валової продукції сільського господарства, що на 4 в.п. більше від аналогічного показника 2011 р. Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з попереднім роком склав 96,9%, зокрема в аграрних підприємствах – 94,5%, господарствах населення – 97,6%. Господарствами усіх категорій торік вирощено 48,3 тис. т худоби та птиці (у живій вазі), що на 0,6% більше, ніж у попередньому році. Відношення обсягів вирощування худоби до її реалізації на забій дорівнювало 97,6% (97,2% – у 2011 р.). У цілому по області одержано 49,5 тис. т м'яса (у живій вазі), що на 0,2% більше, ніж у попередньому році та на 10,5% – ніж у 2005 р.

В структурі виробництва м'яса (у живій вазі) торік в усіх категоріях господарств найбільша питома вага припадала на м'ясо великої рогатої худоби – 38,8 % (36,8 % у 2011 р.); м'ясо свиней займало 33,7% (32,2%), птиці – 24,6% (28,1 %), овець та кіз – 1,6 % (стільки ж), інші види м'яса – 1,3% (аналогічно).

Скоротилася частка м'яса великої рогатої худоби проти 2005 р. на 14,6 в.п., овець – на 1,2 в.п., свиней – на 0,7 в.п., натомість зросла питома вага виробництва м'яса птиці – на 15,8 в.п., інших видів м'яса – на 0,7 в.п.

Всіма категоріями господарств за підсумками 2012 р. вироблено 367,4 тис. т молока, що на 0,4% більше рівня попереднього року, 97 т вовни (на 2,1% більше). Разом з тим, на 10,2% скоротилося виробництво яєць, становило 553,8 млн. штук.

Таблиця 11.2.4.1 Виробництво основних видів продукції тваринництва (усі категорії господарств)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2012 у% до 2011
М'ясо всіх видів (у живій вазі), тис.т	44,8	44,4	50,7	46,0	39,9	45,9	49,4	49,5	107,6
Молоко, тис.т	432,3	413,1	379,2	368,8	367,7	364,0	365,9	367,4	100,5
Яйця, млн. штук	313,7	327,0	336,7	386,3	473,9	572,7	617,0	553,8	107,7
Вовна, т	64	84	83	95	120	102	95	97	93,1

Вклад області у виробництво основних видів тваринницької продукції в цілому по Україні характеризується такими показниками: господарствами усіх категорій реалізовано молока всіх видів 3,2 % загальнодержавного показника (3,3 % у 2011 р.), молока всіх видів – 3,2% (3,3 %), яєць від птиці всіх видів – 2,9 % (3,3 %), вовни – 2,6 % (2,5 %), худоби та птиці на забій у живій вазі – 1,6 % (стільки ж).

Позитивну роль у стабілізації виробництва тваринницької продукції відіграють господарства населення. Ця категорія господарств виявилася більш стійкою в умовах переходу до ринкових відносин, та забезпечила відносну стабільність тваринницької галузі аграрного сектору, компенсувавши значною мірою зменшення виробництва в сільськогосподарських підприємствах. Проте результати діяльності домогосподарств були б набагато кращими, якщо б не високі ціни на корми, проблеми з реалізацією продукції, матеріально-технічним забезпеченням, соціальними і демографічними змінами на селі.

Господарствами населення у минулому році вироблено 90,2% загальнообласного обсягу молока (на 1 в.п. менше ніж у 2011 р.), 83,6% м'яса у живій вазі (на 2,2 в.п. більше), 76,3 % вовни (на 0,5 в.п. менше) та 24,5% яєць (на 2,5 в.п. більше). Торік цією категорією господарств вироблено м'яса (у живій вазі) – 41,4 тис. т, що на 3% більше порівняно з попереднім роком, молока – 331,3 тис. т (на 0,7 % менше), яєць – 135,6 тис. т (на 0,1% більше), вовни – 74 т (на 1,4% більше). Господарства населення майже вичерпали можливості для подальшого нарощування обсягів виробництва м'ясної продукції. Крім того, племінна робота в них практично відсутня, що негативно впливає на якісний породний склад тварин. За останні 8 років у цих господарствах спостерігається тенденція зменшення виробництва яєць (на 18,9

%) та молока (на 15,4 %). Збільшилося виробництво вовни (на 76,2 %) та м'яса у живій вазі (на 11,3 %).

Сільськогосподарськими підприємствами перевищені обсяги 2011 р. по виробництву молока (на 12,1 %) та вовни (на 4,5 %). Тим часом, у цих господарствах виробництво яєць скорочено на 13,1%, м'яса у живій вазі – на 12%. Господарствами Арбузинського, Снігурівського та Миколаївського районів у 2012 р. забезпечено близько половини обсягу виробництва м'яса (у живій вазі) в сільськогосподарських підприємствах області; Арбузинського та Очаківського – більше половини (50,8%) молока, Снігурівського, Арбузинського та Баштанського – основна частина (майже 95%) яєць.

Середній надій молока від однієї корови в аграрних підприємствах становив 3962 кг, на 7,1% більше ніж у 2011 р. У середньому від однієї курки-несучки цією категорією господарств було отримано 295 штук яєць, на 1,3% менше ніж у попередньому році, водночас на 5,4% більше ніж у 2005 р. Настриг вовни від однієї вівці в аграрних господарствах порівняно з 2011 р. збільшився на 17,6%, разом з тим з 2005р. – зменшився на 16,7% і становив 2 кг.

Основою для нарощування обсягів виробництва тваринницької продукції є наявність поголів'я худоби та птиці. Нажаль, протягом минулого року в області спостерігалася негативна тенденція скорочення чисельності корів (на 2,2%), свиней (на 10,5%) та птиці (на 8,4%).

Таблиця 11.2.4.2 Поголів'я худоби та птиці в усіх категоріях господарств (на кінець року; тис, голів)

	2008	2009	2010	2011	2012	2012 у % до 2011
Велика рогата худоба	145,6	144,5	141,4	142,0	150,3	100,4
у т.ч. корови	96,2	93,5	92,4	91,8	89,8	99,4
Свині	113,7	147,7	166,9	155,9	139,6	93,4
Вівці та кози	48,6	53,2	48,7	48,0	49,7	98,6
Птиця всіх видів	3742,0	3856,2	4198,1	4065,3	3723,9	96,8

На початок 2013 р. 44,4% загальнообласного поголів'я великої рогатої худоби зосереджено у господарствах Баштанського, Новоодеського, Вознесенського, Снігурівського, Доманівського, Врадіївського та Березанського районів; 36,6% чисельності свиней – Первомайського, Арбузинського, Кривоозерського та Вознесенського районів. Аграрії Баштанського, Жовтневого, Вознесенського, Миколаївського, Новоодеського та Первомайського районів утримують 46,3% загального поголів'я овець та кіз у цій категорії господарств. Значна сумарна частка (53,7%) поголів'я птиці всіх видів припадає на господарства Снігурівського, Арбузинського, Баштанського та Первомайського районів.

Стосовно розподілу поголів'я худоби та птиці за категоріями господарств слід відмітити, що у минулому році зберігалася тенденція зростання питомої ваги окремих видів худоби, що утримується у господарствах населення. Так, на

початок поточного року на подвір'ях громадян зосереджено 86% загальнообласної чисельності великої рогатої худоби (на початок 2006 р. – 79,2%), з неї корів – 89,9% (88,1%), свиней – 59,8% (51,3%).

За період 2005-2012 рр. у сільськогосподарських підприємствах чисельність поголів'я великої рогатої худоби зменшилася на 43,7%, корів – на 33,6%, свиней – на 17,9%. Чисельність птиці за цей період зросла на 64%, овець та кіз – на 21,5%. У порівнянні з 2011 р. поголів'я великої рогатої худоби в аграрних підприємствах зменшилося на 1,9%, свиней – на 11,9%, овець та кіз – на 1,7%, птиці – на 26%. При цьому, за підсумками 2012р., 62,2% аграрних підприємств мали до 200 голів великої рогатої худоби, 28,6% – від 200 до 500 голів, 9,2% – від 500 голів до 3000 голів. Основна частина підприємств (66,4%) утримували не більше 300 голів свиней та 200 голів овець та кіз (61,7%). До 1 тис. голів птиці налічувалося у 42,1% сільськогосподарських підприємств, від 1 тис. до 10 тис. – у 21,1%, від 10 тис. до 50 тис. – у 15,8%, понад 50 тис. – у решти.

Науково доведено, що пріоритетним напрямом подальшого розвитку галузі тваринництва повинно стати великотоварне спеціалізоване виробництво, створення нових ферм і комплексів, технічне переоснащення діючих приміщень, що потребує значних капіталовкладень. З цією метою необхідно забезпечити фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання кредитів, розширення лізингових операцій, удосконалення системи міжгалузевих економічних відносин. Подоланню спаду виробництва продукції тваринництва сприятиме розвиток вітчизняної системи селекції та племінної справи, відтворення поголів'я худоби на вищій генетичній основі.

11.3. Органічне сільське господарство.

Екологічне (або органічне) сільське господарство – розповсюджена у всьому світі практика ведення сільського господарства без використання будь-яких видів хімічних препаратів (пестицидів, антибіотиків тощо). Як відомо, «хімія» накопичується не лише у виробленій продукції (рослинах, плодах, м'ясі тварин і птиці), але і в ґрунті, що завдає непоправної шкоди навколишньому середовищу. При веденні екологічного сільського господарства хімічні засоби підвищення врожайності і продуктивності повністю замінюються натуральними, в першу чергу – біопрепаратами. В результаті – аграрії виробляють екологічно чисту і безпечну продукцію для споживача. Сучасні біопрепарати є не лише повністю натуральними і екологічно безпечними засобами – їх ефективність на рівні із ефективністю агрохімікатів, а в деяких випадках і перевищує її.

В області існує Миколаївська обласна асоціація фермерів та приватних землевласників «Відродження» – незалежна самоврядна громадська організація, яка захищає інтереси 4574 фермерських та майже 39000 особистих селянських господарств. Мета створення організації – захист інтересів селян шляхом належного громадського контролю за діяльністю влади по додержанню прав і законних інтересів фермерів та селян-землевласників, сприяння

розвиткові масового фермерського руху в Миколаївській області, інформативне забезпечення як фермерів, так і споживачів сільськогосподарської продукції про наявність попиту та пропозиції, впровадження інноваційних технологій господарювання з меншим виснаженням ґрунту.

Асоціація має свою регіональну інфраструктуру, яка налічує 14 районних осередків, об'єднує на добровільних засадах власників фермерських та особистих селянських господарств, а також працівників обслуговуючих кооперативів, інших недержавних підприємств та організацій, які формують фермерську структуру і обслуговують членів асоціації.

Асоціація «Відродження» є членом асоціації фермерів та приватних землевласників України. Члени асоціації постачають у 12 країн світу свою продукцію:

- соняшникову рафіновану дезодоровану виморожену олію;
- томатну пасту в асортименті, виготовлену по технології Cold break та Hot break.

- овочеві консерви, томатну пасту та соки в асортименті, виготовлені з екологічно чистої сировини у скляній тарі;

- зернові та олійні культури, сою;

- ковбасну продукцію та м'ясні копченості;

- м'ясо та молоко в асортименті.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії.

Сучасна енергетика Миколаївської області характеризується поступовим старінням обладнання електростанцій, зростанням питомих витрат пального та низьким коефіцієнтом корисної дії (ККД). Більшість комунальних підприємств Миколаївщини за останні 10 років не отримували достатнього фінансування для ремонту і модернізації обладнання та мереж.

В Миколаївській області функціонує 34 підприємства, які виробляють теплову енергію та забезпечують опалення житлових будинків і об'єктів соціальної сфери. Підприємствами теплопостачання експлуатується 197 котелень. Більшість – майже 92%, котелень теплопостачальних підприємств є дрібними опалювальними котельними з малоефективними, морально і фізично зношеними котлами, з низьким ККД, застарілою автоматикою і палиниковими пристроями, що обумовлює значні перевитрати палива. Основним видом палива для котелень є природний газ, частка якого становить 85% від загальних обсягів всіх видів палива.

За підсумками 2012 року по Україні встановлені потужності атомних (13,835 тис.МВт) і гідроакумуючих (861,5 МВт) електростанцій збереглися на рівні 2011 року (відповідно до статистичних даних ДП «НЕК «Укренерго»).

Аналізуючи відповідний показник за 2011, 2012 роки по атомним (3,0 тис.МВт) та гідроелектростанціям (317,0 тис.кВт) Миколаївської області, прослідковується аналогічна рівність річних потужностей.

На території Миколаївської області у 2012 році трьома агрегатами ВП «Южно-Українська АЕС» вироблено 17682,9 млн.кВт.год електроенергії, що на 111,1 млн.кВт.год більше, ніж у 2011 році. У 2012 році забезпечено стабільну роботу гідроелектростанцій області (Мигіївська ГЕС, Первомайська ГЕС, Костянтинівська ГЕС, Олександрівська ГЕС), на яких, за рахунок використання скидного потенціалу р. Південний Буг та водосховищ, вироблено 209,0 млн.кВт.год електричної енергії.

Найбільше зростання встановленої потужності за підсумками 2012 року показали вітрові електростанції. На території Миколаївської області за 2012 рік ТОВ «Вітряний парк Очаківський» (15 агрегатів) потужністю 37,5 МВт вироблено 58,5 млн.кВт.год електроенергії, що складає 0,3 % від загальної кількості виробленої електроенергії по Миколаївщині.

За 2012 рік вироблено 18155,6 млн.кВт.год електроенергії, що на 148,1 млн.кВт.год (на 0,82%) більше, ніж за минулий рік.

Дані про виробництво електроенергії наведено в таблиці 12.1.1.

Таблиця 12.1.1 Потужність електростанцій та виробництво електроенергії в Миколаївській області у 2011, 2012 роках

Р о к и	Усі електростанції		У тому числі							
			гідроелектростанції		теплові		атомні		інші	
	потуж- ність, тис.кВт	вироб- ництво електро- енергії, млн. кВт.год	потуж- ність, тис.кВт	виробни- цтво електро- енергії, млн. кВт.год	потуж- ність, тис.кВт	вироб- ництво електро- енергії, млн. кВт.год	потуж- ність, тис. кВт	вироб- ництво електро- енергії, млн. кВт.год	потуж- ність, тис.кВт	вироб- ництво електро- енергії, млн. кВт.год
20 11	3451,2	18007,5	317,0	226,1	109,2	209,6	3000,0	17571,8	-	-
20 12	3460,8	18155,6	317,0	208,6	106,3	205,6	3000,0	17682,9	37,5	58,5

За 2012 рік по Миколаївській області спожито 2301,7 млн.кВт.год електроенергії, що на 66,3 млн.кВт.год (3,0 %) більше, ніж за 2011 рік.

Структуру споживання електроенергії по Миколаївській області за 2011, 2012 роки наведено у таблиці 12.1.2.

Таблиця 12.1.2 Структура споживання електроенергії в Миколаївській області у 2011, 2012 роках

Рік	Загальне споживання електроенергії, млн. кВт.год	У тому числі за групами споживачів					
		Промисловість	Сільськогосподарські товаровиробники	Житлово-комунальне господарство	Бюджетні установи	Населення (безпосередньо)	Інші
2011	2235,4	596,1	89,8	131,8	162,4	957,2	297,7
2012	2301,7	602,7	89,5	133,9	166,0	1002,8	306,8

У Миколаївській області за 2012 рік підприємствами і організаціями регіону на виробничі та комунально-побутові потреби використано 1,3 млн. т паливних ресурсів в умовному вимірі.

Серед регіонів України за обсягами використання палива Миколаївщина посіла 18 місце, а її частка в загальнодержавному показникові склала 0,9%. За обсягами споживання газу природного та вугілля кам'яного Миколаївщині належить 15 місце, палива дизельного – 14, бензину моторного – 18.

У структурі паливних ресурсів Миколаївської області продовжує домінувати газ природний – 68% усіх використаних об'ємів. Порівняно з попереднім роком обсяги його споживання скоротилися на 8%. Слід зазначити, що 94% загальнообласних обсягів спожитого газу природного використано промисловими підприємствами.

Традиційно значною залишається частка палива дизельного – 16%, майже три чверті загальних обсягів цього виду палива спожито у сільському господарстві та підприємствами транспорту і зв'язку.

У 2012 році по Миколаївській області спостерігалось зменшення споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у порівнянні з 2011 роком (виключення становлять дрова для опалення), що продемонстровано у таблиці 12.1.3.

Таблиця 12.1.3, динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у Миколаївській області

	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6
Вугілля, тис. т	32,4	31,4	123,5	181,2	170,2
Газ природний, млн. м ³	1426,5	1203,6	1310,8	1287,4	1197,1
Дрова для опалення, тис. м ³ щільних	34,8	26,6	26,6	25,1	26,3

1	2	3	4	5	6
Бензин моторний, тис. т	115,4	108,5	109,8	107,4	102,8
Газойлі (паливо дизельне), тис. т	183,2	173,2	194,1	195,6	194,3
Мазути топкові важкі, тис. т	3,4	3,7	3,3	3,2	1,9
Пропан і бутан скріплені, тис. т	7,4	9,3	10,0	10,2	9,6
Вугілля, тис. т	32,4	31,4	123,5	181,2	170,2
Газ природний, млн. м ³	1426,5	1203,6	1310,8	1287,4	1197,1

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.

Підвищення енергоефективності та впровадження енергозберігаючих технологій - один із програмних шляхів формування енергетичної безпеки України. Миколаївська область має потужний природний потенціал для впровадження механізмів енергозбереження та розвитку альтернативної енергетики.

Впровадження ефективних енергозберігаючих заходів промисловими підприємствами, бюджетними організаціями Миколаївської області здійснюється відповідно до Програми економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2011-2014 роки «Миколаївщина – 2014». На всіх етапах реалізації Програми здійснюються заходи Цільової програми підвищення енергоефективності Миколаївської області на 2010-2015 роки, затвердженої рішенням обласної ради 22.10.2010 № 2.

Основною метою програм на теперішній час та найближчу перспективу є надійне, економічно ефективне та екологічно чисте енергозабезпечення за умов зменшення питомих витрат органічного палива, збільшення обсягів використання альтернативних та поновлюваних джерел енергії, зменшення бюджетних видатків за спожиті енерготеплоносії.

Завдяки впровадженню у 2012 році ефективних енергозберігаючих заходів промисловими підприємствами, бюджетними організаціями області зекономлено 28,820 тис.т у.п. паливно-енергетичних ресурсів вартістю 76,0 млн.грн. З них 3,821 млн.м³ природного газу, 8,418 тис.т нафтопродуктів, 9,632 тис.т вугілля, 20,972 млн.кВт.год. електроенергії, 0,495 тис.Гкал теплової енергії.

Забезпечено стабільну роботу гідроелектростанцій та когенераційних установок області, на яких 2012 року зекономлено 13,944 тис.т у.п. паливно-енергетичних ресурсів (в переведенні на газ економія склала 16,0 млн.куб.м) вартістю 49,6 млн.грн., у тому числі 8,0 тис.т. нафтопродуктів, 9,306 млн.кВт.год електроенергії.

Обсяг залучених коштів на фінансування розробки та впровадження енергозберігаючих заходів програми енергозбереження за рахунок усіх джерел 2012 року по Миколаївській області становив 93,3 млн.грн., що на 12,3 млн.грн. більше, ніж у 2011 році.

Впровадження приладів обліку газу, теплової та електричної енергії на об'єктах бюджетної сфери області становить 100%. На проведення капітальних та поточних ремонтів 2012 року витрачено 37,2 млн. грн.

В рамках проведення комплексної модернізації та технічного переоснащення на промислових підприємствах, в житлово-комунальному господарстві, на об'єктах бюджетних установ та в побуті у 2012 році проведено реконструкцію системи опалення та встановлення нової котельні обласного протитуберкульозного диспансеру, переведення усіх котелень бюджетної сфери м. Вознесенська на комбіноване опалення зі встановленням електрокотлів, що дозволило отримати 30% економію споживання газу. В Первомайському районі, завдяки встановленню електричних котлів, споживання газу скоротилося вдвічі.

За станом на 01.01.2013 електричне опалення впроваджено на 395 об'єктах, у тому числі у 120 закладах освіти, 104 закладах охорони здоров'я та 171 інших закладах, а також у 1103 квартирах багатоповерхових житлових будинків та у 5068 індивідуальних будинках. Обсяги заміщеного газу становлять 0,7 млн.м³ вартістю 2,9 млн. грн.

За результатами проведеного в Державному агентстві екологічних інвестицій України конкурсного відбору енергозберігаючих проектів для фінансування у 2012 році по Миколаївській області відібрано 17 проектів з капітального ремонту по об'єктах соціальної сфери на загальну суму фінансування 50,2 млн. грн. Впровадження зазначених заходів дозволить щороку економити 12,3 млн. грн. бюджетних видатків та 5,9 тис. т у.п.

Протягом 2012 року активно популяризується на Миколаївщині питання енергозбереження: у березні проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Природоохоронні аспекти використання відновлювальних джерел енергії в Україні», круглий стіл з питань енергоефективності в межах програми міжнародної спеціалізованої виставки «Наш дім. Енергоефективність»; в жовтні організовано виставку та конференцію-семінар на тему: «Наш дім. Енергозбереження-2012»; проведено енергетичні аудити, семінари, просвітня робота зі школярами навчальних класів.

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля.

Електроенергетичні об'єкти мають значний вплив на довкілля. Характерними рисами такого впливу є інтенсивність, багатоплановість, які проявляється у одночасному впливі на атмосферу, гідросферу, літосферу, біосферу; різноманітність через відчуження територій, порушення природних ландшафтів, хімічне та радіоактивне забруднення, теплові, радіаційні, акустичні та інші фізичні впливи; масштабність - прояв не лише в локальному і регіональному, а й у глобальному масштабі.

Загальний обсяг викидів стаціонарними джерелами Миколаївської області за 2012 р. склав 25,3 тис. т забруднюючих речовин, що на 1,6% більше, ніж у 2011 році. Підприємствами паливно-енергетичного комплексу викинуто в

атмосферне повітря 6,86 тис. т забруднюючих речовин, що складає близько 27% від загального обсягу викидів стаціонарними джерелами області.

Вплив підприємств паливно-енергетичного комплексу Миколаївщини обумовлено викидом у повітря діоксиду сірки, оксиду вуглецю, оксидів азоту, діоксиду вуглецю, речовин у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом та інших шкідливих речовин.

Основними забруднювачами атмосферного повітря з підприємств паливно-енергетичного комплексу Миколаївщини є: ПАТ «Миколаївська ТЕЦ», загальний обсяг викидів на 2012 рік якого склав 0,136 тис. т (на 0,015 тис. т менше, ніж у 2011 році); ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» викинуто за 2012 рік 0,322 тис. т забруднюючих речовин (на 0,002 тис. т менше, ніж у 2011 році).

З метою зменшення викидів забруднюючих речовин вищезазначених підприємств в атмосферне повітря та підвищення енергоефективності виробничої діяльності у 2012 році ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» розроблено 7 енергоефективних проектів з реконструкції котелень, проведено 98 комплексних екологотеплотехнічних режимно-налагоджуваних випробувань котлів, впроваджено систему каскадного і погодного керування котельні. ПАТ «Миколаївська ТЕЦ» ведеться робота з розробки проектної документації на заміну у м. Миколаєві існуючих металевих теплотрас.

При роботі АЕС утворюються тверді, рідкі та газоподібні радіоактивні відходи. Твердими відходами АЕС є частини демонтованого обладнання, відпрацьовані фільтри, сміття тощо. Рідкими відходами є залишки після випаровування радіоактивних вод, дезактиваційні розчини та ін. Усі радіоактивні газоповітряні потоки технологічного та вентиляційного походження піддаються попередньому очищенню.

За результатами функціонування ВП «Южно-Українська АЕС» 2012 року вміст радіонуклідів Цезію-137 та Стронцію-90 у ґрунтах, рослинності, донних відкладах у порівнянні з 2011 роком не підвищився.

Основний фактор екологічної небезпеки АЕС - можливість радіоактивного забруднення довкілля внаслідок аварійних техногенних викидів при роботі атомних реакторів.

Потужність дози гама-випромінювання на місцевості в санітарно-захисній зоні району розташування атомної електростанції у 2012 році відповідає середньому рівню «нульового фону», що є характерним для Миколаївської області. Інтегральна доза на місцевості відповідає рівням інтегральної дози 2011 року.

На потреби енергетики Миколаївської області у 2012 році використано 74,82 мил.м³ води, що складає 79,2% від обсягу використаних вод для потреб промисловості та 34,3% від загального обсягу використання вод по області (таблиця 4.1.3.2).

До проблемних питань роботи ВП «Южно-Українська АЕС» у напрямку водоспоживання належить підвищена мінералізація Ташлицької водойми – охолоджувача, гідрохімічний режим якого формується під впливом таких факторів:

природний притік мінералізованих вод балки Ташлик (концентрація по сухому залишку до 3200 мг/л);

надходження каналізаційних стоків м. Южноукраїнськ та зливові стоки; фільтраційний потік з боку шламонакопичувача ВП «ЮУ АЕС».

З метою приведення якості вод Ташлицької водойми–охолоджувача до технологічних вимог, згідно з відповідним регламентом, впроваджено систему продувки (розбавлення прісною водою) технічної водойми атомної станції за рахунок водозабору з р. Південний Буг та скиду до Олександрівського водосховища.

На підставі дозвільної документації, загальний обсяг скиду вод в результаті проведення продувки складає не більше 63,07 млн.м³/рік при секундних витратах не більше 2,0 м³

Контроль за дотриманням гранично допустимих концентрацій здійснюється у відповідних контрольних створах (500 м нижче скиду та у водоймі – охолоджувачі). Моніторинг за якісним станом вод р. Південний Буг та Олександрівського водосховища ведеться лабораторією підприємства.

Відповідно до узагальнених даних статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп), протягом останніх шести років зворотні води, які скидаються енергокомплексом ВП «ЮУ АЕС», є нормативно чистими.

За даними Миколаївського обласного центру з гідрометеорології, яким виконуються спостереження за радіологічним станом вод області, питома активність радіонуклідів у р. Південний Буг в районі розташування ВП «ЮУ АЕС» не перевищує нормативних показників.

Перелік підприємств енергетичної галузі Миколаївської області, які здійснюють скид зворотних вод у водні об'єкти наведено у таблиці 12.3.1.

Таблиця 12.3.1. Перелік підприємств енергетичної галузі, які здійснюють скид зворотних вод

Назва підприємства	Місце розташування	Назва водойми-водоприймача	Дозволені обсяги скиду зворотних вод, т.м ³ /рік	Якість вод, що скидаються
1	2	3	4	5
ВП «ЮУ АЕС» (продувка)	м. Южноукраїнськ	р. Південний Буг	63072,0	нормативно-чисті без очистки
Олександрівська ГЕС (ВП «ЮУ АЕС»)	м. Южноукраїнськ	р. Південний Буг	2841015,0	нормативно-чисті без очистки
Ташлицька ГАЕС (ВП «ЮУ АЕС»)	м. Южноукраїнськ	Олександрівське водосховище (р. Південний Буг)	4271,0	нормативно-чисті без очистки
ВАТ «Миколаївська ТЕЦ»	м. Миколаїв	Бузький лиман	7141,0	нормативно-чисті без очистки
Філія ВАТ ЕК «Миколаївобленерго», Костянтинівська ГЕС	Арбузинський район	р. Південний Буг	664095,6	нормативно-чисті без очистки

1	2	3	4	5
Філія ВАТ ЕК «Миколаївобленерго», Первомайська ГЕС	Первомайський район	р. Південний Буг	1048396,8	нормативно-чисті без очистки
Філія ВАТ ЕК «Миколаївобленерго», Мигіївська ГЕС	Первомайський район	р. Південний Буг	475422,72	нормативно-чисті без очистки

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.

Розвиток альтернативних відновлювальних джерел енергії є пріоритетним напрямком Програми економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2011-2014 роки «Миколаївщина 2014», затвердженої рішенням обласної ради від 25.03.2011 року № 3, та Цільової програми підвищення енергоефективності Миколаївської області на 2010-2015 роки, затвердженої рішенням обласної ради 22.10.2010 № 2.

Будівництво об'єктів відновлювальної енергетики дозволить не тільки отримати додаткові енергогенеруючі потужності для потреб регіону, але й залучити значні інвестиції в місцеву економіку, створити сотні нових робочих місць, розвивати інфраструктуру та реалізовувати важливі соціальні проекти.

Миколаївська область має відмінні стартові умови для розвитку альтернативної енергетики. Кількість сонячних днів у Очаківському районі становить близько 300 безхмарних днів на рік. На території Миколаївщини зосереджено близько 10% усього вітрового потенціалу України.

В 2012 році по Миколаївській області продовжується реалізація низки проектів із запровадження альтернативної енергетики в рамках розпочатого у 2011 році курсу на енергозбереження.

Найбільш перспективними майданчиками в Миколаївській області для розвитку вітроенергетики є Очаківське та Березанське вітрополя загальною площею 4000 га.

З метою освоєння вітроенергетичного потенціалу Миколаївської області ТОВ «Вітряний парк Очаківський» реалізує інвестиційний проект будівництва вітрових електростанцій, який відповідає напряму «Нова енергія» національних проектів України.

ТОВ «Вітряний парк Очаківський» реалізує будівництво 2-х черг ВЕС:

с. Дмитрівка Очаківського району введено в експлуатацію I чергу Очаківської вітрової електростанції загальною потужністю 300 МВт. Це - 10 вітрових електростанцій потужністю по 2,5 МВт кожна. Вартість будівництва I черги – 503 млн. грн. Термін окупності – 7 років. Робота цих вітроустановок дасть можливість зекономити 2,5 % потужності 1 ядерного реактора атомної електростанції, а введення в експлуатацію Очаківської ВЕС на повну потужність (300 МВт, або 120 вітроустановок) дасть можливість зекономити в еквіваленті 30% потужності 1 ядерного реактора атомної електростанції. 3 квітня 2012 року вітроустановками I черги Очаківської ВЕС вироблено 17,419 млн.кВт.год. електроенергії.

с. Тузли Березанського району в червні 2012 року введено в експлуатацію II чергу Очаківської ВЕС потужністю 12,5 МВт (5 вітроустановок по 2,5 МВт). Вартість інвестицій - 248 млн.грн. З червня 2012 року вітроустановками II черги Очаківської ВЕС вироблено 41,104 млн.кВт.год електроенергії.

ТОВ «Вітряний парк Очаківський» ведуться передпроектні розробки з будівництва трьох ВЕС (Матіасовської, Зоринської, Тузло-Лиманської) у Березанському районі. Початок будівництва заплановано на 2013 рік.

ТОВ «Тилігульська ВЕС» активно веде роботу з розвитку проекту будівництва вітроелектростанцій на території Анатоліївської, Ташинської та Краснопільської сільських рад Березанського району потужністю 500 МВт. Орієнтовна вартість інвестицій – 3 млрд. грн.

Протягом 2012 року проводились роботи з будівництва геліостанцій у Вознесенському районі загальною потужністю 29,3 МВт, у Березанському районі потужністю 52,9 МВт. Планується розпочати будівництво низки об'єктів геліоенергетики різної потужності у Казанківському, Баштанському, Снігурівському районах.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа області.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень.

Транспортний комплекс є важливою складовою у структурі економіки Миколаївської області. Він обслуговує потреби народного господарства та населення і є важливим фактором реалізації значного і вигідного геостратегічного потенціалу області.

В Миколаївській області сконцентрувалися всі потенційно привабливі умови для розвитку транспортної інфраструктури: географічне положення регіону, могутня багатогалузева промисловість, розгалужена транспортна система та розвинене портове господарство які обумовлюють її стратегічне значення для розвитку економіки області та України в цілому.

Унікальне географічне розташування області на півдні України на перехресті міжнародних транспортних коридорів, як одного із важливих центрів міжнародних економічних і транспортних зв'язків, через який проходять залізничні, автомобільні і трубопровідні міжнародні коридори, обумовлює необхідність першочергового розвитку магістральних шляхів сполучення. У перспективі інтенсивність цих зв'язків значно зростатиме.

Область має розгалужену транспортну систему, в структурі якої функціонує 1 міжнародний аеропорт, 4 морських торговельних порти, 1 річковий порт, підрозділи залізниці, кілька тисяч автоперевізників різних форм власності, які працюють на ринку автотранспортних перевезень.

Загальна транспортна мережа Миколаївської області включає 711 км експлуатаційної довжини залізничних колій загального користування, 9605 км автомобільних доріг, 58 км тролейбусних шляхів та 72 км трамвайних колій.

Автомобільні дороги на Миколаївщині мають особливу значимість, що обумовлюється її географічним розташуванням (розгорнутим сільськогосподарським виробництвом та близькістю річкових та морських портів). Загальна їх протяжність складається із автодоріг загального користування (4816 км) та автодоріг відомчого підпорядкування (4789 км). Із загальної протяжності доріг 87,7% становлять дороги з твердим покриттям.

В області на автомобільних дорогах загального користування нараховувалися 257 мостів і шляхопроводів загальною протяжністю 6,5 тис.пог.м., в їх числі 13 шляхопроводів протяжністю 0,7 тис.пог.м.

Через область проходять такі міжнародні автомобільні транспортні коридори:

Євразійський із проходженням по Україні: Одеса – Миколаїв – Херсон – Джанкой – Керч;

Чорноморське економічне співробітництво із проходженням по Україні: Рені – Ізмаїл – Одеса – Миколаїв – Херсон – Мелітополь – Бердянськ – Маріуполь – Новоазовськ;

Балтійське море – Чорне море з проходженням по Україні: Ягодин – Ковель – Луцьк – Тернопіль – Хмельницький – Вінниця – Умань – порти Чорного моря.

Через територію області проходять такі автомобільні шляхи державного значення:

Київ – Одеса;

Кіровоград – Платонове (на Кишинів через Любашівку) – М-13;

Одеса – Мелітополь – Новоазовськ (на Таганрог) – М-14;

Ульянівка – Миколаїв (через Вознесенськ) – М-23;

Дніпропетровськ – Миколаїв (через Кривий Ріг) – Р-06;

Олександрівка – Кіровоград – Миколаїв – Р-16.

До складу залізничного транспорту входять локомотивне та вагонне депо, залізничні станції, підпорядковані Одеській залізниці, Ольшанське міжгалузеве підприємство промислового залізничного транспорту. Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування на території регіону впродовж останніх шести років не зазнавала змін. На 1000 кв. км території припадає 28,9 км експлуатаційної довжини залізничних колій, що менше ніж в середньому по країні (35,8 км).

Через область проходять такі міжнародні залізничні транспортні коридори:

Євроазійський із проходженням по Україні: Херсон – Миколаїв – Одеса;

Чорноморське економічне співробітництво із проходженням по Україні: Рені – Ізмаїл – Одеса – Колосівка – з відгалуженням Колосівка – Миколаїв – Херсон – Чаплине – Бердянськ.

Трубопровідний транспорт області представлений Миколаївським управлінням магістрального аміакопроводу «Укрхімтрансміак» (довжина у межах обслуговування – 444 км, з технічною можливістю для транспортування рідкого аміаку – до 3 млн.т на рік.

Географічне положення області, наявність судноплавних артерій сприяють розвитку водного транспорту. Могутнім портовим містом не тільки області, а й України, є м. Миколаїв, де функціонують три морські й один річковий порти, які входять до єдиного Дніпровсько-Бузького морського транспортного вузла (ДБМТВ), зокрема:

ДП «Миколаївський морський торговельний порт»;

ДП «Дніпро-Бузький морський торговельний порт»;

ВП морський порт /Дніпро-Бузький/;

спеціалізований морський порт «Октябрськ»;

ДП «Миколаївський річковий порт» АСК «Укррічфлот».

Авіаційний транспорт представляє КП «Міжнародний аеропорт Миколаїв», який входить до числа великих аеропортів півдня України. У концепції розвитку єдиної транспортної системи України й області аеропорт Миколаїв планується зробити провідним міжнародним вантажо-пасажирським аеропортом півдня України, що працює за схемою «море – повітря – земля» на країни Прибалтики, Західної Європи, Середньої і Південно-Східної Азії.

Таблиця 13.1.1.1. Відправлення (перевезення) вантажів за видами транспорту (тис. т)

	Залізничний	Морський	Річковий	Автомобільний ¹	Авіаційний
2002	3415,1	171,7	60,0	18464,9	0,4
2003	4312,3	90,6	281,9	19104,0	0,3
2004	5419,1	114,9	533,1	23729,4	0,4
2005	5578,1	49,7	264,5	30780,4	0,4
2006	6392,1	23,5	299,3	30719,6	0,1
2007	7355,1	18,9	356,7	27255,4	0,3
2008	8702,8	23,3	199,9	28250,9	0,2
2009	4663,2	6,5	133,7	22023,2	0,0
2010	5472,5	–	–	21866,8	0,1
2011	6259,0	–	–	21835,8	0,2
2012	5602,7	–	1,5	20540,5	0,1

¹ З урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб. З 2002р. – з урахуванням комерційних вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів.

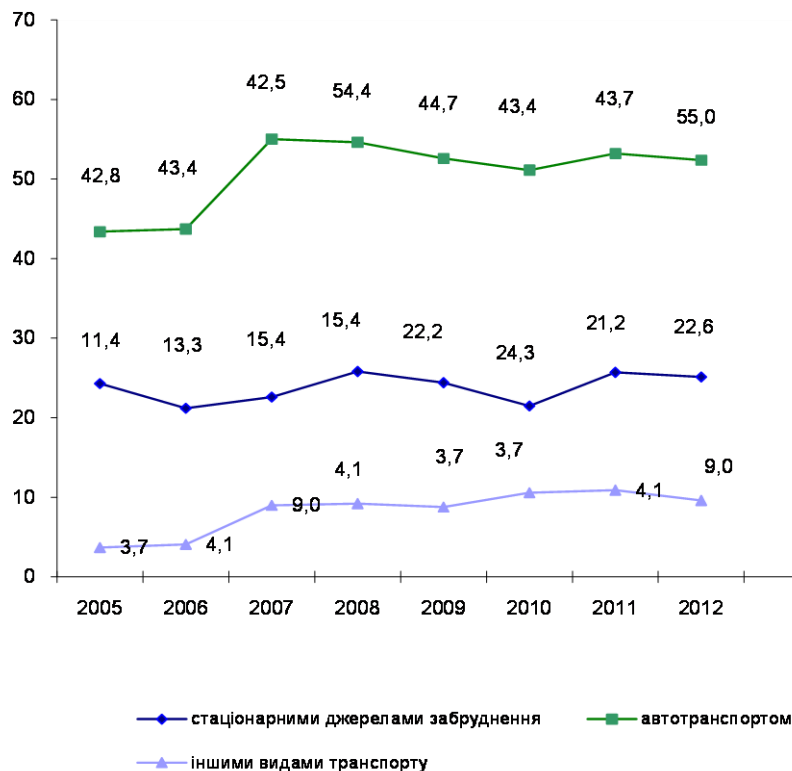
Автомобільний парк області налічує близько 300 тис. одиниць рухомого складу, з них 90% становлять автомобілі, що є приватною власністю мешканців регіону.

У середньому на 1000 осіб постійного населення приходить 200 одиниці легкового автотранспорту.

Розвиток малого бізнесу у сфері маршрутних пасажирських перевезень обумовив підвищення попиту населення на такий вид транспортних засобів, як автобус, порівняно з 2000 р., кількість автобусів зросла більше, ніж у 2 рази.

13.2. Вплив транспорту на довкілля.

Більше 71% від усіх забруднюючих речовин, які потрапили у повітря протягом 2012 року, викинуто пересувними джерелами.

Мал. 13.2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (тис. т)

На стан атмосферного повітря населених пунктів області значною мірою впливають викиди від роботи двигунів пересувних джерел забруднення, які домінують над викидами від стаціонарних джерел. Причиною цього є значне зростання кількості приватних транспортних засобів, незадовільний технічний стан автотранспорту, низька якість палива та відсутній дієвий контроль за ним.

В 2012 році в атмосферу надійшло 61,97 тис. тонн небезпечних речовин від пересувних джерел забруднення. Кількість цих викидів порівняно з попереднім роком зменшилася на 3,4% (на 2,19 тис. т).

Найбільш шкідливого впливу від транспортних засобів та виробничої техніки зазнала атмосфера обласного центру, на територію якого припало 44,7% (27,7 тис. т) загальних викидів пересувних джерел області.

Збільшення обсягів викидів у повітря від всіх видів транспортних засобів порівняно з 2011 роком було характерним для 3 районів області та міст Первомайськ та Южноукраїнськ (на 0,7%–3,8%). Найзначніше збільшилися обсяги викидів небезпечних речовин у Єланицькому районі (3,8%).

Щільність викидів від усіх видів транспортних засобів в розрахунку на 1 км² території області становила 2520 кг, а на душу населення – 53 кг шкідливих речовин. Проте, в окремих містах ці показники значно перевищили середній рівень по області. Зокрема, у м. Первомайську обсяги викидів у розрахунку на 1 км² були більшими майже у 43,5 рази, у м. Миколаєві – у 42 рази, у м. Вознесенську - 30 разів та м. Южноукраїнськ – 32 рази. В районах області зазначений показник нижче середнього обласного показника. Що стосується викидів у атмосферу у розрахунку на душу населення, то найсуттєвішого антропогенного навантаження (75 кг шкідливих речовин) зазнала атмосфера Очаківського району, де цей показник перевищив середній по області рівень майже на 44%. Найменше викидів в розрахунку на душу населення припадає на Арбузинський район -39 кг, що на 26% менше середньообласного показника.

Автотранспорт був і залишається найбільшим забруднювачем атмосферного повітря в області. 2012 року ним викинуто 52,4 тис. т. забруднюючих речовин, що складає 84,5% від загального обсягу викидів від усіх пересувних джерел, з них 76% викидів здійснено автомобілями, що перебувають у приватній власності населення. Найбільше забруднюючих речовин викинуто автотранспортом у м. Миколаїв - 23,05 тис. т , що складає 44% від усіх викидів автомобільного транспорту області.

Від роботи двигунів автомобільного транспорту в атмосферу надходить 60% шкідливих речовин від загального обсягу викидів по області (в 2011 році цей показник був 59%, 2010, 2009 та 2008 роках - 61%, 2007 – 64%, 2006 – 63%).

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля.

З метою виведення з міста Миколаєва потоку транзитного транспорту, поліпшення екологічної ситуації в місті і розвантаження діючих мостів через річки Південний Буг та Інгул передбачається будівництво мостового переходу (на автомобільному шляху Ростов-на-Дону – Одеса) на північному об'їзді м. Миколаєва.

При цьому будівництво мосту забезпечує розв'язання проблем автотранспортних потоків на півдні України та вирішує внутрішні питання – усунення хронічних затримок руху в м. Миколаєві, має особливе значення для розвитку магістральних шляхів між сходом та заходом, сприяє підвищенню інвестиційної привабливості області.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Структурна перебудова та екологізація економіки.

Структурна перебудова економіки повинна проводитися в умовах зміни законодавства в області екологізації економіки, тобто в посиленні вимог державних стандартів технологічних процесів, у взаємодії не тільки з навколишнім середовищем, але й з визначенням цілей виробництва, що забезпечують відновлення якості середовища проживання, одержання продукції, яка б не наносила збитку природним об'єктам протягом усього життєвого циклу.

Екологічно орієнтоване керування виробництвом являє собою систему планування та контролю на різних етапах:

складання виробничої програми. Якщо це нове підприємство, то програма передбачає послідовність дотримання стадій проектування, експертизи, одержання дозвільної документації і т.д. Якщо модернізується старе підприємство, мова йде про зняття з виробництва екологічно шкідливої продукції, заміні застарілого обладнання і старої технології на нову;

календарне планування підготовки і перевірки стану роботи устаткування;

виробничий контроль;

планування і контроль якості.

14.2. Впровадження елементів «більш чистого виробництва».

У 2011 році до державного управління охорони навколишнього природного середовища був представлений та отримав позитивний висновок державної екологічної експертизи розділ ОБНС «Перша черга Дмитрівського вітрополя «Очаківської ВЕС» потужністю 25 МВт в Очаківському районі Миколаївської області з використанням десяти ВЕУ «Furhlander FL».

На виконання п. 3.3 розділу III розпорядження голови Миколаївської облдержадміністрації від 14.06.2011 №188-р з боку держуправління в межах компетенції проводиться робота з підтримки ініціативи щодо поширення та впровадження екологічно чистих технологій на підприємствах міста та області.

Застосування енергозберігаючих та екологічно чистих технологій зменшить викиди небезпечних парникових газів в атмосферу. Відомо, що один вітрогенератор потужністю 1 МВт скорочує щорічні викиди в атмосферу 2000 т CO₂, 9 т SO₂, 4 т оксиду азоту.

Введення першої черги ВЕС в Березанському районі дозволить скоротити щорічні викиди CO₂ на 30 тис.т, SO₂ – на 135 т и 60 т оксиду азоту.

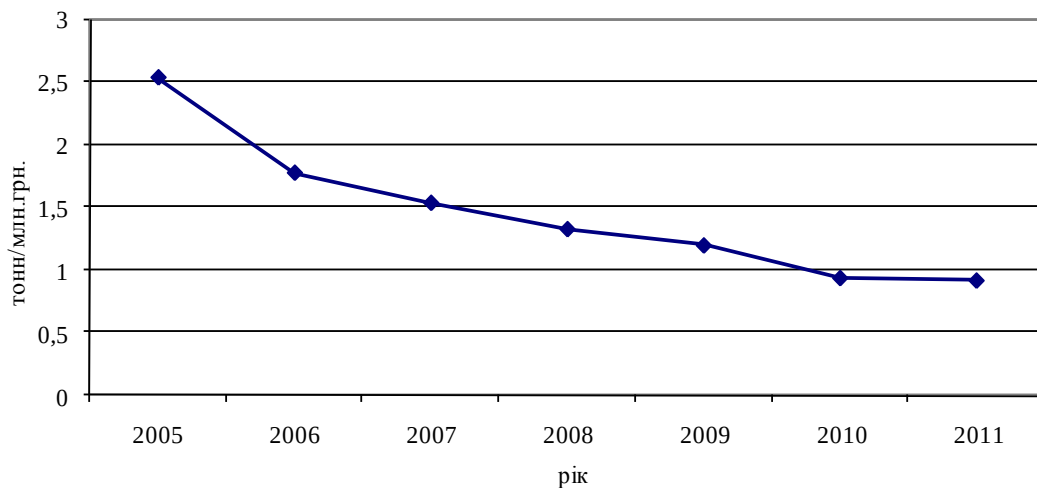
Введення першої черги ВЕС в Очаківському районі дозволить скоротити щорічні викиди CO₂ на 50 тис.т, SO₂ – на 225 т и 100 т оксиду азоту.

Вітроенергетичні установи в процесі експлуатації не споживають викопного палива.

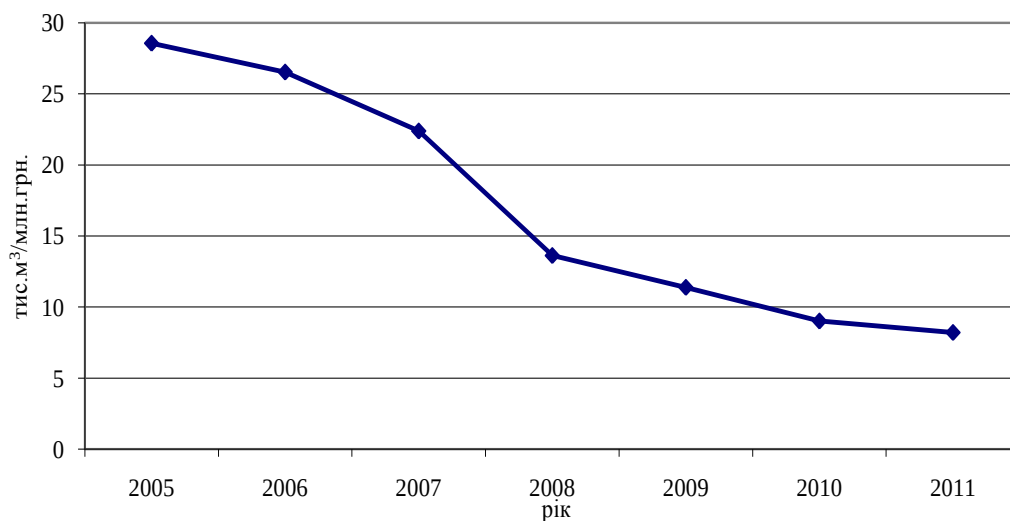
14.3. Ефективність використання природних ресурсів.

В основу екологічної стратегії соціально-економічного розвитку необхідно закладати такі основні принципи: пріоритет екології над економікою; пріоритет екологічних критеріїв показників і вимог над економічними; раціональне поєднання ринкових і державних економічних та адміністративних інструментів та важелів регулювання екологічних відносин.

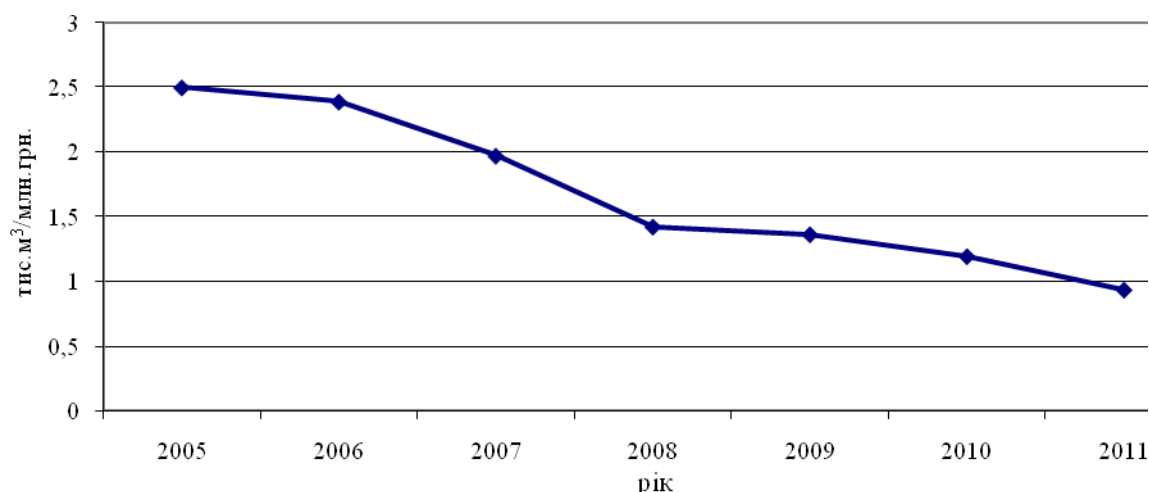
Оцінити варіанти співвідношень між економічною вигодою і можливою шкодою навколишньому середовищу можна за допомогою еколого-економічних показників, розрахованих на одиницю валового продукту. На графіках представлено співвідношення обсягів викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел, обсягів забору води з природних водних об'єктів, скиду забруднених вод та утворення відходів по області на млн. грн. валового регіонального продукту (ВРП) протягом 2005-2011 років (дані про ВРП за 2012 рік Держкомстатом будуть представлені в 2014 році).

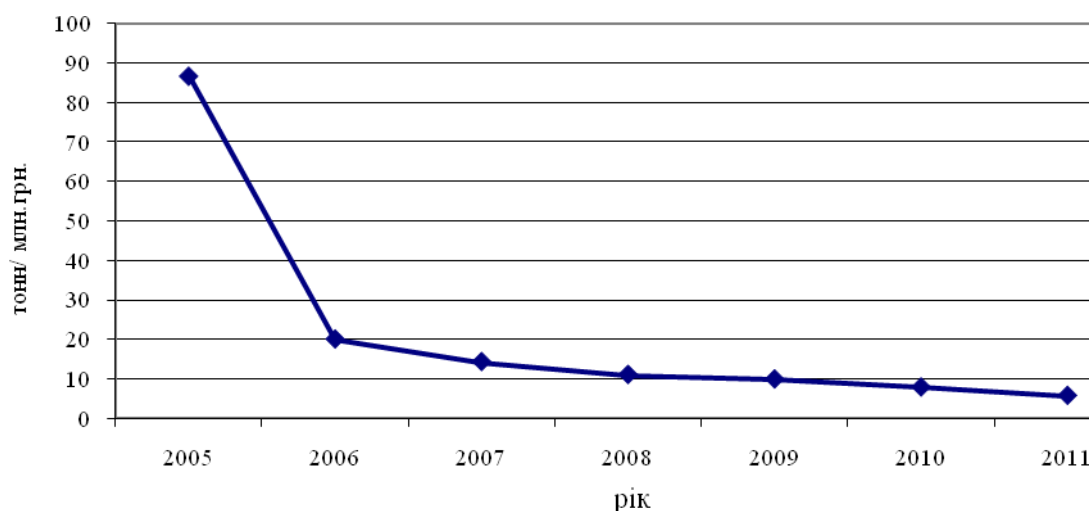
Мал. 14.3.1. Співвідношення обсягів викидів на одиницю ВРП

Мал. 14.3.2. Співвідношення обсягів забору води на одиницю ВРП

Мал. 14.3.3. Співвідношення обсягів скиду недостатньо очищених вод на одиницю ВРП

Мал. 14.3.4. Співвідношення обсягів утворення відходів I-III класів небезпеки на одиницю ВРП

14.4. Оцінка «життєвого циклу виробництва».

Сучасне промислове виробництво характеризується тим, що не має замкнутого циклу, це відкрита система до якої надходять маси природних сировинних матеріалів – вугілля, нафта, руда, будівельні матеріали, сільськогосподарська і лісова сировина, вода, повітря. Усі матеріали проходять одну або кілька стадій переробки і потім як кінцевий продукт виходять із системи і надходять у споживання. Поряд з цим на всіх стадіях їх обробки з систем викидаються відходи – пуста порода, шлаки, попіл, гази, пил, які містять різні шкідливі для живих організмів речовини.

Життєвий цикл виробництва складається з п'яти стадій.

Перша стадія - впровадження нововведення - є найбільш трудомісткою і складною. Саме тут великий обсяг видатків на освоєння виробництва і випуск дослідної партії нового товару. На першій стадії відтворюється й удосконалюється технологія, відпрацьовується регламент виробничого

процесу, і саме на цій стадії спостерігається висока собівартість продукції та не завантаженість потужностей.

Друга стадія - стадія промислового освоєння виробництва - характеризується повільним і розтягнутим у часі нарощуванням випуску продукції.

Третя стадія - стадія підйому - відрізняється швидким нарощуванням виробництва, значним збільшенням завантаження виробничих потужностей, налагодженням технологічного процесу та організації виробництва.

Четверта стадія - стадія зрілості та стабілізації - характеризується стійкими темпами найбільших обсягів випуску продукції і максимально можливої завантаженням виробничих потужностей.

П'ята стадія - стадія в'янення або занепаду - пов'язана з падінням завантаження потужностей, згортанням виробництва даного товару і різким зменшенням товарних запасів аж до нуля.

Склад і структура циклів життя нової техніки і технології тісно пов'язані з параметрами розвитку виробництва. Так, наприклад, на першій стадії життєвого циклу нової техніки і технології продуктивність праці низька, собівартість продукції знижується повільно, повільно зростає прибуток підприємства або економічний прибуток навіть негативна. В період швидкого зростання випуску продукції помітно знижується собівартість, окупаються початкові витрати.

Часта зміна техніки і технології створює великі труднощі і нестабільність виробництва. У період переходу на нову техніку і освоєння нових технологічних процесів знижуються показники ефективності всіх підрозділів підприємства.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Регіональна екологічна політика.

Екологічна політика на регіональному рівні запроваджувалась шляхом підготовки розпоряджень голови облдержадміністрації, рішень обласної ради, розгляду питань екологічного спрямування на колегіях державного управління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області тощо.

З метою забезпечення екологічної безпеки та досягнення безпечних для людини стандартів навколишнього середовища на території Миколаївської області розроблено «Програму охорони довкілля та раціонального природокористування Миколаївської області на 2011-2015 роки» та «Програму розвитку екологічної мережі на 2011-2015 роки», які затверджені рішеннями обласної ради від 24.06.2011 № 3 та від 24.06.2011 № 4 відповідно.

Протягом 2012 року проведено 4 засідання колегії держуправління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області, на яких були розглянуті такі основні питання:

- 1) про відсутність дозволів на спец водокористування у підприємств що здійснюють водопостачання та прийом каналізаційних стоків від населення;
- 2) про підсумки роботи Держуправління;
- 3) про роботу Держуправління по запобіганню корупційних діянь та робота із кадрами;
- 4) розвиток екологічної мережі у Миколаївській області;
- 5) про хід виконання Програми охорони довкілля та раціонального природокористування Миколаївської області на 2011-2015 роки;
- 6) про роботу із зверненнями громадян;
- 7) про Закон України «Про державну службу» від 17.11.2011 № 4050-VI;
- 8) про обрання нового складу громадської ради при Державному управлінні охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області;
- 9) про дотримання фінансової дисципліни;

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки.

Удосконалення системи управління охороною довкілля та раціональним природокористуванням здійснювалось шляхом інституціональних, організаційних змін та впровадження відповідного законодавчого і нормативного забезпечення за трьома основними напрямками: посилення міжвідомчої координації в природоохоронній діяльності; розмежування повноважень на національному, регіональному та місцевому рівнях; структурні зміни в системі Мінприроди.

До функцій регіонального рівня управління належить вирішення таких питань: регулювання використання природних ресурсів місцевого значення; визначення нормативів забруднення природного середовища; впровадження економічного механізму природокористування; проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля; проведення державної екологічної експертизи; здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства; розроблення програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики; інформування населення та зацікавлених підприємств, установ і організацій з екологічних питань.

З метою удосконалення системи управління на нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки в Миколаївській області за участю державного управління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області в 2012 році підготовлено 9 розпоряджень Миколаївської обласної державної адміністрації та 1 рішення Миколаївської обласної ради.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.

Атмосферне повітря. Інструментально-лабораторний контроль за джерелами забруднення атмосферного повітря проводився Державною екологічною інспекцією у Миколаївській області на підприємствах: МУМА УДП «Укрхімтрансміак», ОКП «Миколаївоблтеплоенерго», ТОВ ВКП «Домовіт. Дизайн центр», Одеська залізниця Локомотивне депо Миколаїв, ПрАТ «Лакталіс –Миколаїв», Одеська залізниця Пасажирське вагонне депо Миколаїв, МКП «Миколаївводоканал», ПАТ «Завод «Екватор», ВСП Миколаївська дистанція колії № 14 Одеської залізниці, ТОВ «Молочна компанія Дружба», ППФ «Шисхол», ДП «Санта-Петрівка», ПАТ «Інгул», ПАТ «Сан ІнБев Україна» Миколаївське відділення, ФГ «Органік Системс», ПрАТ «Первомайське шляхове ремонтно – будівельне управління», ДП НВКГ «Зоря» –«Машпроект», ТОВ «Коллаген плюс», ПАТ «ЮГцемент», ВП «Южно-Українська АЕС», ТОВ СП «НІБУЛОН», ТОВ «Агрокомбінат «Врадіївський», ТОВ «Артіль» ЛТД, ТОВ «МГЗ», ПАТ «ВОЗКО», ТОВ «БОС», Філія «Вознесенська» ТОВ «Юпітер», ПАТ «Миколаївська ТЕЦ», КП «Жовтневий ринок», ТОВ «Екотранс», ТОВ «Ойлтранстермінал», ТОВ «Миколаївський хлібзавод № 1».

Всього по атмосферному повітрю перевірено 32 підприємства. Відібрано та проаналізовано викиди забруднюючих речовин на 84 джерелах викидів відібрано 372 об'єднаних проби, виконано 2650 визначень.

Водні ресурси. Поверхневі води водних об'єктів області досліджувались у створах вище та нижче скидів підприємств на річках: Південний Буг, Синюха, Кодима, Інгулець, Висунь, Інгул, Мертвовод, Вітовка; лівому безіменному притоку р.Чорний Ташлик, Ташлицькому, Олександрівському водосховищах; кар'єрному озері на території природного національного парку «Бузький Гард», Дніпро-Бузькому, Бузькому та Березанському лиманах, Чорному морі. З метою недопущення загострення рибогосподарської ситуації і загибелі риби проведено інструментально-лабораторний контроль вмісту розчиненого кисню у водних об'єктах рибогосподарського призначення. Зворотні води підприємств контролювались на: ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект», ПАТ «Миколаївський суднобудівний з-д «Океан», ВП «ЮУ АЕС», ПАТ «Миколаївська ТЕЦ», ТОВ «Бандурський олійноекстракційний завод», ПАТ «Баштанський сирзавод», ПАТ «Миколаївобленерго», ТОВ СП «НІБУЛОН», ТОВ «Колаген плюс», спостережувальні свердловини шламонакопичувачів ТОВ «МГЗ»; водоканали міст області: МКП «Миколаївводоканал», ТОВ «БОС», КП «Міськводоканал» м. Баштанка, КП «Первомайський міський водоканал», КП «Очаківводоканал» м. Очаків, ДОЗ «Причорномор'є», ЖКГ Радсадівської с/ради; ТОВ «Еко Престиж», поверхневі води ПАТ «Микитівський гранітний кар'єр» ТОВ «Морська транспортна компанія» (забруднення нафтопродуктами р. Інгул під час затоплення с/в «Василій Шукшин»); баластні води на ДП МРПАСК

«Укррічпорт»; т/х «Олесь Гончар» (забруднення нафтопродуктами акваторії ДП МРПАСК «Укррічпорт»); т/х «SHT.HUSEYIN.AKIL» (забруднення нафтопродуктами акваторії «Миколаївського річкового порту»).

Всього по водним ресурсам перевірено 22 підприємства та 6 суден.

Проконтрольовано: 32 випуски зворотних вод; 19 спостережувальних свердловин; 17 водних об'єктів. Відібрано 684 проби води, виконано 7842 визначення.

Земельні ресурси. При здійсненні державного контролю у сфері охорони та використання земельних ресурсів на території Первомайського району, на ПСП «Заповіт» (село Станіславчик) встановлено порушення строків повернення тимчасово зайнятої земельної ділянки та не приведення її у стан, придатний для використання за цільовим призначенням. Винну у цьому правопорушенні особу притягнуто до адміністративної відповідальності за ознаками ст. 54 КУпАП, накладено штраф у розмірі 255 грн.

Актом перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства від 08.08.2012 року та актом відбору проб ґрунтів від 08.08.2012 № 41 про забруднення земель зафіксовано факт забруднення нафтопродуктами західної частини узбережжя річки Інгул (територія міського пляжу «Стрілка»). Забруднення земельних ресурсів відбулось в наслідок витоку нафтопродуктів у річку Інгул з колишнього суховантажу «Василь Шукшин» після його розколу і затоплення, яке сталося 06.08.2012 року. Затоплення колишнього суховантажу «Василь Шукшин» сталося на території ДП «Суднобудівельний завод ім. 61 комунара» внаслідок його розрізання на металобрухт ТОВ «Морська транспортна компанія». Після потрапляння нафтопродуктів у річку Інгул на поверхні води утворилася нафтова пляма, яку течією та хвилями прибило до західної частини узбережжя річки Інгул, чим забруднило земельні ресурси, а саме: територію міського пляжу «Стрілка» (західну частину узбережжя річки Інгул), загальною площею 830 кв. м. За результатами лабораторних досліджень виконано розрахунок розміру відшкодування шкоди зумовленої забрудненням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства. Загальна сума завданих ТОВ «Морська транспортна компанія» збитків склала 3769503,10 грн.

Поводження з відходами. Інструментально-лабораторний контроль ґрунтів проводився на 18 об'єктах:

по скаргам, вимогам прокуратури: ПП «Еліка», БГКП «Сирена», Себінська сільрада, Баштанська міськрада, ТОВ АТФ «Трихатське – Агро», ТОВ «Бандурський олійноекстракційний завод», ПП Кірієнко, золівдвал ПАТ «Миколаївська теплоелектроцентрально», ЖКГ Радсадівської сільської ради, ФОП Кулагіна, ТОВ «Морська транспортна компанія», Кінецьпільська сільрада, Колишній ковбасний цех с. Дмитрівка Очаківський район, Ленінська сільрада Первомайського району;

планова перевірка ТОВ «МГЗ»;

спостереження за станом ґрунтів біля шламосховищ № 1 та № 2 ТОВ «МГЗ».

Відібрано та проаналізовано 255 проб, виконано 911 визначень.

Рослинний світ. За звітний період Держекоінспекцією у Миколаївській області відповідно до покладених на неї планових завдань, наданих вимог правоохоронних органів було проведено 14 перевірок підприємств лісогосподарського напрямку з них: 10 планово (ДП «Вознесенське ЛГ», ДП «Веселинівське ЛГ», ДП «Володимирівське ЛГ», ДП «Врадіївське ЛГ», ДП «Єланецьке ЛГ», ДП «Очаківське ЛМГ», ТОВ «Струмок», ДП «Баштанське ЛГ», ДП «Березнегуватське ЛГ», ДП «Миколаївське ЛГ») та 4 позапланові: (ДП «Володимирівське ЛГ», ДП «Веселинівське ЛГ» та 2 лісництва (Первомайське лісництво ДП «Врадіївське ЛГ», Снігурівське лісництво ДП «Березнегуватське ЛГ»).

Під час перевірок лісогосподарських підприємств виявлені порушення вимог правил пожежної безпеки в лісах, санітарних правил, здійснення лісових користувань не у відповідності з лісовими квитками та інше. За результатами перевірок винні відповідальні посадові особи притягнуті до адміністративної відповідальності.

В звітному періоді Держекоінспекцією проводились рейдові перевірки щодо попередження та виявлення фактів пошкодження пожезахисних лісових смуг.

Під час проведення природоохоронних рейдових перевірок на територіях пожезахисних лісових смуг зафіксовані випадки пошкодження дерев до ступеня припинення та неприпинення росту.

Зелені насадження. В ході проведення природоохоронних рейдових перевірок на територіях міст області, Держекоінспекцією зафіксовано 8 фактів пошкодження зелених насаджень до ступеня припинення та неприпинення росту. За результатами даних заходів відносно винних осіб відкриті адміністративні провадження, а також підраховані шкоди, які завданні навколишньому природному середовищу на суму 12 651 грн.

Також потрібно відмітити, що Держекоінспекція відповідно до «Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктів» від 11.04.2012 № 349 постійно приймає участь у комісійному обстеженні зелених насаджень, які підлягають видаленню на території області.

Так в звітному періоді Держекоінспекцією з даного питання проводились перевірки стану зелених насаджень в межах населених пунктів та дотримання вимог природоохоронного законодавства щодо їх догляду, утримання та знесення на територіях смт. Ольшанське, Ольшанської селищної ради, Снігурівської та Новобузької міських рад, а також - міста Миколаєва. Спеціалістами інспекції взято участь у роботі місцевих комісій по обстеженню зелених насаджень, в тому числі – таких, що підлягають кронуванню, видаленню тощо.

Водні живі ресурси. Держекоінспекцією з метою збереження рибних ресурсів в звітному періоді проведено 47 перевірок користувачів водних живих ресурсів з них: 30 планових (ПП Чернов В.В., ПП Південнобузьке, ССПП «ім.Куйбишева», ПАФ «Вікторія» та інші) та 17 позапланових перевірок. Також потрібно відмітити, що Держекоінспекцією постійно проводяться оперативні природоохоронні рейдові заходи щодо дотримання законності вилову рибних ресурсів та торгівлі свіжою рибою.

В звітному періоді проводились рейдові природоохоронні заходи та перевірки в місцях реалізації водних живих ресурсів. За результатами даних заходів виявлено факти браконьєрства та порушення порядку збуту риби (стихійна торгівля свіжою рибою в антисанітарних умовах, без наявності ветеринарного свідоцтва, накладних тощо) на ринках міста та прилеглих до них територій. На винних осіб складені протоколи про адміністративні правопорушення та розраховані відповідні збитки.

На Бузькому лимані внаслідок незаконного знаряддя лову сітками лісковими виловлено 197 штук риби карася внаслідок даного правопорушення навколишньому природному середовищу заподіяна шкода на суму 1004 грн.

Тваринний світ. Держекоінспекцією впродовж звітнього періоду проводились рейдові природоохоронні заходи, перевірки користувачів мисливських угідь - 19 та цирків – 4 . За результатами даних заходів складено 41 протокол про адміністративні правопорушення за ознаками ст.ст.85 ч.1, 88-1, 89 КУпАП та надані відповідні приписи.

Під час перевірок користувачів мисливських угідь (Березнегуватське УТМР, Єланецьке УТМР, Снігурівське УТМР) були виявлені порушення Закону України «Про мисливське господарство та полювання»: встановлені в неналежній кількості інформаційні - охоронні знаки, кормушки для харчування диких тварин, незначні порушення під час ведення книги реєстрації ліцензій та відстрільних карток, журналу обліку добутої дичини та інше. За результатами перевірок користувачам мисливських угідь надані відповідні приписи щодо посилення державного контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства на територіях мисливських угідь.

Природно-заповідний фонд. Впродовж звітнього періоду Держекоінспекція постійно приділяла належну увагу питанню дотримання вимог природоохоронного законодавства на територіях об'єктів природно заповідного фонду. Протягом звітнього періоду проведено 65 перевірок об'єктів природно – заповідного фонду та складено 29 протоколів про адміністративне правопорушення за ознаками ст.91 КУпАП та ст.188-5 КУпАП.

15.4. Моніторинг навколишнього природного середовища.

В Миколаївській області моніторинг стану довкілля протягом 2012 року здійснювався відповідно до «Програми моніторингу довкілля Миколаївської області», затвердженої рішенням Миколаївської обласної ради від 23.12.1999 №4. Координація діяльності суб'єктів системи моніторингу здійснюється міжвідомчою комісією з питань моніторингу довкілля, склад якої затверджено розпорядженням голови Миколаївської облдержадміністрації від 03.12.2009 №447-р.

Протягом 2012 року моніторингові дослідження здійснювались:

Миколаївським обласним центром з гідрометеорології (МНС) проводились спостереження за радіологічним станом атмосферного повітря в Миколаївській області (5 точок спостереження), станом атмосферного повітря м. Миколаєва (4 точки спостереження), гирлових вод П.Бугу та Інгулу (район морського порту м. Миколаєва);

Миколаївським регіональним управлінням водних ресурсів (Держводагенство) проводилось спостереження за радіологічним станом на водоймищах Миколаївської області (8 точок спостереження)

Протягом 2012 року, згідно із Регламентом підготовки та розміщення екологічної інформації на веб-порталі Мінприроди, затвердженого наказом Мінприроди від 26.04.2007 №218, проводився щомісячний збір та обробка екологічної інформації від суб'єктів регіональної системи моніторингу довкілля.

На виконання наказу Мінприроди від 14.05.2005 №171 «Щодо забезпечення автоматизованого інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля» отримана інформація про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області розміщувалась на веб-сайті державного управління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області та Інформаційно-аналітичного центру Державної системи моніторингу довкілля Мінприроди.

15.5. Державна екологічна експертиза.

Здійснення державної екологічної експертизи відбувається відповідно до Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», постанови Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 № 554 «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку».

Статтею 14 Закону України «Про екологічну експертизу» визначені об'єкти державної екологічної експертизи:

- 1) державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей економіки;
- 2) проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування;

3) документація по перепрофілюванню, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, в тому числі військового та оборонного призначення;

4) проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в галузі забезпечення екологічної (в тому числі радіаційної) безпеки, охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища;

5) документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів і речовин (у тому числі тих, що закуповуються за кордоном), які можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу;

6) документація щодо генетично модифікованих організмів, що призначаються для використання у відкритій системі.

Відповідно до ст.13 Закону України «Про екологічну експертизу» здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 № 554.

За 2012 рік розглянуто та надано висновків державної екологічної експертизи по 46 об'єктам, що на 62,6 % менше ніж за 2011 рік. З них повернуто на доопрацювання матеріалів по 16 об'єктам, що складає 34,8% від загальної кількості розглянутих проектних матеріалів.

Основними завданнями екологічної експертизи є визначення ступеня екологічного ризику і безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності; організація комплексної, науково обґрунтованої оцінки об'єктів екологічної експертизи; встановлення відповідності об'єктів експертизи вимогам екологічного законодавства; оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища, і якості природних ресурсів; оцінка ефективності, повноти, обґрунтованості та достатності заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; підготовка об'єктивних, всебічно обґрунтованих висновків екологічної експертизи.

При розгляді проектної документації особлива увага приділяється питанням дотримання чинного законодавства, у т.ч. ст. 15 Закону України «Про екологічну експертизу», ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС)...», встановленим нормативам та стандартам з точки зору екологічної припустимості щодо запланованої діяльності.

Перелік найзначніших об'єктів, які отримали позитивну оцінку:

1. Матеріали оцінки впливу на навколишнє середовище об'єкту «Реконструкція з розширенням пивзаводу потужністю від 14 до 41,726 млн. дал на рік на Миколаївському відділенні ВАТ «САН Інбев Україна», розташованого за адресою: м. Миколаєві, вул. Янтарна, 320» - висновок від 06.01.2012 №14/16.12.11-001.

Замовник: БАТ «САН Інбев Україна»;
 Проектувальник: ТОВ «Санта».

2. Матеріали оцінки впливу на навколишнє середовище об'єкту «Реконструкція кар'єру для розробки Східно-Бузького-2 родовища пісків» - висновок від 25.06.2012 №14/27.04.12-021.

Замовник: ТОВ «Ольвія»

Проектувальники:

1. Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет»- м. Дніпропетровськ;
2. ПП «Виробничо-творче підприємство «ВАЛ.З»- м. Черкаси.

3. Матеріали оцінки впливу на навколишнє середовище об'єкту «Полігон твердих побутових відходів (ТПВ) обсягом 400 тис. м³ в м. Первомайськ» - висновок від 20.07.2012р. №14/05.07.12-026.

Замовник: Управління ЖКГ Первомайської міськради

Проектувальник: БАТ «ПВІ «УКДП» ДП «Миколаївкомундорпроект».

4. Генеральний план с. Баловне Новоодеського району Миколаївської області - висновок від 03.08.2012р. №14/04.07.12-029.

Замовник: управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури Миколаївської облдержадміністрації.

Проектувальник: ДП «УкрНДПротівільсьбуд» - м. Київ.

Перелік найзначніших об'єктів, які повернуто на доопрацювання та оцінено негативно:

1. Матеріали оцінки впливу на навколишнє середовище об'єкту «Централізований комплекс по переробці змішаної сировини у біогаз загальною електричною потужністю 1,36 мВт за адресою: с. Пересадівка, Жовтневий район, Миколаївської області» - висновок від 16.03.2012 №14/16.02.12-012, висновок від 04.07.2012 №14/07.06.12-023.

Замовник: ТОВ «Пересадівська біоелектростанція».

Проектувальник: ТОВ «Зорг Україна» - м. Київ.

2. Матеріали оцінки впливу на навколишнє середовище об'єкту «Розробка та рекультивация Вільноярського родовища гранітів у Вознесенському районі Миколаївської області» - висновок від 06.07.2012 №14/20.06.12-024.

Замовник: ТзОВ «Юпітер».

Проектувальники:

1. ПП Рябоконт В.О., Хмельницька область;
2. ПП «Екотест» - м. Хмельницький.

3. Матеріали оцінки впливу на навколишнє середовище об'єкту «Елеваторний комплекс» - висновок від 19.11.2012 №14/23.10.12-039.

Замовник: ТОВ «Евері».

Проектувальник: ТОВ «ОДС-природоохорона».

15.6. Економічні засади природокористування.

15.6.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності.

Головною складовою економічного механізму природоохоронної діяльності є платність за спеціальне використання природних ресурсів та за шкідливий вплив на довкілля, яка стимулює природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсомісткості одиниці продукції шляхом впровадження еколого-економічних інструментів.

З метою розширення бази екологічного оподаткування та збільшення надходження коштів від екологічного податку та збору за забруднення навколишнього природного середовища держуправлінням проводиться постійний обмін інформацією з обласною Державною податковою адміністрацією, щороку надається перелік підприємств, установ, організацій, громадян-суб'єктів підприємницької діяльності, яким в установленому порядку видано дозволи на викиди, спеціальне водокористування та розміщення відходів.

За рахунок коштів екологічного податку та збору за забруднення навколишнього природного середовища і грошових стягнень за збитки, завдані державі понаднормативними та аварійними забрудненнями довкілля формуються фонди охорони навколишнього природного середовища, які мають важливе значення в загальній структурі джерел фінансування загальнодержавних, регіональних і місцевих екологічних програм.

Протягом 2012 року до фондів охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів від Миколаївської області надійшло 16627,782,95 тис. грн., у тому числі порівнюючи із 2011 роком, надходження зменшилися на 15% (2011 - 19460,7 тис. грн.).

15.6.2. Стан фінансування природоохоронної галузі.

Основними джерелами фінансування природоохоронних заходів є фонди охорони навколишнього природного середовища, наповнення яких відбувається за рахунок зборів за забруднення довкілля та власні кошти підприємств.

З метою забезпечення екологічно безпечного навколишнього середовища та стійкого стану екологічних систем області шляхом виконання на території області міжнародних, загальнодержавних, регіональних, місцевих програм та вирішення першочергових регіональних екологічних проблем розроблено та затверджено рішенням обласної ради № 3 від 24.06.2011 «Програму охорони

довкілля та раціонального природокористування Миколаївської області на 2011-2015 роки»

Програмою передбачені заходи спрямовані на зменшення скиду господарсько-побутових, промислових стоків до поверхневих водойм; запобігання деградації природних ландшафтів та збіднення біорізноманіття; зменшення рівня забруднення промисловими, у тому числі токсичними та господарсько-побутовими відходами; зменшення викидів в атмосферу від стаціонарних та пересувних джерел забруднення; підвищення рівня екологічної освіти населення; дослідження стану навколишнього природного середовища у випадках його суттєвого погіршення внаслідок природних та техногенних змін.

Протягом 2012 року виконувались 8 заходів, спрямованих на зменшення скиду господарсько-побутових, промислових стоків до поверхневих водойм, забруднення підземних вод, Чорного моря, запобігання деградації річкових екологічних систем та усунення шкідливої дії вод, робіт виконано на суму 6326,28 тис. грн. (у тому числі 1945,095 тис. грн. з обласного цільового фонду охорони навколишнього природного середовища, 3376,173 тис. грн. - субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження, 916,492 тис. грн. з міського фонду охорони навколишнього природного середовища, 86,4 тис. грн. з міських бюджетів, 2,120 тис. грн. власні кошти підприємств). Виконувались такі заходи:

1. Будівництво каналізації Залізничного селища та Старого інвалідного хутора у м. Миколаєві.
2. Реконструкція каналізаційної насосної станції та напірного колектора дитячого садка «Теремок» та загальноосвітньої школи №1 у смт Казанка.
3. Захист від підтоплення с. Лепетиха та с. Веселе Березнегуватського району.
4. Реконструкція каналізаційних колекторів мікрорайону по вул. Гуляницького до вул. Пастера у смт Доманівка.
5. Реконструкція напірної господарсько-побутової каналізації від стадіону «Олімп» до каналізаційно-насосної станції №3.
6. Будівництво очисних споруд каналізації у смт Арбузинка.
7. Реконструкція господарсько-побутової каналізації та очисних споруд каналізації м. Снігурівка (у тому числі розробка проектно-кошторисної документації).
8. Реконструкція очисних споруд каналізації Снігурівської районної лікарні (у тому числі розробка проектно-кошторисної документації).

З метою запобігання деградації природних ландшафтів та збідненню біорізноманіття виконувалось 3 заходи, робіт виконано на 1354,650 тис. грн., фінансування здійснювалось з обласного цільового фонду охорони навколишнього природного середовища та державного бюджету:

1. Утримання та матеріально-технічне забезпечення діяльності регіональних ландшафтних парків.

2. Берегоукріплення шляхом створення лісових насаджень у межах водоохоронних смуг.

3. Збереження та створення дібровних лісів на території області.

Виконувалось 2 заходи, спрямованих на зменшення рівня забруднення промисловими, у тому числі токсичними та господарсько-побутовими відходами, запобігання забрудненню ґрунтів (освоєно 4134,225 тис. грн., у тому числі 4129,425 тис. грн. з державного фонду охорони навколишнього природного середовища та 4,8 тис. грн. з місцевих бюджетів):

1. Знешкодження (перезатарювання, транспортування до місця знешкодження, утилізація, переробка чи видалення) непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, у тому числі пестицидів.

2. Будівництво полігону твердих побутових відходів із розробкою проектно-кошторисної документації смт. Арбузинка.

За власні кошти підприємств виконувались заходи, спрямовані на зменшення викидів в атмосферу від стаціонарних та пересувних джерел забруднення. Загалом на виконання цих заходів протягом року освоєно 37237,056 тис. грн..

На ПАТ «ЮГцемент» виконувались заходи:

1. Ремонт електрофільтра ЭГУ2-93-23-10-SWS640-400-4 (джерело №34).

2. Перший етап: проведення своєчасного технічного обслуговування фільтру рукавного ФРКИ-360 (у т.ч. заміна фільтрувальних рукавів). Другий етап: реконструкція (заміна) рукавного ФРКИ на цементному млині №1 (джерела 57, 59).

На ТОВ «Миколаївський глиноземний завод»:

1. Монтаж газоочисної установки Г-1 печі випалу вапняку №1. Випробовування та налагодження

2. Розробка проекту з експлуатації шламосховища №2 (у тому числі заходів з пилопригнічення)

3. Реконструкція шламосховища №1 з можливістю технічної рекультивації карти «Б»

На ТОВ СП «Нібулон» - захід «Модернізація пиловловлюючого устаткування (джерело №31,57,58,68,74,77,82)»

15.7. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування.

В Миколаївській області територіальним органом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики є Державне підприємство «Миколаївський регіональний центр стандартизації, метрології та сертифікації», діяльність якого спрямована на створення умов для забезпечення якості та безпеки вітчизняних товарів, робіт та послуг, захист прав споживачів,

підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та світовому ринках, на підтвердження відповідності міжнародним і європейським стандартам.

Останніми роками в Україні прийнято низку законів і постанов Кабінету Міністрів з питань метрології, стандартизації та сертифікації в галузі природокористування та охорони довкілля з метою наближення до світових норм.

Одним із інструментів державного регулювання відносин у сфері охорони навколишнього середовища є стандартизація та нормування. Система екологічних стандартів – найважливіша складова частина природоохоронного законодавства.

Екологічна стандартизація і нормування проводяться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони довкілля від забруднення, шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів та забезпечення екологічної безпеки.

До найважливіших нормативів якості довкілля належать гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин у природних середовищах. На підставі ГДК розробляються нормативи гранично допустимих викидів (ГДВ) і скидів (ГДС) шкідливих речовин у повітря та воду. Через зміни загального екологічного стану довкілля ГДК, ГДВ і ГДС найбільш небезпечних і поширених забруднювачів уточнюються кожні 3-5 років з урахуванням посилення негативного ефекту від їхньої спільної дії.

15.8. Дозвільна діяльність у сфері природокористування.

Охорона водних ресурсів

В галузі охорони водних ресурсів на Держуправління покладено впровадження регуляторної політики щодо використання вод та нормування обсягів надходження забруднюючих речовин до водних об'єктів.

За станом на 01.01.2013 Держуправлінням зареєстровано 1360 водокористувачів, з яких діючі дозволи на спеціальне водокористування мають 831 (61,1% від загальної кількості зареєстрованих водокористувачів) (таблиця 1).

За результатами аналізу динаміки видачі дозволів на спецводокористування спостерігається тенденція до збільшення об'ємів надходження документації та видачі згаданих дозволів. Так, протягом 2012 року Держуправлінням:

розглянуто 409 пакетів документації, що у порівнянні з відповідним періодом 2011 року більше на 10%;

видано 360 дозволів на спецводокористування, що на 12% більше, ніж за попередній рік.

З метою запобігання забрудненню поверхневих вод Держуправлінням за станом на 01.01.2013 затверджено 19 проектів нормативів гранично допустимого скиду забруднюючих речовин до водних об'єктів області зі

зворотними водами підприємств-водокористувачів. Це на 47% більше у порівнянні з відповідним об'ємом робіт, який було виконано Держуправлінням 2011 року.

Охорона атмосферного повітря

Діяльність в галузі охорони атмосферного повітря забезпечується шляхом надання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря з встановленням нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин з стаціонарних джерел.

За станом на 31.12.2012 817 суб'єктів господарювання мають діючі дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Протягом 2012 року Держуправлінням у сфері регуляторної діяльності з охорони атмосферного повітря видано 425 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферу на підставі розроблених та наданих до Держуправління обґрунтовуючих документів, що на 21,43 % більше, ніж у 2011 році.

15.9. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.

На базі Чорноморського державного університету ім. Петра Могили протягом 2012 року здійснювала діяльність наукова школа «Альтернативні джерела енергії та енергозощадження», метою якої було опрацювання методів отримання нетрадиційних видів енергії та енергозощаджуючих технологій у промисловості.

Виконувались такі наукові теми:

розробка композиційного пористого матеріалу з об'ємнозмінними теплофізичними властивостями (проф. Клименко Л. П., доц. б.в.з. Андреев В. І., асп. Голдун В. Ю.);

еколого-енергетичне обґрунтування ресурсозбереження вітрогеліосистем теплохолодопостачання (на прикладі Миколаївської області) (керівник – проф. Клименко Л. П., виконавець – ст. викладач Воскобойнікова Н.О.). Державний реєстраційний номер теми 0105U003871;

математичне моделювання зносу деталей транспортних двигунів для зменшення негативного впливу на довкілля (керівник – проф. Клименко Л. П.);

Виконувалась бюджетна науково-дослідна робота (код КПКВ 2201020) «Інтерактивне наукове середовище для сталого розвитку університетської освіти».

На кафедрі екології Національного університету кораблебудування ім. Адмірала Макарова виконуються 19 науково-дослідних тем, загальною сумою більше 1,5 млн. гривень.

У межах виконання науково-дослідних робіт «Наукові основи енергозберігаючого двостадійного процесу термічної утилізації органічної частини твердих побутових відходів».

Науковий керівник: д. т. н., проф. Рижков С.С. за 2012 рік:

отримано рідкі та газоподібні продукти методом двостадійного процесу термічної деструкції є достатньо перспективними, як альтернативний вид палива;

виявлено та вдосконалено конструктивні особливості існуючого обладнання з метою збільшення обсягів вхідної сировини;

проведено розрахунки, які показують, що оребрена поверхня збільшує теплову ефективність нагріву реактору експериментальної установки на 62%; вдосконалення реактора оребрінням дозволило збільшити його об'єм без втрати теплової ефективності;

вдосконалено плунжерною системою завантаження відходів експериментальну установку Екопір 18 Д, що дозволяє у безперервному режимі утилізувати різні види органічних відходів у великих обсягах.

З екологічної точки зору, отримані продукти є екологічно безпечними для використання, тому що пірогаз та рідка фракція є екологічно чистими продуктами.

Процес розкладання високомолекулярних полімерних відходів може керуватися оператором, що дозволяє змінювати параметри вихідного рідкого палива для різного призначення (при збільшенні температури процентне співвідношення бензинових фракцій зменшується, а дизельних фракцій збільшується). Отриманий твердий залишок можна використовувати як тверде пічне паливо або як наповнювач у бетонних сумішах.

На замовлення Міністерства освіти та науки України виконано договір «Розробка екологічно безпечної технології екопірогенезису для утилізації органічних відходів та низькосортного вугілля з отриманням альтернативних видів пального» у межах виконання завдань Державної цільової науково-технічної і соціальної програми «Наука в університетах» на 2008-2012 роки у науково - навчальному центрі «Центр проблем екології та енергозбереження» (договір № ні/2-2011 від 13 жовтня 2011 року).

Отримані результати роботи впроваджено в елементах сепараційного обладнання для технології «Екопірогенезис».

Розроблено рекомендації для проектування промислових установок: з утилізації твердих побутових відходів (ТПВ); газогенераторів; сепараційного обладнання; термофоретичних відділювачів для методу екопірогенезису.

15.10. Участь громадськості у процесі прийняття екологічно значущих рішень.

У вересні 2012 року на засіданні Громадської Ради при Державному управлінні охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області розглянуто лист Громадської Ради при Державному управлінні охорони навколишнього природного середовища в Одеській області «Про підсумки громадських слухань щодо проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку розробки, затвердження та перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів». За підсумками розгляду зазначеного

питання до Мінприроди направлено листа, щодо внесення змін до Порядку розробки, затвердження та перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів. В листі також зазначено, що Проект ігнорує інтереси громадськості та власників відходів та не враховує думку і оцінку громадян та громадських організацій, що є порушенням основних напрямів діяльності Мінприроди та положень Орхуської Конвенції, ратифікованої Україною.

В період з 05.11.2012 по 14.12.2012 Громадською радою з екологічної безпеки та благоустрою при Миколаївському міському голові проведено публічне громадське обговорення проекту Програми поводження з собаками та котами на території міста Миколаєва на 2013-2017 роки. В обговоренні брали участь депутати Миколаївської міської ради, представники департаменту ЖКГ Миколаївської міської ради, громадських організацій, адміністрацій районів міста, управління ветеринарної медицини в м. Миколаєві та Миколаївського міського управління УМВС в Миколаївській області. За результатами обговорення розроблено та затверджено рішенням Миколаївської міської ради від 20.12.2012 № 23/17 нову Програму поводження з собаками та котами на території м. Миколаєва.

15.10.1. Діяльність громадських екологічних організацій.

На території Миколаївської області діє низка громадських організацій екологічного спрямування, які тісно співпрацюють з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Екологічними організаціями постійно здійснюється просвітницька діяльність шляхом проведення конкурсів, тематичних уроків та різноманітних заходів екологічного спрямування.

Перелік громадських організацій екологічного спрямування надано в табл. **15.10.1.1.**

Таблиця 15.11.1.1. Перелік громадських організацій Миколаївщини природоохоронного спрямування, що співпрацюють з державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області

№ з/п	Назва організації	Представник	Контактна адреса
1.	Регіональна Чорноморська мережа громадських організацій	Деркач Олег Михайлович	т.(0512)35-80-37, 41-53-06, (097) 340 47 00 e-mail: nr@bseanetwork.mk.ua
2.	Миколаївський клуб сприяння сталому розвитку та побудові громадянського суспільства МК «Спільні дії»	Галкіна Антоніна Олексіївна	т.(0512)46-60-51, пр. Леніна 139, кв.40 e-mail: agal@mksat.net
3.	Миколаївська обласна організація Спілки дизайнерів України, секція «екодизайн»	Старощук Борис Олексійович	т.(0512)46-00-42, 41-34-36 e-mail: danlogo@mksat.net
4.	Миколаївська обласна молодіжна екологічна організація «Мама-86»	Берест Катерина Василівна	т.(050)4977089 e-mail: berest@mksat.net
5.	Екологічна студентська асоціація Миколаївської області (ЕСАМО)	Рижков Сергій Сергійович	т.(0512)39-73-99 54025 м. Миколаїв, проспект Героїв Сталінграду,9
6.	Миколаївська міська молодіжна громадська організація «Волонтери»	Дубина Марина Олександрівна	т.(0512)21-34-36, (050)3945905 e-mail: serna@mksat.net
7.	Миколаївська міська дитяча громадська організація «Скаути Миколаєва»	Чистякова Тетяна Феліксівна	т.(0512)36-80-32, (050)4931408 e-mail: felixovna@mksat.net
8.	Миколаївська обласна дитяча громадська організація «Миколаївська спілка скаутів»	Семенов Анатолій Володимирович	т.(0512)44-35-90, (050)3940989 54018 м. Миколаїв, пров. Південний,30 e-mail: geckon@mksat.net
9.	Молодіжна громадська організація «Зелений Рух»	Малицький Олександр Георгійович	т.(0512)44-66-37, (093)5549446
10.	Громадська організація «Екоспектр»	Лебідь Світлана Григорівна	вул. Бузника, 4-А, кв.2, 34-41-84, 34-11-57
11.	Миколаївська обласна організація Українського товариства охорони природи	Любарцев Сергій Васильович	т.(0512)36-01-08 м. Миколаїв, вул. В.Морська,15/2
12.	Миколаївська обласна організація Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні	Парафіло Марина Миколаївна	т.(0512) 46-02-41 e-mail: pamani@list.ru
13.	Миколаївська філія Національного екологічного центру України	Патрушева Лариса Іванівна	т.(0512)42-57-97
14.	Миколаївський міський фонд ЛАСКА «Сприяння Економічним і Соціальним Реформам»	Руденко – Кардаш Людмила	т.(0512)40-12-31, 55-03-60, (093)1045374 e-mail: lucy@laska.mk.ua
15.	Миколаївський міський благодійний фонд МЕТА «Від колективного бачення - до колективних дій»	Чернова Ірина Борисівна	т.(0512)34-60-44 e-mail: bf2@mksat.net
16.	Миколаївський обласний фонд «Індіго»	Криницька Ольга Олександрівна	т.(0512)35-27-71, (093)90554545
17.	Миколаївська міська молодіжна громадська організація «Молода гвардія»	Бондаренко Євгенія Сергіївна	т.(068)1157828 54055 м. Миколаїв, вул. Садова,16, кв.27 e-mail: younguard@front.ru
18.	Миколаївська міська асоціація любителів тварин «Багіра»	Вичалковська Наталія Валентинівна	54008, м. Миколаїв, пр. Жовтневий, 2 55-24-37, 24-63-19, 21-76-57

15.10.2. Діяльність громадських рад.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та з метою прийняття екологічно-значущих рішень шляхом взаємодії громадськості з органами виконавчої влади на території Миколаївської області протягом 2012 року діяло дві громадські ради природоохоронного спрямування.

Інформацію щодо діяльності зазначених Громадських рад наведено в таблиці 15.11.2.1

Табл. 15.10.2.1. Діяльність громадських рад природоохоронного спрямування на території Миколаївської області, 2012 рік

Назва консультантно-дорадчого органу	Орган, при якому утворено	Кількість засідань	Питання, що розглянуті протягом року
1	2	3	4
Громадська Рада	Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Миколаївській області	6	1. Щодо здійснення природоохоронних заходів з попередження забруднення атмосферного повітря при експлуатації шламосховищ № 1 та № 2 ТОВ «МГЗ»; 2. Щодо проектів водоохоронних зон м. Миколаєва; 3. Про розгляд листа Громадської Ради при Державному управлінні охорони навколишнього природного середовища в Одеській області «Про підсумки громадських слухань щодо проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку розробки, затвердження та перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів»; 4. Про створення ініціативної робочої групи з підготовки установчих зборів для формування нового складу та приведення роботи Громадської

1	2	3	4
			ради при Держуправлінні та ін..;
Громадська рада з екологічної безпеки та благоустрою	Виконавчий комітет Миколаївської міської Ради	9	1. Озеленення міста та знесення аварійних дерев; 2. Проблеми викидів у повітря червоно шламу із шламосховищ Миколаївського глиноземного заводу; 3. Чисте місто: візир найбільш ефективної для міста моделі утилізації та переробки відходів 4. Поводження з безпритульними тваринами; 5. Проведення інформаційно-просвітницьких компаній; 6. Обговорення проблем Корабельного району; 7. Підготовка звернень та відкритих листів; 8. Спалювання листя.

15.11. Екологічна освіта та інформування.

На території Миколаївської області підготовка спеціалістів екологічного спрямування здійснюється Національним університетом кораблебудування ім. Адмірала Макарова (НУК) та Чорноморським державним університетом ім. Петра Могили (ЧГУ).

На базі НУК працює «Екологічна студентська асоціація Миколаївської області», в яку залучено студентів спеціальності «Екологія та охорона навколишнього середовища». Протягом 2012-2013 навчального року кафедрою екологічної безпеки підготовлено 22 бакалаври, 11 спеціалістів та 7 магістрів з екології денної та 9 спеціалістів заочної форми навчання.

На базі кафедри створено природничі гуртки «Заповідне Побужжя» (працює на заповідних територіях Миколаївщини) та «Скарбниця Південного Степу» (включає вивчення історії дослідження ґрунтів південного регіону України, аналіз матеріалів досліджень шкіл та питань генези).

Науково-педагогічними працівниками кафедри взято активну участь у співпраці з обласним санітарно-епідеміологічним відділом, лабораторією Галицинівського комунального підприємства, комунальними підприємствами міст Южноукраїнська та Нової Одеси, біологічним факультетом МДУ ім. Сухомлинського, НПП «Білобережжя Святослава», природним заповідником «Єланецький степ».

На території м. Миколаєва діє Міський центр екологічної інформації та культури (бібліотека-філіал №2 ЦБС для дорослих м. Миколаєва). За звітний

період Міським центром проведено: днів екології – 6, екологічних уроків – 13, виставок – 12, переглядів – 27, екскурсій – 3, інше, на яких обслуговано 872 користувача, експоновано 1806 видань.

Міський центр виступив ініціатором щорічних екологічних читань «Збережемо для нащадків», які пройшли в листопаді 2012 року.

Читання пройшли під патронатом Миколаївського міського голови В.Д.Чайки за підтримки департаменту житлово-комунального господарства Миколаївської міської ради та програми МАТРА-КАП Посольства Королівства Нідерландів в Україні.

Захід ставив на меті обговорення проблем та перспектив громадського екологічного руху Миколаєва; досвіду роботи місцевих громадських організацій з вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища Миколаєва, залучення членів територіальної громади до активної участі у реалізації місцевої екологічної політики; виховання екологічної свідомості городян; вирішення складних екологічних проблем; реалізації права громадян на сприятливе навколишнє середовище; партнерської діяльності в спільних проектах, збереження традицій природоохоронного руху на Миколаївщині.

Читання розраховані на активну громадськість міста Миколаєва та інших міст України, представників державних природоохоронних органів, установ та органів місцевого самоврядування, об'єктів господарчої діяльності, закладів культури (бібліотек, музеїв), міжнародних фондів, науковців, викладачів вищих навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл, позашкільних закладів, представників ЗМІ.

Також, на території Миколаївської області вже 20 років діє Миколаївський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

Сьогодні в Миколаївському обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді працюють 26 педагогічних працівників з яких 24 мають вищу педагогічну освіту, 7 - Відмінники освіти України, 10 - нагороджені Почесною Грамотою Міністерства освіти і науки України.

Центр координує діяльність Миколаївської, Первомайської міських станцій юних натуралістів, Новоодеської райСЮН та натуралістичних відділів комплексних позашкільних закладів області.

З 01 вересня 2010 року в закладі організовано діяльність 64 дитячих еколого-натуралістичних об'єднань, якими охоплено 915 вихованців. Творчі учнівські об'єднання працюють за 22 напрямками на базі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, кімнат школяра, підліткових клубів та бібліотек м. Миколаєва

Протягом 2012 року працівниками Центру організовано такі заходи:

1. Обласний заочний конкурс-огляду внутрішнього та зовнішнього озеленення «Галерея квітів»;
2. Обласного етап Всеукраїнської трудової акції «Парад квітів біля школи»;
3. Обласний конкурс «Балки Миколаївщини» в рамках щорічного Всеукраїнського конкурсу «Вчимося заповідувати»;

4. Обласний етап Всеукраїнської акції «Біощит»;
5. Обласний етап Всеукраїнської трудової акції «Юннатівський зеленбуд»;
6. Обласний етап Всеукраїнської акції школярів та учнівської молоді «Ліси для нащадків»;
7. Обласний етап Всеукраїнського конкурсу колективів екологічної просвіти загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів (агітбригад);
8. Обласний етап Всеукраїнської акції «Одуд – птах 2012 року»;
9. Обласний конкурс «Балки Миколаївщини».

Організовані експедиції до заповідного урочища «Лабіринт» (с. Актово Вознесенського району), с. Михайлівка Новоодеського району, Андріївського лісництва.

За інформацією Миколаївського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді протягом 2012 року на території області працювало більше 25 гуртків природоохоронного спрямування. Також на базах загальноосвітніх шкіл створені еколого-натуралістичні гуртки на громадських засадах, що дозволяє охопити більшу кількість дітей, які займаються природоохоронною роботою. Гурткам надається методична допомога в організації навчального процесу та проведення природоохоронних заходів.

15.12. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля.

Основними напрямками міжнародного співробітництва з екологічної безпеки є запобігання зміні клімату, збереження озонового шару, вирішення екологічних проблем Дніпра, розробка заходів щодо запобігання опустелювання ландшафтів, катаклізмів природного та техногенного характеру, транскордонного забруднення територій, вирішення питань регіонального використання водних ресурсів, поширення інфекційних та інших особливо небезпечних захворювань. Реалізація цих напрямів має бути забезпечена активною участю у відповідних міжнародних організаціях, підписанням міжнародних (міждержавних) договорів, угод, конвенцій. Важливе значення при цьому, має бути надано цільовому управлінню інвестиційними потоками, спрямування їх на вирішення конкретних проблем екологічної безпеки.

15.12.1. Співробітництво з Європейським Союзом.

З 1997 року триває співробітництво м. Миколаєва в мережі ICLEI - міжнародна асоціація місцевих органів влади, що забезпечує сталий розвиток. Повноправними членами Ради є більше 400 міст та асоціацій зі всього світу, а також сотні органів місцевого самоврядування, які беруть участь у спеціальних кампаніях та проектах ICLEI.

Метою ICLEI є створення та сприяння всесвітньому руху органів місцевого самоврядування за для досягнення реальних поліпшень умов загального сталого розвитку навколишнього середовища шляхом спільних дій на місцевому рівні. ICLEI працює як демократична міжнародна асоціація

органів місцевого самоврядування та міжнародне агентство з охорони навколишнього середовища.

15.13.2. Залучення зовнішньої допомоги та координація діяльності щодо програм / проектів зовнішньої допомоги.

З метою освоєння вітроенергетичного потенціалу Миколаївської області в Очаківському районі ТОВ «Вітряний парк Очаківський» реалізується інвестиційний проект будівництва промислової вітроелектростанції, який відповідає напряму «Нова енергія» національних проектів України.

У серпні 2011 року розпочато встановлення першої черги 10 вітрових енергетичних агрегатів загальною потужністю 25 МВт, у грудні 2011 року - підключено перші вітряні установки до Єдиної енергетичної системи України, а з 2012 року - здійснюється промислове виробництво електроенергії. У червні 2012 року введено в експлуатацію ще 5 установок загальною потужністю 12,5 МВт (друга черга). Загальна сума інвестицій - 750 млн. грн.

ТОВ «Нептун Солар» має наміри реалізувати проект з будівництва сонячної електростанції загальною потужністю 29 МВт у Вознесенському районі.

ТОВ «Восход Солар» має наміри реалізувати проект з будівництва сонячної електростанції загальною потужністю 60 МВт у Березанському районі. Погоджується проект договору оренди земельної ділянки площею 107 га. Також проводиться робота щодо реалізації проекту по встановленню геліоустановок для ефективного використання сонячної енергії в Очаківському районі.

15.13.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво.

7 червня 2012 року у великій залі Миколаївської міської ради відбулася науково-практична конференція за темою «Шляхи забезпечення екологічної безпеки населених пунктів України», модератором на якій виступив президент Всеукраїнської громадської організації «Еколого-Аудиторська Палата України», академік Чеверда П.В. На конференції були присутні радник Прем'єр міністра України Михайло Болотських, Миколаївський міський голова Володимир Чайка, начальник територіального управління МНС у Миколаївській області Максим Грицаєнко, а також вчені і громадські діячі з різних областей.

Учасниками конференції розглянуто ряд питань щодо визначення шляхів забезпечення екологічної безпеки територій. Також не забули розглянути не менш важливе питання щодо забезпечення захисту населення та територій міста Миколаєва від небезпечних екзогенно-геологічних процесів, шкідливої дії поверхневих та ґрунтових вод.

Обговорювалось не менш важливе питання для Миколаївської області - питання червоного шлему Миколаївського глиноземного заводу з наукової точки зору. По завершенню конференції оргкомітетом складено резолюцію, в якій

визначено пріоритетні напрямки забезпечення екологічної безпеки в цілому по Україні, Миколаєву та Миколаївській області. Резолюцію буде надано на розгляд Прем'єр-міністру України для вирішення цих проблем на державному рівні.

ВИСНОВКИ

Актуальними екологічними проблемами Миколаївської області залишаються:

1. Незадовільний технічний стан каналізаційних очисних споруд.

Однією із головних причин такого становища є те, що очисні споруди та каналізаційні мережі, які у більшості побудовані 30-40 років тому, є морально та фізично застарілими, частина з них знаходиться в аварійному стані. Через неефективне очищення каналізаційних стоків м. Миколаєва, протягом останніх років МКП «Миколаївводоканал» є головним забруднювачем водних ресурсів області, обсяг скиду забруднених стічних вод якого складає більше 90 % від загальної кількості скинутих забруднених стоків по області. Орієнтовний обсяг необхідних фінансових вкладень складає 50 млн. грн.

2. Забруднення вод малих річок області.

На території Миколаївської області налічується 112 малих річок, стан яких, під дією господарської діяльності, характеризується як нестабільний.

Більшість малих річок в області, у зв'язку з тим, що замулені та заболочені, потребують проведення робіт з розчистки русел. Особливо це стосується водних об'єктів таких, як р. Кодима, р. Синюха та р. Висунь, що використовуються для питних та господарсько-побутових потреб населення.

Додатково проблему забруднення малих річок ускладнює проведення розпаювання земель до урізу води та їх сільськогосподарського використання без урахування обмежень діяльності на території водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів.

Все перелічене у комплексі негативно впливає на екологічний стан водних ресурсів Миколаївської області.

На регіональному рівні, в межах «Комплексної програми захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь в Україні на 2006-2010 роки, 2011-2015 та прогноз до 2020 року по Миколаївській області» передбачено проведення робіт з розчистки русел річок Мертводод, Сухий Єланець, Гнилий Єланець, Кодима, Громокля, Чичикля, та Висунь. Але, у зв'язку з відсутністю фінансування зазначеної Програми, заходи з розчистки русел малих річок та захисту сільського населення від підтоплення не реалізуються.

3. Забруднення вод р. Інгулець високомінералізованими шахтними водами Кривбасу.

Забруднення річки Інгулець через скид високомінералізованих зворотних вод гірничорудних підприємств Кривбасу, спричиняє погіршення водогосподарської ситуації у Снігурівському районі Миколаївської області та впливає на якість зрошення сільськогосподарських угідь.

Щорічний обсяг скиду високомінералізованих надлишкових шахтних вод суттєво не змінюється і залишається на рівні більше, ніж 11 млн. м³.

З метою покращення ситуації, що склалася, спільним наказом Мінпромполітики, Мінекоресурсів та Держагенства водних ресурсів від 09.08.2011 № 232/279/133 затверджено «План заходів щодо поетапного зменшення обсягу скидання надлишків зворотних вод у р. Інгулець та поліпшення якості води у зазначеній річці, Карачунівському водосховищі і на водозаборі Інгулецької зрошувальної системи».

Враховуючи, що згаданим Планом передбачено проведення регулярної промивки дніпровською водою русла р. Інгулець, слід очікувати у майбутньому поступове покращення якості природного фону водного об'єкта в цілому.

У 2012 році, з метою оздоровлення екосистеми р. Інгулець, за кошти гірничорудних підприємств Кривбасу та державного фінансування з каналу Дніпро-Інгулець подано 120 млн. м³ прісної води.

4. Залишок на території області непридатних до використання та заборонених до застосування пестицидів та агрохімікатів.

Питання необхідності знешкодження (утилізації) непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин (далі – непридатних ХЗЗР) є однією з актуальних екологічних проблем Миколаївської області.

У минулому році вжито комплекс заходів щодо вирішення зазначеної проблеми.

За підсумками проведеної роботи в 2012 році за рахунок Державного фонду охорони навколишнього природного середовища профінансовано виконання робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних ХЗЗР і тари від них у Миколаївській області.

За станом на 31.12.2012 в рамках виконання заходів зі знешкодження непридатних пестицидів на території Жовтневого, Снігурівського, Березнегуватського, Баштанського, Врадіївського районів області зібрано, перезатарено і вивезено на знешкодження за межі України 183,57 т отрутохімікатів. Виділені бюджетні кошти освоєно в повному обсязі.

На цей час на території області залишилися непридатні пестициди у кількості 185,48 т.

5. Забруднення ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» пилом червоного шламу довкілля.

Внаслідок несприятливих метеорологічних умов в лютому-березні 2011 року відбулося забруднення атмосферного повітря пилом червоного шламу від шламосховищ ТОВ «Миколаївський глиноземний завод».

З метою ліквідації та недопущення в подальшому ситуації забруднення атмосферного повітря ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» розроблено «Програму комплексних заходів щодо пилепригнічення при експлуатації шламосховищ №1 та № 2 ТОВ «МГЗ». Для запобігання негативного впливу події, що виникла на території шламонакопичувачів, передбачено 25 природоохоронних заходів на загальну суму 32,519 млн. грн.

На теперішній час ТОВ «МГЗ» виконано 24 заходи вартістю понад 30,8 млн. грн.

Згідно з п. 6 зазначеної Програми та вимог дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємством проводиться моніторинг атмосферного повітря на межі санітарно-захисної зони шламосховищ ТОВ «Миколаївський глиноземний завод».

Відповідно до звітів з моніторингу навколишнього природного середовища ТОВ «МГЗ» протягом 2012 року на межі санітарно-захисної зони шламосховища № 2 ТОВ «МГЗ» перевищень гранично допустимих викидів не зафіксовано

6. Екологічні наслідки незаконного демонтажу колишніх шахтно-пускових ракетних установок.

Однією з гострих екологічних проблем на території Миколаївської області є ситуація, що склалася навколо колишніх шахтно-пускових установок в Первомайському та Кривоозерському районі, які залишилися після розпаду СРСР. Незаконний демонтаж ракетних шахт загрожує отруєнню людей і зараженню довкілля компонентами токсичного ракетного пального. Вказані об'єкти належали Міністерству оборони України (далі – Міноборони).

Відповідно до розпорядження Кривоозерської РДА від 19.07.2006 року № 450-р, земельні ділянки військової частини № 33883 Міноборони пройшли рекультивацію та в 2006 передані до складу земель запасу на території Кривоозерського району.

На сьогодні на території Первомайського району розташовано 11 колишніх шахтно-пускових установок балістичних ракет, які знаходяться у зруйнованому стані та передані до земель запасу Первомайського району без рекультивації. Використання їх у господарських цілях неможливе. Для виправлення становища постановою КМУ від 26.07.2001 року № 916 затверджено Програму реабілітації територій, забруднених у наслідок військової діяльності на 2002-2015 роки. Координацію всього комплексу робіт за Програмою покладено на Міноборони.

Облдержадміністрація протягом останніх років неодноразово зверталась до Кабміну, Міноборони, ініціювала питання на засіданнях Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій щодо необхідності завершення рекультивації та документальної передачі земель у користування місцевим органам влади. У 2007 році питання рекультивації зазначених об'єктів у межах Програми реабілітації територій, забруднених у наслідок військової діяльності на 2002-2015 роки, розглянуто на засіданні Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Рішенням Комісії Міноборони та Мінфіну доручено опрацювати це питання у розрізі першочергового спрямування коштів на рекультивацію земель, які задіяні для розміщення шахтно-пускових установок саме на території Миколаївської області.

За станом на 01.06.2012 проблема залишається не вирішеною та актуальною для Миколаївської області.

7. Низький відсоток заповідності області.

Однією з проблем області є низький відсоток заповідності її території. За станом на сьогодні відсоток заповідності області становить 3%, тоді як середньоукраїнський показник – 5,4%. Однак, низький відсоток заповідності області викликаний об'єктивними причинами. Миколаївська область являє собою потужний агропромисловий регіон країни, з досить високим ступенем освоєння територій та надзвичайно високим антропогенним навантаженням на природні екосистеми. Площа сільськогосподарських угідь області перевершує 2 млн. га, з яких в окремих районах області рілля становить 85%. Зазначені умови зумовили достатньо обмежений ресурс для розвитку природно-заповідного фонду. Обласною Цільовою програмою розвитку екологічної мережі на період до 2015 року передбачено створення 52 об'єктів природно-заповідного фонду на загальній площі 9720,46 га. Виконання завдання Програми дасть змогу збільшити заповідність Миколаївської області до науково обґрунтованих 3,31%.

8. Інтенсивний розвиток екзогенних процесів на території області.

Зсуви. На території Миколаївської області зосереджено 1149 зсувів. Площа поширення зсувів становить 8,96 км². З 19 районів зсуви поширені у 16 районах.

В усіх районах області, де знаходяться зсуви, площа їх не перевищує 1,0 км² на район. Виключення становить Очаківський район. Тут на морському узбережжі і схилі Дніпровського лиману розташовані крупні фронтальні зсуви загальною площею від 1,1 до 5,0 км².

Основними природними чинниками, що викликають розвиток зсувів на території області, є: геологічна будова, гідрогеологічні умови, рельєф місцевості, клімат, інтенсивність і контрастність неотектонічних рухів. Інтенсивний розвиток господарської діяльності без урахування природоохоронних дій негативно впливає на навколишнє середовище і сприяє появі нового, антропогенного, фактору утворення і розвитку зсувів. За ступенем впливу на розвиток зсувів цей фактор останнім часом став таким, що може бути порівнянний із природними факторами, а на окремих територіях став домінуючим.

Абразія. На узбережжі Чорного моря в межах Миколаївської області інтенсивно розвиваються абразійні процеси, які порушують рівновагу схилу і виступають також одним з основних чинників зсувних процесів. Вони розвиваються на абразійно-зсувній ділянці узбережжя протяжністю біля 16,75 км, від пересипу Тилігульського до Березанського лиману. Середня швидкість абразії 0,3 м/рік. До абразійного типу відноситься ділянка узбережжя від тилової частини Лагерної коси до західної околиці м. Очаків, загальною довжиною 3,5 км, середня швидкість абразії тут 0,3 м/рік.

Підтоплення. На території області інтенсивно розвивається процес підтоплення. Це пов'язано з наявністю великих плоских безстічних вододільних просторів, які характеризуються дуже низькою природною дренажістю, ускладнені численними балками і ярами, а в південно-східній і південній частинах - подами і западинами. Причому, більшість зрошувальних систем розташована саме на цих вододільних рівнинах. Площа розвитку підтоплення на території області складає 17033 км² (69 % до площі області).

В усіх адміністративних районах Миколаївської області відзначено зростання площ підтоплення.